

Ebben a könyvemben zene szól. És elejétől a végéig táncolnak benne. Hőse egy varázshatalommal rendelkező nagy művész, egy Mester, aki nemcsak bölcs gondolatokkal, de tánccal avatja be tanítványait életük titkaiba. Tánccal, szavakkal – és csodákkal.

„Megtanítalak benneteket, hogyan kell még egy súlylédő hajón is vidáman élni.”

Ha megszólít ez a művem, nem azt fogod érezni, hogy olvasod, hanem azt, hogy fölkértelek táncolni. És ha sikerül a tánceavatás, úgy teszed le majd a könyvet, hogy magadban felszabadultan táncolsz tovább.

Célom, hogy ez a tánc szabaddá tegyen. Emelkedj föl a nyomasztó gondok és félelmek világából – és repülj velem!

Annak írtam ezt a könyvet, akinek vágya a lélekkel játszva örvendezni.

És mer gyerekké változni – hogy „övé legyen a menynek országa”.

www.alexandra.hu
info@alexandra.hu
info.konyvnagyker.hu

ISBN 978-963-297-368-5

ALEXANDRA

MÜLLER PÉTER

ISTEN BOHÓCAI

Lélek, játék és tánc... hogy a bajt eloszlassa a derű

ALEXANDRA

Copyright © Müller Péter, 2010

Minden jog fenntartva.

Tilos ezen kiadvány bármely részét sokszorosítani, információs rendszerben tárolni vagy sugározni bármely formában vagy módon a kiadóval történt előzetes megállapodás nélkül; tilos továbbá terjeszteni másféle kötetben, borítással és térdelemben, mint amilyen formában kiadásra került.

Kiadja az Alexandra Könyvesház Kft. Alexandra Kiadója, 2010

7630 Pécs, Őszögi-kiserdő utca 1.

Telefon: (72) 777-000

e-mail: info@alexandra.hu

www.alexandra.hu

Felelős kiadó a kft. ügyvezető igazgatója

Felelős szerkesztő Müller Péter Szilárd

A kötetet Müller Péter Zerido tervezte

A nyomtatás és kötészet munkái a debreceni nyomdászat

több mint négy évszázados hagyományait őrző

Alföldi Nyomda Zrt. munkája

Felelős vezető: György Géza vezérigazgató

Megjelent 18,6 (A/5) ív terjedelemben

ISBN 978 963 297 368 5

Egy bohóclány előszava

Ariel vagyok.

Ez a könyv Mesteremnek, a bölcs bohócnak a tanításait tartalmazza.

Regény? Jegyzőkönyv? Vallomás?

Nem tudom, mi a műfaja.

Mi, tanítványok, úgy hívtuk egymás között: bohócbiblia.

Igyekeztem pontosan leírni a szavait, hiteles krónikása lenni utolsó, felejthetetlen éjszakánk történetének, melyben átadta nekünk, tanítványainak, egész élete tapasztalatát.

„Megtanítalak benneteket, hogyan kell még egy süllyedő hajón is vidáman élni.”

Ezt mondta.

És nevetett. Ahogy csak ő tudott nevetni.

Számára a bohóc nem csupán egy hivatást jelentett. Sokkal, sokkal többet! Azt a felszabadult, boldog gyereket, aki

mindannyiunkban rejtetten él, és akit föl kell nevelniünk magunkban.

Erre tanított minket.

Nem volt könnyű feladatom, mert a Mester főleg nem is szóval, de tánccal tanított.

Táncbeavatás – így hívták a módszerét. És ebben a könyvben szinte elejétől a végéig zene szól.

És táncolunk.

Tánccal vezetett rá bennünket lényünk titkaira.

És néha csodákkal.

Igen, csodákkal!

Ezt is az utolsó éjszakára hagyta. Évek óta foglalkozott velünk, és sejtettük, hogy varázshatalma van. Azt is, hogy a szellemvilággal érintkezik – de működésben e különös képességeit még sohasem láttuk.

Csak akkor, azon a megrendítő, utolsó éjszakán.

Nem titkolta tovább.

Bármennyire is törekedtem a személytelen tisztánlátásra, amelyre három éven át ösztönzött és nevelt, tehetségemnek határt szabott, hogy túlságosan érzelmes vagyok.

Sajnos.

„Szívbohócnak” nevezett. Pedig a nevem, melyet tőle kaptam, nemcsak tündér-, de férfinév is: azt jelenti, „Isten oroszlánja”.

Talán egyszer méltó leszek a nevemhez.

Vizsgamunkám ez a könyv.

Szorongva adom a kezédbe.

Azzal, amit a Mester mondott nekem, amikor társaim közül engem választott ki, és megbízott az írás feladatával:

„Éld át a gondolataimat és az érzéseimet – és teremtsd újra magadban. Minden benned születik.”

ELSŐ KÖNYV

Kezdődik a világvége.
Bario, a mester

Nemcsak egy ember, de egy nép, egy civilizáció, sőt – ma már mindenki látja –, az egész földi lét is elpusztulhat.

Még egy cirkusz is, sajnos.
Ez aztán roppant kellemetlen és szomorú.
Főleg azoknak, akiknek ez volt az életük.
A bohócoknak.

A világhírű Stevan & Cavalleri nagycirkusz épületét megvásárolta egy multinacionális befektetői csoport azzal a tervvel, hogy az egészet felrobbantják, és helyére egy óriási bevásárlóközpontot építenek, műjégpályával, kaszinóval és egy atombiztos bunkerrel.

A cirkusz hírneves bohóca, Bario, a bontás előtti éjszakaán összegyűjtötte néhány tanítványát az üres porondon.

Róla akkoriban már keveset lehetett tudni.
Az idő elszállt felette.

Főleg csak tanított már. Ő még annak a nagy generációnak volt a tagja, amely művészete alapjának a táncot tartotta. Színészként kezdte, nagy sikerei is voltak, de ahhoz a fajtához tartozott, aki magának ír darabot, zenét s történeteket; így került át a cirkusz világába.

Ahogy mondták: „egyszemélyes intézmény” volt.

Születtek nagy hatású számai és a mai napig megfejtetlen, csodaszámba menő varázslatai is, amelyeknek még az értők sem tudták a magyarázatát. Híres volt arról, hogy felejthetetlen táncait és gondolatgazdag tré-fáit bűvészmutatványokkal tarkította.

Jelmezben tanított az öreg.

Azt mondta, ő ilyenkor igazán önmaga! Amikor ott a lábán az elnyűtt, de finom bőrből készült fekete tánccipő, a kopott fekete nadrág, fehér ingén feszes selyemmellény, elálló keménygallér, melyet aranyzínű, piros sárkányokkal díszített nyakkendő fogott össze; amikor rajta van az acélkék frakk kabátja, s főleg az ócska, rojtos szélű, szürke keménykalapja, melyet a tánc hevében időnként messzire hajított. Ilyenkor előtűnt kopaszodó feje; ritkás, szerteálló, fehér szálcáskák lebegtek rajta, melyeket önkéntelen mozdulattal lesímtott a két tenyerével.

„Hogy szebb legyenek!” – mondta.

És így is gondolta.

Úgy nézett ki, mint egy elszegényedett, kedélyes arisztokrata.

A szeme is festett volt. Nevetésre volt festve, nagyon finoman. Szükségtelenül; mert olajosan csillogó, nagy, barna szeméből mindig derű áradt, festetlenül is.

Neve, a *Bario* úgy maradhatott rajta, hogy a legenda szerint valamelyik előző életében olasz volt. Lehetséges, persze, hogy ezt a legendát ő maga találta ki, mert még az is hozzátartozott a történethez, hogy ebben a régmúlt életében állítólag valami szentség hírében álló papként élt, aki nemcsak a Szentlélekkel, de magával Jézus Krisztussal is személyes kapcsolatba került. Ezek után persze teljesen másképp értelmezte az evangéliumokat, amit nem néztek jó szemmel, és összeütközésbe került az egyházi hatóságokkal.

A klérus üldözni kezdte.

Sőt, mivel a benne élő Jézus hangját nem volt hajlandó megtagadni, máglyával is fenyegették, amit csak úgy tudott megúszni, hogy elmebajt színlelt. A szüntelenül hahotázó bolondot futni hagyták. Állítólag táncolni kezdett az inkvizíció bírósága előtt. Vidám táncot, valami tarantellát, és úgy, ahogy volt, anyaszült meztelenül táncra kérte a taláros bíráját. Megrettentek tébolyult kacagásától s elzavarták. Még a „tanait” sem kellett visszavonnia. Mindenki látta, hogy nem normális. De mivel félt a kínzástól s a tűzhaláltól, élete végéig bolondnak tette magát.

Ami nem esett nehezére, mert már akkoriban is megvolt a színészi tehetsége.

Ez azonban megbízhatatlan történet.

Ő maga mesélte el egyszer, amikor egy londoni újságíró megkérdezte tőle, hogyan lett bohóc. Azt mondta: „Valamelyik előző életemben tanultam. Félélemben.” „És mostanában is fél?” – kérdezte az újságíró. „Már nem – felelte –, most már hál’ istennek, bohóc vagyok.”

Soha nem lehetett tudni, hogy amit mond, abban mennyi a valóság és mennyi a fantázia műve.

Ha valaki ezt a kényes kérdést firtatta, azt mondta:

– Uram, én nem a valóságot mondom, hanem az igazat!

Akárcsak a nagy szabadulóművészt, a magyar származású Houdiniét, az ő életét is körülvette az a titokzatosság, ami megfejthetetlenül tette produkciót. Hiába ismerték számos trükkjét, mindig gyanították – és nemcsak a publikum, de még a legközelebbi ismerősei és a tanítványai is –, hogy van a lényében valami megmagyarázhatatlan, természetfeletti képesség is.

Négyen voltak a tanítványai.

Sok száz közül választotta ki őket azok közül, akiket évek óta nevelt.

Egy fiút és három lányt.

Az elegáns, mosolytalan Oberont, a szép Titániát, a tüsihajú, vörös kis Puckot és Arielt, akinek neve Isten oroszlánját jelenti, de akit a társai, talán a szemüvege, de lehet, hogy a természete miatt csak úgy hívtak, hogy „Okostojás.”

Ők voltak a „választottak”.

Nevüket maga a Mester adta nekik. Nemcsak azért, mert ilyen nevű tündérek játszottak egykor a bohócok fejedelmének, Shakespeare-nek a színpadán, hanem mert így nevezik az *Uránusz* bolygó tizenöt holdja közül a legragyogóbb négyet.

Az pedig tudvalévő, hogy az *Uránusz* a bohócok bolygója!

A váratlan gondolatnak s a bolondságnak, a magasztos szentségnek és a hasra esésnek, a végítélet harsonájának és az isteni hahótának, a sugallatnak, a megvilágosodásnak, az ifjú angyaloknak és a tiszta lelkű gyermekeknek – egy szóval a *Szabadságnak* a bolygója.

Egy Mester azért ad új nevet a tanítványainak, mert meglátja bennük nemcsak azt, akik, hanem azt is, akivé lenniük

kell. „Szüljétek meg a neveteket!” – mondta a „keresztelőn”, mely egy-egy kupica törkölypállinkával történt, amiket a frakkjából varázsolt elő.

Az öltözőket már kiürítették.

A kifutókat szétszedték, a ketrecekbe elhajtották az állatokat, az állatkertnek ajándékozták vagy megölték őket.

Főleg a tigriseket és a leopárdokat, melyeknek értékes a bundájuk.

Elterjedt a híre, hogy Bembi, a vén oroszán megszökött, és valahol a városban csatangol. Nem lehetetlen, mondták, hogy az ősztőne egyszer még visszahozza ide, a plázába, a vásárlók rémületére. De ezt a hírt föltehetően csak a tönkretett cirkuszi művészek terjesztették – ők álmodtak arról, hogy a nemes vad egyszer bosszút áll a cirkusz haláláért.

Sokan azonban tudni vélték a szomorú igazságot: Bembit, aki amúgy is öreg volt már, tulajdonosa, Mr. Szelim nem akarta kitenni a vándorélet felesleges viszontagságainak, és örökre elaltatta. Egyetlen injekcióval. Állítólag a királyi állat büszkén felcsapta sörényes fejét, majd álmosan oldalra dőlt és erőt sugárzó nagy szemében kialudt a fény. Nyitott szeme üressé vált. „Olyan volt – mesélte Mr. Szelim –, mint a teljes napfogyatkozás. Sötétségbe borult az életem. Nincs megrendítőbb, mint az oroszánhalál.”

De ez sem biztos, hogy így történt.

Mert miután a melósok leszerelték az áramot, a gázcsöveket, és kiürítették az összes helyiséget, hallani vélték, hogy időnként a gépházak felől, a porond alól valami tompa dörgés hallatszik. Olyan, mint a sámánok mély torokhangja vagy egy szorongó oroszán hörgése.

A cirkusz világában könnyen születnek legendák.

Kezdődik a beavatás

Szóval az utolsó éjszakán bejött a nagy Bario az üres cirkuszba.

Villany nem volt már, fáklyákat gyújtottak körbe-körbe, azokat a fáklyákat, melyeket a zsonglőrök használtak a dagesztáni csoport lovasmutatványaihoz.

Az öreg bohóc belebámult az egyik fáklya lobogó tűzébe. Megborzongott.

– Brrr!... Csak nehogy lángot kapjon a cirkusz... Ha mint eretnek megúsztam a máglyát, nem szeretnék bohócként meghalni egy cirkusztűzben!... Az már pech lenne, nem mártírhalál.

Az öltözőkhöz vezető folyosót egészen a manézs befutójáig finom fűreszpor borította. Itt megállt az öreg egy pillanatra. Pontosan ott, ahol a manézs bordó függönyei nyíltak, azon a határon, ahol a külső és a belső világ találkozik.

A hétköznapi és az ünnep.

Vagy ahogy ő mondta: a szürke e világ és a játékkal teli, örömteli másvilág.

Bario letette a manézs bordó bársonypereme – a „pisztni” – mellé a kis bőröndjét és óriási homokóráját. Az „örökkévalóság-mérőjét” – ahogy nevezte. Egy állófogasra fölakasztotta köpenyét és szalagos gitárját. Levette utcai cipőjét, föl húzta fekete táncpőit. Majd körbejárta a porondot, amelyen – utolsó kéréséért – ott volt kifeszítve a vörös lángoktól bíbor-színben tükröződő balettszőnyege, amelynek feszességét gondosan ellenőrizte.

Majd felfordítva a homokórát elindította a homok futását, és intett a tanítványainak, hogy üljenek köré.

Mint mondtam, négyen voltak.

Három lány és egy fiú.

Nem véletlenül.

Ez ma a szellemi arány a világon: három értelmes nőre egy értelmes férfi jut – szerencsés esetben.

A lélekvesztés veszedelmes kórja jobban fenyegeti a férfiakat.

– Barátaim! – kezdte Bario –, engedjétek meg, hogy ezen-től így nevezzek benneteket. Ha kedvetek van, ti is szólít-satok így. Eddig, éveken át, a mesteretek voltam, és ti a tanít-ványaim. De mint látjátok, a cirkusz meghalt. Legyünk hát barátok! Nézzetek jól körül: utoljára látjátok ezt a porondot, a trapézt, a köteleket és a kupolát odafönn, amelyben nem is olyan régen még számtalan csillag szikrázott, lámpasorok és színváltó reflektorok izzottak... Bizony, barátaim, nemcsak a múltunk, de sajnos a jövőnk is meghalt! – mondta fájdalmas hangon, és a tanítványok döbbenetére szemlátomást elkese-redett.

Nem szokott szomorú lenni. Nagyon fura volt.

Arca eltorzult, mint egy öreg gyermeké, és mindkét festett szeméből folyni kezdett a könny.

Elővette nagy, piros zsebkendőjét. Törölgetni kezdte patakzó könnyeit, melyek a szeme sarkából lemosták a vékony fekete festékcsíkot. Mintha fekete könnyeket sírt volna.

Nincs szokatlanabb látvány, mint amikor egy Mester sír.

– Az a helyzet tehát – folytatta elakadó hangon –, hogy a cirkusznak vége. Slussz! Finito! Kampecl... Ezentúl, ked-ves barátaim, fejben kell bohócnak lenni. Mostantól kezdve itt lesz a cirkusz – mutatott először a saját, majd tanítványai homlokának pontosan a közepére. – Itt, bennetek, a lelketek-

ben, a gondolataitokban. Főleg a szívetekben. Azt akarom, hogy akár lehunyjátok a szemeket, és befelé néztek, akár nyitott szemmel indultok el ebben a végzete felé tántorgó, tébolyult világban, a bohóc mindig ott legyen bennetek!...

Trombitálva kifújta az orrát, kirázta könnyes zsebkendőjét, összehajtogatta, majd így folytatta.

– Nem új dolog ez, poverelli! Amikor Atlantisz elsüllyedt vagy az özönvíz elborította a Földet, akkor is akadtak olyanok, akik az élet titkát, vagyis a bölcs Szívet és az isteni Örömet a nagy összeomlásban magukkal vitték, mint titkos magvakat, hogy évezredekkel később kihajtsanak, mint a Védák vagy a Tao tanításai. Minden bohócok őst Noénak hívták. Mint tudjátok, ő a nevezetes vízi cirkuszában állatokkal dolgozott.

A maga ácsolta híres bárkáján mentette meg többek között annak az oroszlánnak az őst is, aki, mint hírlík, most elhalálozott. Igen, Bambi, az oroszlán, az egyetlen lény, akit ebben a cirkuszban – beleértve az igazgatóságot is – tiszteltem, eltűnt. A többiért nem kár. De Bembivel, remélem, találkozunk még. Vagy a mennyekben, vagy ha mégsem igaz a hír, és él még, akkor itt a plázában, ha ünnepélyesen megnyitják majd. Lehet, hogy visszatér. Nem kell félni tőle, szelíd oroszlán. Bár a multinacionális vállalatokat nem szereti, sőt, kifejezetten utálja, de ha zenét hall, megszelídül. Leül majd a boltok elé, játszani fog a bőrcipőkkel, és lezabálja a kolbászokat a pizzákról.

Szünetet tartott, aztán így folytatta:

– Bizony, barátaim, mindig voltak páran a legnagyobb katasztrófában is, akik az Istent megmentették a későbbi korok számára.

Így mentjük meg mi is a bohócot az eljövendő, új emberiségnek, mely már születőben van.

Csöndet tartott.

Szerette, ha a csöndben leülepednek tanítványai lelkében a gondolatok, s helyet teremtenek az újaknak.

(„A legnagyobb dolgok – mondta egyszer – a csendben történnek velünk.”)

Majd így folytatta:

– Én ma éjjel a bohócok titkát fogom átadni nektek. Átadom minden botrányos marhaságot. Átadom a könyveimet, melyeket örömben elsírtam, a gondolataimat, a táncaim és a csodáim titkait! És ha jön majd a veszedelmes hajnal, amikor földig rombolják ezt az épületet, ahol annyi örömet éltünk át, és elszéledünk, ki erre, ki arra, vigyék el magatokban a tanításaimat. S ha netán akad közöttetek egy írástudó, írja majd meg mindazt, amit ma éjszaka megtanítottam nektek. Utána meg ahogy a nagy angol bohóc mondta:

*„Zengi, égi dallam, töltsd be lelküket
És aztán – vége. Pálcám eltöröm
Jó öltre ásom föld alá –
S mélyebbre, mint mérő ön hatol –
Tengerbe rejtem könyveimet.”*

– Ki vállalkozik az írőcéák szerepére? – kérdezte a tanítványaitól.

Senki sem jelentkezett.

Egymásra néztek.

– Megpróbálhatom – mondta Ariel.

– Ezt nem lehet próbálni, Ariel. Nincs több alkalom. Írtál már valaha?

– Én mindig leirom, amit tanítasz, Mester. Két éve jegyzetelek. Ezt is megjegyeztem fejben, amit eddig mondtál.

– Jól van. Te leszel az én krónikásom!... Segítek neked... Innen kezdve két irányba kell figyelned: rám és a saját szívedre. Mert az igazi gondolataimat csakis ott érted meg... Várj, várj, ezt ne írd még!... Ez csakis neked szól, kisoroszlán!... Az írás titka hasonlít az olvasáshoz: az ember sohasem azt hallja, amit mondanak neki, hanem amit a szívével lefordít magának... Én most a te szíveden keresztül fogok beszélni!... Vagyis ez a könyv a kettőnk műve lesz, Ariel. Kissé be vagyok tojva, megmondom őszintén, mert hogy te mit hallasz belőlem, nem tudom... Inkább kérdezz, ha nem értesz valamit!

Ariel két ujjá hegyével ügyesen széthúzta a szemhéját, majd a harmadikkal betette a kontaktlencséit és pislogott néhányat. Aztán lelkesen előkapta táskájából a tollát és a vaskos füzetét.

– Kérdezhetek?
– De hisz még nem mondtam semmit.
– Azért kérdeznék.
– Parancsolj!
– Honnan való az a vers, amit szavaltál?
– Ez Prospero, a varázsló búcsúja Shakespeare *Vihar* című darabjából.

– „Tengerbe rejtem könyvemet”... Így mondtad?
– Így.
– És ott mi lesz vele?
– Mivel?
– A könyvvel. A tenger mélyén.
A Mester tűnődött.
– Jó kérdés! Nézd, lehet, hogy örökké ott marad. De eddig mindig akadt valaki, aki rájuk talált és fölhozta őket. Prosperót is fölhozták. Az igazság eldughatatlan. Ha a sivatag

homokja alól és a holt-tengeri barlangokból előkerült, nincs kizárva, hogy egy szupermarket romjai alól is felbukkan valaha... Rád bízom, Ariel, ezt a könyvet. És az Istenre. Vigyázzatok rá!

(Így indult. „Rád bízom és az Istenre.” Ez a mondat végig az eszemben volt. Csak akkor értettem meg, hogy valójában mit jelent, amikor a könyv írását befejeztem. Fogalmam se volt, mibe vágok bele. Vajon ő tudta? Tudta, hogy miért éppen engem bíz meg az írás feladatával?)

– És mi legyen a címe?

– Azt is rád bízom. Ha kész a mű, üsd föl bárhol, bökj rá a papírra, és ott lesz a cím!... Kezdjük, barátaim, nincs sok időnk reggelig!... Mjuzik!

Jobb kezével lassú, furán kígyózó mozdulattal felnyúlt a magasba. Mint aki mutatóujjával jelet ad a kupolában, talán azon is túlra, föl a magas égbe; nyílegyenesen kinyújtotta a kezét, és hüvelyk- s középső ujjával csettintett egyet.

A zene hatalma

Ekkor megszólalt a zene.

Honnan?

Nem tudni. Áram már nem volt. A széksorok üresen álltak. Dermesztő ilyenkor a sötét, néptelen cirkusz. Mint egy kihalt templom, melynek nemcsak istene, de a hívek is meghaltak már.

Fönt, a zenekar helyén egymásba rakott székek és üres kottaállványok ágaskodtak.

A kupola sötét volt.

Mégis szólt a zene. Gyönyörű angolkeringő! Visszhangosan zengett az üres cirkusz. Ha nem játszott száz vonós, akkor egy sem.

– Mester, ezt honnan vetted? – kérdezte álmélkodva Titánia.

– Mit?

– A villanyt.

– Ez nem villany, szépségem. Ez zene. És a zene az szó! Mindig szól, csak az emberek nem hallják. A muzsikát ugyanis nem játszani kell, hanem mindenekelőtt hallani. Azért választottalak ki titeket, négyet a sok százból, mert ti hallók vagytok. „Akinék füle van, hallja” – régi mondás! És nektek van fületek. Amikor az előbb az oroszlánról, Bembiről beszéltem, összeszorult a szívetek. Már akkor elkezdtek hallani. Először gyengén, észre sem vettétek, hogy valami már szól bennetek. Én most csak annyit tettem, hogy ezt a szép *Búcsúkeringőt*, amelyre sokszor gyakoroltunk már, fölerősítettem.

Egy Mester dolga csak annyi, hogy a zenét a tanítvány lelkében fölerősítse.

Jegyezd föl, Ariel! A Mester sem új szépséget, sem igazságot nem ad – mert kívülről semmi sem adható.

Zene sem.

A Mester csak felerősít.

A kozmosz, madárkáim, tele van zenéssel, titkos hangokkal. Isten állandóan „adásban” van. Százmilliószor százmillió hangszerezen játszik. Minden lénynek és minden embernek, bogárnak, fűszálnak és csillagnak külön zenéje

van, mert a teremtés nem más, mint eleven rezgés, energia-hullámozgás, a boldog szellem vibrációja.

A bohócok bibliája így kezdődik – írd fel nagybetűkkel:

„KEZDET BEN VOLT A ZENE, ÉS A ZENE ISTEN-
NÉL VOLT, ÉS ISTEN VOLT A ZENE.

A Teremtő önmagán kezdett játszani. Magas és mély hangokon: ebből jött létre a világ.

Mély hangjaiból lett a földi, a magasabból az égi világ.

Amikor pap voltam, azt mondtam: „Kezdetben vala a szó, és Isten vala a szó.”

Ez igaz.

Azonban sajnos a szavakat lejárattuk.

Elveszett a jelentésük.

A szavaknak nincs már értelmük.

De mindez legyen a papok, filozófusok és a politikusok gondja: mi bohócok vagyunk. A mi világunk így indul: muzsikával!

Nem zene szól-e minden ünnepeken?

Násznap, temetésnap?

Lakománál, imádságnál nem zene szól?!

Pár éve még minden vendéglői muzsikus tudta, hogy más muzsikája van a sertéspörköltnek, mint a rántott szletnek. Ma már ott is csak rádió üvölt, de ha élém tesznek egy jó kacsasültet párolt káposztával, mindig hallom magamban, a „Nem vagy legény, Berci” dallamát cimbalmom vagy hegedűm.

Ki az köztetek, aki szerelmes lett, s nem hallott zeneszót?

Ki az, akit elkap az öröm egy váratlan jó hírre, és ne hallana azonnal muzsikát?

Csak a félelem zenétlen!
A félelemnek nincs muzsikája, csak zaja.
Kegyetlen gépház zivaja. Trafóház zizegése.
Ezt nevezi a mai, végítélettől rettegő nemzedékünk
„zenének”.

Nem az! Csak fogvacogás.
De ti ne féljete, mert halhatatlanok vagytok.
Fölmutatott az üres cirkuszban valahová, a hangok lát-
hatatlan forrása felé s így szól:
– Látjátok, kedveseim, milyen érdekes: szomorú zene
szól... és mégis mosolyogtok.

Bánatosan, de mosolyogtok.
Ez a *Búcsúkeringőnk*.
Ugye, milyen szép?
Érzitek, hogy forog? Bennünk! És körülöttünk! Érzit-
ek? Élitek? Fölemel, leenged, fölemel, leenged... és ringat
és ringat és ringat, mint az alvó gyereket.

Lehet, hogy többé sohasem látjuk egymást, barátaim.
Lehet, hogy ez az utolsó együtt töltött éjszakánk.
Lehet, hogy a cirkusz meghal.
Söt, bizonyos.
Mi mégis mosolygunk.
Szívünket a melankólia boldog kéje járja át – fáj
nagyon, s látjátok, mi mégis mosolygunk.
Sírva mosolygunk.
De vidáman.

Ezt mondta a Mester.

*(Akkor már írtam, írtam szorgalmasan! És megpróbál-
tam érezni is a gondolatait. Talán tényleg pap lehetett a*

*Mester valamikor, mert ugyan nagyon szépen, de olyan
paposan beszélt.)*

Látta, hogy tanítványai festetlen szemében csillognak
a könnyek – mégis megpróbálnak mosolyogni.

Nem őszintén.

S ekkor a Mester szeméből folyni kezdtek a könnyek.

Megállíthatatlanul.

Lecsurgott a mellére.

– Mester – kérdezte Oberon, s gyanakodva mutatott
Bario szemére –, ezek valódi könnyek?

– Hogy kérdezhetsz ilyet, édes fiam – hördült fel vérig
sértetten az öreg. – Hát nem ismerd engem?! Nem tanít-
tattalak százszor és ezerszer a sírás titkára?!... Ezek az én
valódi, echte könnyeim! *MY REAL TEARS!* – üvöltötte
önérzetesen Bario. – Itt tartom őket, ebben a tartályban! –
mondta, s előkapott a kabátja alól egy pumpát, egy gumi-
csövet meg egy tartályt, és úgy vágta oda a tanítványa
elő, mint őszinteségének perdöntő bizonyítékát. – Nem
magyaráztam el százszor, ezerszer, hogy teljesen mind-
egy, hogy valaki a szeméből sír vagy pumpa segítségével,
egy tartályból?! Mindkét esetben ő állítja elő a könnyeit.
Kézzel vagy lélekkel, teljesen mindegy. A lényeg az érzé-
sek őszintesége.

Az ember sohasem azért lesz szomorú, mert a bánat
kívülről rátör – hanem mert *belülről* csinálja. Az érzése-
ink sohasem kívülről szakadnak ránk, hanem belülről! És
belül mindig azt érezzük, amit *megengedünk* magunknak!

Nem láttatok még kisgyermeket?

Ő a bohócok mintaképe!

Ha valamit akar, bőgni kezd.

Bőg, hogy foglalkozzanak vele, bőg, hogy vegyék fel, bőg, hogy etessék, itassák.

Akkor bőg, amikor csak akar!

Mint én most! Spriccel a szeméből a könny – pedig nincs pumpája, csak a lelkében. Ott nyomja meg a drága, hogy sírjon, s addig nyomja, nyomja, amíg az anyja az ölébe nem veszi. Akkor nyomban eláll a bőgése. És földerül a szeme. Az arca még sós a könnyektől, de ő már boldogan vigyorog.

Igy vagyunk mi is, felnőttek. Csak mi megfeledkeztünk arról, hogy a lelkünknek éppúgy van pumpája, mint a cirkuszi bohócoknak, s azt akár kívül van, a zsebünkben, akár belül, a lelkünkben, mindig mi nyomjuk meg.

Az ember akkor sír, amikor akar.

Észrevette rajtuk az értetlenséget. Türelmesen kivárva, míg Ariel lefirkantja az utolsó mondatot is, így szól:

– Ha bohócok akartok lenni, tanuljátok meg, hogy mi a lelkiállapotunknak nem tehetetlen elszenvedői, hanem *előidézői* vagyunk. Én ezt a pumpát csak azért használok, mert hosszú lesz még az éjszaka, és nem akarom a testi könnyeimet mindjárt az elején elsírni. Kiszáradnék reggelig. Meg hát öreg vagyok, ez az igazság. Az én könnymirigyeim már nem dolgoznak olyan flottul. Nekem spórolni kell.

De ha mindenáron akarjátok, íme, itt van! Csak eszembe jut, hogy boldogságom színhelye, a cirkusz meghal... hogy utoljára látalak benneteket... pedig szeretlek... nagyon szeretlek titeket (*egyre jobban belelovalta magát az érzelmeibe*), a saját lelkemnél is jobban szeretlek, és mégis... látjátok, poverelli... vége... vége... barátocskáim... soha sem látjuk egymást többé... soha, soha, soha...

És máris folyt a könny az öreg szeméből. A „valódi” könny.

Zokogott, keservesen.

A szája nyálas lett, ajka közt buborék képződött, az arca teljesen eltorzult... Zihált... Nem tudott szavakat találni. Csak hebegett. Elváltozott arccal bőgött, szegény.

A pumpa és a tartály ott volt előtte a földön.

– Voilá! – mondta.

Majd megtörölte nedves arcát, trombitálva kifújta az orrát, s máris nevetett.

Szívből.

Mint egy boldog csecsemő.

– Tessék! – mutatta átázott zsebkendőjét. – Elpocsékoltam miattatok egy csomó drága könnyemet!

Szól a *Búcsúkerítő*.

– Írd föl, Ariel!... Nagybetűvel...

BOHÓC AZ, AKI JÁTSZIK – S NEM AZ, AKIN JÁTSZANAK!

A lélekről

– A saját lelke sem? – kérdezte Puck, de a fájdalomosan zengő trombitáktól alig lehetett hallani szavait.

– Mit kérdeztél, Vörösbegy? – kérdezte Bario.

– Azt mondtad, Mester, a bohóc érzelmein nem a külső körülmények játszanak. A saját lelkem sem játszhat rajtam?!

– De nem ám!... Elsősorban az nem! A lelked a te eleven ruhád! A lelked a te finom anyagból szőtt inged, alsóinged, bugyid, nadrágod, szoknyád és kalapod. Már nehogy a ruhád döntse el, hogy te milyen állapotban vagy! A lelkedben különféle élő erők laknak, egyszerre érzik mindazt, ami a múltadból és testedből, idegeidből, agyadból, öledből s a külvilágból árad... s ugyanakkor érzik azt is, ami fentről a halhatatlan Szellemedből sugárzik, mint szavakkal kifejezhetetlen bizonyosság, hit és tudás.

A léleknek szolgálnia kell test és szellem között, nem parancsolnia az embernek.

– Ezek szerint te akkor vagy szomorú... – kezdte Oberon.

– ...amikor akarok!

– És ha nem akarsz?

– Akkor nem vagyok szomorú. Ilyen egyszerű! Drága madárkám, ezen ne csodálkozzatok. Az, hogy az emberek nagy többsége ezt nem tudja, teljesen rendben van: ők nem bohócok. Civilek. De ti bohócok akartok lenni, ha nem tévedek. Márpedig a bohóc fölötte kell, hogy álljon a lelkének: időben kell sírnia és nevetnie. Akármi történik vele, örömhír éri vagy tragédia, ha a száma úgy kívánja, szívből sír vagy nevet. De így van evvel minden művész: bármikor tud boldog vagy boldogtalan lenni... És legyetek is, barátaim!... Este hétkor legyetek vidámak, ha halálos betegek vagytok, akkor is!... Én nem azt tanácsolom, hogy fojtsátok el mindazt, ami bennetek kavarog, hanem hogy legyetek *urai* a lelketeknek! Ha az Uratok parancsolja, sírjatok! Ha azt parancsolja, nevesetek!... Ha unalmas társaságban vagytok, menjetek be a vécébe sírni

vagy röhögni... Én szoktam!... Egyszer majdnem botrány lett egy követségi fogadáson!... Bementen zokogni a klotyóba... Azt kérdezte a polgármester a cirkuszigazgatótól, mert kihallatszott a zokogás: „Mi történt a művész úrral?” „Semmi, csak gyakorol!” – mondta az igazgatóm.

– És miért éppen sírni tetszett?

– Mert ahhoz volt kedvem! Néha szeretek sírni. Eszembe jut egy szép gondolatot, máris sírok az örömtől... Ezt úgy hívjuk: megrendülés.

Fölhúzta a kabátujját s véle rojtos, fehér mandzsettáját, s azt mondta:

– No, ide nézzetek!

Csendet intett.

S ekkor, jobb csuklóját kétszer-háromszor megforgatva egy láthatatlan trombitát varázsolt a kezébe.

Nem volt „valódi” trombita a szó hétköznapi, kézzel fogható értelmében, de ahogy tartotta, ahogy a szája szélét megnyálazta, külön az alsó és a felső ajkát, majd csücsörített és ujjait egyenként a láthatatlan billentyűkre tette, megesküdték volna mindannyian, hogy ott van a kezében a hangszer.

Látták? Vagy csak úgy tűnt, mintha látták volna? Ezt nehéz volt eldönteni.

(Én láttam!... Esküszöm, láttam! Pontosabban: néha láttam, néha nem láttam. Attól függött, hogyan nézem. Ott volt a Mester kezében. Fényes tölcserű, a száránál kissé már elkopott réztrombita volt!...)

A Mester a száját most a láthatatlan kerek fúvókára szorította – s belefújta a trombitába.

Arca kifeszült, mint egy túlpumpált labda, s fújta, fújta a dalt.

Magasba tartotta a tölcseért, hogy fölfelé szárnyaljon a muzsika.

Ekkor már nyilvánvaló volt, hogy Bario varázsló.

Mert a láthatatlan trombitán megszólalt az a dal, amelyre régebben táncolni tanította tanítványait.

Si, dolce é l'tormento...

Ott harsogott előttük az eddig láthatatlan – de most már láthatóvá lett – trombita.

Az öreg bohóc a halálra gondolt, az elmúlásra – és tanítványait egyszerre eluralta a szomorú gondolat: utoljára látják egymást.

Sírni való.

És ezt a gondolatot hallhatóvá tette az öreg a hangszerén:

Si, dolce é l'tormento... tálálám... tálám...

(Sokáig azt hittük, ez a dal a Mester szerzeménye. De nem. Csak a kedvenc dala volt, Monteverdi valamelyik madrigálja: „Igen, édes a gyötrelmem.” Arról szól, hogy a fájdalomban mennyi öröm van. És gyönyörűség.)

Sokszor játszotta már, de mindig csak valódi trombitán. Ezt a mutatványát, a képzelet mágikus erejéről szólót, az utolsó éjszakára hagyta. Döbbenet néztük...)

Bario váratlanul ritmust váltott. Fényes táncpőjével elkezdte tapicskálni a porondot – ez volt a ritmuskíséret

– és minden átmenet nélkül fölhasant a trombitájából ugyanennek a lágy, bánatos dalnak egy vad, négynegyedes változata.

Az arcok földerültek, rángatózni kezdtek a lábak, ide-oda mozgottak a karok és a vállak; szinte akaratlanul táncolni kezdtek.

Bario is velük táncolt.

Persze csak magában, mert két kézzel a hangszerét tartotta, hol mélyen lehajolva, hol merészen homorítva az ég felé. Fújta, fújta teli pofával a vidámmá formált dalt.

Ekkor már nagyobb zenekar is harsant valahonnan. Ki tudja, honnan? Dob dobogott és zongora zengett, nagybőgő is pengette az ütemet alá.

Az öreg odakiáltott Oberonnak:

– Fújd tovább, pajtás!

És odahajította neki a láthatatlan trombitát.

Oberon ösztönösen elkapta a semmit. Először hülyén vigyorgott, hiszen üres volt a keze, de a Mester biztató tekintetére, hogy „fújjad csak, fújjad!”, szájához emelte a láthatatlan trombitát és kellenlően belefűjt.

Azaz, úgy tett, mintha belefűjna valamibe.

„Egye fene!”, gondolta, és ironikus öngúnnal belement a játékba.

És rémült örömmel tapasztalta, hogy életében először sikerült a lehetetlen: a képzelt hangszer egyszer csak megszólalt. Sőt, érezte is a kezében! Érezte a réz fémességét. Ujja hegyével tapintotta a Mester ujjaitól még langyos bilentyűket.

„Érzem! – csillogott csodálkozva a két szeme. – Nahát, érzem!... Fogom!... Hallom!... Üristen, már látom is!”

Megvalósult a képzelete!

És fújta, fújta.

A Mester és a tanítványai eszeveszetten táncoltak, mint az ördögök.

A tánc hatalmáról

Bario ekkor sorra felkérte a tanítványait.

Először Ariel derekát kapta át... Majd Puckét, aztán a zöld szemű, vörös lányt odavetve a karcsú Oberon karjába, megfogta a szép Titánia lágyan csápoló kezét és forgott, forgott vele a porondon.

Szegény Oberon azon töpregett, mit tegyen tánc közben a képzelt trombitájával. Egyik kezével a lányt ölelte, a másikkal, amennyire egy kézzel tudott, a trombitáján játszott, de mikor meggyőződött róla, hogy a zene már nélküle is él tovább, elhajította láthatatlan hangszerét.

Önfeledten táncolt.

Közben a Mester Titániát másnak a karjába dobta, s mivel összesen öten voltak, Bario végül egyedül táncolt, önmagát ölelve át magányosan forgott a tanítványai között. Hol keresztezte, hol szétvágta a lábait, kezeit vilámgyorsan cserélgetve a két térdén.

Táncoltak mind.

Körbe-körbe perdültek a nagy kerek porondon, lihegve s verejtékezve, egyre gyorsabban és gyorsabban, és ekkor Ariel, aki tánc közben a blúzába rejtette a bohócbiblia kéziratát, kivette szájából a golyóstollát, amelyet eddig a fogai között tartott, és túlvölve a zenét, azt kérdezte:

– Meddig táncolunk, Mester?!

– Táncolunk?! Ti nem táncoltok! Ti még csak ütemre ugráltok. Amíg érzitek, hogy *vagytok* – kiáltotta Bario –, amíg tudjátok, hogy „*En most táncolok*”, addig az nem tánc! Csak ha eltűnik az „*én*”, és a Tánc táncol titeket, sőt, amikor azt érzitek, hogy „*En vagyok a tánc!*” Az ujjam, az ölem, a szívem a tánc!... akkor kezdődik a Valódi Tánc!... És akkor már nem fogjátok megkérdezni, hogy meddig – mert tudjátok, hogy örökké!

Ő már nem táncolt, csak beszélt zsebre dugott kézzel, egyedül ingatva magát az ütemre, melyet most egyetlen intéssel újra visszaállított a lassú keringő állapotába.

Fölvette a földről az eldobott trombitát – most már mindannyian valóban látták –, odaadta Oberonnak. „Halkan fújjad, szordinóval!”

Oberon trombitája most úgy szólt, mintha egy reneszánsz kontratenor „angyalhangját” idézné... „*Si dolce e l' termento*”...

A Mester pedig így tanította őket:

– Bizony, barátaim, a valódi tánc örökké tart! Kérdik a csillagok, hogy meddig szikráznak? A nap, hogy meddig lángol? Kérdezed, ha szerelmes vagy, meddig vagy szerelmes? Abban a pillanatban, ha ezt megkérded, a nap már nem lángol, és a lelkedben elmúlik a szerelem.

A táncban nincs „*én*”, és ezért idő sincs.

S amit átélsz, már nem a halandó ember félelme, hanem a Szellem időtlen Öröme... Szabad egy táncra, tündérkém? – kiáltotta hirtelen. És játékosan összecsapva a bokáját Puck előtt, táncba vitte vörös kis tanítványát.

Forogtak, könnyedén.

– Élne – kiáltotta tánc közben – azt jelenti, hogy táncolni! Ne hallgassatok arra, aki azt mondja nektek: „A szívem ver, dolgozik, pumpál, kalapál.” Nem, poverelli! A szívünk táncol! Amikor „dolgozni” kezd, már haldoklunk. Akkor már elveszti a dalt – és elkezd melózni, szegény.

Félelemből kattogni.

És nemsokára meg is áll.

A halál nem más, mint *kiesni a táncból*.

Innen kezdve már nem törődött azzal, hogy a *Si, dolce e l' tormento* lassú zenéjére beszél. A trombita még szólt, Oberon fújta, de alig hallhatóan.

És Bario, épphogy csak érintve Titánia ujjait, mesélt:

– Az én szívemet kétszer húzta fel újra a Teremtő. Egyszer kamasz voltam és reménytelenül szerelmes. Nem bántam volna, ha végleg megáll. „Legyen vége, elegendem volt, nem bírom tovább!” – gondoltam. És mivel akkor is rendelkeztem már némi varázshatalommal, megállítottam a szívemet. Ti úgy mondjátok: hátsófali infarktus. Én úgy, hogy hülyeség.

Mindegy. Túléltem...

Másodszor mostanában jött ez a görcs, amikor megtudtam, hogy haldoklik a cirkuszunk.

Most is hallottam ezt a démoni varázshangot magamban: „Legyen hát vége!... Robbantsák föl velem együtt ezt az egész, átkozott világomat! Itt telt az életem! Elveszik. Elpusztítják. Minek éljek tovább?! Repüljek szét a cirkusszal százezer darabra!... De aztán egy másik hang, amelyet úgy hívok, hogy az *Angyal Hangja*, azt mondta nekem: „Te nem jöhatsz el úgy a romok közül, Bario, hogy ne add át a tanítványaidnak a titkaidat! Termékenyítsd

meg a lelküket, hogy ha eljön majd az én világom, a plázák, bankok, demokráciák, álvallások és néphülyítések utáni értelmes ÉLET, ahol nagyon szegények leszünk, nem lesz se villany, se gáz, se internet, még cipőnk se lesz, csak napfényből szőtt Reménység, felépítjük a templomomat, a Cirkuszt!” – így szólt az Angyal.

Ezt a vallomását már mozdulatlanul mondta Bario.

Csak a két ujjával fogta párjának, a szép Titániának a kezét. Nem engedte el. Talán azért, mert – ahogy egyszer bevallotta – néha erőt kell mérítenie egy női kéz érintéséből.

Végül mégis elengedte a lányt.

Kitáncolt egyedül a porond szélére.

Leült.

Acélkék frakkjának zsebéből elővett egy pálinkásüveget és meghúzta.

Csillogó tekintetét végighordozta önfeledten pörgő, mezítélábás tanítványain, akik letáncoltak néha a fáklyalángoktól biborszínűvé festett porondról, beletáncoltak a bejárati résznél lévő fűrészpörba, de talpacskáik – mint Shakespeare tündéreié – szinte semmi nyomot nem hagytak a porban.

„Ez már jó jel!” – gondolta az öreg, de nem mondta ki. – Kezdenek már szellemek lenni! Kezdenek igazi tündérek lenni, akiknek csak ideiglenes szükségük az a Föld! Valódi hazájuk a szellemi világban van. Nem hagyni nyomot, a legmagasztosabb tulajdonság! Csak a legnagyobb tolvajok s az igazi angyalok képesek rá!

A valódi író a lélekbe ír. Az igazi festő a képzelet vásznára fest, az igazi anyák nem szóval, hanem sugárzó bölcs szeretettel nevelnek. És a Földön élt legnagyobb Mester,

Jézus Krisztus, csak az ujjával írt a porba. Nem tudni, mit. De ezzel az egyetlen mondattal, amelyet eltörölt a sivatagi szél, megváltoztatta az emberiség történetét.

Bizony, a nagy dolgok láthatatlanok! Ott történnek a nagy események, sorsok, jövődők, oldások és kötések a szemmel nem láthatóban – gondolta az öreg bohóc, de nem mondta ki, mert tanítványai még éretlenek voltak ennek a gondolatnak a befogadására.

Még fiatalok voltak.

Még boldogok voltak a hús-vér testükben.

Még élvezték a testüket.

És egymás testét.

Számukra a szerelem még tapintható élményt jelentett.

Csókot, harapást, vérszívást, simogatást, ölelést.

Még kellett hozzá a másik.

Még nem tudták, hogy az ember nem abba szerelmes, akit a szemével lát – hanem abba, aki szemmel nem látható.

Akkor sem, ha testileg ott áll, karnyújtásnyira előtte.

Talán hajnalig eljutunk odáig – gondolta a Mester –, hogy tanítványaim talpacskái már semmilyen nyomot nem hagynak a homokban...

S akkor elmondhatom, hogy ez az éjszakai tündérképző nem volt hiábavaló."

(Ez a második alkalom, hogy megpróbáltam „venni” a Mester gondolatait. Egészen furá és megrendítő élmény volt. Mindezeket ő nem mondta ki. Csak gondolta. Onnan tudom, hogy ő, és nem én, mert én ilyet még sohasem gondoltam. Minden szavát éreztem, mint egy médium. Szinte szó szerint. Nagyon furá volt. Bennem szólt. Hajnalban, ha

vége a tanításnak, talán megmutatom neki és megkérdem, hogy így gondolta-e. Nem tudom. Szép szavak – de nem biztos, hogy igazak... Vagy igen?... Én másképp gondolom.)

A Mester a nadrágja zsebébe csúsztotta az üveget, és visszament a táncolók közé.

Ariel a szájába kapta a tollát, mellére csapta a könyvet, és blúzárt rágombolva ropta tovább Mesterével a táncot, vidáman.

Ekkor gondolt először arra, hogy valami igazság mégis csak lehetett abban, amit belül hallott, mert ő most nem egy festett szemű, idős embert lát maga előtt, akinek ritkás és vékonyszálú ősz haja mulatságosan szerteszáll, nem is egy öreg bohócot... hanem...

Nem mondta ki, még önmagának se, kit látott.

Túl nagy szót mondott volna.

Még gondolni sem mert arra, hogy mit gondolt.

Táncoltak.

Boldogsággubanc

– Mester! – kiáltotta a vörös Puck, egyrészt, mert hangosan szólt a zene, másrészt, mert szeretett kiabálni. Magasra volt srófolva benne a kifejezés lelki potmétere. – Nekem miért nincs párom?! Ha minket táncol tanítasz, nekem miért nem szerezteél párt?... Miért vagyok én egyedül?

A Mester szólni akart, de nem engedte.

– Miért vagyunk öten?... Táncoljak egyedül?!

– Állj le, Vörösbecy – mondta nagy önuralommal az öreg. – Ez cirkusz, nem párkereső szolgálat!... Egyébként ne hidd, hogy a sok száz tanítványomból nem találhattam volna még egy fiút... Nem probléma... Akkor meg azt kérdezted volna, *miért hoztam neked egy ilyen hülyét?!...* Itt állt volna egy szerencsétlen kandúr, és nem tudtam volna mit kezdeni vele... Inkább úgy döntöttem, hogy öten leszünk!... Mindenki mindenkivel! És egyedül!... Egyébként nem féltetek, az életben találsz majd párt magadnak... Nem irigylem szegényt! – mondta a Mester, majd Arielhez fordult: – Gyere, szorgalmas írnom!

Átölelte, és máris repült vele körbe-körbe a porondon.

A Mester táncát nem lehetett, és meg se próbálta soha tanítani. Ezt a saját testére, idegeire és jellemére találta ki valaha. Olyan pontosak voltak a mozdulatai, mint egy óraműé, ugyanakkor minden taglejtésében, bokájában, térdében és karjában örület vonaglott. A tökéletes önuralom és a tökéletes önfeledtség irányította mozdulatait.

Amikor Ariel már nem tudta követni őt, könnyedén fölkapta, átfordította a vállán, a tarkóján, majd lágyan visszavette újra, a mellére ölelte, és úgy forgott vele, hogy a lány meztelen lábai a levegőben kalimpáltak.

Előbb fáradt el Ariel, mint a Mester.

Lihegve kiszédült a manézs szélére, és leült.

Bario pedig csippentett a magasba: a láthatatlan zenekar elhallgatott.

Csend lett a cirkuszban.

Ő is leült. Elővette a pálinkásüveget kabátjának bő zsebéből, s azt mondta:

– Egész életemben hősiesen küzdöttem az alkohol ellen... Sajnos vesztettem!

Mohón meghúzta, majd továbbadta a flaskát lihegő tanítványainak.

– Igyatok, szerelmes gyermekeim!... „Ez az én vérem, ezt igyátok!” – idézte nevetve Krisztus szavait, amit az utolsó vacsorán mondott. – Valaha, az ősi zsidó szokás szerint az ünnepi szertartás része volt a húsvéti vacsora... Ez lett aztán a keresztény hagyományban a nagy búcsú pillanata is, az „utolsó vacsora”. Utána Jézus is táncba vitte a tanítványait. Egy utolsó táncba. Nekünk is lesz majd egy Utolsó Táncunk. Még nem tudom, mi, de lesz!... Hajnalig kitalállok valamit, ne féljete! De valami nagyon szépnek kell lennie! A finálénak, poverelli, olyanak kell lenni, hogy azt soha ne lehessen elfelejteni!

– Rálépett a lábamra, Mester! – panaszkodott Ariel, s fájós nagyujját tapogatta.

– Előfordul, bocsáss meg! Tudod, nehéz táncolni olyan-
nal, aki még nem tud jól. Ahogy nem könnyű szeretkezni
olyannal, aki nem tud még szeretkezni. Egy kezdő nem
tudja, mikor figyel önmagára, és mikor a másakra. S főleg:
mikor felejt el a társát és önmagát, és lesz mindkettőjük-
ből egy *boldogsággubanc*.

Meghúzta a pálinkásüveget, mely körbejárt, és újra
visszatért hozzá. Jutott még neki is egy csöpp, megforgatta
a szájában, majd azt mondta Arielnek:

– Te csak magadra figyeltél. Fejben számoltad a lépé-
seket. Ahelyett, hogy átadtad volna magadat nekem, ami,
belátom, egyáltalán nem könnyű, mert én bolond vagyok.
Vagyis bohóc, aki a saját törvényei szerint él. Nem lehet

tudni, hová lépek a következő pillanatban, mert én magam sem tudom.

– Hát akkor ki tudja? – kérdezte Oberon.

– Az Isten.

– Taníts meg minket így táncolni! – kiáltotta Titánia, de nem azt mondta ki, amit valójában gondolt. Mert az előbbi példázatot hallgatva, s főleg azt a szót, hogy „boldogsággubanc”, a szeme teljesen megváltozott; kitágultak a pupillái, egészen sötétten ragyogtak, arca kipirult, és nagyon furán nézett. Valójában azt akarta kérni: „Taníts meg minket szeretni!”

A Mester hallotta a gondolatát. De csak a szavaira válaszolt:

– Erre kevés egy éjszaka. Bár néhányszor táncolunk még hajnalig, de az igazi tánc megtanulásához sok gyakorlás kell. Azért néhány dolgot elmondok róla.

– Mondasz? Nem mutatsz? – kérdezte Puck.

– Ahhoz sajnos már kevés az időnk. Túl közel a világvége. Ilyenkor nincs más eszközünk, csakis a szó. És az írás, ami megmarad. Nem sok... Meg lehet tanulni papírból szeretni? Papírból hinni, boldognak lenni, táncolni? Meg lehet ismerni papírból az Istent? Lehetetlen! Mennyit ér a papirosra írt Biblia? Nézzetek körül a világban, nézzétek meg az emberek életét, vagy akár a saját szíveteket!... Papírból nem sokat lehet tanulni... Írod, Ariel?

– Most azért írjam?

– Persze.

– Papírra?

– Nézd, jobb, mint a semmi.

A varázshatalomról

Megtörölte száját a keze fejével.

– No, várjatok, ehhez azért kell valami zene!

Intett a magasba, ahonnan halk zene szólt.

Egyetlen, tiszta klarinétszólam.

– Ezt ugyan sajnos nem fogják hallani a könyvünk olvasói, de írd be, hogy ehhez a szöveghez, amit Bario itt elmondott, zene is szólt...

– Speciel, még én se hallom – mondta Ariel.

– Nem baj, azért csak írd bele. Attól, hogy te nem hallod, a zene még szól.

– Hazudjak?

– Persze!...

– Hazudjak, Mester?! Azt kéred tőlem, hogy hazudjak?! – kérdezte elképedve a lány.

– Igen... Először hinni kell a hitben, s csak utána jön meg az igazi hit.

(Ezzel a mondattal indult a csoda. Ez volt a végszava. Szerencsére pontosan leírtam! Mert nagyon fontos gondolat. A hitben is hinni kell, igen!)

– Figyelj rám, kisoroszlánom!... Húsz éven át készítettem a kalapomba a galambokat, amiket elővarázsoltam. Húsz keserves évig hazudtam! Csaltam, csaltam, csaltam!... Be a galambot, ki a galambot!... Minden áldott este!... Hazudtam!... Igenis, hazudtam a varázslatot, kérlek tisztelettel! Mint minden bűvész!... – mondta őszintén, majd kis szünet után mosolyogva folytatta: – Míg

aztán egy különös este meg nem jött az áldás! Vagy mit tudom én, hogyan nevezzem... Jutalom a szenvedéseimért, a sóvárgásomért, a hitemért, nem tudom, de onnan kezdve már nem kellett előkészítenem semmit: surrogatok kifelé a galambok a cilinderemből.

– Az hogyan lehetséges? – kérdezte Ariel.

– Így.

Azzal levette fejéről az ócska, rojtos szélű keménykalapját, belenyúlt, kivett belőle egy hófehér galambot és felröppentette a magasba.

Srrrr!...

A galamb elszállt.

– No nem!... Ezt te bekészítetted! – kiáltotta kacagva Puck. – Az előbb, amikor a porond szélén ültél, bekészítetted!... Láttam!... Csak nem akartam szólalni!...

– Ezt igen! – csillogott a Mester szeme vidáman s kissé szégyenkezve is. – Jól láttad, Vörösbegy! Valóban bekészítettem!... No de mi a helyzet ezekkel?!

Újra belenyúlt a kalapjába, elővett egy második galambot, és felröppentette. Aztán még egyet és még egyet és még egyet... Nyolc, tíz, húsz galamb keringett már fölötük. Már bele sem kellett nyúlania: döltek a fehér galambok a szürke keménykalapból, egymást tuszkolva torlódtak kifelé; pergő szárnyakkal körberepülték az egész cirkuszt, a magasba kikötött hintákat és köteleket.

– Jujuj!... Nem akartam csodát, a franc egye meg, mert összeszarják az egész cirkuszt! De muszáj volt, mert olyan süketek vagytok, mint a kuffer!... Puck! Titánia! Másszatok föl gyorsan! Nyissátok ki az emeleti ablakokat!... Az ajtókat is!... Mind!...

A két bohóclány máris kúszott fölfelé a kötélletrákon. Kitérték a fönti ablakokat, oldalajtókat. Még a vészkijáratokat is kifeszítették. A hófehér galambok kimenekültek a cirkusból és széttárt szárnyakkal surrantak a csillagatlan, sötét égbolt felé.

De az áradás nem akart szűnni.

Egyre csak döltek a kalapból a galambok.

– Basszus! – szitkozódott a bohóc. – Mindig ez van, a fenébe!... Ha egy csoda beindul, nem lehet megállítani!... Oberon, vidd föl a kalapomat, és dobd ki!

– A kalapját, mester? A híres kalapját?!

– A kalapomat, a francba, ha egyszer nem tudom megszüntetni a varázslatot!

Oberon máris mászott fölfelé a kötélletrán, a köteleken és végül a tűzoltóletrán, fogai között tartva a galambszülő kalapot, melyből szüntelenül döltek elő a szabadságra szomjas hófehér madarak.

Végre kihajította a szürke kalapot a legfelső csapóablakon. Mire az utolsó madár is kimenekült a szabadba, a fiú visszatért a porondra, és leült a többiek közé.

(Ez történt. Évek óta tanít minket, de ezt sohasem láttuk. Rejtette előtőlünk ezt a képességét. De most, az utolsó éjszakán már nem titkolta tovább. Le sem tudom írni, mit éreztünk!... Mintha nyitott szemmel álmodtunk volna. Láttuk egymást, őt... és a csodát. Ki ez a Bario?!)

A Mester rosszkedvűen hallgatott.

– A fenébe!... Ariel, ezt ne ird bele, könyörgök.

– Már leírtam.

– Óriási blama!... No nem baj. Hadd tudják meg az emberek, hogy nem voltam tanítómester, csak egy kóklér!... Az átkozott hitetlenségetek vett rá, hogy olyasmit műveljek, amit nem akartam!... Nem akartam csodát!... Most itt van! Tessék! A fejemet is letojták ezek a nyavalyás csodamadarak!... Leég a pofámról a bőr!...

– Miért mondja ezt, Mester?

– Mert csodát tenni könnyű. Minden semmirekellő mágus tud... De a csodával bánni, és főleg a csodának parancsolni: az az igazi tudás!... Csaló vagyok, közönséges csaló!

– Csaló? – próbálta vigasztalni Oberon, miközben a homlokát és a pucér mellkasát mosta egy tűzoltósági vödörből kihalászott ronggyal. – Hiszen itt van a galamb-szar a fejünkön!

– Ez az... Összetojták az egész porondot!... Mert nem tudtam úrrá lenni rajtuk!... Ezt húzd ki Ariel, könyörgök, ne álljon a könyvünkben ilyen blamázs!... Vagy ha már mindenáron föl akarod jegyezni, írd hozzá ezt: „A Mester azt mondta: a szellemet kiengedni a palackból könnyű. Visszadugni nehéz. Mert ugye amíg az ember csak galambokat varázsol, nincs nagy baj, legfeljebb föl kell mosni a porondot, de ha valaki már az atomenergiát és a genetika teremtő erőit szabadítja föl, és még inkább, ha a lelkébe lekötött démonokat, jaj lesz az egész világnak!”

Otthagytá tanítványait. A porond széléhez ment. Lehuntya a szemét, s fennhangon ezt mondta:

– Bocsáss meg!... Bocsáss meg nekem! – S máris szaladt vissza a tanítványai közé.

– Ezt most kinek mondtad? – kérdezte Ariel.

– A saját szívemnek.

– Beszélsz a szíveddel?

– Rendszeresen.

– És megbocsátott?

– Persze. Jó szívem van. Bölcsebb, mint én. Tudja, hogy igyekszem tanulni a hibáimból. És akkor miért nehezteljen rám? Úgy nevel, mint egy rossz gyereket! Mit mondjak? Nincs könnyű dolga! – már nevetett. Mintha a nap süttött volna ki. – No, dalos pacsirtáim, folytassuk a bohócsulit!... Kezdjük úgy, ahogy az életben minden magasztos, nagy és szent ügy kezdődik: takarítással. Mos-suk fel a szart a porondról!

A szabadságról, először

Így is tettek.

Fölmosták és feltörölték a porondot. Gondosan, nehogy tánc közben elcsússzanak a csodakakin.

(Érdekes, a galambok valódiságán egy idő után már senki sem csodálkozott, még én sem. De azon, hogy valódi pöttyöket is tudnak hagyni maguk után, már igen. Pedig miért volna csodálatosabb a kaki, mint maga a galamb?)

Amikor dolgozni kezdtek, újra felhangzott a zene.

Ugyanaz, amire az imént táncoltak, de most csak hal-kan. Egy magányos zongorán, háttérzeneként a takarítás-hoz és ahhoz, amit a Mester mondani készült.

(A Mester ügyelt rá, hogy lehetőleg ne beszéljen „szárazon”. Ez az ő kifejezése volt arra az esetre, amikor csakis racionális gondolatokkal szólt a tanítványaihoz. Az ilyen zenétlen, prózai tanításokat hívta ő „száraz”-nak, „dumás”-nak, „földszintes beszélgetés”-nek. Lelkünk földszintjén ugyanis – szokta mondani –, ahol a hétköznapi, józan eszünk él, nincs muzsika.)

– Minden bohócnak saját tánca van! – szólalt meg végül. – Ami csakis az övé! Mindenkinek a lelkében van egy táncdal, aminek kottája sincs talán, de az a dal az övé. Abban van a „boldogsághangja”. Nekem is van egy táncom. Remélem, arra is sor kerül még ma éjszaka. S akkor meglátjátok, milyen az, amikor egy bohóc a saját táncát táncolja...

Egy Mesternek minden táncot ismernie kell, de igazi „boldogságtánc” neki is csak egy van. És ehhez mindig valami szép emlék kötődik. Rendszerint a gyermekkorának valami tündérpillanata... Ilyen, hogy bohóctáncok: nincs, poverelli! Ahol egyszerre mozdulnak a karok, egyszerre topognak a lábak, együtt fordulnak és verik a közös ütemet – az nem a mi táncunk! Az a katonai díszfelvonulás, a fasiszta népünnepély, a kommunista parádé vagy a ma már csak pénzautomataként üzemelő Broadway táncüzeme.

A tömegtánc számotokra nem tánc, hanem büntetés.

Lélekölő kaloda!

Ti az Isten bohócai vagytok!

Sohase engedjétek, hogy bedaráljanak titeket bármiféle hazug közösbe.

Tanuljátok meg jól, hogy más az Egység, és más az Egyformaság.

Isten bohócai tudják, hogy bohócnak lenni a legmerészebb, legpimaszabb másságot jelenti. Összetéveszthetetlen színt, sohasem érzett érzést, sohasem gondolt gondolatot!

Egyszóval: Egyéniséget!

Ha imádkoztok, kövessétek a Mesterek Mesterének tanácsát: menjetek a legbelső szobátokba, zárjátok be az ajtót, s úgy imádkozzatok a ti Istenetekhez, aki titkon néz titeket, s akihez nektek külön-külön forró drótotok van!

(Ez a mondat, mint később kiderítettem, a Hegyi beszédből való. A forró drótot az öreg tette hozzá. Erről sokat beszélt. Ha bajban vagyok, mondta, azonnal hívom az Istent... És egyedül!... Behúzódom magamba, a saját lelkembe, becsukom érzékeim ajtaját, és rögtön hívom őt! Olyan már előfordult, hogy sokáig foglalt volt, de olyan még soha, hogy nem vette föl.

És olyan se, hogy ne válaszolt volna.)

Senkivel ne legyetek azonosak. Se egymással, se az apáttal, se az anyáttal. Főleg velem ne!

Még véletlenül se próbáljatok hasonlítani hozzám, mert ha észreveszem, hogy valamelyik ezen igyekszik, agyoncsapom!

Még az hiányzik, hogy kettő legyen belőlem!

Egy is sok! A Jóisten végtelen türelmét mutatja, hogy eltűr a világában egy ilyen fickót, mint én!

És nemcsak elvisel, képzeljétek, szeret is!

Vigyáz rám!

Egyszer azt üzent egy angyalával: „A Mindenlító Szemem mindig rajtad lesz! Tudod, miért? Mert csak egyetlen Barióm van az egész Mindenségben! Százmillió galaxisban csak egyetlenegy Barióm van!”... Így mondta az Angyal...

Minden ember, barátaim, Isten egyetlen, összetéveszthetetlen, földre szállt szerepe. Tizenhatmilliárd év munkája van benne, amíg kitalált minket, úgy, hogy legfeljebb csak hasonlítunk egymáshoz, de sohasem vagyunk egyformák.

Minden ember a Teremtő szent kísérlete.

Egypéldányos kiadás.

És mindenki más zene is szól.

Ezért ha menetek, ti menetek a többivel ellentétes irányba! A balra átra csináljatok jobbra átot, s amikor azt mondják: „Menet indulj!” – álljatok meg.

És amikor: „Állj!” – meneküljtek!

Adjatok egy csókot a tamburmajornak, aki szalagos botjával vezényli az ütemesen döngő fúvószenekart; mondjátok meg neki, hogy a ti szívetekben sajnos más zene szól, csakis arra tudtok menetelni, amerre a szívetek súgja.

És kezdjétek keringőzni a katonai indulóra! Ne feltűnően, csak suttyomban, észrevétlenül. S ha ez túl veszélyes, nem bánom, masírozhattok a sokasággal, de magatokban azért füttyöljétek a saját keringőtöket.

A kollektív induló tönkreteszi a lelket. Ez csak a rab-szolgáknak szól, és azoknak, akik a halálba menetelnek. A pufogó induló és a gépzene embertelensége a világ végének előjele.

Plázazene. Istentelen. Bohóctalan.

Ti minden rendszerben legyetek a rendtelenség!

És minden rendtelenségben legyetek a Rend!

De vigyázzatok magatokra, barátocskáim!

Ez veszélyes.

Örültek között normálisan élni nagy művészet – és sajnos van, amikor nem is lehet.

Mozdulatlan tánciskola. A drótakadály

A tanítványok elkészültek a takarítással.

Fel sem tűnt nekik, hogy közben a zene is véget ért.

(A porond söprésében nagy gyakorlatunk volt.

A Mester sohasem engedte, hogy a személyzet végezze helyettünk.

Egyrészt, mert a legkisebb hiba is balesethez vezethet.

Másrészt, mert a porondot szent helynek tartotta, s megtisztítása szerinte már a mutatóvány része volt. Ezért éppúgy nem bízta volna másokra, mint ahogy egy sebészorvos sem bízta az asszisztenciára, hogy bemosdassák őt.

A hely és a test fizikai megtisztítása a lélek megtisztulásának és a szellem felragyogásának az alapművelete – ismételte gyakorta Bario.

Egyszer egy világhírű filozófus előadását hallgatta a Lét értelméről. Láta, hogy a tudósnak piszkos a körme, erre fölállt és hazament. Azt mondta: „Minek hallgassam, ha az alapokat sem tudja.”

Ha takarítok, ma is úgy érzem, hogy nem meló, hanem meditáció.)

A tanítványok kivitték a vödöröket, és izgatottan várakoztak.

– Mit táncolunk?

– Természetesen mindenki a saját táncát!... Először azonban megtanítalak benneteket tanulni. Sajnos, poverelli, először a tanulást kell megtanulni.

Aki nem ismeri a tanulás titkát, azt nem lehet megtanítani semmire. Legfeljebb a fejébe lehet verni valamit, és az annyit is ér.

A táncot nem a porondon, hanem itt kell elkezdni – és a szívére mutatott.

Én most, például, *megtanulom Titániát*.

Más szóval: megismerem őt.

– Gyere, szépségem! – hívta a lányt.

Titánia odalépett hozzá. Mi lesz most? A Mester letekerte a nyakáról és messzire hajította hosszú, fehér sálját, s amikor a gyönyörű lány odaért hozzá, jobbával átölelte a derekát, baljával megfogta a jobb kezét – és lehuntya a szemét.

De nem jött a zene.

Csend volt.

És Bario nem mondta, hogy „mjuzik”.

Csak álltak.

Mit akar ez?

A bohóc kopaszodó feje ott feküdt a magas lány két szép melle között.

Festett szemei lehuntya.

Szája mosolygott, mint egy kisgyermeké, aki szépet álmodik. Mintha a lány szívverését hallgatná.

Meg se mozdult.

Eltelt fél perc. Egy perc. Kínos csend.

Semmi.

Mi a fenére vár?

Titánia zavartan lenézett a két melle között nyugvó bohóc kopaszodó fejére, majd aggodalmasan pillantott a társaira.

„Ti értitek ezt?”

Oberon megszólalt:

– Ez elaludt.

– Lehet, hogy nincs benne élet? – kérdezte szorongva Puck.

Közelebb lépett, s mivel a Mester festett szeme csukva volt, a színes selyemmellény alól kivillanó pucér mellkasát figyelte. Tudták, hogy nagy mókamester az öreg. De az is átsuhant rajtuk, hogy egyszer viccesen azt mondta: „Így szeretnék meghalni, mint a boldog csecsemő: egy nő mellén!”

Ez képes rá.

– Él – mondta örömmel Puck.

– Kuss! – mordult a Mester.

Összerezzenek az ijedségtől.

– Mit csinálsz? – kérdezte Oberon.

– Most szeretek bele – felelte a Mester lehunyt szemmel.

Fura pillanat volt.

– Csak így? – mosolygott Titánia.

– Így.

És úgy bújt hozzá az öreg valóban, mint egy éhes csecsemő az anyjához, vagy mint egy vágytól égő férfi, aki ott akar meghalni a nő mellei között.

– Citti!... Ne zavarjatok!

Égyre szorosabban ölelte a lány derekát.

A kezét is úgy tartotta, mintha örökké akarná fogni.

Csend.

Árammal teli sűrű csend.

Volt az egészben valami röhejes, de egy bohóciskolában az ilyesmi nem szokatlan.

Titánia is zavartan nevetgélt.

És a Mester most, anélkül hogy megmoccanat volna, anélkül hogy arcát felemelte volna Titánia melléről vagy kinyitotta volna festett semeit, halkán, mint aki álmában beszél, megszólalt.

– Már beszélhetek. Kezdek szerelmes lenni. Más szóval: kezdelek megismerni, Titánia... Maradj! Ne mozdulj! Eddig csak látvány voltál számomra. Egy másik ember. Egy másik test. Egy nő. Egy idegen. Tanítvány a bohócsuliban. De most már hallom a szívedet! Hallom, mit zenél! Hallom a szorongásodat, a riadalmadat, a szomorúságodat!...Tényleg meghalt az apád, mielőtt megszülettél?

– Ezt honnan tudod?!

– Hallom a lelkedből. Ott van minden. Az apád, akit sohasem láttál, akihez hasonlít a termeted. Szép ember volt. Formás lábfejedet tőle örökölted. Ott van, amikor pióca tapadt a lábadra a pataokban. Látom a nyomát! A combodnál belül, a térded felett a kék ereknél.

– Nahát!...

– A sebet már nem látni, de a fájdalom az emlékeidben él, ma is érzed néha... És ott a pánik, amikor az anyádat elvesztetted a strandon a szemed elől. Üvöltve belegázoltál a hullámfürdőbe!... „Anyá!”... Ott fulladoztál a tömegben, a tornyosuló habokban, ugye?... Majdnem meghaltál...

– Igen... igen...

– Az anya hiánya: fulladás!... Azóta félsz a víztől! A többi bohócnak a tenger: szabadság. Neked: halál... Sőt! – elhallgatott. – Oddio, most látom csak!!!!... – kiáltotta meglepetten, mint aki különös kincsre bukkan egy bar-

lang mélyén. – *Té már átélted valaha ezt az élményt!... Elmult életedet a tenger mélyén fejezted be!... Ó, igen, igen, látom!... Látlak elmerülni... megbántad... de későn...*

– Mester...

– Nem jól mondtam az előbb! – kiáltott hirtelen. – Tévedtem!... A fulladás élménye nem az anya hiánya benned... hanem a szerelmed elvesztéséé!... Ó, poveretto, milyen tragikus história rejlik a te mélységes múltadban... És milyen szomorú!... Iszonyatos öngyilkosság!... Felvágta az ereidet... mindkét csuklódon... úgy ugrottál a hullámokba... Megbántad... de nem volt erőd a meneküléshez... Próbáltad, de nem sikerült... Késő... Véres a víz körülöttem!...

Nemcsak látta, szinte át is élte a halálküszömet.

Olyan volt az arca, mintha rosszat álmodna. Szája félig kinyílt. Kapkodva lélegzett.

Meg kellett nyugtatnia magát, hogy újra megszólaljon.

– Ne is beszéljünk erről! Maradjunk inkább a jelenben. Az első fiúd... az a szenvedélyes, szép zsidó fiúd... Táncos?

– Táncoltunk... igen... de csak amatőr klubokban... Egyébként vízvezeték-szerelő volt...

– Az első szeretőd!... Milyen ügyetlenül nyúlt hozzá! Pancser! Szerintem a vízvezetékhez sem értett.

– Szerettem...

– A fenét! Te félsz szeretni, Titánia! Nem mersz szeretni senkit sem! Félsz, hogy megint jön az önelvesztés... vér... a fulladás... És ő se szeretett, csak kívánt téged. Mohón. Önzőn. Nem tudatok egymással mit kezdeni. Persze nem is csoda!... Tele vagy sok évszázados, gyógyulatlan sebekkel... Mit tud ezzel kezdeni egy vízvezeték-szerelő?... Túl

fájdalmas lenne neked az igazi odaadás! Túl veszélyes... Életveszélyes...

– Már nem így vagyok...

– De igen!... Sajnos igen!... Tele vagy drótakadállyal! Véded magad, szögesdrótokkal. Nálad még egy futó szeretkezés sem szimpla örömtörténet, hanem élethalálkaland... Pokoljárás... Nem mered élvezni, félsz, hogy belehalsz... Jéggégé fagyott tűz lángol benned... Ó, szépségem!...

Elgondolkodott, majd még mindig csukott szemmel, de halvány mosollyal mondta:

– Egyszer majd újra kinyílsz a szerelemre. És akkor olyan leszel, mint egy merész, szemérmetlen virág. Nem félsz az öleléstől!... Nem félsz, ha jön valaki. Sőt, hívod is!... És nem fogsz rettegni attól, hogy ebbe az érzésbe még egyszer belefulladsz!... Megbocsátasz a férfiaknak, önmagadnak, és a tenger vízének is...

Kis szünetet tartott. Lezárt szemhéjai vibráltak, mozgott mögöttük a szemgolyói, mint a vakoké, amikor figyelnek valahová, a nem láthatóba.

– Látom, ahogy forgolódta anyád méhében – folytatta. – Ott már megtapasztaltad, hogy a víznek nemcsak gyilkos, de életető ereje is van!... Látom, ki leszel, amikor nem lesz már se cirkusz, se pláza, és én se leszek már, mert elmegyek a földi világból, és emlékem beköltözik oda, ahol a többiek laknak: a szívedbe... Látlak öregem, Titánia! Nagyon öregem, ne ijedj meg! Szép matróna leszel, és bottal jársz. Két bottal, néha. Talán addigra nem félsz szeretni... Talán eltűnik a drótakadály a szíved körül, és nekem is lesz helyem benned... Apáddal jól kijönnének, mert szereti a pálinkát...

– Te ezt is látod, Mester?! Mondták, hogy nagy piás volt...

– Pompás helyet készítettem neked a szívedben!... De én nem akarok ott lakni!

– Miért?

– Mert ez egy trónus. Nagyon magasan áll. Én meg ott szeretnék lakni benned... ott lent, az udvaron, a kert végében, abban az elhagyott kutyaházban!... Hogy hívták azt a nagy, bundás, zsömleszínű kutyádat, akinek csúcsos fülei voltak, és olyan ártatlan angyaltekintete? Akit egyik hajnalban elvitt az epilepsziája. Mi volt a neve?

– Lui.

– Csinálj nekem helyet Lui házában.

– A kutyaházban?!

– Ott!... A trónus nem jó hely. Utálom, ha valaki föl néz rám. Csinálj nekem helyet Luinál. Mondd meg neki, ha netán föltámad, s a lelke visszatér hozzád, hogy tekintsen a nagybátyjának. Majd felváltva alszunk a házában.

– Mester... – Titánia nem tudta, sirjon-e vagy nevéssen. Még mindig csak álltak mozdulatlanul, furán összeölelkezve.

– Semmi „Mester”! Ha az ember úgy szeretné Istent, mint a kutyáját, minden vallás azonnal megszűnhetne!

Levette arcát a lány melléről, és most már józanul a szemébe nézett.

– Megtaláltam benned a szeretet forrását, Titánia! Úgy hívják: Lui!... Tőle, látod, nem féltél!... Merted őszintén szeretni. Honnan jött ez a hülye név?

– A Luigi beceneve.

– És a Luigi honnan jött?

– Azt nem tudom.

– Ki adta neki?

– Fogalmam sincs.

– Ez az! – kiáltotta diadalmasan a Mester. – Most jól feleltél, királynőm! Egy bohóc tudja, hogy a nevek az égből jönnek!... *Isten adta neki...* Kicsit hülye név, de az Úr tudja, hogy mit csinál.

Hátrébb lépett, s a hirtelen ötlettől felvillanyozódva azt mondta:

– Ha lesz még egyszer cirkusz, csinálunk együtt egy kutyaszámot! Jó? Nekem már volt egyszer, imádok kutyákkal dolgozni! Szereti őket a közönség!... Óriási ötletem van! Fellépünk hármasban: te, én és Lui!

– De hát Lui nem él, Mester!

– Számít az? Lehet, hogy addigra már mi sem élünk!... Majd megcsináljuk odaát a szellemi hazánkban!

Kutyakeringő

Erre a végszóra megszólalt a muzsika.

Mindannyian hallották.

Ez Titánia zenéje volt!

Bario jobbával átölelte a lány derekát, baljával magasra emelte a jobb kezét – és táncba vitte. Egyre nagyobb és nagyobb ívben forogtak körbe a porondon.

– Tőlem ne félj! – mondta a Mester. – Sok drótakadállyal táncoltam már, nagy gyakorlatom van benne!

Titánia pedig kacagott. Szívből és vidáman.

(Ritkán nevetett így. Félt, hogy összetörik arcán a szépség? Nem tudom. A mosolya szép volt, de a nevetése nem.)

Kemény lett tőle az arca. Zárt. Mint aki csak kicsit mer bódog lenni, nagyon nem. Attól már, az igazi eksztázistól, tartott... Ki tudja, miért?... Félt talán teljesen kinyílni? Lehet, hogy az elmúlt életbeli tragédia tette ilyen elővigyázatossá? Félt túl messzire menni?... Mióta elhangzott ez a mondat az öngyilkosságáról, más szemmel néztem ezt a lányt. Szere-tképtelen embernek láttam... Hűdegnek... pedig csak sebesült volt... Lehet, hogy mind azok vagyunk?... Lehet, hogy bennünk is van valami drótakadály?... Ó, istenem, hány-szor éreztem már!... Ha valaki megölelt, a legelső gondolatom nem az öröm volt, hanem az, hogy „Jaj!”... Hú, ez egy külön regény!... Talán megírom egyszer.)

Bario kopasz feje csillogott a verítéktől, s azt suttogta a lány fülébe:

– Álmodj, Titánia! Álmodd, hogy én vagyok Lui! Visz-szatértem hozzád, emberként!... Bevallom: kutyaként jobb volt!... Légy hozzám jó, és szerez, szép gazdám!... Vauúúú!

Vonított.

Válaszul hirtelen oroszlánbömbölés hallatszott vala-honnan.

Fölkapták a fejüket.

– A Bambi! – kiáltotta Puck.

– Ne féljetek tőle, csak én álmodom.

– De hallom!... Hallottátok?

– Valamit igen – fülelt Ariel.

– A lelkemben ordít, mondom. Ez nem a Bambi! Meg-vadított az én szép Titániám!...

– De hát...

– Ez nem oroszlán, nem értitek?!... Egy másik vadál-lat!... Bennem él, sajna! – nevetett a Mester.

Táncoltak tovább.

És ez már nem játékos, hanem szédült, eszeveszett forgás volt.

Szenvedélyes örvény. Volt benne valami nyers és állati. Érdekes, hogy ez az ösztönös vadság átragadt a lányra is.

(Ősi beavatási táncoknál lehet látni ilyen formátlan, rángatózó, vad mozdulatokat.

Amikor a test állatmozdulatokat utánoz, mélyről jövő, vad ösztönzéseket, melyeket nem ellenőriz a tudat fegyelme.

Amikor lehullik az emberről minden gátlás és félelem.)

És Titánia – életében talán először – felszabadultan nevetett.

Arcáról eltűnt a keménység.

Valóban megszépült.

Az utolsó előtti vacsora

A Mester elengedte a lány kezét. Fölnyúlt a magasba, föl, egyenesen az ég felé, s mutatóujját feltartva jelezte a nem létező zenekar felé, hogy „Állj!”

A zene elhalkult, majd megszűnt.

(Az ilyen vad forgásból nem lehet azonnal kikeveredni.

Az ember lassan nyeri vissza a tudatát.

Lassan ébred, és szégyelli is magát.

Emlékezetünk azonnal csalni kezd, ha ösztönünk meztelenül a felszínre tör. Ha pedig a bennünk lakó állat bukkan elő a maga eredendően tiszta vadságában, le is tagadjuk azonnal. Ami nemes egy tigrisben, egy emberben szégyellni való.

„Szeresd magadban a vadállatot is! Etesd is néha, mert a tiéd, a lényedhez, ősi múltadhoz tartozik, és ma is benned él. Sokan ott hibázzák el az életüket, hogy nincsenek jóban a testükben-lelkükben élő nyers ösztönörekkel. Nagy hiba, mert a vadállat erősebb, mint ők. De megszelídíthető.”

Ezt még régebben mondta a Mester, s én már akkor lejegyeztem, szóról szóra. Azóta tűnődöm: mikor bukkan elő az én vadállatom?)

– Most pedig kajálni fogunk. Üljetek le!

– Táncoljunk még! – kérte Titánia.

– Nem lehet, kedvesem. Kevés az időnk. Reggelig át akarom adni nektek mindazt, amit egy életen át összegyűjtöttem. Kész bohócokat nem tudok nevelni belőletek, ahhoz még hatszáz év kellene, de az utat megmutatom, és a kulcsokat a lelketek titkaihoz átadom... Üljetek körém!

Mind leültek a porondra.

– Vacsorázzunk! – mondta a Mester.

– Mi nem hoztunk magunkkal semmit – mondta Oberon.

– Én hoztam.

– Varázsolunk? – csillant gyermeki várakozással Puck szeme.

– Nem. Sajna nem. Kaját nemigen tudok varázsolni. Jézus tudott. Halat tudott, kenyeret tudott, bort is tudott, de már egy Tournedos à la Rossinit még ő sem tudott!

Fogast párolt zöltséggel és tartármártással ő sem tudott! Sajnos a csodának is vannak határai!... Tudjátok, kölykeim, amikor ezen az utolsó éjszakánkon gondolkodtam... régóta készültem rá, mert tudtam, hogy egyszer eljön a vég... szóval, amikor készültem erre a nagy pillanatra, számtalan szakácskönyvet elolvastam. Azt kérdeztem magamban: „Vajon mit együnk, az én hőn szeretett tanítványaimmal az „utolsó vacsoránkon”? Jézusnak nem volt gondja a menüvel, mert a zsidó húsvétnek évezredes rendje volt... De vajon mit esznek a bohócok?! Ez sehol sincs megírva!... Nagy pillanatban ülünk itt, poverelli: ez a bohóctörténelem első Utolsó vacsorája... Hozzak hamburgert?... Snassz!... Szushit?... Nem biztos, hogy szeretitek. Ráadásul nem is lehet jóllakni vele... Végre megvilágosodtam!... Ezt hoztam nektek!

Elővette a kis utazókofferét, és kivett belőle mindenféle, pepita kendőkbe burkolt csomagokat.

– Ez mi? – kérdezte Puck.

– Ez, kérlek szépen, zsíros kenyér. Libazsírral. És zöldpaprikával. Ebben nem lehet csalódni. És van itt egy kis borocska is hozzá.

Kibontotta a kendőkből a frissen sült, magvas kenyereket, elővette az esczájgokat meg egy piros kis zsírosbödönt. A zöldpaprikát főlseletelték, sőt is szórtak rá, és hamarosan falatozni kezdtek.

Ettek.

Nem szóltak, ettek.

– Tudjátok, hány éjszakámba telt, míg ezt a menüt kitaláltam? Pedig csak emlékezni kellett volna gyermekkorom legfinomabb ételére.

– Ez a mi utolsó vacsoránk? – kérdezte Oberon.

– Az utolsó előtti – felelte a Mester –, hajnal felé eszünk még egyszer. De lehet, hogy az már az utolsó reggelink lesz.

Az utolsóóról

Ettek.

– Paradicsomot nem hoztál? – kérdezte Puck.

– Sajnos nem... Képzeld hozzá!

– Ha már képzelni kell – mondta tele szájjal Puck –, akkor a zsíros kenyeret is elképzelvehetném.

– Így igaz. Én csak rátok való tekintettel hoztam magammal „valódi” kenyeret. Kezdők vagytok, gyenge a varázserőtok... Sajnos már az enyém is az gyakran... fogy a bűvös erőm...

– Erről még beszélsz, ugye? – kérdezte Oberon.

– Miről?

– A varázserődről.

– Ha lesz időnk, igen.

(Már értettem, hogy mire ez az egész. Bario nem szólt, de tudtam, hogy ilyesfajta gondolatok járnak a fejében:

„A jóízű evésnek van valami békés, megnyugtató jellege. A táplálkozás szent-profán csöndje. Ezt szopó csecsemőnél látni. Jólesik enni.

És etetni is.”

Azt hiszem, ilyenkor vissza akart hozni minket a földre.)

– Mester – kérdezte Ariel tele szájjal –, mit jelent az, hogy „utolsó”?

– „Utolsó”? Csak annyit jelent, hogy sohase felejtse el ezt a pillanatot. Amíg közönyösen éled az életedet, gépiesen és megszokásból, elsuhannak melletted a nagy dolgok. Semmivé olvadnak az események. De amikor azt mondják: „utolsó”, a kép megáll, hirtelen óriásivá növekszik lelkedben a pillanat, és nem felejtet el soha. Ha jól élsz, minden pillanatod „utolsó” pillanat lesz. Nagy, piros betűs élmény! Ha valamit „utoljára” látsz, jól megnézed. A lelked lefényképezi, és maradandóvá teszi.

Minden igazi vacsora: utolsó vacsora. Minden igazi tánc: utolsó tánc. Minden igazi beszélgetés: utolsó beszélgetés. És minden ölelés: utolsó ölelés... Így, ahogy most eszünk, sőt zabálunk itt a fáklyalángokkal kerített, füstös porondon, ahogy isszuk a bort és együtt vagyunk, örökervényűvé tesszük ezt a múlt pillanatot, és többé sohasem felejtjük el... Minden más vacsorát elfelejtünk, de ezt soha! A zsíros kenyérről én fogok az eszetekbe jutni. És az ifjúságotok. Meg az, hogy milyen vidáman lehet falatozni még egy összeomlásra ítelt, haldokló világban is.

A „ZSÍROS KENYÉR” minden szakácskönyv receptjét megelőzi majd bennetek. Olyan csodálatossá válik az emlékeitekben, mint a nők közül az anyátok vagy a szerelmeitek közül a legnagyobb.

(Igaz! Így él bennem, még három év után is, amikor végleges formába öntöm a könyvet. Írás közben felidézem és érzem a puha kenyér és a libazsír sós ízét, és megrendülök... Igen.)

– Az „utolsó” csak egy szó... Arra figyelmeztet, hogy gyönyörködj a színes szappanbuborékban – mert szét-pattan.

Gyönyörködj a kedves arcában – mert meghal!

Örvendj az életednek – mert meghalsz te is!

És élvezd a viszontagságos napjaidat, még akkor is, ha zaklatottak és nehezek – mert elmúlnak!

A horizonton lebukó nap korongja minden nap közül a leggyönyörűbb.

„Nézz meg, mielőtt meghalok!” – ezt üzeni a földbe süllyedő, vérző nap, amikor aranyragyogással eltemeti magát a fekete földbe, és a világ sötét lesz.

És elámulsz a grandiózus szépségtől.

Az „utolsó” azt jelenti, hogy *felejtethetetlen* – mondta, és megtörölte a száját a keze fejével.

A melankóliáról

A tanítványok összesűgtak.

Még mindig ott ültek a porondon. A Mester meghúzta, aztán továbbadta az üveget.

Körbe-körbejárt a palack, háromszor, négyszer is.

(Mert azért varázsolt is az öreg. Bort ő is tudott. Azt mondta: az nem nagy kunszt.)

Nem valami jó bort, az igaz, egyszerű kadarkát. De szerintem a zsíros kenyérhez ez való.)

– Kérdezd meg te! – bökte oldalba Ariel Oberont.
 – Én? Miért mindig én?
 – Mit pusmogtok itt?
 – Mester – szólalt meg Oberon –, te itt az örömről prédikálsz nekünk, közben állandóan a halálról beszélsz. Az elmúlásról és a búcsúról. Még a keringőt is, amire táncoltunk, úgy hívják: „Búcsúkeringő”... Most meg a nap halála is... Ezek szomorú dolgok... Mondd, van szomorú bohóc?

– Van – mondta határozottan Bario.
 – Van?
 – Van.
 – Sejtettem.
 – Van... De röhög rajta.
 – Ezt meg hogy érted?
 – Úgy, hogy minden ember szomorú. Nevezzük finomabban így: melankolikus. Vagy durvábban: depressziós. Kérdezz meg egy csecsemőt, miért üvölt, ha megszületik? És miért bömböl éveken át? Ha beszélni tudna, azt mondaná: azért, mert embernek lenni azt jelenti, hogy szarban lenni! Ha nem jön anya, és nem cserél pelenkát, benne is marad!... Ki az, aki itt, a mulandóság és szenvedés világában ne lenne szomorú? Senki! Csak hogy mi ezen röhögünk!... Ez az, barátaim, ami a bohócot alapvetően megkülönbözteti minden más embertől! Azért mondtam nektek, hogy *kevesen vagytok!* Alig néhányan. Négy embert találtam, sok száz közül! Ti vagytok a választottak. Mert bennetek ott rejtőzik az angyali képesség, hogy röhögjete az egészen!... *És fölülemelkedjete még a világvége féltelmén is!*

Szeme vidáman csillant, s szétcsapta két erős kezét.

– Nincs mulatságosabb dolog, mint a depresszióm! Már amikor jön a jó kis depresszióm, röhögöm kell. Mintha csiklandoznának! Ezért sem bírnék soha öngyilkos lenni!... Elröhögнем magam! És eltéveszteném a célt! A csillárt lőném szét a fejem helyett. Vagy – ahogy ismerem magam – a spájzban a befőttessüvegeket. A baracklekvárt. A fürdőszobában a WC-tartályt!... Ha fölakasztanám magam, tuti, hogy leszakadna a kampó! A mérget összecserélném a hashajtóval!... Képzeljétek a blamázt! Rádásul röhögnek is közben, ami a helyzetet még kínosabbá tenné! Főleg, ha megpillantanám magamat a tükörben!...

Nincs vidámabb látvány, mint a szomorú pofám! Azért is festek néha lebiggyedt szájszegletet, hogy ne lássák a nevetésemet. És hogy mások is röhögjenek a szomorúságomon!... Tanuljatok meg viccből sírni, ezt tanácsolom. És az elmúláson kacagni, poverelli!

Jót húzott a kadarkából (a literes üveg még mindig tele volt!), majd így folytatta:

– Ha nem velünk történne mindaz, ami most történik, azt hinnék az emberek, hogy szomorúak vagyunk. Sőt, kétségbeesettek. Meghal életünk színhelye és értelme, a cirkusz. Vége! Konyec! Egy civil szemével nézve ez iszonyatos dolog... Csak hogy mi, bohócok, nem halunk meg! Mi föltámadunk! Ha kell, többször is! Mi föltámadások vagyunk! Mi csak most kezdünk élni! Most, hogy száműzték bennünket innen örökre, most kezdünk élni igazán, mert egy óriási ziccet is kaptunk! Ezentúl nemcsak este kell bohócnak lennünk, amíg tart az előadás, hanem egész nap! És egész évben! Bárhová megyünk majd, aluljárókba muzsikálni, kórházakba, a haldokló gyerekeket szórakoz-

tatni, vagy amikor egyszerűen csak rázkódunk a buszon, és átadjuk magunkat az álmainknak – mi mindig bohócok maradunk. Ez a lényeg: nekünk most már örökké bohócoknak kell lennünk. Írd föl, kis evangélistám, nagybetűkkel, mert azt szeretném, ha ennek az éjszakáknak az emléke mégis elveszne – ez az egyetlen mondat megmaradjon:

„MINDEN IGAZI NEVETÉS A HALÁLON VALÓ NEVETÉS.”

– A többi ebből következik. Mert aki az elmúláson röhögni tud, annak örömmé válik az egész élete. Mámoros, szünni nem akaró örömmé. Annak szíve szikrázni fog a vidámságtól. A holtá után is.

Tudjátok, ugye, hogy én nem a hússzívről, hanem a bennetek élő Isteni Szívről beszélek, mely – ameddig akarja – a hússzíveteket is dobogtatja?

Férfiak, nők, angyalok

– Mester – kérte Oberon –, beszélj nekünk a halálról!

– Inkább a szerelemről! – kérte Titánia. (Mióta elhangzott az a szó, hogy „drótakadály”, egészen megváltozott ez a lány. Mindenki látta.)

– Most nem. Folytassuk inkább a táncot! Mert ez nemcsak a búcsúnk, hanem az ismerkedési estünk is. Végre megismerjük egymást, mélyebben, mint eddig. Aztán: „Bye-bye!”

Bedugaszolta a borosüveget.

(Miért? Hogy ki ne folyjon a csodabor? Hát a csodával is spórolni kell? Vagy ez csak reflex volt? Nem tudom. Azt hiszem, a varázslatoknak is van valami logikájuk, csak mi nem ismerjük még.)

A kendőbe csavarta a maradék kenyeret. Zsebkendőjével megtörölte a száját. Majd odalépett Oberonhoz, két kezét kitérte, és kopaszodó fejét tisztelettel megbiccentve előtte, azt mondta:

– Szabad?

Nem hallatszott zene. Oberon lelkében sem, ott zűrzavar dúlt.

– Férfi férfival?

– Férfiii?! – nyújtotta a szót a Mester döbbenet, s szeme akkorára tágult, mint egy zsebóra. Körülnézett. – Hol van itt férfi? – értetlenül bámult a többi tanítványára. – Ti láttok itt valahol egy férfit?

Hallgattak.

Hová akar kilyukadni az öreg?

(Vigyázni kellett vele, mert mindig csavarosan járt az esze.)

– Hol van itt férfi? – kérdezte újra.

Mi a fenét akar ez?

Oberon sandán nézett rá.

Titánia törte meg a csendet.

– Hát... – vallotta be szemérmesen. – Ő az.

– Férfi?! – üvöltötte a Mester. – Oberon?! Még hogy férfi?! – és két tenyerét felháborodottan összezsapta. – Te ezt honnan veszed?

– Hát... tapasztalatból – Titánia lesütötte a szemét.

– Attól férfi, hogy megízélt?! – kérdezte dühösen. – Ti el vagytok tévedve, lányok! Azt hiszitek, az ember a nadrágjában hordja a nemét? Hogy ott dől el, a bugyitok alatt, hová vagytok beosztva?... Női vagy férfi nemre?!... No jó – legyintett bosszúsan –, passz! Hagyjuk abba az egészet! Nem foglalkozom veletek tovább!... Kész!... Jöhet a bontóbrigád!... Robbanhatnak, durrrr!!!!

Máris csomagolni kezdett. Vette a szalagos gitárját, összecsomagolta a bőrröndjét, hosszú köpenyét a vállára dobta, és köszönés nélkül indult kifelé.

„Ki is megy?” – kérdezte magában riadtan Ariel.
Igen, kiment.

*(Volt benne valami teljesen kiszámíthatatlan.
Meg hát ugye, a komédiás!)*

Egy bohócot vissza kell hívni. Cirkuszi nyelven *fals slussz*-nak hívják, amikor a bohóc sértetten eltávozik a porondról, és a közönség vagy a társai visszakönyölgik. Ő, persze, kéreti magát. Nem jön, nem jön, csak ha már nagyon kérelik.

Tudtam, tanított már erről a Mester. Elmagyarázta, hogy egy jó párkapcsolathoz is kell a „fals slussz”, mert csak akkor tud megújulni a szeretet. Időnként szakítani kell. „Örökre”. Hadd hívjon vissza! „Vége, vége!”... „Ne menj el!... De mégis elmegyek. Majd utána sértetten visszajövök... És jöhet a forró ölelés!”... Sértetten elmenni, és mégis visszatérni: ez a trükkje annak, hogy ne lanyhuljon a vonzalom.)

Máris rohant utána a lány, a kézirattal a hóna alatt.

– Mester! – kiáltotta... Gyere vissza, Mester!

Bario persze visszajött, és ahogy tanította, kelleetlenül megállt a kifutónál.

De nem szólt.

Melyikük kezdje?

Senki sem vállalta.

Végül Ariel szólalt meg.

Muszáj volt, hogy legyen mit leírnia.

– Mester... mi más lenne Oberon?

– Szabadna még egyszer a kérdést? What is the question?

– Ha Oberon nem férfi, akkor micsoda?

– Bohóc!!!! – üvöltötte a Mester. – Mit gondoltok, miért választottam őt több száz jelölt közül? Ezt az angyalpofájú, királyi maflát!... Nem azért, mert férfi, gondolhatjátok! Férfiakkal tele van a padlás! Hülye férfiakkal, akik mindenhatónak képzelik magukat, és évezredek óta mást sem tesznek, mint hogy elrontják a világot, és büszke eszközökönkre tesznek a földi életet!... Férfiak bontják le a cirkuszunkat!... Mohó, pénzéhes, degenerált férfiak miatt leszünk mindannyian földönfutók! A férfivilág megbukott! Szégyellheti magát!... Oberon azonban – és itt nagy szeretettel átölelte a vállát –, az én szeretett Oberon barátom nagy-nagy szerencsénkre nem férfi!

Oberon sértetten állt.

Teljesen összezavarodott.

A Mester olyan gúnyos volt, és mégis annyi szeretet volt a hangjában, hogy képtelen volt megszólalni. Főleg az öreg dühe riasztotta. Ez nem emberi düh volt, több annál. Egy varázsló dühe, aki a szemével is képes sebet osztani, és száraz fát is lángra lobbantani, bármikor.

– Szólj már valamit, te hülye! – bökte meg Oberon hátát Titánia.

– Mit?

– Kérdezd meg!

– Mester, egy bohóc nem lehet férfi?
 – Csak ha akar.
 – És ha nem akar?
 – Akkor nem. Értsétek meg, pintyeim, hogy ti elsősorban bohócok vagytok! A ti legközelebbi rokonotok nem Ádám és Éva, hanem a gyermekek és az angyalok!... Sőt! Az ifjú angyalok!
 – És az angyaloknak nincs nemük? – kérdezte Puck.
 – Dehogynincs! Olyan nemük van, amelyet csak akarnak! Vagy amit sorsszerűen épp föl kell venniük.
 – Te például mi vagy, Mester? – kérdezte pimaszul Puck.
 – Momentán férfi. De azért nem hülyülök bele! Főleg nem vagyok büszke rá. Több ezer év bűne van a vállamon!... Különben is: strapás dolog férfinak lenni! Abban sem vagyok bizonyos, hogy mindig így maradok!
 – Újjászületsz, Mester?
 – Még csak nem is kell újjászületnem. Jön megint egy degenerált világ, néhány marha főpap vagy ostoba zsarnok, és nők nem léphetnek többé a színpadra. Sokszor volt így. És mit tettek, például Japánban a ma is működő, felülmúlhatatlan Kabuki színházakban? Fiúk játszották az összes női szerepeket! De úgy, hogy az egész város beléjük szeretett!... Zseniális kandúrok, akiknek otthon hitvesük volt, szerető feleségük! Mintaférjek voltak és jó családapák!... Bármikor eljöhét még az a kor (ezt a női nemre beosztott felebarátainak mondom), hogy fiúknak kell öltöznötök és bajuszt ragasztani, mert Oberont és engem elvisznek katonának, mivel „férfiak” vagyunk. Ti pedig retteghettek, hogy jön az ellenség, a Teremtés koronáinak büszke csapata – és jól megerőszakolnak titeket.

Akkor megértitek, hogy miről beszélek, ha majd ott álltok a nagy kérdés előtt: fiú legyek vagy lány?

Azt hiszitek, ez vicc?

Ez volt az én drága, magyar nagyanyám legnagyobb dilemmája. Közeledtek a ruszlik Budapesthez, ő ott állt a tükre előtt, és azt gondolta:

„Ha nő maradok, megerőszakolnak. Ha férfi leszek, és bajuszt, szakállat ragasztok: elvisznek Szibériába. No, most mi a fenét tegyek?”

Ti mit tennétek?

Nagy dilemma.

Végül is nő maradt a nagyikám. Azt választotta. Azt mesélte: túl lehetett élni. Inkább, mint Szibériát. Bár azóta nincs valami nagy véleménye a férfiakról.

Gondolom, ez érthető...

Kis szünetet tartott.

– Most pedig táncoljunk! Szabad egy bohóctánra, fenség?

Kitárta két karját a zavart Oberon előtt, s felkiáltott a magasba:

– Mjuzik!

Polka. A Mester és Oberon tánca

Jól kitölt szegény Oberonnal.

Mert nem azt a zenét választotta, ami Oberon lelkében szólt.

Ez nyilvánvaló volt még azok számára is, akik csak felületesen ismerték ezt a jóképű, mindig komoly és mosolytalan fiút.

Oberon zenéje az induló lett volna, a lelkes galopp, a vágatást idéző Tell Vilmos-nyitány. Vagy akár a „Faun délutánjának” holdfényes, szerelmes tánca. Esetleg egy elegáns angolkeringő vagy egy büszke flamenco. Oberon lelkében a méltóság zenéje szólt, finom muzsika, s helyett mi harsogott a magasból?

Vad diszkózene. Egy lagzi-DJ üvöltött az őrvongó tömeggel:

*Pronto Giuseppe,
Salute signorina
Pizza, spagetti
Jéder tag einmal...*

Vidám polka.

A Mester elkapta a fiú derekát, és vad táncha rántotta. Körbepítette a porondon, átugrott vele a pisztoln, föl-táncoltak a nézőtérre; ott ugrált vele a széksorok között, sőt a dörömbölő székek tetején is.

Nem volt a mozdulataiban sem szépség, sem méltóság, csak örület és veszedelmes kedély.

Oberon először úgy érezte magát, mint egy Don Quijote a diszkóbárban.

Kényszeredetten, majd egyre felszabadultabban követte a Mester szertelen mozdulatait és a gatyarázós, „méltatlan” zenét. Ő is kidugta a fenekét, ő is rázta a magasba a két kezét, ő is dörömbölt mindkét talpával a székeken; majd mindketten lependerültek a porondra, szinte átre-

pülték a manézs peremét; immár közepén járták a táncot, vadul, önkívületben.

A Mester hol messzire hajította magától a fiút, hol magához rántotta. Ingéről lepattant a gomb. Elszállt keménygallérja. Csillogott a szeme. Élvezte a tanítványa szemében föl-fölszikkadó szabadság jeleit.

Az esztelen szabadságot.

Vagyis az örületet.

*Pronto, pronto
Salute signorina
Pizza, spagetti
Jéder tag einmal*

– Még hogy férfit! – kiáltotta Mester. – Egyszer láttam férfit! Aki bátor volt! Hűséges, merész, bölcs, erős, őszinte, önfeláldozó!... Egyetlen igazi férfival találkoztam egész életemben... és az is nő volt!

És járta tovább a tomboló táncot.

Majd amikor már egyikük sem bírta tovább, messzire dobta a párját. Ő maga balra zuhant, Oberon jobbra. A zene elhallgatott. Csak a két bohóc lihegése hallatszott a földön.

– Félérfini vahagy méhég? – kérdezte zihálva a Mester.

– Mihit tuhudo hom éhén!?!... – nevetett Oberon.

A Mester felült, kirántotta piros kendőjét a szivarzsebéből, megtörölte verejtékes halántékát, és elégedetten azt mondta:

– Most lettél bohóc, fiam.

A tündékirály

Oberon úgy bámult maga elé, mint aki zavaros álomból ébred, melyben azt álmodta, hogy nem az volt, akinek ébren hiszi magát.

Mintha egy másik ember táncolt volna, nem ő.

A Mester visszarázta őt a gyerekkorába.

Egészen kiskorában érezte ezt utoljára.

Angyalkorában.

Amikor nem tudta még, hogy fiú, csak azt, hogy él és boldog.

Ebben a vad „kecsketáncban” nem volt férfi vagy nő, nem volt vonzás és taszítás, nem volt benne a nemek feloldhatatlan drámája – csak nyers, ősi vidámság. A felszínre csobbanó boldog halacsák és a fiatal állatok játékosága.

Egy polkára ugrott, vadul és mámorosan, de most, hogy visszasüppedt újra a „férfiasságába”, úgy vélte, méltatlanul.

(Megtértődött?)

Nem lehetett tudni. Arkifejezése mindig valami olyasmit tükrözött, mintha méltatlan helyzetbe keveredett volna.

Mint aki nem ide való.)

Egyébként jóképű fiú volt, magas és szép termetű. A sok táncból és akrobatikától kidolgozott teste volt, és mindig szállaegyenesen tartotta magát, de feszes arcára ritkán ült ki a mosoly. Sötét szeme fura volt: ha rád nézett, az volt az érzésed, hogy beljebb néz, mint ahol vagy.

Nem úgy, hogy azt látta benned, aki vagy, hanem azt, akivé lenned kellene, és talán nem is leszel, soha.

Távolabbra nézett benned, valahogy. S ettől mindig valami bírálát vagy ítélet ült a szemében.

(Rád nézett, és nyomban valami büntudatod vagy lelki-furdalásod támadt. Olyan érzésed, hogy csúnyább és hazugabb vagy, mint amilyennek véled magad. Nem tudom, mit gondolt rólam, s főleg arról, hogy én írom ezt a könyvet. Ő hívott először úgy, hogy „Okostojás”.)

– Segitsetek fel – lihegett a Mester.

Ketten is ugrottak, és talpra segítették a szuszogó öreget.

– Elfáradtál? – kérdezte Puck.

– Én mindig fáradt vagyok. Csak ha megszáll a szentlélek, nem érzem... Hol a gallérom?

Ariel fölemelte a porondról az öreg keménygallérját.

A Mester meztelen nyakára öltötte, rápatintotta gumis nyakkendőjét is, remegő ujjaival lesimitotta szétrepült, ősz hajszálait.

Majd odalépett a maga elé bámuló, szótlan Oberonhoz.

– Ne haragudj, pajtás – mondta. – Nem a büszkeségedet akartam megtörni. Főleg nem a méltóságodat. Csak azt akartam, arra légy büszke, aki valóban vagy! Te több vagy, mint férfi, Oberon. Isten lelke van benned. Nem azt akarom, hogy ne légy hiú, mert ez egy veled született gyári hiba, hanem épp ellenkezőleg: azt akarom, hogy sokkal hiúbb légy, mint amennyire voltál. Méltóságod tudatát föl akartam emelni innen – és a fiú fehér nadrágjára, a nemi szervének tájára mutatott – ide! – Ujjával megérintette Oberon homlokának közepét. – Ott lent csak férfi vagy. Itt fönt azonban isteni Szellem!... Azt hiszem, tudod, miről beszélek.

A fiú csak nézett.

Mit gondolt? Nem lehetett tudni.

– A boromat! – csettintett ujjával a Mester, és Puck máris rohant a palackért.

A porondon hevert. Úgy látszik, mégsem zárta le jól az üveget a Mester, mert nem volt benne a dugó.

Már éppen mondani akarta, hogy sajnos ez üres, de az öreg kikapta kezéből a flakát, és jól meghúzta.

– Jél... Volt benne még?

– Miféle kérdés ez, Puck?!... Persze, hogy volt, ha képzeltem. A képzelt bortól lehet a legjobban berúgni! Egyszer majd te is megtapasztalod, ha beleszeretsz valakibe. Ott áll előtted egy randa, borotvátlan, borzas pasi, de ha beleszeretsz, herceget látsz benne! Átsírod miatta az éjszakát. Ha nem vagy elég óvatos, öngyilkos is lehetsz miatta... – lopva Titániára pillantott, majd sóhajtott, s így folytatta. – Ó, barátocskáim, a képzeletünknek százszor olyan hatalma van, mint a valóságnak... Nekem is vigyáznom kell, nehogy berúgjak!... Még néhány korty, és kész vagyok!... Pedig, mint látjátok...

És lefelé fordította a palack nyakát – üres volt.

– A láthatatlan tudja az embert legjobban megrészegeteni. De viszont – és fölemelte az ujját – meggyötörni is!

Sir Alex, a negatív kutya. És a Fehérbohóc két arca

Azért csak húzott még egy jót az üvegből, mert a képzelt bort sem akarta benne hagyni.

– Kevés időnk van, gyerekek. Én most csak magvakat szórok el, amelyeket nektek kell majd megérlelni, kemény, hosszadalmas melóval.

Elmosolyodott, mert fölbukkant benne egy emlék.

– A kutyaszámomat például öt évig gyakoroltuk a Sir Alex nevű kutyámmal. Mire megtanulta, már öreg lett szegény. Így aztán a fiatal kölyök butasága helyett az öregkori szenilitást mutattuk be a porondon... így is óriási sikerünk volt.

– Miről szólt ez a szám? – kérdezte Titánia.

– Éppen erről, ami most közöttünk zajlik: a tanítás nehézségeiről. Hogy milyen nehéz valamit megtanítani. Mást értett a kutya, mint amit tanítottam neki. Ez volt a mutatóványunk: a dac és a félreértés. Ha azt mondtam: Ül!... fölélt. Ha azt mondtam: Csönd!... Ugatni kezdett. Ha azt, hogy: Sir Alex ugat!... elcsendesedett. Ha azt mondtam: Mars ki!... lefeküdt és elszunyókált. Negatív kutyát neveltem belőle... Öröletes sikerünk volt, mert az emberek magukra ismertek benne... Mindannyian Sir Alexek vagyunk.

Tűnődve nézett maga elé.

– Kíváncsi vagyok, mit csinál a túlvilágon!... Mert elhunyt szegény!... Emlékszem, nagyon beteg volt már! Alig volt benne élet. Az ölembe vettem nagy, szomorú fejét, «én hülye, azt mondtam neki, zokogva: „Sir Alex, mi lesz velem nélküled? Könyörgök, ne hagyj itt!”... Erre mit csinált? Fogta magát és meghalt! Most is furdal a lelkiismeret!... Ha azt mondtam volna neki, hogy „Dögölj meg, te hülye!” ma is élne a drága!

Újra meghúzta a borospalackot, úgy látszik, a képzelete még mindig szomjas volt.

– Szóval, madárkám, ha én most rólatok beszélek, az nem csupán rólatok szól, hanem arról az istenségről, akit szolgáltok.

Tudjátok meg, hogy mindenkinek van egy csillagjegye, és minden csillagjegynek van egy istene. Ti pedig annak a képére vagytok alkotva.

A tudomány úgy hívja: *őstípus*.

Nincs ebben semmi csoda: ha autót gyártunk, annak is van egy típusa. Az ember is így van. Nem is ez a lényeg... hanem az, hogy sajnós megcsúnyultunk. Mert az őstípus gyönyörűségéhez képest valamennyien torzképek vagyunk. Korcs másolatok.

Fanyarul elmosolyodott.

– Az én őstípusom például egy *Örökifjú Angyal*, aki az *örök Élet Vízét önti a földre*... Ez a *Vízöntő* göndör hajú, ifjú angyala... Most nézzetek rám: öreg vagyok, borostás, pár szál hajam van, ingem rojtos, gallérom koszos, a kalapom (ki tudja, hol van már!) szakadt, és örülök, ha az a víz, ami éjszaka felgyűlik a vesémben, nagy nehezen kijön belőlem. Bizony, barátocskáim, a *Vízöntő*-angyalok nem küzdenek prosztataproblémákkal...

Az isteni Mintához képest csak torz másolatok vagyunk.

No mármost, ha én Oberonról beszélek, az nemcsak róla szól, hanem mindenekelőtt arról az Istenségről, akinek hasonlatosságára teremtve lett.

Az a furcsa, hogy az ő csillagjegye is a *Vízöntő*. Mint az enyém. De ő nem a játékos lázadó, hanem a komoly Angyal típusa. Olyanok vagyunk, mint a kétpetéjű ikrek; testvérek, és mégis teljesen különbözők. Ő engem túl fiatalnak tart, sőt, gyereknek, én őt túl öregnek, néha vénnek. Ő engem túl örültnek, én őt túl normálisnak. Ha egyszer fölrobban-

nak a korlátai, lehet, hogy olyan lesz, mint én: rebellis, szeretlen és bolond. S én pedig, ha túlságosan elszállok, lehet, hogy rátesz az Isten a vállamra valami olyan súlyos terhet, mely alatt kénytelen leszek megkomolyodni... Csinál ám az Isten ilyen vicceket!...

Az én jó öreg Oberon bátyám ritka bohóc!

Az benne a humoros, hogy nincs humora... Sorry!

Az benne a kacagtató, hogy nem tud kacagni.

Áll és sértetten néz.

Mint most is például...

Oberon lelkében minden csupa nagybetű. Nem azt mondja, hogy „szerelem”, hanem azt hogy: SZERELEM! Nehéz szeretni őt, mert tekintetét nem rád, hanem egy távoli csillagra veti. Ott van az ő hazája! És addig nem nyugszik, míg oda, bármilyen áldozat árán, vissza nem talál.

Ezért harcol szüntelen, ha kell, akár a szélmalommal is! És a szerelmében – ha egyáltalán képes valakit igazán szeretni – egy istennőt lát. És bármikor meghal érte.

A cirkuszban – ha lesz még valaha – ő a szép Fehérbohóc, a Signor Intellettuale, akin azért nevetünk, mert nem szabad rajta nevetni.

Fehér képet fest magának, igyekszik még izzóbbá tenni sötét szemeit; a balt csodálkozónak festi, a jobbat szigorúra. Tudja magáról, hogy fura szerzet, senki sem érti meg igazán. Nem értik, hogy...

...KIESNI A MENNYORSZÁGBÓL, S NEM VISSZATALÁLNI ODA: A LEGNAGYOBB MAGÁNY.

Ide pottyant közénk, mint egy bukott angyal, és úgy is viselkedik: érezteti, hogy nem ide való.

Bízom abban, hogy az én Oberon bátyám megtalálja a csillagát. És a világvége után ő fogja majd az új cirkuszt megteremteni! – átfogta tanítványa vállát. – Nem azért, mert „férfi”, hanem mert az Isten az ilyen álomfalóknak adja át a teremtés képességét... Csinálsz nekünk egy új cirkuszt, igaz, bratyókám?!

És akkor visszajövünk, és játszani fogunk benne!

Én is.

Lehet, hogy szellemként, de visszajövök, esküszöm!

És elhozom magammal a Sir Alex nevű tűneményes kutyámat is. Amíg földi kutyaként élt, roppant konok volt, de mióta szellemi kutya lett, biztos megváltozott. Talán sikerül még rábeszelnem őt egy fellépésre!... És bemutatjuk a mi speciális negatív kutyarevűnköt... Tud ám egyébként mást is!... Táncolni is tud, remekül!... Csak ha keringő szól, bugi-wugit jár... És a slowfoxra sambát... És ha azt mondom, „Kuss!”, vadul ugat.

Igazi bohóckutya.

(Én nem ilyennek láttam Oberont. Saját bűvkörében élő, önmagáról túl sokat tartó embernek ismertem meg. Lenézett és bírálta mindenkit. Hideg szíve volt. Szerintem a sokat emlegetett csillaga is kihűlt csillag volt. Nem tudott szeretni. Senkit. De lehet, hogy csak én éreztem így. A Mester emberismerete számomra nagyon furá volt: messze nézett valakiben, s nem azt látta, aki – hanem akivé lennie kellene. Különösen azon az utolsó éjszakán! Amikor először beszélt rólunk, igazán... Engem is így nézett egész biztos, látó szemmel, különben nem bízott volna meg ennek a könyvnek a

megírásával... Soha nem írtam azelőtt... Hát akkor higgyünk neki!)

Ki a felelős?

Oberon hallgatott.

Tűnődve nézett maga elé. Nem a földre, hanem – ahogy Bario mondta –, messze-messze, a sötét nézőtérre, sőt a falakon is túlra.

Mintha valahol ott lenne a válasz.

– Mester – szólalt meg végre –, ki dönti el, hogy én megtalálom-e a csillagomat?

– Te.

– Én?

– Igen.

– Nem az istenség?

– Nem. Az istenség csak az eszményt adja, a lelked ösképet, jóval-rosszal együtt. Hihetsz is, nem is. Őrizheted csillaghazád emlékét, s el is felejtetheted. Rajtad áll. Küzd-hetsz – de bármikor föl is adhatod. *Té vagy az álmodó – de álmod árulója is.* Dönteni, barátom, mindenben az ember dönt. Vagyis mi magunk.

– Azt is mi döntöttük el, hogy a cirkusz meghaljon?

– Hát nem?

– Én ugyan nem.

– De te is.

– Én?!...

– Te... És én... És valamennyi művész.

– Mi döntöttünk így?... Hát nem a világ?

– Világ?! És a világot ki csinálja, ha nem mi, emberek? Figyeljétek, barátocskáim, mert éjszakánk lényeges pillanatához érkeztünk. Vegyétek észre és tanuljátok meg, hogy minden romlás belülről, a lélekből indul, és nem kívülről, ahogy a civilek gondolják... Nem alulról a mindent lehúzó bamba tömegből, hanem felülről, a gyenge szellemből...

Amit a szellem elenged, az lezuhan...

A társadalom romlása az emberi lélek romlásának egyenes következménye és tünete... Ezért mi nem áldozatok vagyunk, hanem valamennyien *tettesek*!

A test megbetegedése is csak követi a lélek defektusát, és akkor kezd bűzösen oszlani, ha a lélek elhagyja. A test nem tehet róla. Ezért mondják a bölcsek, hogy a betegség a lélek bűne.

A széthullás nem a test vétke, hanem a hűtlen szellemé: amit fölád, széthullik. És amit nem tart felülről, az gajra megy, és az lesz belőle, ami manapság van.

A művészetet a művészek árulják el, az írást az írástudók – és nem a pénzemberek.

Ők csak megveszik – de mi adjuk el.

Ezt írd fel nagybetűvel, kis írnokom, hogy ne legyen félreértés:

AZ ÖRDÖG CSAK A VEVŐ – MI VAGYUNK AZ ELADÓK.

– A vallásokat kivétel nélkül minden esetben a hívők teszik tönkre. És sohasem a hitetlenek, az ateisták, főleg nem a más vallású emberek. A hívők közül is elsősorban

azok, akik a szellemi és hatalmi hierarchiában magasabban vannak.

Alaposan megszenvedtem valaha ezért az igazságért, hadd ne meséljek róla, mit kaptam ezért!

Abban a pillanatban, amikor elkezdjük szolgálni az elérhetetlen Csoda helyett a földi jólétet, az Örök Kedély helyett a hatalmat, a sikert és a pénzt, onnan kezdve, hogy az igazságot már csak hazudni tudjuk, elindul a rothadás, melynek, mint látjátok, a cirkusz, sőt az egész földi élet halála lesz a vége...

Abban a pillanatban, amikor a csodateremtő képességet nem arra használom, hogy a magas szellemvilág áramait bevezessem ebbe a mi szürke és örömtelen világunkba, egyszóval nem a boldog Istent szolgálom vele, hanem önmagam, mint például most is... hogy fenemód hiányzik egy jó kis cigaretta, kívánom, majd megdöglök érte, s íme!...

A csodacigi

...Kétszer-háromszor megforgatta csuklóból a jobb kezét, és máris egy hosszú cigaretta füstölgött az ujjai között, melyet jó mélyen megszívott, és kéjesen kifújta a lilás-piros-zöldes füstöt.

– Szóval, amikor azért csinállok csodát, hogy a saját mohó szenvedélyemet kielégítssem, vagy hiúságból, hogy elkápráztassalak benneteket: máris elárultam a művészetemet. Innen már csak egyetlen lépés a teljes züllés: láncdohányos leszek,

vagy éppenséggel cigarettagyáros, de ami a legvalószínűbb, közönséges csaló, és a cirkusz istene előbb-utóbb elveszi tőlem csodatévő képességemet, mivel nem érdemlem meg. Ezentúl kénytelen leszek a kabátujjamba bekészíteni a cigit.

– Ezt most bekészítetted? – kérdezte gyanakodva Oberon. Gúnyos mosollyal, mint aki nem vár választ, mert tudja az igazat.

– Tessék?

Mintha nem értette volna a kérdést.

– Azt kérde Oberon – ismételte meg kissé hangosabban és szótagolva Ariel, mert úgy tűnt, mintha az öreg süketnek tettetné magát –, azt kérjük, hogy ezt a cigit, amit szívni tetszik, bekészítette-e a kabátujjába a Mester?

– Nem – felelte Bario. – Ezt nem. Ez valódi csoda volt.

Megrázta kabátjának bő ujját, s kihullott belőle egy felbontatlan doboz Marlboro.

– A bekészített cigi, az itt van... Tudjátok, édes gyökereim, amikor az ember öregszik, nemcsak a képességei hanyatlának, de tele van már sok rossz tapasztalattal is. A csoda nem mindig sikerül.

Markába vette a dobozt, felbontotta, és azt mondta:

– Ez itt csodátlan cigi. Közönséges, vagy ahogy ti nevezitek, „valódi cigi”. Cívelek ezt szívják. Néha nekem is jól jön. Bár az íze és a hatása meg sem közelíti a csodacigijét...

Kivett a dobozból egy szálat és meggyújtotta.

Most két cigarettát szívott egyszerre: egy valódit és a csodacigijt.

Két oldalra pöfékelte a füstöt. Majd felváltva, hol az egyiket, hol a másikat szívta meg, és a füstöt a közelébe húzódo tanítványok arcába fújta.

– Látjátok: még a színe is más a két füstnek. Az egyik színes, a másik szürke. Érzitek az illatok óriási differenciáját?

– Érzem – mondta Titánia. – Ebben van egy kis fű is, akármi legyen!

– Fű, te nőstény szamár!?!... Szellem van benne! Istenillat. Ezt kerubok gyúrták! Nem fű van ebben, hanem mámor... Néha szükségem van rá. Sajnos. Ez az én gyengeségem. A bohócok istene bocsássa meg nekem! Valaha a tömjén ihletett, most meg ez... Mit tegyek? Ha már nem élek az én boldog égi hazámban, legalább az illatát érezzem! Add körbe, picinyem!

Két ujjá közé csipentve átadta néki a csodacigijét, mely körbejárt a tanítványoknál.

Mindegyik szívott belőle egy jó mély slukkot.

– De jó! – kiáltotta Ariel. – Híjj, de fenséges! – és megszire hajította tollát és füzetét. – Még sohasem szívtam csodafüstöt!

– Nem is fogsz! – kiáltotta szigorúan a Mester, és gyorsan lekapta szájából a cigit. – Te nekem maradj józan! Te vagy a könyvünk írója. Még az hiányzik nekem, hogy a káprázataidat is beleírjad... Te csak figyelj, Ariel, és írd!

– Azt is beírhatom, amit magamon tapasztalok?

– Azt be. De módjával... Most mit tapasztalsz?

Ariel hanyatt vetette magát a porondon, szétcsapta kezét-lábát, és kéjesen üvöltötte, szinte dalolva:

– Repülök!... Repülök!... Repülőöőööök!!!

A Mester bosszúsan elfojtotta a cigit a borospalack oldalán.

– Hogyan lesz ebből bohócbiblia, azt nem tudom – morogta dühösen. – A szerelmem, Titánia megzavarodott. A partnerem, Oberon férfi!... És az írnom repül!

– Repülök! Repülőöőöök!!!! És mindenkit szeretek! Szeretlek benneteket... és, Mester... kimondom, ha a pokolba zuhanok, és minden csontom darabokra törik is: beléd meg direkt szerelmes vagyok!... Halálosan szerelmes!!!! Tudjátok meg ti is! Te is, te hidegszívű, gyanakvó, irigy Oberon! És te is, Mesterem!... Sze-rel-mes!

Durr!

Bario dühösen letépte nyakáról a sárkányos nyakkendőjét. A földhöz vágta, majd bosszúsan megvakarta közepén kopaszodó, két oldalt borzas fejét.

– Itt a csőd. E finita la commedia! Megbuktam! Fügöny!... Jöhet a végítélet!

– De miért? – kérdezte Oberon.

– Miért? Miért?! Mert egy Mester legnagyobb kudarca, ha a tanítványa beleszeret!...

– Repülj, repülj velem! – könyörgött a porondon fekvő Ariel. – Repülj velem, könyörgök! – kitérte két karját.

– Hülye vagy te?! – üvöltött rá a Mester torkaszakadtából, de úgy, hogy a vastag, kék nyakerei is kidagadtak, egészen a kulcsontjáig. – Öreg vagyok, vén vagyok, alkoholista vagyok, marokszámra szedem a gyógyszereket! – Két oldalt fölborzolta maradék hajszálait és szinte sírva mondta: – Azonfelül kopasz vagyok, ronda vagyok, összeférhetetlen vagyok, örült, idegbeteg, szívbeteg, vesebeteg, májbeteg, narkós, süket, visszeres, rövidlátó, eladósodott, kócos, idegbeteg, sőt tébolyult és ráadásul lúdtalpas!! És a lúdtalpaimat is nemsokára feldobom!... Mi a francot mondjak még?!

Ariel meg se hallotta. Konokul ingatta a fejét.

– Minden tanítvány szerelmes a mesterébe, te hülye! – magyarázta az öreg. – Ennek így kell lenni, mert csak

így tanulsz odaadással... És ez kölcsönös! Ne hidd, hogy engem nem ért el ez a veszélyes járvány!... Mi itt nem ábrázoló geometriát vagy villanszerelést, hanem ÉLE-TET tanulunk! És mi az élet, ha nem vonzás-taszítás?... Semmi lényegeset nem lehet szeretet nélkül tanítani!... S ki tudja, mikor csap át a szeretet szerelembe?... Nagybetű!...

– Le van szarva a nagybetű!!!! – ordította fellázadva Ariel. – Én nem az írnod akarok lenni!!!!

– De hát ez nem maradhat így, értsd meg, te kis marha! Ez tragikus műhiba. Csőd! Bárki lenne a mestered, szeretnéd! Ez az érzés nem neked szól, hanem a pozíciónak...

– De neked szól. Csakis neked.

A Mester két kézzel elkezdte pofozni önmagát. Jobbról-balról. Majd azt kiáltotta: vááááá! És még egyszer azt, hogy vááááá! és vúúú! és hrrrrr! Beleharapott a saját öklébe. És két ököllel verte a saját fejét. Csattogtak az ütése a kopasz fején.

Így büntette magát és Arielt. Pusztító agresszióját önmaga ellen fordította. Mindent kitalált, a legvadabb ötleteket is, hogy a lány ábrándjait összezúzza.

Hiába.

– Ilyenkor vagy a legkedvesebb – mondta elbűvölten Ariel. – Amikor bohócot csinálsz magadból!

– Basszus!

Most mi a fenét tegyen?

(Nagy próbatétel lehetett ez még a Mester számára is, akinek egyetlen éjszaka adatott, hogy tudását átadja.

Ilyenkor minden tettnek óriási jelentése van.

Ezt csak most, utólag látom, amikor a könyvet írom.

*Es földézem magamat... ó, istenem!... és őt is szegényt...
Muris jelenet volt, sőt, röhejes... és mégis... gyönyörű!)*

– Repülj velem, könyörgök! – kérte a lány. – Repülj!
Repülj! Repüljünk!!!!

És sóvárogva nézett rá.

– Nem bánom – szólott ekkor taktikusan a Mester. – De csak három kört.

Ariel tánca. Slowfox

(Huh, nem volt könnyű megírnom az előző fejezetet. És azt sem, ami most következik.)

– Mondd, kérlek szépen, pontosan mióta is vagy szerelmes belém?

– Öröktől fogva! – felelte Ariel.

Szeme részegen csillogott, a haja szinte lángolt a hőmályban.

– Ajaj – sóhajtott a Mester. – Hát akkor... nincs mit tennem... egye meg a fene, most én is beléd szeretek!... De csak három körrel!... Nem akarsz kivenni a kontakt-lencséidet?

– Nem!... Látni akarlak közben!

– Hát jó... Mjuzik!

És felhangzott a zene.

Csak egy zongora s egy virtuóz hegedű.
Slowfox.

A Mester – nem tudni, honnan – átlátszó, halványlila, könnyű stólat varázsolt Ariel vállára. Gyengéden átölelte a lány vékony derekát, bal kezével megfogta kinyújtott jobb kezét, épphogy az ujjai végét – és táncba vitte.

Suhantak a bíborszínű porondon.

Alig érintették a talajt.

Bario vezette a lányt. Hátrafelé táncolt, hosszú, elnyújtott léptekkel, meg-megroggyanó térdekkel; hol leengedte, hol megemelte csípőjét a lágyan hullámzó zenére. Majd forogni kezdett a társával, körbe-körbe. Olyan könnyedén, mint a szélben forgó tollpohár.

– Te dőlj hátra, ha előremegyek... Így!... És ereszkedj bátran fölém, ha hátrafelé lépkedek... Ez az! És ne lépj a lábamra, my dear, fájós lábbal kurva nehéz szerelmesnek lenni!... Királynőm!... – kiáltotta. – Ha a mennybe vinnelek, jönnél velem?

– Jönnék.

– És a pokolba?

– Szívesen.

– És ha reggel fölrobbantják ezt a rohadt cirkuszt: itt maradnál velem véresen, a ránk zúduló törmelékben?

– Igen!

– És repülnél velem ezer darabra szaggatva a levegőbe? Lennél számtalan húscsacat?

– Meghalnék veled, bármikor.

– Ín is.

Már a bejáratnál porban keringtek. De lábaik mégsem kavarták fel – suhantak a föld felett.

A Mester lehunyt szemmel szólott:

– Gyerekek! Súlyos műhiba történt!... Szerelmes lettem!... Vége a tanításnak!... Majd írd fel a tanulmányod,

Ariel, ha hallasz még egyáltalán: egy örültnek nem szabad örületet tanítani! Akiben ott él a tébolyra való hajlandóság, annak nem szabad bolondok oktatására vállalkozni...

Ird fel, hogy íme, így végződik a bohócok könyve! A Mester beleszeretett vaksi írnokába, s ettől zavarossá és lejegyezhetetlenné vált a tanítása!

Elvárásolta tanítványát, utána saját magát is! Belehullt ócska, érzelmes lelkének csapdájába, s a szerelemért elárulta a művészetét!... És azt mondta még... és ez volt az utolsó szava... Nagybetű!

„MEGÉRTE... ÁMEN!”

Nem volt rajta ing. Csak az ócska frakk két szárnya lebegett mögötte, a mellkasa pucér volt, s egy elálló keménygallér fityegett a nyakán. Borostás arca verejtékben úszott, festett szemei csukva.

Olyan volt, mint aki álmában beszél.

– Most járunk a valóságunkban! – mondta a bohóclánynak, aki súlytalanul repült vele a porondon.

Hirtelen komor dörgés hallatszott.

De olyan erős, hogy a tárgyak is beleseregemtek.

A Mester zavartan elengedte Arielt.

Mi ez?

Máris kezdődik a bontás?

A zene abbamaradt.

– Te hallottad?

Ariel megállt.

Fülett. Valami morgás...

– Lehet, hogy itt vannak már a dömperek...

– Egy repülő szállt át felettünk...

– Ez földrengés – állapította meg Puck. – Vicces lenne, ha pont egy földrengés miatt nem lehetne ide plázát építeni. Akkor megmenekülne a cirkusz.

– Egy földrengésben?! – mondta Ariel. – Hogyan, te süket?

– Jobb a földrengés, mint a pláza. Megcsinálnánk a cirkuszt egy vulkanikus gödörben... Kráterszínház... Hamuszínház!... Ilyen még úgyse volt... Már látom a nyitólőadást!

Újabb mély dörgés hallatszott.

A Mester rezzenetlen szemmel bámult maga elé. Alig vett levegőt. Nehezen tudta kimondani:

– Ez a Bembi. Mindig szól, nem tudom, miért. Tán féltekeny.

– Az oroszlán?

– Aha.

– Amikor velem táncoltál, miért nem szólt? – kérdezte Titánia.

– Akkor is szólt, de nem így. Téged csak futólag szerettelek. De most szerelmes is voltam. Méghozzá az írno-komba! Arielbe, az „Isten oroszlánjába”. Tényleg, benned is egy oroszlán lakik! Lehet, hogy benned szólt, Ariel?! – kérdezte a döbbszent lánytól. – Üristen!... Majdnem elhagytam érted a cirkuszt!

– Nagy dolog – mondta Oberon. – A cirkusz is elhagyott minket!

– De mi nem hagyhatjuk el!!! – kiáltotta Bario. – Nagy különbség, Oberon!... Néha úgy érzed, nem bírod tovább! Minden összeomlik. Mindennek vége. Semmi sem sikerül... Az imáid nem hallgattatnak meg, mert elhagyott az

Isten. *De te nem hagyhatod el Őt!* Senki sem hagyhatja el a sorsfeladatát!...

– És a szerelemmel mi lesz? – kérdezte halkán és csalódottan Ariel.

A Mester most már más hangon, jóindulatú, bölcs szeretettel mondta:

– Őrizd meg magadban, tündérem! Én nem kellek hozzá, hidd el! Majd meglátod, hány emberbe leszel még szerelmes! És hányszor járod el ezt a slowfoxot, ugyanilyen boldog felálomban, és végül fölébredve és lezuhanva, mint most, velem.

(És sajnos most már nem a szerelmes, de újra a Mester józan szemével nézett rám. Akkor nem tudtam lejegyezni, amit mondott, mert csakis rólam beszélt, de minden szava bennem él.)

Te a szív bohóca vagy, Ariel!

Mindig kihasználnak majd.

Mindig szárnyalsz, és mindig lezuhanasz. Ez a sorsod. Örökké sóvárogsz, úgy érzed, eljött az igazi, sőt a legigazibb – és a végén egyedül maradsz.

Ebből a magányodból építéd meg a csodálatos számaidat azon a porondon, amelyet Életnek hívunk, s eljátszod majd sorsod nagy élményét, azt, hogy a szerelem a saját szívedből szól.

A másik nemigen kell hozzá.

Ez lesz a te tanulságod.

Ezt írd bele a könyvünkbe, mert lehet, hogy... Huhú, ez ebben a pillanatban villant belém!!! *Lehet, hogy neked az írás a küldetésed!*... Most még velem van összekapcsolva

a szíved, és rólam írsz! Még én vagyok a múzsád!... De később meghallasz másokat is. Főleg önmagadat! Meghalod, mit súg a saját lelked...

És akkor író leszel! Sőt, írónő, ami még rázósabb! Kicsit szentimentális írónő, mert ilyen vagy... Mit tegyünk, ha te így látsz... De írni fogsz! Ez lesz a te sorsod, csórókám! Most láttam meg!... Most, hogy beléd szerettem egy tánc idejéig.

Az enyém pedig az, hogy befejezzem a tanítást.

Óvatosabban kell bánnom ezzel az átkozott csodacigivel. Hajlamossá tesz rá, hogy egy pillanat alatt meglepjen a sorsom elől!

(Megpróbáltam leírni, ami történt. Ez már tényleg szörnyen nehéznek bizonyult. Bár ott voltam benne, de totál elszálltan. Közben figyeltem rá, a táncra és magamra is – de az élményemhez képest minden szó sivár. Ha leírtam volna mindazt, amit én közben éreztem, a nyomdász adta volna vissza a kéziratomat, ha beleolvas, azzal, hogy ilyen érzelmek nincsenek!... Huszonhét (!) jelzőt találtam a szerelmemre, és annyi se volt elég!... Ez sajnos előfordul, tényleg, ha átszűröm magamon az eseményeket...)

A szerelemről

A Mester odalépett a manézs széléhez és az összes csodacigijét könyörtelenül szétmorzsolta és szétszórta a levegőbe. Mint egy dühödt szerzetes, aki a kísértéstől akar

megszabadulni. A parányi fénymorzsák pedig szálltak fölfelé, mint tábortűzből a szikrácskák, szétpattantak és elenyésztek valahol a magasban kikötött trapézok felett.

(Jól figyeltem, és azt hiszem, egy-két cigit azért megtartott magának. Ezt inkább csak sejtettem, mint láttam, hiszen ezek csak képzelettel látható cigik voltak, de úgy tűnt, mintha egy-két szálat eltett volna a belső zsebébe. Talán mert félt, hogy az élete csodátlan marad. Ahogy egy élet-halál csatában a hős nem lövi ki az utolsó golyóját, mert hátha végül magának kell, a Mester sem vált meg a mámor végső lehetőségétől.

Egyszer, még régebben, mesélte nekem:

Kórházba került, mert lezuhant a magasból. Fiatal volt. És ott az ágyban, bekötött fejjel és összetört tagokkal azt mondta, élete egyetlen, igazi szerelmének, egy Manyika nevű bohóclálynak: „Tudod, én nem a haláltól félek, hanem attól, hogy csodátlaná válik az életem. Ha meghalok, nem baj. Csak ne veszítsem el a jókedvemet!... Vidáman szeretnék megérkezni az Isten elé!... Ezért a párnám alá rejtettem néhány morfiumpullát, amit fájdalomcsillapításra adtak... Vedd magadhoz!... És ha már nem tudok beszélni, és a szemem is zárva lesz, megpróbálok neked az ujjammal inteni... Így!... És akkor add be nekem mindet, stikában, hogy ne lássák!”)

– Írd tovább, kisoroszlánom! – Ariel még mindig furán nézett rá, a tánc emlékével a tekintetében. – De arra kérek, most semmiképp ne azt írd, amit érzel, hanem amit én mondok, szó szerint: és nagybetűvel:

A SZERELEM ARANYSZÁL, MELYET KÖVETVE
ELJUTHATSZ A BOHÓCOK PARADICSOMÁBA.
ELJUTHATSZ SOK ZUHANÁS UTÁN ODA,
HOGY LELKED HIÁNYZÓ FELÉVEL EGGYÉ
VÁLVA VISSZAFOGAD TÉGED A CSODÁK URA,
AKIBŐL VALÓ VAGY.

VISSZAFOGAD A BOHÓCOK ISTENE.

EZ AZ ÜDVÖS SZÁL.

DE LEHET A SZERELEM TILTOTT ÖSVÉNY
IS, VESZÉLYES REJTETÜT, MELYEN AT MEG
AKARSZ SZÖKNI A SORSOD ELŐL.

– Írod?

– Írom.

– Írod?!

– Írom, írom, persze, hogy írom.

– Szó szerint?

– Szó szerint.

– Mert olyan furán nézel rám. És egyáltalán nem mozog a kezed!

– Mert csak itt írom még – Ariel golyóstollával egy kört írt le a homloka előtt. – Elgondolkodtam egy kicsit...

– Ajaj... Min?

– Magamon. Két út van, azt mondod... Honnan tudhatom, hogy melyiken járok én?

– Nos, akkor figyelj! Ezt csak akkor írd le, ha akarod. Ez csakis neked szól, később talán még jól is jöhet: „Ha boldog tudsz lenni a magányban, ha nem függsz a másiktól, és mégis szereted – akkor az aranyszálat követed.”

Szellemi segítség

Amikor ezt az utolsó mondatot kimondta, hirtelen elterült a porondon. Valósággal hanyatt esett. Két kezét és két lábát szétcsapva, szemét lehunyva, mint aki gondolatban repül vagy ébren álmodik.

Egy idő után így szólt:

– Most olyasmit mondtam ki, amit én se tudtam. Most jutott eszembe. Ezen még nekem is tünődni kell. Sorry.

És elhallgatott.

A tanítványok türelmesen álldogáltak fölötté egy darabig. Eltelt egy perc, két perc...

Semmi.

Egymásra néztek: „Most mi legyen?”

Puck tapintatosan köhintett.

Semmi.

A Mester csak hevert a földön, szóltanul.

Elaludt?

Mint az előbb, amikor Titánia mellén beledermedt a táncba, most is átsuhant rajtuk a gyanú, hogy talán bekövetkezett, amit régebben előrevetített egyszer: „En úgy halok meg, meglátjátok, hogy megáll a szívem... Ha érzitek, hogy tánc közben rátok téhenkedek, ajánlatos elmondani értem egy imát.”

– Meddig tetszik tünődni még? – kérdezte szorongva Puck.

Megmozdult. Jó jel.

Végül Bario megszólalt:

– Az a helyzet, hogy nemcsak én sugom itt nektek a gondolataimat... de néha nekem is sugnak!... Amikor az imént

táncba vezettem az én üvegszemű kis oroszlánomat, engem is vezettek, közben... Ez az igazság... Nemcsak én táncoltam Ariellel... velem is táncoltak!... Mi csak egymást látjuk, mert sajnos a szellemi társaink láthatatlanok. De nélkülük senkik vagyunk!

Fölült a porondon, két lábát összefonta, s a kezéit szétnyílt térdeire támasztotta.

– Attól, hogy nem látjátok a szelet, még létezik; hajtja a lák lombjait, szétröpi a magvakat és megtermékenyíti a természetet...

En nem vagyok egyetlen hitvilág híve sem, kivéve a bohócok hitét, de annyit azért tapasztalatból elmondhatok nektek, hogy a Szent Szellem segítsége nélkül alig születne értékes gondolat bennem.

Semmi vagyok. Őszintén megmondom nektek... (hangját itt bizalmasan lehalkította)... én sugó nélkül sohasem tudtam játszani!... Színészként kezdtem valaha, és mindjárt a Rómeó szerepét játszottam. Mint láttátok az iménti táncban, nem is lehettem rossz benne... Pedig akkoriban még keveset tudtam a szerelemről.

Ezért nekem két sugóm is volt. Az egyik a sugólyukban ült, özv. Weisz Richárdné, a színházi sugó, a szájáról olvastam le a verses szöveget...

A másik pedig valahol fölöttem vagy bennem volt. Úgy hívták: William Shakespeare. Ő sugta nekem, hogyan játszom el a mondatait. Hogy mit érezek Júlia erkélye alatt, főleg, mit élek át a darab végén, amikor méregtől kábán megcsókolom holt kedvesem száját, s azt mondom: „En féltelek, hát veled maradok... Így, egy csókkal halok meg”.

– Mit sugott?

„Ne szavalj!... Ne érzelmesen mondd, hanem józan felismeréssel. Utolsó gondolatunk a legvilágosabb, mert azt már nem csak mi gondoljuk!”... Ezt súgta.

– Shakespeare eljött megnézni a Mestert? – kérdezte hitetlenül Puck.

– El.

– Direkt eljött?

– Nemcsak eljött. Mondom, hogy segített... A színház szellemidézés! Nem tudtátok? Ahol nem hallják Shakespeare-t, az nem színház, hanem bohacirkusz! Azért hal-doklik manapság! Kevés beavatott művész csinálja már. A művész: médium. De a mai kisiparosok nem alázatos szolgálói a Szent Szellemeknek, hanem közönséges ügyeskedők! Önmotogató kóklerek, pénzéhes üzletemberek! Nem bohócok, hanem hiú po-jácák, akik saját zavaros énjüket akarják esténként eladni. Így lett a „Szent Színházból” esz-me-i divatbemutatók helyszíne, hiú önmotogató, pszicholo-gizálás, politizálás, pénznyerő automata... És így lesz belőle legvégül pláza!

– Azt akarod mondani – kérdezte Titánia, s gyanakodva körülnézett a sötét nészótéren –, hogy itt most rajtunk kívül mások is vannak?

– Telt házunk van, poverelli! – mondta lelkesen a Mes-ter. – Óriási a jövés-menés!... Az előbb ezt láttam!... Szédü-letes!... Csak nem képzelitek, hogy a legnagyobb bohócok, akiknek az életüket jelentette a porond, nincsenek itt, ami-kor meg akarjuk menteni a művészetet? Mind itt vannak! A nagy színészek! A nagy komédiások!... Költők, muzsiku-sok!... Mit gondoltok, az előbb ki játszotta a slowfoxot?

– Nem a Mester képzeletében szólt?

– Ott, persze, hogy ott!... És oda hogyan került, mit gon-dolsz?! A nagy Louis Armstrong játszotta a pisztonszólót! Bizony ám! Ahol megidézik az igazi művészet szellemét, ott sztárparádé lesz!... Jönnek a láthatatlan vendégek!... Ahogy minden ihletett szentmisénél lejönnek a szent lelkek! És ha a pap ezt nem látja, ott nagy baj van... Ezen a nexuson alap-szik a vallásunk!... Ha az orgonista nem érzi, hogy Johann Sebastian Bach lendíti ujjának billentését, akkor azt a misét meg sem érdemes tartani... Akkor a templom sem több, mint egy pláza.

Titánia gyanakodva körülnézett a homályban.

Puck és Oberon is.

Van itt valaki?

Csak Ariel nem nézett föl. Ő, szegény, lelkesen körmölt.

– És a Mester látja őket?

– Ritkán. Inkább csak érzem a jelenlétet. Ilyenkor liba-bőrös leszek, mint most is... Néha olyan, mintha álmodnék vagy elveszteném az eszméletemet... Írd, Ariel!

– Nagybetűk?

– Lehet.

MINDEN ÉRTÉK ADDIG MARAD FENN, MÍG ÉLŐ KAPCSOLATOD VAN AZ ŐSÖK SZELLEMEIVEL. BOHÓCNAK LENNI AZT JELENTI, HOGY A VÉG-TELEN LÁNC SZEME VAGY!... EZT A LÁNCOT A TITOK TARTJA ÖSSZE!

MI ÚGY MONDJUK: „A BOHÓCOK ISTENE”... AZ IGAZI BOHÓC SZÜNTELEN KAPCSOLATBAN VAN VELE.

– És ha ez a lánc megszakad? – kérdezte Oberon.

– Akkor úgy jársz... – folytatta volna, de Ariel közbeszólt:
– Nagybetűk?
– Mi van?! – kérdezte zavartan a Mester, mint akit felriasztottak.

– Nagybetű vagy kisbetű?
– Betű! Betű, Betű!!! – üvöltötte dühösen Bario. – Ez itt betűkről beszél, amikor én itt fontos üzeneteket kapok!... Ha egyszer jön az ihlet, ne állíts meg, basszus! – ordított rá a Mester. – Írd, ahogy akarod, a fene megette!

– Akkor kisbetűvel?
– Nézzetek oda, sirba visz ez a hülye! Az örületbe kerget, esküszöm!... – két tenyerébe temette fejét az öreg. – Most mit is akartam...?! Elszállt az egész... – Csapkodta a porondot dühében.

– Hogy „akkor úgy jársz”...
– Kicsoda?!
– Úgy kezdted: „Akkor úgy jársz...”
– Ja, igen. Már tudom... Nagybetű!

A SZELLEMI HAZÁDTÓL NEM SZABAD ELSZAKADNI, MERT ÚGY JÁRSZ, MINT A FOLYÓ, MELY ELSZAKAD A FORRÁSÁTÓL: KIAPADSZ.

Ariel sebesen lefirkantotta a mondatot.
– Olvasd föl az egészet együtt.
A bohóclány fennhangon olvasta a nagybetűs mondatokat, alig-alig érthetően.

Mire az utolsó szavakhoz ért, hangja elcsuklott. A Mester döbbenetén látta, hogy a lány zokog.
Szabályosan bőg.
De nagyon keservesen.

Kettős látás. Szerelem vagy józan ész?

Bario csípőre vágta két kezét és bosszúsan csóválta a fejét. Híres mozdulata volt ez, jelezve vele, hogy roppant dühös, mert valami mérhetetlenül nagy ostobasággal találkozott. A nézők sokat nevettek ezen a gesztusán. Nem tudták, hogy ez nem játék, hanem lényének legösztönösebb mozdulata.

Ariel azonban kétségbeesetten zokogott.

– Most mi van? Mi a fene bajod van megint?!

Ariel sírt. Szavanként mondta ki, kapkodva a levegőt, miközben nyelte a könnyeit.

– Az is baj, ha szerelmes vagyok az is baj, ha józan! Az is baj, ha ésnél vagyok, az is baj, ha nem. Most már nem tudom, mi a jó!... Írja más a könyvedet! – kiáltotta, és földhöz vágta a füzetét.

(Ha felfortyant a Mester, iszonyúan durva tudott lenni. Valósággal felrobbant. Ezt azért el kell mondanom róla. Nem csak én voltam túl érzékeny, néha sajnos ez a kedves, mosolygós ember vulkánná változott. Pusztító indulatok törtek ki belőle.)

Érzékeny vagyok, igaz. De ő meg félelmetes tud lenni. Nehéz természete van szegénynek.)

A Mester felfogta, mi a gond.

Odalépett az írnokához. Leguggolt mellé, s azt mondta, most már higgadtan:

– Ezt a könyvet neked kell megírnod, Ariel.
– Miért?

– Épp azért, amit elmondtál. Mert két erő mozgat téged, csak még nem tudod összehangolni őket. Majd megtanulod! Elővette nagy, piros zsebkendőjét, s letörölte Ariel könyzeit.

– Ennyi valódi könny! Máskor kérd el a pumpámat.

Megvárta, míg elapad a lány érzelmi rohama, kirázta a zsebkendőt, gondosan négyrét hajtotta és begyűrte a szivarzsebébe.

– Amit mondok, gyerekek, az nemcsak az írásra, hanem az egész életünkre vonatkozik... Két erő működik bennünk. Az egyik szétrepít, a másik összetart. Az egyik az önfeledtség, a másik a józanság... Az egyik a részeg Boldogság, a másik a józan Ész... Tebenned, szerzőtársam, mindkét erő működik. Csak nem tudod még összeegyeztetni magadban. Amikor szerelmes vagy, hercegnek látsz, amikor kiábrándulsz belőlem, elviselhetetlen, goromba pasinak!

– Nem, nem!

– De, de!... Amikor rajongsz értem, úgy nézel rám, mint egy Hercegre; s amikor mérges vagy, úgy, mint egy Szörnyetegre. Az igazság az, hogy én Herceg és Szörny is vagyok. Embernek lenni ezt a kettősséget jelenti! Sajnos. Ha rólam írsz, kétféle szemmel kell nézned egyszerre.

– Azt hogy kell?

– Józan ítéllettel... és megbocsátó szeretettel! No várj, szavakkal ezt nem tudom megmagyarázni... Gyere, eltáncoljuk. Bent van a kontaktlencséd?

– Bent.

– Csak a sírás miatt gondoltam.

Ujjával csettintett a magasba.

Máris harsant valahonnan a tompítottan bűgű érzelmes piszton.

– Thank you, Satschmo!...

Magához emelte a lányt s táncba vitte.

A gyémánttengely. Slowfox és jive

– No, akkor most figyelj jól!...

Átölelte a lány derekát, messzire tartva a bal kezét. Ariel pedig, ahogy tanulta, a Mester vállára fektette az ujjait, majd lassan, meg-megrogyó térdekkel, föl-le hullámozva, lábujjhegyre emelkedve és talpra ereszkedve, ahogy a férfi irányította, táncolni kezdett vele.

*„Summertime, and the life is easy...
fish are jumpin' and the cotton is high”...*

– Hallod, mit mondok? – kérdezte az öreg, mert a lánynak le volt hunyva a szeme. Bár a könnyek még nem száradtak föl a szempilláiról, arca már nyugodtnak tűnt.

– Hozzád szólok! Halló!... Itt mi beszélünk: a Herceg és a Szörnyeteg!... Nix nagybetű!... Érted?

– Igen...

– És érzed is?

– Igen.

– Helyes... Most próbáld meg egyszerre.

– Érezni és érteni?

– Igen.

– Rohadtul nehéz... Mindjárt sírok megint.

A Mester hátrálni kezdett, elnyújtott, hosszú léptekkel vezette a lányt.

– Rám dőlsz! Tartalak... Ha elengedlek, elesel... érzed?
– Aha.

A Mester most megforgatta, fölébe emelkedett, ráhajolt; s ezúttal Ariel lépegetett lassan hátrafelé, míg Bario vezette.

– Most pedig magadra húzol.

– Aha.

– Nehéz vagyok?

– Igen...

– Egyik se igazi szeretet. Az elsővel rám akarsz omlani, hogy életed egész csődtömegét én hordozzam helyetted. A másikkal magadra akarsz rántani, mert egyedül nem bírod tovább. Én csak egy rongybábu vagyok. Érzelmeid bábja, akire kibíratatlan magányod férfarcot varázsolt... Érted?

– Aha. De mit tegyek?

– Állj meg a saját lábadon, Ariel!

Kissé lazábban tartotta kezeit. Csak az ujját érintette.

Majd hátáról is levette a tenyerét és – csupán az ujjhegyét érintve – forogni kezdte a lányt.

– Ez az! Testednek-lelkednek van most egy tengelye!

– Érzem.

– Pontosan középen! Mint egy bűgőcsigának! A két lábadból, a farkcsigolyádból a hátgerinceden át a fejbúbod tetejéig!... Egy gyémánttengely!

A Mester ujját végigvezetve Ariel homlokától, fejbúbjától a gerincén át egészen le a legalsó csigolyáig; megmutatta azt a titkos vonalat, melyet, ha lefelé meghosszabbítunk, a Föld középpontjához, s ha fölfelé: „az isteni sarkcsillaghoz” vezet.

– Érzed? Itt a te lényed. Az igazi.

– Aha.

– Forogj, forogj, forogj, Ariel!... Látod, nem esel el! És nem dőlsz rám!... Hozzád sem érek!... Mégis velem táncolsz!

Táncoltak egymással.

Külön – és mégis együtt.

Néha a Mester elengedte a kezét, elbocsátotta magától, messze forogtak, külön-külön, de aztán újra visszatértek egymáshoz, mint két falevél, melyet összesodor a szél: a közös örvény újra beszippantotta őket.

– Most mit érzel!

– Inkább leírom.

– Mondd ki! Hadd hallják ők is!

– Úgy érzem magam, mint a Föld: önmaga körül forog, ugyanakkor a Nap körül is. Egyszerre vagyok önmagammal és veled is! Egyszerre vagyok részeg és józan; egyszerre vagyok örvény – és pontos figyelem.

– Hú, szerzőtárs, de szépen mondtad! Ha befejeztük a táncot, még azt is ird hozzá nagybetűkkel:

ÍGY TANULTA MEG ARIEL AZ EKSZTÁZIS MŰVÉ-
SZETÉT.
TÁNCOLVA.

Táncolj, Ariel!

Táncolva már tudod, mit mondok. A tested már érti, ha beszédek még nem is.

Táncolj, táncolj, táncolj, táncolj, táncolj!

Majd utána lediktálom, amit most kimondok:

– Ezért van, látod, rend az egész univerzumban. Mert Isten úgy teremtette, hogy nem veszítette el önmagát benne. Legyetek önfeledtek – de nem önelvesztők.

Részségeitekben legyen józanság.
És józanságotokban legyen részség.
Örvénylő lelketeknek találjátok meg a nyugodt közepét.
Álmaitoknak urai, és ne szolgálj legyetek!
És repüljetek szabadon, mint a vándormadarak az égen:
kövessétek a titkos nyomvonalakat.

A madár végtelenül szabad – és pontos, mint egy hadi-
mérnök.

– És most, Ladies and Gentlemen, következik a nagy att-
rakció, éjszakánk csúcspontja! – kiáltotta, s ujjával csippen-
tett a láthatatlan zenekar felé.

– Jive, please!

A ritmus felgyorsult.

Vad lett, rángató. Ebben már könnyű elesni. Ariel esze-
vesztetten ugrált, mint egy bolond kiskecske. Érdekes, hogy
nem vesztette el közben a „gyémánttengelyét.” Két kezét
kinyújtott mutatóujjakkal hol a magasba dőfte, hol leszúrta
a föld felé; lábai már a fél ütemeket is követték. Minden moz-
dulatával igyekezett alkalmazkodni a Mester táncához, aki
magához rántotta, eldobta, sőt néha egyedül hagyta a saját
önfeledt, és mégis tudatos örömeivel.

Egyre távolodott tőle.

– Érzel?

– Érezlek, Mester!

– És most? – kérdezte már a manézszőlétől.

– Most is!

– És most?... – már a bejáratnál táncolt.

– Most is.

– És most?

– Most is...

Bario otthagya a porondot.

Kiment a bordó függönyök között.

Valahonnan messziről, már a ketrecek tájékaról kérdezte,
túlkialtva a fúvósokat.

– És moooost?!

– Most is érezlek! – lihegte Ariel, nem is kiáltva, mert úgy
érezte, mintha még mindig ölelné Bario.

Pedig egyedül táncolt.

Szétcsapott karokkal, ujjait a föld és az ég felé szurkálva,
forgó csípővel ugrándozva, valóban úgy, mint egy vidám
kecskegida.

Egyedül járta a táncot.

Letáncolt a porondról, a fűrészpörba gázolt, meztelen
lábacskáival szerteszéjjel rúgta a port. Társainak arcát is tele-
szórta a fűrészpörba, azok hátraléptek a megvadult, rövid-
látó bohóclánytól, átugrottak a manézsz peremén, és leültek
a nézőtér első sorába. Onnan figyelték a lány örjögő táncát.

Harsogott a jive.

Ariel táncolt.

És azt kiáltotta:

– Érezlek!... Érezlek!... Érezlek!!!

Pedig nem volt ott senki.

Egyedül táncolt.

Aztán megszűnt a zene.

Ekkor a lány lerogyott a földre.

Verejtékes arccal körülnézett.

Pislogott. Ujjjaival megtörölte a szemét.

Látta, hogy társai ott lapulnak a manézsz pereme mögött.
Röhögnek rajta.

Szeme hunyorogva kereste a Mestert a füstös, lángoló
homályban.

– Hol vagy? – kérdezte hangosan, de nem jött válasz. – Hol a Mester, gyerekek?

Titánia vállat vont.

Puck a száját biggyesztette. Oberon szólalt meg először.

– Hazament.

– Hazaaa?!

– Lehet, hogy nem haza, de innen kiment, az tuti.

– Az nem lehet.

– Miért?

– Mert itt van... – mondta Ariel, és a mellkasára mutatott.

– Lehet, hogy benned ott van, de innen elment.

– De miért? – kérdezte Ariel.

– Szerintem megelégedte a lángoló szerelmedet – mondta Titánia.

– Meg amit firkálsz róla a füzetedbe! – így Oberon. – Semmi más nem marad fenn rólunk, csak az, amit te összevissza körmölsz! Most írd be, cseszd meg, nagybetűkkel! „Éjjel három óra tájban Ariel, a »szívbohóc« elűzte Mesterét. A szentimentális rajongásával.”

Ariel szikrázó szemmel pillantott Oberonra.

– Nem ezt írom!

– Hanem mit?

– Azt, hogy... – és máris kapta a füzetét és hevesen írta, miközben hangosan mondta is: – „Egy Mester sohasem hagyja el a tanítványait. Ha kell, a sírból is visszatér, de velük marad...”

– De miért, te buta kis tyúk?

„Mert szereti őket! És ez a szeretet nem kölcsönös. A tanítványok csak rajongani tudnak, és egymással rivalizálni – de a Mester mégsem hagyja el őket!”

Ezt a titkot csak egyetlen tanítványa tudta a bölcs bohóc-nak – úgy hívták: Ariel.”

– Mindjárt dobok egy hátast! – kacagott Puck. – És te ezt honnan veszed?

„Mindezt onnan tudta a bájos Ariel – mondta Ariel, miközben sebesen írta is –, mert ő szereti a Mesterét!”

– Éppenséggel mi is szerettük – tette hozzá Oberon.

– Akkor miért mondd múlt időben?! A szeretet nem ismeri a múlt időt... Hú, ez jó!... Ezt is beleírom, nagybetűvel:

„A SZERETET NEM ISMERI A MÚLT IDŐT.”

– Szeretjük – javította ki magát Oberon.

– Ne írd bele olyat, amit nem a Mester mondott!

– Ezt ő mondta. Érzem.

– Érzed?

– Hallom.

(Tényleg így volt. Valahogy bennem szólt.)

Csend lett.

Az utca zaja nem éledt még odakint.

Vártak, de nem történt semmi.

Később kimentek.

Körülnéztek a folyosókon, az üres öltözőkben. Lobogó folyóvízzel jártak a törött asztalok és tükrök között.

Senki.

– Lehet, hogy valami nagy trükköt eszelt ki.

– Vagy ki akarja próbálni, mire megyünk nélküle.

– Mindig kiszámíthatatlan volt – mondta Oberon. – Jött egy hirtelen ötlete, vagy dühbe gurult, máris továbbillant. Mesélték, hogy egyszer otthagya a színházat egy musical főpróbájának kellős közepén, mert valami ostobaságot kért tőle a rendező. Ne felejtsetek el, bármennyire is „Mesternek” hívjuk, azért ő egy bohóc. Egy fura, nehéz természetű pasi. Ő maga mondta, hogy nem normális. Nem egy Krisztus, aki megfeszül másokért, csak egy zseniális komédiás!

– Mit akarsz ezzel mondani? – kérdezte Ariel.

– Azt, hogy minden kiváló képessége ellenére nem valódi a manus. Kókler.

– És a trombita? Te fújta.

– Valami unfrankó abban is lehetett. Nem tudom, mi, de volt. Az a csodacigi is gyanús volt nekem.

– Mi az, hogy gyanús?

– Csalt. Nagyön ügyesen. Benne volt a kabátujjában.

– Nem is volt rajta kabát!

– Akkor a tenyerében. Mindegy. Aki a kezével csal, az a lelkével is csal. Hazudik. Vigyázz, Ariel! Túlságosan mellre szívtad egy vén bohóc csodacigijét, s most tessék!... Eltűnt.

– Lehet, hogy számotokra eltűnt. De velem itt maradt! Akkor is, ha nem látom soha.

Visszatértek a porondra.

Még lángoltak a fáklyák, és a homok csak félig szaladt le a homokórán. Vagy ahogy a Mester nevezte: az „örökkévalóság-mérőn”...

Igen, kb. félig volt már csak...

Azaz, hogy...

Jobban megnézték, és döbbenet látták, hogy a homok *felfelé* szivárgott az üvegben! Legyőzve a gravitáció erejét.

fölfelé, az ég felé pergett; az alsó üvegkehely ürült és a felső telítődött.

Döbbenet bámulták ezt az érthetetlen jelenséget.

Egyszer csak ismerős hangot hallottak:

– A világ legbölcsebb bohóca, Gautama Buddha, amikor sok koplalás után megívott végre egy korty tejecskét, az üres edényt a folyóra helyezte, és mikor látta, hogy az ár ellenében úszik, azt mondta: „Hamarosan elérem a megvilágosodást!”

Ott ült mögöttük a Mester. Két kezét egy szék háttámlájára fektetve.

Előre-hátra ringatta magát és nevetett.

– Szóval hogy befejezzük a táncot, immár zene nélkül: csak azt akartam megmutatni, hogy lehet szeretni úgy is, ha nem látjuk, akit szeretünk. Ha megtaláljuk lényünk gyémánttengelyét, a másik már jöhet-mehet, mert szabadok letünk... és mégis szeretünk... – Hálásan pillantott Arielre... ha *igazán* szeretünk valakit! – mondta, és jelentőségteljesen ránézett a zavart Oberonra.

Ez a mondat már neki szólt. Egyáltalán nem megrovóan. Sőt, még azt is hozzátette tárgyilagosan és némi szomorúsággal:

– Volt igazság abban, amit mondtál rólam, fiú... Sajnos.

Megvárta, míg Ariel lefirkantja a mondatot.

Csend.

Mindenki csendje volt ez.

Főleg Oberoné. Zaklatott lélekkel, büntudatosan hallgatott. Önmagán gondolkodott, és mindazon, ami az imént kiszaladt a száján.

Szégyellte.

Úgy érezte, hogy fáj benne valami. Nem az, amit kimondott, hanem hogy a Mester háta mögött mondta ki. Ez

méltatlan volt hozzá. Aljas dolognak tartotta. És ez jobban bántotta, mint az, amit nem is tudott magáról, csak a többiek látták, mind: *hogymég a csodákkal sem lehet megváltani egy embert*. Hiába fújta a láthatatlan trombitát...

– Most pedig tartunk egy kis szünetet – mondta Bario. – És elszívunk mégis egy cigi!

Ebben a pillanatban valaki felkiáltott.

– Úristen!

Nem tudni, melyikük volt.

Puck?

Igen, Puck.

Ő döbbent rá először.

Mindannyiuk ujjai között ott volt egy cigi!

A saját ujjaik között!

Sőt!... Nemcsak, hogy ott volt, hanem lilásan-zöldesen füstölgött is.

Csak a Mesteré nem égett.

– Oberon, édes bátyám! Adj, légy szíves, egy kis tüzet!

Oberon zavartan odalépett hozzá. Döbbenet bámulta a saját ujjai között füstölgő cigarettát. És a Mester józan, szeretetteljes tekintetét. Szégyellte magát az előbbi szavaiért. Keze annyira reszketett, hogy nem tudott tüzet adni neki. Úgy érezte, mintha az ujjai gyulladtak volna ki. Az öreg megfogta a fiú remegő csuklóját. Erősen tartotta, s addig szívta, pőfékelte a cigijét, míg fölparázlott végre. Mélyet slukkolt belőle, és kifújta a füstjét.

Utánanézett a gomolygó karikáknak.

– Írd föl, szerzőtárs, kisbetűvel:

„Csodacigi szünet.”

MÁSODIK KÖNYV

Az igazi és a valódi

Fújták a füstöt.

A csodacigi sokszínű füstje, amelyben most épp egy türkizzöld árnyalatú gomoly uralkodott, betűt formált a levegőben. Olyan volt, mint egy háromágú korona.

(Azt mondta az öreg, hogy ez a héber Sin betű, de hogy mit jelent, arról sohasem beszélt.)

A Mester és tanítványai élvezték a mámort.

– Valahol messze jártál? – kérdezte Puck.

– Á, dehogy – felelte komoran, mint mindig, ha tré-
fált. – Csak itt, a másik galaxison. Megnéztem a helyet,
ahová halálom után költözöm.

– És milyen? – évődött Puck.

– Semmilyen. Ugyanis, sajnos, nem lehet az enyém. Amikor megtudták, ki vagyok, azt mondták, bohócnak itt nincs helye.

– Miért?

– Mert örökké úton van.

– A bohócnak nincs otthona?

– Dehogyan nincs! Az út az otthona. Nem láttatok még Chaplin-filmet? A legtöbb úgy végződik, hogy ott áll előtte a végtelen út, és ő a nagy cipőivel, botját vidáman pörgetve elindul rajta. Rendszerint egyedül. Nem „hazamegy”, mert neki nincs hazája. Ő az úton van otthon... Most értettem meg, miért mondta valaha az én Mesterem, hogy az állatoknak van barlangjuk, az égi madaraknak fészük, de az ember fiának nincs hová lehajtania a fejét. Mert úton volt... Ti is úton vagytok. Az, hogy mi itt boldogan cigizünk, a következő percben máris emlékké válik. S a szavak is úgy hagyják el a szánkat, mint a füst. Kímondok: „Szomorú vagyok” – és mire utána nézel az elillanó szónak, már nem is vagy szomorú. Nem is tudod, miért mondtad... Elszállt...

– Az írás is elszáll?

– Legtöbbször.

– És akkor miért írunk mi itt egy könyvet? – kérdezte Puck.

– Jó kérdés! – mondta Ariel. – Az előbb letoltál, hogy szentimentális vagyok... Még bögttem is. Minden mondatra vigyázok, hogy hűséges legyek a szavaidhoz. De mi értelme van írni, ha minden elszáll?

– Őszinte legyek?... Nem sok, kisoroszlán!...

Kis szünetet tartott, majd így szólt:

– *A könyv csak pótszer.* Még a Tóra és az Újszövetség is az. A Tao te king is. Onnan kezdve, hogy valakit nem tudok táncba vinni, tanítani sem tudom igazán.

Volt ember, aki könyvből tanult meg táncolni? Vagy hegedülni?... Vagy szeretni?... Téged most egy finom slowfoxszal rávezettelek valami titokra. Megmutattam, milyen önmagad és mások szeretete egyszerre. Megtanítottalak egyedül is boldognak lenni. Nem nagyon, mert mi csak az első leckénél tartunk... De gondold, ha nincs zene, ha nem öllelek át, ha nem húzok ujjammal egy vonalat a gerincedre, hogy körülötte forogj, mint egy öntudatos bűgöcsiga a tengelyén... egy szóval, *ha a pörgő mámorodnak nem mutatom meg a józan gyémánttengelyét*, tudnál te valamit is erről a titokról?... Semmit!... Százezer könyv sem pótolhat egyetlen táncot! No de mindenkit nem kérhetek fel táncolni! Az egész emberiséget! És csodacigarettát sem osztogathatok minden rászorulóknak!... Marad tehát a könyvünk...

– De jó! – kiáltott fel önkéntelenül Titánia. – De jó, hogy táncolhatunk veled és szívhatjuk a cigidet!... De jó nekünk!

– Akkor is, ha csalás? – kérdezte a Mester Oberontól, és derűsen kacintott rá.

– Nem volt csalás, tudom! Bocsáss meg, Mester!... Van, amikor hiszek benned, van, amikor nem... Sajnos én ilyen vagyok!... Te mondtad, hogy nézzünk két szemmel, és az én másik szemem sajnos gyanakvó!... Hitetlen Tamás vagyok! Ne haragudj. Most már tudom, hogy nem csalás volt.

– De bizony hogy csalás volt, hőscincér!... Néha csalok. Csak nagyon ügyesen csinálom!... Gyerekeim! –

csapta össze két hatalmas tenyerét. – Ti bohócok lesztek! Az Isten szerelmére, legalább ti ne akadjatok fenn azon a hülye kérdésen, hogy egy mutatvány csalás-e vagy nem!... Ezer esztendeje azt mondják a gyerekeknek: a Jézuska hozza a karácsonyfát. S amíg a gyerek igazán gyerek: el is hiszi! El tudjátok képzelni, hogy Jézus Krisztus évente több milliárd karácsonyfát fölcipel a lakásokba?!... Éppen elég volt szegénynek a keresztjét fölvenni a Golgotára!... És mégis, látjátok: *egy igazi karácsony ma is csoda!*... A fa körül együtt táncolnak a képzelt és a valódi angyalok!... Miért?!... *Mert a gyerek hiszi!*... Ha egy festményen almát látsz, beleharapsz? És ha egy tengert: beleveted magad? És ha azt olvasod, hogy a szerelmes Júlia szíven szúrta magát egy törrel, véres lesz talán a blúzod, vagy bőrkötényben olvasod, mint egy mészáros? Nem az történik, hogy elképzeled és megsíratod őt? És ha elolvasod a Máté evangéliumát, és megérintenek a szavak, nem leszel egy kicsit jobb ember?... Pedig csak szó, szó, szó!

Látod, kis írnom, néha azért mégis megéri...

A világon élt legnagyobb tudós, Albert Einstein azt mondta, kétféle ember van: az egyiknek minden varázslat, a másiknak semmi sem az.

Ő az első fajtához tartozott, mert bohóc is volt.

A legnagyobb varázslatot, barátaim, ecsettel, hegedővel és betűkkel csináljuk! Cimbalommal, trombitával, éneklő fűrésszel és dallal.

Főleg tánccal.
Ez nem csalás?
De bizony az!
Szent csalás!

Egy valódi, világrengető csoda semmi ahhoz a hatás-hoz képest, mint amekkorát egy csalás tud előidézni a lélekben!

Sok százezer zsidó látta a saját szemével, hogy kettéválik a Vörös-tenger. Egyik sem lett hívővé. „Nagy kunszt! – mondták legyintve. – Inkább a sok értékes smukkot, amit Egyiptomban hagyunk, hozná utánunk az Úr valahogy! Az lenne a csoda!”

Szétvált előttük a Vörös-tenger, *valóban* – de nekik az smafu volt!

Aki viszont csak papíron olvasta a tenger kettéválásának csodáját, bizony megrendült tőle.

És hívővé vált.

Több ezer év óta erről szól az emberi történelem!

Barátaim, én bizony csálni tanítalak titeket.

Mert ti bohócok lesztek! Társaim a Boldog Bolondok Birodalmában.

Ezért, ha veletek időzhetek, mindig hevesebben dobog a szívem!

Ezt mondta.

És erre tényleg lüktetni kezdett a mellkasa tájékán valami.

Ütemesen.

Föl-le ugrált a zakóján a szivarzsebe, és rezgett benne a piros kendője.

Mint egy zászlócska.

És hallani is lehetett tompa szívverését.

Dum... du-dum... Dum... du-dum... Dum... du-dum...

Egyre erősebben.

Elővett a kabátja alól egy nagy, piros játék szívet.
Olyan volt, mint egy bársony tűpárnácska.
Dobogott.

De nemcsak akkor, amikor a kezében tartotta, hanem
akkor is, amikor ledobta eléjük a fényes porondra.

Dum... du-dum, dum... du-dum...

Titánia szemében könnyek jelentek meg. Ránézett az
öreg bohócra és az ócska játék szívre... és ettől az együgyű,
gyermeteg játéktól, vagy ki tudja, mitől, megrendült.

– Látod, könnyezel. Ettől a szar plüss-szívtől! De ha
azt mondanám, hogy néha *valóban* fáj a *valódi* szívem,
itt, bal oldalon, a mellkasom mögött, hogy zsibbad a bal
karom, s ezért különféle gyógyszereket kapkodok be, meg
se sajnálnál. Pedig lehet, hogy ebbe *valóban* belehalok...
Ha ugyan van halál.

Hogyan kell csodát tenni?

– Mester – kérdezte Titánia. – Te mikor tapasztaltad
először, hogy valóban tudsz csodát tenni?

– Csodát?

– Igen.

– Azt most sem tudok.

– Dehogynem tudsz. Láttuk.

– Azt nem én tettem.

*(Láttam rajta, hogy hosszan tépelődik. Kimondja? Ne
mondja? Erről még sosem beszélt. Minden mester óvott*

*titka ez, jó okból. De végül is úgy gondolta, ez az utolsó
közös éjszaka, több alkalom nem lesz már, s ezért így
szólt.)*

– No, jó! Akkor elmesélem nektek az első csodatéte-
lem történetét. Ehhez valami jó zene kellene. Úgyhogy
most arra kérlek benneteket, képzeljünk el mindannyian
ehhez a... mi a jó szó?... „vallomásomhoz”... egy meg-
ejtően szép hegedűdallamot. Mondjuk, Massenet *Thais*-
ából a *Meditációt*... Ismeritek?

Nem.

Azt se tudták, ki az a Massenet, úgyhogy a Mester
füttyülni kezdte a szép melódiát.

Füttyült, füttyült, behunyt szemmel.

Hajlította, ívelte a dalt, mint aki jelet ad az égre.
Mintha meg akarna idézni egy távoli madarat; mintha
barátjának üzenne, hívójelet adott a távolba.

Amikor már fülükbe mászott a melódia, átvette vala-
hol egy hegedű.

De nagyon-nagyon halkán.

Az elképzelt zene hallhatóvá vált.

– Jó, hogy megszólalt, végre! – mondta megkönnyeb-
bülten a Mester. – Füttyülve nem tudtam volna mesélni.
Ez anyám kedvenc száma volt. Sokat játszott valaha.
Nem lehetetlen, hogy most is ő hegedül...

S Bario elkezdte a történetét:

– Szóval, mint tudjátok, a második világháború idején
én Európában éltem. Huszonhárom éves voltam. Hogyan
sikerült kiszabadulnom, a ventotene-i büntetőtáborból,
ahová nem mint katonaszökevény, hanem mint fiatal

bohóc kerültem egy pimasz, politikai paródiáért, ma sem tudom.

Sokat vertek. Mindennap. Nem enyhítette az emberek kegyetlenségét, hogy bohóc voltam. Az se, hogy örültnek tettettem magam. Valaha, sok évszázaddal ezelőtt, az inkvizíció bíránál még bejött ez a trükk; mert ott a gonoszságnak akkoriban még volt valami... nincs rá jobb kifejezés: „emberarca”, és a bolondokat nemigen bántották. De azóta a szadizmus annyit „fejlődött”, olyan iparivá vált, hogy az örület többé már nem jelentett enyhítő körülményt.

Az iszonytól igyekeztem álomvilágba menekülni.

Sokszor repültem haza.

Főleg éjszaka.

Nem tudtam, hogy az egész családom elpusztult már. Nem tudtam, hogy az „otthon”, ahová hazaszálltam, valójában már nem létezik, csakis az emlékeimben.

Repültem.

Láttam magam a tábor egén. Együtt úsztam a komor felhőkkel, már nem is hazafelé, de bámerre. A tenger fölött vagy a tengerben, jó mélyen a víz alatt – bárhol, csak itt a földön ne legyenek többé.

A fantáziám volt az egyetlen mentőcsónakom. Amikor csak lehetett, járatam a motorját, már-már eszelős hittél. Sőt, vakhittél, megszállott, eszeveszett akarat. A *valóság* odaláncolt a borzalomhoz, de azért néha, nagyon-nagyon ritkán sikerült elszakadnom a parttól, és elindultam a képzeletem motorosán...

Főleg, mondom, éjszaka vagy kora hajnalban.

Vége lett a háborúnak.

Kinyílt a tábor. Hazamehettem. Olyan elfáradt lélekkel, gyerekek, hogy alig tudtam megkülönböztetni a valódit a képzelt szabadságtól.

Akkoriban nekem már csak az égen volt jó. Ez az igazság. A képzeletem országában. A földön még szabadon is rossz volt, nagyon rossz.

(Közben, akár egy megkönnyebbült, boldog sóhaj, szólt a boldog hegedűszó, valósággal énekelt a vonó a húrokon, a Mester riasztó meséje mögött. Most is hallom...)

A cirkuszt, ahol valaha dolgoztam, romokban találtam.

Éppen fordítva, mint most. Ezt le fogják rombolni – azt meg föl kellett építeni.

Eltakarítottuk a romokat. És ott, a szabad ég alatt, a még félig fedetlen porondon rendeztünk egy műsort. Az első, szabad előadást a háború után! Azokkal a társaimmal, akik életben maradtak. Ott jöttünk össze először, a világ minden tájáról, és nem ismertünk egymásra. Nem azért, mert festetlenek, hanem mert olyan elnyűttek voltunk. Úgy néztünk ki, fogatlanul, düledt szemekkel és csonttá fogyott arccal, mint a halál. Mondta is valaki, hogy rendezzünk inkább egy zombirevüt...

Szóval ott történt, a háború utáni első előadáson, hogy én egy mókás táncszámmal léptem fel. Már amennyire mókás egy haláltáborból jött zombi tánca. A tánc végén... ez lett volna a poén... előjött volna a kalapomból egy fehér galamb.

Egy hófehér „békegalamb”...

Szép jelkép, ugye?

Csak hogy nem volt galamb!
Mind megették.
Még a vadgalambokat is.
Mindent fölfaltak a háború alatt. Még a lovakat és a macskákat is.

Nekem azonban kellett a számomhoz egy galamb.
Ráadásul hófehér, mert így mellbevágó a mutatvány.
De nem volt sehol.
És akkor elutaztam vidékre egy tenyésztőhöz, akit rég-
ről ismertem, és egy pecsétetes aranygyűrűért, egy súlyos
aranyláncért és a nagyapám monogramos, ezüst cigaret-
tatárcájáért vettem tőle egy nem is túlságosan szép galam-
bot. Úgy hoztam haza a zsúfolt vonaton, a vagon tetején,
két tenyeremmel óvva-védve az ingem alatt, mint azt a
piros szívemet, amit az imént elétek dobtam.

Bekészítettem az életemnél is többet érő kincsemet a
híres kalapom kettős fenekébe. Úgy, ahogy tanultam és
sokszor csináltam már.

Aztán elérkezett a várva-várt pillanat.

Az a fellépés, amiről annyiszor álmodtam a pokol-
ban. Hogy élni fogok! És lesz még cirkusz, egyszer!...
És éltem!! És cirkusz is lett! Romos ugyan, de lett! És én
ott álltam újra a porond közepén, egyedül!... Ez a zene
szólt, amit most hallotok!... A *Thais*-ból a *Meditáció*!...
Egy valódi hegedűművész játszott. Szép lány volt, magas,
szőke, olyan, mint Titánia... Belenyúltam a cilinderbe...
s nem volt ott a galamb!... A galambom, az én hófehér
galambom eltűnt!... Valaki ellopta és megette!... Sejtet-
tem, hogy ki volt, nem is haragudtam rá, tudtam, milyen
az éhség!... De én ott álltam a porondon galamb nélkül.

Csodátlanul. Kifosztva. Tönkrementen. És akkor azt
mondtam... Nagybetű!

– ISTENEM, SEGÍTS!!!!...
ISTENEM, AKI LÁTTAD AZ ÉLETEMET, ÉS MOST
IS LÁTSZ ENGEM: TUDOD, HOGY NEM KÉRTEM
TŐLED SEMMIT!
SOHA SEMMIT, PEDIG LETT VOLNA OKOM!
DE MOST AZ EGYSZER... EGYETLENEGYSZER
KÉRLEK: SEGÍTS!!!!!!!

És ahogy belenyúlok a cilinderbe, ott moccan a
galamb... Nem egy, hanem kettő!... Sőt, három!... És négy,
és öt!... Az történt, amit az imént ti is láttatok: dőltek a
kalapomból a galambok!...

És röpködtek mindenfelé!...

És most jön az érdekes, poverelli!... Most jön az, amiért
az egészet elmesélem nektek!...

A *nézők fele ujjongott!* Fölugráltak a helyükről, integet-
tek, és boldogan hessegették el egymásról és a saját fejükről
a surrogó galambokat!... De a *nézők másik fele ülve maradt
és röhögött az egészen!*... Ők ugyanis nem látták a galam-
bokat! Semmiféle galambot, sehol. Azt hitték, viccelek! Azt
hitték, ez egy bohóctréfa: a Semmit üzöm a porondon, és
közben még bögök is hozzá, mint egy állat, megrendülten,
amitől még mulatságosabbnak tűnt tébolyult hadonászá-
som. Ezek a *nézők* nemcsak rajtam, de a társaikon is kacag-
tak: azt hitték, hipnotizáltam őket, s ettől a szegény elbűvölt
hülyék lelkesen kapkodják a semmit... az üres levegőt...

Bario elhallgatott. Csak a hegedűszó hallatszott.

– Ekkor két dologra jöttem rá... nagybetű!

A CSODÁT NEM ÉN CSINÁLOM, HANEM
A BOHÓCOK ISTENE.
MERT NEKÜNK IS VAN.

Ez az egyik dolog. A másik pedig az, hogy... nagybetű...

A CSODA CSAKIS AZÉ, AKI HISZ BENNE.
CSAK AZ LÁT, AKI LÁTNI AKAR.
CSAK AZ HALL, AKI HALLANI AKAR.
CSAK AZ ÉRT, AKI ÉRTENI AKAR.
ÉS CSAKIS AZ GYÖNYÖRKÖDHEK, AKI HISZ AZ
ISTENBEN ÉS AZ Ő HÓFEHÉR CSODAGALAMB-
JAIBAN.

Így vagytok ti is, gyerekek.

Hol hisztek, hol nem.

Hol azt mondjátok rólam, hogy valódi Mester vagyok,
hol azt, hogy kókler, és csalok.

Így lesznek azok is, akik elolvassák a könyvünket.

Lesz, aki ki sem nyitja.

Lesz, aki beleolvas és félredobja: „Marhaság. Ámítás.”

Lesz, aki azt mondja: „Szép, csak kár, hogy nem igaz.

Nem reális. Bár ilyen lenne az élet, de sajnos nem ilyen!
A reális élet reménytelen, félelmetes és szomorú.”

És lesz olyan, akit a legsúlyosabb betegségeből is meg-
gyógyít, bajában váratlanul megsegít, gyászát földeríti,
fájdalmát enyhíti, felébreszti alvó hitét, és boldog emberré
teszi – mert nem fog többé félni az élettől és rettegni a
haláltól. Nevetve fogadja majd a jót és a rosszat is, és úgy
éli át a legnagyobb nehézségeket, mintha csak táncolna.

És táncol is, valóban.

Break-dance tragédia

Hirtelen jobbra nézett. Valami odarántotta a figyelmét.

Ott ült a földön Puck. Meredten bámult rá, mint egy
játékra szomjas macska. Pupillája óriásivá tágult. Vad
tekintete és a belőle áradó elszántság, mint egy vészjelzés
érintette meg a Mester tudatát.

Ilyen tág pupillája csak a bolondoknak, a narkósoknak
vagy a nagyon kis gyermekeknek van, akik egyszerre lát-
nak kétféle világot.

– És én mikor jövök?

– Akár most is – felelte nyájasan a Mester, s kitárva két
karját mosolyogva táncra kérte a tanítványát. – Szabad?

– Egyedül akarok táncolni.

– Egyedül?

– Egyedül.

– Miért?

– Mert te régi táncokat tanítasz, Mester!... Jive, polka,
keringő!... Hol van az már!... Buddha, Jézus Krisztus,
slowfox! Régen a múlté!... Lehet, hogy ez a cirkusz meg-
hal, de ha újjászületik, nem is fog hasonlítani a régihez!...

– Öreg vagyok?

– Nem az a baj. Hanem... ahogy a híres nóta mondja:
rég!... Régi vagy, Mester! Poros! Te kérted, hogy legyünk
őszinték. Hát tessék!... A te nótáidat nem ismeri senki!...
A muzsikusok, akiket az emlékeidből varázsolsz elő,
nekünk már nem mondanak az égvilágon semmit!...
Walzer?... Mi az?... Massenet? Armstrong?... Kik
azok?!... Ezek itt csak bólogatnak, mert – bármennyire

Igy is csúnyán beverte a tarkóját, s mint később kiderült, eltörte a bokáját.

Hallatszott az éles reccsenés s valami olyan hang, mint amikor egy vastag húr elpattan.

– Jaj!...

Oberon próbálta fölsegíteni, de sikertelenül.

– De nagy marha vagy!

– Jaj, jaj... hagyj! – nyöszörgött a lány... Jaj, jaj, jaj, jaj... hagyjatok...

– Ne bánts! – mondta a Mester. – Az én hibám!

– Juj – vonyította a bohóclány. – Juj, juj istenem, juj!... Nem tudok lábra állni...

– A repülést még gyakorolnod kell, kispajtás – mondta Ariel. – Nesze neked szabadság!

A szeretetről

Puck ott hevert a porondon. Szánalmasan nyüzsitett. Halkan és kétségbeesetten, mint egy beteg állat.

A Mester lehajolt hozzá. Megvizsgálta meztelen lábcsakáját, majd azt mondta:

– Csúnya a bokád.

– Hívjunk mentőt? – kérdezte Titánia.

– Majd én helyre teszem!... Ez táncosbaj!... Oddio, hány ilyen lábat hoztam én már rendbe!

– Fájni fog?

– Nem annyira, mint ahogy képzeled.

– Te honnan tudod, hogy én mit képzelek?

– Sehonnan. Csak azt tudom, hogy amit képzelünk, mindig rosszabb, mint a valóság.

Átlépett a fekvő lány testén, föléje guggolt, de úgy, hogy a háta mögé került, miközben két markába fogta a csúnyán kifordult bal lábát.

– Ülj föl... És ölelj át... Nyomd az arcodat a hátamhoz!... Még, még szorosabban! Ez az! – kiáltotta, amikor megérezte gerincén a lány meleg leheletét. – Ez az!... Átveszem a fájdalommal felét!... Ketten fájunk majd!... Üvöls!... Üvöls, Vörösbegy, ahogy a torkodon kifer!...

– JÁ Á Á ÁJJJ!!!!

– Még hozzád se nyúltam.

Bario a fejét csóválta.

– Nem... Ezt nem lehet... Eltört a bokád, kicsikém!

– Juj, nem!

– De igen. Sajnos... Most, hogy megfogtam, éreztem. Csúnya törés.

– Nem is fáj annyira.

– De nekem igen – mondta a Mester. – Fájdalmat okozni majdnem olyan rossz, mint elszenvedni.

– Én ezt még sosem tapasztaltam – mondta Titánia.

– Mert még nem szeretted igazán. Látod, erről beszéltem: a drótkadály!

Elengedte Puck lábát, s óvatosan a porondra fektette.

– Szeretem ezt a kis örültet! Lábat is cserélnék vele... Már ő járna rosszabbul. Az övé meggyógyul, de az enyém már soha, mert öreg.

– Jól táncol vele a Mester! – mondta Oberon.

– Attól még fáj. Gyere, szabadságharcos, segítek fölállni!... Gyere, kapaszkodj belém!... Akármilyen régi vagyok, öleld át a nyakamat!... Hozzatok egy széket!

Lassan és óvatosan megemelte a lányt, aki kettőt-hármat ugrándozott az ép lábán, majd a Mester segítségével leereszkedett a székre.

– Csinálunk neked egy mankót a partvisból... Láttam itt még szerszámokat valahol...

– Basszus – dühöngött Puck. – Elrontottam az egész éjszakát! Ne haragudjatok... Az előbb még olyan egészséges voltam. És olyan vidám! Amikor ott ültem a földön... és eszembe jutott a repülés... olyan jól voltam!... Olyan jókedvem volt!... Kár...

– Micsoda?

– Hogy nem lehet visszalapozni... Most mi lesz?

A Mester leült a sérült lány mellé.

– Ariel, írd föl!

– Mit?

– A dühös bohóc.

– Ez mi?

– Fejezetcím.

A dühös bohóc. Az Isten akarata

Sokáig nem szólt egy szót sem.

Csak a fejét csóválta az öreg.

Úgy tűnt, magában beszél.

És megjelentek szemében a könnyek.

– Ez most valódi? – érdeklődött Ariel, s tollával a Mester szemére mutatott.

– Micsoda?

– A könny.

– Valódi – mondta Bario. – Nagyon is valódi.

– Szomorú a Mester?

– Á, dehogy.

– Akkor miért sír?

– Dühömben – felelte Bario. – Én vagyok az oka az egésznek. Én csesztem el.

– Dehogy, dehogy! Én voltam az oka az egésznek... az én hülyeségem... – kezdte Puck.

De a Mester rárivallt.

– Csönd!

– A Mester nem tehet róla, hogy nekem hirtelen jött egy ötletem...

– Kuss! – üvöltött az öreg. – Ha egy örült összetöri magát, az ápoló a hibás. Egy mesternek, bármilyen lökött tanítványa van, azért felelnie kell. Látnom kellett volna előre!

– Majd meggyógyul – vigasztalták a tanítványok. – Egy ilyen bokatorés nem tart örökké.

– *De én örökre felelek érte, nem értitek?! –* kiáltotta kétségbeesetten a Mester. – Ó, degenerált kölykeim! Olyan szép véget képzeltem el, de olyan szépet!

Sóhajtott, és ábrándos gyerekszemmel bámult maga elé a levegőbe.

– Azt képzeltem, hogy miután befejeztem itt a tanításokat, szélnek eresztelek titeket! És szabad leszek! Kutyám, macskám nincs, szeretőm sincs, esténként nem kell már fellépni, mert cirkusz sem lesz többé. És szabad leszek, végre!... nagybetű... SZABAD!!!!!! Be sem várom a robbantókat!... Amikor látom, hogy lejárt az időnk, kimegyek a hajnali sugárútra, s mint Charlie Chaplin a

filmje végén, elindulok a végtelen úton! Egyedül!... Végvalahára, egyedül!... S ehelyett mi lesz?! Vihetem magammal ezt a kis sánta, vörös örvületet, és küszködhetek vele tovább!

– Velem ne törődj! – mondta önérzetesen Puck. – Megállok a saját lábamon is!

– Nincs is lábad.

– Akkor a fél lábamon!

– Tessék, máris vitatkozik! Még el se indultunk, máris vitatkozik! És ez így fog menni reggeltől estig! Cipelem, vitatkozunk!... Cipelem, vitatkozunk!... Cipelem, vitatkozunk!... Ez lesz a sorsom!... Lehettem volna szabad, és ha nem, választhattam volna egy normális társat, aki megértő, odaadó, kedves, szép és szeret – ehelyett rám szignálta a sors ezt a lökött szabadságharcost, aki se nem szép, se nem gyengéd, se nem megértő, és élhetek vele, míg föl nem gyógyul.

– Nekem nem kell szájalom!

– Ez nem szájalom, te süket, hanem szeretet. Meg se tudod különböztetni! Én téged szeretlek, te kis marha! Akármilyen önzesebb örvület vagy. S akármennyi borsot törsz is az orrom alá. Lehetsz dühös, rosszkedvű, önző, felelőtlen, lázadhatsz ellenem, és két ököllel dörömbölghetsz a mellemen. Csak egyet ne csinálj, könyörgök: *ne repülj!*... Ne repülj, az isten szerelmére, mert nincsenek még szárnyaid!... És nem sas vagy, hanem veréb, annak is túl kicsi! Fióka még! És nem mindegy, hol kötsz ki: a mennyországban vagy a traumatológián!... Világos?

Megkérte a tanítványait, hogy csináljanak Pucknak mankókat. A szervizszobában találtak még különféle szerszámokat. Lapátnyelekből, két partvisből s különféle

lécekből összeeszkábáltak valami mankószerűséget. Így aztán Puck hamarosan fölállhatott, és hóna alatt a két lompos partvisfejjel egy-két lépést bicegni is tudott már.

– Mankóval lehet táncolni?

– Lehet. Csak nem neked!... Ül ide mellém a seggedre, és maradj nyugodtan, mert agyoncsaplak... Folytatnám a tanítást... A régit!... Megengeded, Sasveréb?

– Tessék csak!

Puck a szőrös „mankójára” támaszkodva fél lábbal lassan leereszkedett a Mester mellé.

– Beszéljünk tehát tovább a csodáról.

Ahogy már meséltem: *két beavatásom volt.*

Az első egy régmúlt életemben, amikor félelmemben megtanultam, hogyan legyek bohóc.

A másik pedig már a jelenlegiben, amikor megtanultam a pokolban, hogyan csináljak csodát.

Amint láttátok, néha tudok varázsolni. Nem kis dolog. De olyan varázserőm még nekem sincs, hogy egy galambot megtanítsak repülni!... Az lehetetlen!... Az én csodagalambjaim már mind tudtak repülni!... Úgy jöttek elő a kalapomból: tökéletes repüléstudással!... Ez a lökött Sasveréb azonban rögtön szállni akart! És ez még a kisebb baj!... A nagyobb, hogy nem mondtam el nektek, így nem is tudhatta a varázshatalom titkát!... Nagybetű!...

AZ NEM ELÉG, HOGY „ÉN AKAROM!”

AZ SEM ELÉG, HOGY „ÉN HISZEM!”

AZ SEM ELÉG, HOGY „ÉN REPÜLNI AKAROK!”

AZ SEM ELÉG, HOGY „ÉN ISTENEM, SEGÍTS MEG ENDEM!”

EZ A SZÓ, HOGY „ÉN”, BENNE SE LEHET
A VARÁZSIGEBEN.
HA BENNE VAN AZ „ÉN”, NEM SIKERÜL
A VARÁZSLAT!...
EZ A TITKOK TITKA!

Az én varázshatalmam akkor született, amikor sokat szenvedtem. Sokat üldöztek és sokat éheztem. És sokat szomjaztam. És sokat vertek. És sokat rettegtem és sokszor éltem át, hogy *nem bírom tovább!*

Bizony, poverelli, a csodatettben sok szenvedés van.

A szenvedésben összetörök az „én” – és megszületik az, ami már nem a ti erőitek vagy az enyém, hanem a Mindenség Ereje.

Minden csoda úgy jön létre, mint egy kisbaba. Az anya sokat szenved érte, s amikor megszüli fájdalomban, vérben, és végre ott tartja az ölében az élő gyönyörűséget, azt tapasztalja, hogy *nem az övé*. Rossz anya az, aki nem éli át, hogy aki a mellén szopik: ajándék. És nem az övé.

Az Istené.

Ezt mindjárt az elején el kellett volna mondanom nektek. Akkor talán nem következett volna be ez a gikszer.

Még valami.

Fogd be a füled, Sasveréb! Nem szeretném, hogy ez az eszedbe jusson, amikor ott fogsz majd ülni a nyakamban vagy mellettem mankózni az „úton”, melyet egy darabig most már együtt kell megjárunk, sajnos.

Ez az éjszaka, az én utolsó tanításom.

De rosszul kezdtem hozzá.

A bohóclét titkaira akartalak ráébreszteni benneteket, és az első szó, amit kimondtam, ez volt... kisbetű!!!:

„szabadság”

Nem igaz.

Tévedtem, poverelli.

Az első szó... No, most nagybetű!

SZERETET!

Aki szeretet nélkül akar szabad lenni, az úgy jár, mint az én szárnyatlan verebem: összetöri magát.

Darabokra, sajna.

Úgy, hogy én ezt a nagy tévedésemet most helyrehozom. Magamhoz veszek, és mindaddig törődök veled, míg lábra nem állsz.

Ez a helyzet, Sasveréb! Te nem tudsz járni a lábadtól, én meg a lelkifurdalástól.

Ha meggyógyulsz, reméljük, hamar kirepülhetsz.

Többé nem fogok hiányozni neked, te se nekem – de addig összeköt minket az én hibám, a te hülyeséged és Isten kifürkészhetetlen akarata.

Most pedig elszívok egy cigit.

Muszáj.

„JÉ!” A csodálkozás művészete

Jó mélyre leszívta a csodacigi füstjét. Karikákat pőfélélt a levegőbe, s utánuk bámult... Nézte, amint a lassan forgó, hullámzó O-k befűződnek, majd kettéoszlanak,

fekvő 8-asokká lapulnak, s mint a Végtelen szimbolikus jele tekeregnek, oszlanak szét, és tűnnek el a semmiben.

*(Megéreztem a gondolatát. „Lehetne írni a levegőbe.” Most is betűket vélt kiolvasni a füstből, jeleket, szellemar-
cokat, de nem ezzel foglalkozott, inkább bennünket figyelt.)*

- Mit láttok most?
- Rá tetszett gyűjtani egy cigire.
- És azonkívül?
- Azonkívül? Semmit.
- Figyeljetek.
- Mire?... A semmire?

- A semmire?!... - kiáltott felháborodva Bario. - Pár órával ezelőtt még ámuldoztatok, amikor a cigarettát elő-
varázsoltam. „Mester, ezt hogy tetszett csinálni?” „Cigi a semmiből?... Hogyan van ez?”... Ámuldoztatok! Liba-
bőrös lett a karotok. Mostanra pedig természetes lett az
egész. Unjátok is. Varázsolni ugyan nem tudtok még, de
a csodáimat már unjátok. Ahogy az óra ketyegve jár, és
a lámpa egy kattintásra felgyullad: olyan magától érte-
tődő lett, hogy ez a vén bohóc cigarettát tud varázsolni
a semmiből... Csodátlanná lettetek! Ezt ne tűrjétek egy
pillanatig se!

- Hát mit tegyünk?
- Én bohócokat nevelek, nem civileket! Nem hétköz-
napi embereket... Nagybetű!...

A TI SZÁMOTOKRA A CSODA SOHASEM LEHET
TERMÉSZETES!

A többieknek, a szegény, álomtalan és mesétlen civi-
leknek minden természetes.

De számotokra nem!

Mondok nektek egy kétségbeejtően röhejes példát.

A bibliai Saulban, mint tudjátok, a damaszkuszi úton
váratlanul megszólalt Jézus Krisztus. Hallotta a hangját
és érezte magában a jelenlétét. Iszonyú fényt látott. Meg-
érezte szívében az Istent, és abban a pillanatban nem-
csak az eszméletét, de pár napra még a szeme világát is
elvesztette.

Mint tudjátok, ebből a megrendítő csodából lett a ke-
reszténység.

És az emberiség kétezer éves történelme!

No, most jöttek a civilek, s azt mondták, hogy ebben
semmi csoda nincs. Ez egy közönséges epilepsziás roham
volt. Vagyis Saul „agyvelejének temporális lebenyében és
a mélyebben fekvő agyi területeinek, az amygdalának és
a hippocampusnak az elektromos ingere váltotta ki az
egészet”.

Ilyen egyszerű.

Ebből lett, szerintük, az istenélmény, a kereszténység
- és az egész világtörténelem.

Slussz, passz.

Ez hát a megfejtés.

A vicc az, hogy ezzel a baromsággal meg is elégszenek.

És ha egy kisgyermek a szüleivel Istenről beszél, azt
mondják neki: „Ne ingereld a temporális lebenyedet, Pis-
tike!”

Nincs nagyobb mulatság, mint a civileken röhögni.

Én azonban most ingerelni fogom a temporális lebe-
nyeteket, mert azt akarom, hogy ti más szemmel nézze-

tek! Nevezzétek lebenynek vagy hippocampusnak, nekem mindegy, de ti mondjátok azt, hogy... nagybetű!...

JÉ, MILYEN CSODA, HOGY EGYÜTT VAGYUNK!
JÉ, MILYEN CSODA, HOGY ÉLÜNK, LÉLEG-
ZÜNK ÉS VER A SZÍVÜNK!
MILYEN CSODA, HOGY LÁTUNK, HALLUNK,
SÍRUNK ÉS NEVETÜNK!
MILYEN CSODA AZ ÉGBOLT, ÉS UJJUNK
HEGYÉN EGY HÓPEHELY CSIPKÉJE!
MILYEN CSODA, HOGY GONDOLKODOM,
ÉRZEK, SZERETEK S NÉHA SZOMORÚ VAGYOK!
JÉ, MILYEN CSODA LAKIK BENNEM!
JÉ, MILYEN CSODÁLATOS AZ EMBERI HÜLYE-
SÉG, MELY AZT MONDJA, HOGY KEZDET BEN
VOLT A TEMPORÁLIS LEBENY, S A LEBENY
TEREMTETT MINDENT!

Nézzünk egymásra, kölykeim!
És most gondoljátok velem együtt!

CSODA VAGY, TITÁNIA!
CSODA VAGY, ARIEL!
CSODA VAGY, OBERON!
MEGFEJTHETLEN CSODÁK VAGYUNK
MIND!
MÉG EZ A BOLOND SASVEREBEM, EZ A FÉL-
LÁBŰ, ÖNVESZÉLYES ANGYALOM IS MILYEN
CSODA!

Ránézett a vörös lányra, aki ott ült mellette, sajgó, bebugyolált lábbal, ölében a partviszből, lécekből össze-
eszkábált mankójával.

És ezt már csakis neki mondta, mint egy vallomást,
szó szerint így:

– Jé, kis Puck! Látod, milyen csoda, hogy semmi sem
úgy lesz, ahogy akartuk? Én nem lehetek szabad, s te nem
fogsz repülni. Még járni sem, talán.

Milyen csoda, hogy lesántultál. És épp ma, a leg-
utolsó éjszakán. Nekem meg váratlanul lett egy bicegő
Sasverebem, egy púp a hátamon, akinek gondját kell visel-
nem sőt, ami a legnagyobb kunszt: el kell őt túrnóm min-
den észbontó hülyeségével együtt!

Milyen csoda, hogy vannak kibírhatatlan emberek!

És még nagyobb csoda, hogy kibírjuk őket, ha szeret-
jük.

Milyen csodálatos meséket sző az élet, látod! Civilek
sorsnak hívják: mi úgy, hogy Csoda.

Bohócok, éljetez csodálkozva!

Mint a gyerekek... és a bölcsek.

Ezt mondta a Mester.

Puck pedig többször is közbeüvöltött. A többiek befog-
ták a száját. Kisebb dulakodás kezdődött, tört lábával
rúgkapált, karmolt, harapott, mert Oberon rászorította
tenyerét a lány szájára. Csak most, hogy a Mester befe-
jezte a monológját, tört ki végre, kétségbeesett, önrzetes
üvöltéssel:

– De én nem akarok veled maradni! Nem, nem, nem!
Nem és nem!... Nemnemnemnemnem, nehem, nehem,
seha!

– És velem? – ajánlotta fel nem túlságos jókedvvel
Oberon. – Csak amíg rendbe jössz. Pár hét...

– Senkivel!

– Muszáj.

– Semmit nem muszáj! Egyedül akarok maradni!
Eddig is egyedül voltam! Nem volt nekem semmi bajom...

– De most van!

– És ki visz majd el a traumatológiára?

– Majd elbicegek valahogy!

– És ha súlyos a bajod? Darabos törés, szalagszakadás?
Ki hoz neked tejet, kenyeret? Nincs senkid.

– Utálom a tejet! Hasmenést kapok tőle! Főleg azt utá-
lom, ha valaki szán engem! Nem bírom, ha sajnálnak!

– Én nem sajnállak, te vakegér, segíteni akarok rajtad!
– mondta Oberon.

A Mester a többiekhez fordult:

– Ezt ő nem érzi. Mert nem szereti magát. S aki önma-
gát nem szereti, úgy véli, hogy nem is szeretetre méltó.
Ezért mások meleg pillantása azonnal megfagy benne...
Nem tud elfogadni!...

– Nem igaz!... Én tudok szeretni!

– Csak nem magadat. Magadat nem bírod ki. Csakis
a levegőben. Onnan meg lezuhansz...

Puck hátat fordított mindenkinek, s tenyerével dühö-
sen rácsapott a porondra. Nem egyszer, sokszor. Hiszté-
rikusan, eszelősen szitkozódva. Verte a balettszőnyeget,
ahogy a Mester szokta.

Az öreg bosszúsan megvakarta kopaszodó fejbubját,
s fanyar mosollyal tette hozzá:

– Repülni előbb fogom megtanítani, mint szeretni
önmagát.

A Bolond

Titánia az örökkévalóság-mérőre pillantott.

Látta, hogy sok homok pergett már fölfelé, az égre nyílt
üvegtölcsérbe; sajnos gyorsan fogyott a földi homokidejük.

Elérkezett a pillanat, hogy megkérdezze végre:

– Mester, miért pont minket választottál?

Régóta érett már ez a kérdés, de most, hogy kirobbant
Puck szabadságharca, Titánia úgy érezte, itt az ideje meg-
kérdezni.

– Miért éppen minket választottál? Tényleg! Hiszen mi
annyifélék vagyunk! Miért éppen ránk esett a választásod
a sok száz tanítványod közül?... Mi az, ami közös ben-
nünk?

– Bennetek és bennem is, persze – tette hozzá Bario. –
Egyetlen szóval mondjam?

– Igen.

– A dili. Hogy dilisek vagytok. És én is az vagyok. Mi
dilisek vagyunk, poverelli. Tutti siamo pazzi! – Oberonhoz
fordult. – Néhány hete arra kértelek, húz ki egy lapot a
kártyapakliból!

– Igen. Miféle kártya volt az?

– Tarot... Így hívják... Tarot-kártya.

– Valami trükkre akartál tanítani?

– Emlékszel, milyen lapot húztál?

– Nem. Csak egy pillantást vetettem rá. De ha megmu-
tatod, ráismerek.

– Mind a négyen ugyanazt a lapot húztátok, barátaim.
Utoljára te húztad, Puck... Kértem, hogy őrizd meg azt a
kártyát. Megvan még?

– Itt van valahol – mondta, s fél lábon, hóna alatt a partvismankóval a porond széléhez bicegett, belenyúlt a szűtyőkéjébe, amelyben totálisan átláthatatlan állapotok uralkodtak. Mindent kiszórt belőle a porond peremére. Ha keresett valamit, mindig ezt tette, másképp sohasem tudta volna megtalálni. Volt itt minden: krém, festék, hajlakk, ecset, gyorsragasztó, karperec, hajgumi, petárda, mágikus kövecskék, szentkép Máriával és a kis Jézussal, vitaminok, egy fekete bársonyrejfní, ami a tüsi frizurájához teljesen szükségtelen volt, de azt mondta: „Jól jön majd, ha megnő a hajam.”

Ott volt a kártyalap is.

A Mester lehajolt érte, de a lány megelőzte, fél lábbal utánavetette magát, nagy ügyel-bajjal megkaparintotta és átadta a lapot.

– Ez az – mondta a Mester. – Nézzétek meg jól!

Összedugták felette a fejüket.

– Ez valami jóskártya?

– Arra is használják. Valójában ez egy ősi sorsismereti kártya. Úgy hívják, *tarot*. Egyiptomi eredetű. Huszon egy nagy arkánus van benne. Huszonegy sors, huszon egy élethelyzet, huszonegy jellem és lelkület. Huszonegy archetípus. Beszelnünk kellene róla... de sajnos kevés az időnk.

A lényeg, hogy ezekben a kártyákban az életünk minden emberi szerepe benne van... De van itt, látjátok, még egy fura lap... Amit ti húzatok, mind!... Nem lehet eldönteni, hogy ez a Nulla vagy a Huszonkettő. Vagyis, hogy ez még minden *előtt* vagy minden *után* van...

Mit jelképez? A hülye gyereket, vagy a boldog bölcsöt?... Nem tudni.

Egy biztos: a paklin kívül áll.

Ez a Bolond...

Ezek vagyunk mi, barátocskáim. Nézzétek meg, jól!

(Odahúzódtunk a Mester köré, aki tenyerébe tette a színes kártyalapot, és az első, amit megpillantottam a tetején, az a koronához hasonló jel, amit az imént a füst formázott a levegőben. a Sin betűé. De kérdezni már nem tudtam, mert mesélni kezdett.)

– Amint látjátok, itt megy a Bolond, színes varázsköpenyben. Hátán egy vándorbot, rajta tarisznya. Jobb kezében hófehér virágot tart. Egy kutya jár a nyomában, egyetlen barátja, aki ugatva figyelmezteti: „Vigyázz, szakadék!” És a Bolond, nézzétek, tényleg ott áll a szakadék szélén. Éppúgy, ahogy Puck állt az erkélyen, amikor szállni akart... Még egy lépés, és... Lezuhan?... Belelép a feneketlen mélységbe vagy átrepül rajta?... Nézzétek az arcát!... Gondtalan és vidám!

Ez a Bolond.

Megfejteti a képet még senki sem tudta.

Pedig ezek vagyunk mi, poverelli! Ez az, ami közös bennünk, a Bolond, aki ott él a lelkünk mélyén, s ha nem felelünk neki és meghalni, a fölszínre is jön, előbb-utóbb.

Mi szabadok vagyunk, gyerekek!

Miénk az e világ és a túlvilág! És egyáltalán minden ország és világ! Nekünk ingyenjegyünk van a pokolba, a purgatóriumba és a paradicsomba.

„Az én országom nem e világból való!” – mondta az Élet Mestere. Mi ettől csak annyiban különbözünk, hogy nekünk egyáltalán semmiféle országunk nincs.

Nem is kell.

Semmi sem kell.

Se hatalom, se hírnév, se elismerés, se dicsőség, se biztonság, se lakcímkártya, se pénz, se karrier, mert tudjuk, hogy *semmi sem a miénk*.

Nekünk nem kell más, mint ami egy kis batyuba belefér.

Mi van ebben a batyuban?

Nevetés! Semmi más.

A mi imádságunk a nevetés és a tánc.

S ha táncolni nem tudunk, mert lesántultunk, mint a Sasveréb, és a hangunk is elment már, mert vének vagyunk, akkor füttyölünk.

És ha füttyölni sem tudunk, és hangszerünk sincs, akkor ráteszünk a fésűnkre egy WC-papírt, s azon fogunk gyönyörű nótákat fújni.

És ha már fésű sincs és WC-papír sincs, akkor az emlékeink fognak muzsikálni.

Ahogy belőlem is azok muzsikálnak.

A fő, hogy a szívünkben szóljon a zene.

Ez a mi imádságunk.

És ha egyszer Isten színe elé kerülünk, egészen biztos, hogy megnevettetik. Kacagni fog az Isten! Még a könyve is kicsordul. És sohasem fogjuk megmondani neki, hogy amikor megteremtette a mindenséget, a vizeket, a csillagokat, az angyali rendeket s a tündéreket, és megteremtette a tarot-kártya összes lényét és sorshelyzetét, a Császárt, a Császárnőt, a Főpapot, a Magányt, az Összeomlást, a Halált, a Diadalt, a Végítéletet, a Föltámadást és a Keresztre feszítést, *bennünket kifelejtett a névsorból*.

Hiányzunk a listáról!

És amikor eljön a Világvége, és összezsapnak a sötétség és világosság erői, és felharsan a négy trombitaszó, a földnek harmadrésze megég, és a tengernek harmadrésze vérré válik, és az ötödik trombitaszóra leesik a Csillag az égről, és elszabadulnak az apokalipszis lovasai, akiknek szájából füst és kénkö jön elő... a háború kellős közepén egyszer csak beszalad valaki a harctérre, s azt mondja:

„Bocsánat, csak a kalapomért jöttem!”

Ki ez?

Nem tudja senki.

Ez a bohóc.

Lemaradtunk a listáról.

Ami azt jelenti, hogy mi nem tartozunk sehová.

Vagyis szabadok vagyunk.

„Ki ez?” – kérdi a hétfejű fenevad.

„Ki ez?” – kérdi a megmentett száznegyvenezer.

Nincs felelet.

És mi föl vesszük az ócska kalapot, és kereket oldunk. Nem azért, mert félünk, hanem mert semmi keresnivalónk nincs a vérzivatarban.

Túl vagyunk a világdramán.

Vagy előtte még?

Ki tudja?

A bohóc: Isten kisbabája.

És bölcse.

De főleg a bolondja.

Mondják, kezében a *fehér virág* az ártatlanság szimbóluma.

Tévedés.

Az a virág: fehér zászló.

Azt jelenti, hogy *ne lőjetek!*

Ez a fehér virág jelentése: a harcon túli békesség tiszta derűje.

No és mit jelent a szakadék?

Mit jelent az a veszélyes szakadék, amelynek a peremén áll a Bolond, és éppen lépni készül?

Azt, hogy rá nem vonatkozik a világvége sem!

Mivel mi sohasem éltünk a világban, észre se fogjuk venni, ha vége lesz. Ez a világ szétpattan, mint egy színes buborék, megszűnik, mint egy szorongásos álom, és mi egy másik világban ébredünk, mely éppúgy nem lesz a miénk, mint ahogy ez se volt soha.

Mi átmenők vagyunk, gyerekek.

Innen oda, onnan ide.

Ezért van batyu a hátunkon, mert szüntelenül úton vagyunk. Az Út a mi otthonunk, s ezért semmiről sem tudunk lemaradni, mert nem akarunk megérkezni sehová.

És amikor jön a Halál Angyala és névsorolvasást tart, mi nem vagyunk rajta a listán.

De ha valami sajnálatos félreértés folytán netán mégis rákerültünk, akkor se tojjanak be, mi ugyanis halhatatlank vagyunk.

Lelőnek – tapasztalatból mondom! –, és mi azonnal kibújunk testünk véres jelmezéből, levetjük megunt emlékeinket, otthagyjuk a földön az énszerepünket, melyet amúgy is csak egyetlen szám kedvéért vettünk magunkra, és máris futunk tovább, új arccal, új testben, új álom után. S átlukasztott hússzívünk helyett azonnal áttérünk a lelki szívünk üzemmódjára, mely örökké ver.

Ha egy bohóc újjászületik, bármelyik világban, s megkérdezik tőle gyermekkorában: „Mi akarsz lenni?”... Azt válaszolja: „Semmi”.

Ez alatt nem azt érti, hogy meg akar szünni, mert a bohóc fenemód szeret élni, hanem azt, hogy se kazánfűtő, se bankár, se miniszterelnök, se király, se szolga, se postás, se bankár, se apáca, se szent vagy utcalány nem akar lenni!

Csakis Semmi akar lenni!

Aki nem számít.

Aki kedvtelésből él, és főleg: végtelen örömeiben, mert... s ezt jegyezték meg, lökött anygalkáim, és teörd föl, nagybetűkkel...

NEKÜNK, BOHÓCOKNAK, EGYETLEN HIVATÁSUNK VAN: ORVENDENI MINDEN PILLANATBAN!

VIDÁMNAK LENNI!

ÉS JÁTSZANI BAJT, BÁNATOT ÉS MULANDÓSÁGOT! ÉS RÖHÖGNI AZ EGÉSZ VILÁGON – FŐLEG ÖNMAGUNKON.

Melankólia. Manyika tanítása

A tanítványok a porond közepén ültek, a táncszőnyegen. Félig leégett fáklyák visszfénye táncolt az arcukon.

Meleg fény volt ez, de túlságosan kevés.

Hozzászoktak, hogy ha egy-egy különös, keleti számhoz kellett is ilyen misztikus hangulatfény, a lángokat mindig megsegítették a magasból a színes reflektorok, lámpasorok vagy hangulatos szuffiták – de ezek nem működtek már.

A lobogó lángok a múltat idézik. Mások az arcok benne. Narancssárgák és vörösek. És szüntelenül mozognak rajtuk a mély árnyak, amiktől úgy tűnik, mintha nemcsak az arcvonások, de a lelkek is változnának. A fáklyák fénye különös: más a sercegő, füstölő, eleven lobogásuk, mint a villanylámpák hideg izzószálaié. A fáklyákon látszik a misztérium: a holt anyag feláldozza magát a fényért. („A fényt az áldozat szüli – mondta egyszer a Mester –, ha pap lennék újra, csakis élő gyertyafényben tartanék misét.”)

Komoran hallgattak.

Bizony, hiába hallották a lelkesítő mondatokat, egyáltalán nem voltak vidámak.

Hajnalban bontják a cirkuszt. Bambi, az istentekintetű hím oroszlán – ha igaz a szóbeszéd – halott. Puck lába egyre jobban dagadt és sajgott.

Hamarosan elválnak egymástól.

„Mitől ilyen lelkes ez az ember? – kérdezték magukban a tanítványok. – Vajon nem azért beszél így, hogy önmagában gerjessze az örömet? Hogy a saját hangjától megrészegülve legalább addig ne legyen kétségbeesett, míg szónokol?”

(Ismerjük ezt... Ismerjük jól, amikor valaki futyul a sötét erdőben, hogy ne féljen... És azért mókázik, hogy elterelje a figyelmét az elmúlásról. Én ezért írok, megmondom, őszintén. Mert amíg írok – nem félek. Más is így van?... Nem tudom.)

– Mester – kérdezte Oberon –, kérdezhetnék valamit?

– Először én kérdezek.

– Tessék!

– Amikor az előbb a világvégéről beszéltem, jutott hirtelen eszembe. Valósággal belém nyilallt! Azóta sem tudok másra gondolni, csakis erre az egyetlen kérdésemre: *Hol a kalapom?!*

– Kidobtam.

– Micsoda?!

– Kidobtam.

– Hol?

– Főnt... az ablakon...

– Te kidobtad az én jellemkalapomat?

– Dőltek belőle a galambok.

– És ezért kihajítottad?

– Nem ezért, Mester, hanem mert kifejezetten megkértél rá.

– ...Az én fejemhez-lelkemhez nőtt, legkedvesebb holmimat egyszerűen kidobtad?!... Miért nem tetted az ablakba?... Az a kalap: én vagyok!... *My hat is me!... Io sono il mio capello!...* Így ismernek az egész világon: a híres kalapomban!... Könyvet írtak rólam: "The Magic Hat!"... No, nem baj – legyintett, és hozzátette: – Hála istennek, nincs többé kalapom se!... Nagybetű...

NINCS NAGYOBB ÖRÖM, MINT MEGSZABADULNI ATTÓL, AMI A SZÍVÜNKHÖZ NÓTT!
NAGY LÉPÉS A SZABADSÁG FELÉ!

– És most jöhet a te kérdésed, hőscincér!

Oberont kissé megzavarta ez a kalapdolog, de azért föl-tette a kérdését, a többiek nevében is:

– Te sohasem vagy szomorú, Mester?

– Én?... Dehogynem!... Én kifejezetten szomorúan születtem!... Anyám szerint állítólag bögttem!... Megszülettem, és azonnal sírni kezdtem... Jááááájj!!!! Így üvöltöttem... Nem tudom, ti hogy voltatok, de kacagva ide még senki sem érkezett... Már ha ember az illető! Mert egy cica, egy csibe, vagy akár egy kiscsikó nem születik bögvé, csakis az ember!... *Embernek lenni – ird föl, Ariel! – zuhanás.* Úgy járunk mind, mint ez a Sasveréb; azt hisszük, repülünk, s közben zuhanunk! S egyszerre itt találjuk magunkat a vér, a fájdalom és a magány világában... Azért sírunk, mert szarba kerültünk. De facto!

Szünetet tartott, majd így folytatta:

– Értsétek meg, barátocskáim!... Mi, bohócok, fordítva gondolkodunk!... A civilek például azt mondják: Puck *csodát* akart csinálni: szállni, repülni, levitálni!... Mi pedig azt mondjuk: *Nem a repülés a csoda, hanem az, hogy nem tudunk repülni!*... A csoda az, hogy nem tudunk azonnal ott lenni bárhol. Nekünk, ha valahová el akarunk jutni, úgy kell araszolnunk, mint a bogaraknak!... De még azoknak is van néha szárnyuk, nekünk semmi! Felfoghatatlan! Nem is értjük, hogyan lettünk ilyen szárnyatlanok!... Ezen még egy szuperszonikus vadászgép sem segít!... Mert mi a gondolat sebességével akarunk szállni! Rád gondolok, és ott vagyok a világegyetem túloldalán!... És öllelek, máris!... Ez a természetes... *Mi angyalok vagyunk, akik elvesztették a szárnyaikat!*... Ezért születünk kétségbeesett jajveszékeléssel!... Csak az álmainkban tudunk repülni, mert ott még szabadok vagyunk; de amikor reggel kinyitjuk csipás szemünket, s rajtunk van ez a súlyos szkafander, ez az érzékeny idegekkel hozzánk szőtt, fájó test: moccani sem tudunk. Fölnézünk az égre, és irigyeljük a madarakat,

akik vámvizsgálat és csomagellenőrzés nélkül oda repülnek, ahová csak akarnak.

Az én féllábú bajtársam nem csodát akart tenni, csak visszaszerezni a jussát: szabad akart lenni, csórókám!

Ez így van az örömmel is.

A lelkünk gyárilag, ahogy kikerült a Teremtő műhelyéből, örömmre van beállítva.

Alapjáraton a lélek örül.

Boldog, hogy van.

De amikor testet ölt, lezuhan. Elveszti szabad lebegését, és üvölni kezd.

„Jaj, anyám, hogy kerültem én ide?!”

Attól a pillanattól kezdve hadjáratot indítunk az öröm visszaszerzéséért.

Vagyis a szabadságunkért.

És ebben a hadjáratban számtalanszor megsebesülünk.

Vannak ugyan kis diadalaink; néha mámorosak leszünk, de aztán visszahúz az ólomgondokat cipelő lelkünk. És úgy járunk, mint szegény Puck: még nagyobb rabsággal fizetünk az elbukott szabadságharcunkért.

Én is ilyen vagyok.

Sokszoros hadirokkant.

Felhúzza ingét, nadrágszárát, megmutatta zoknitlan, meztelen bokáit, göcsörtösen összeforrt csuklóit; de még a kulcsontja is görbe volt; törések s összeforrt sebek nyoma borította sok helyen a testét.

– Nem is cirkuszművész az, aki nem zuhan. Sőt, az igazság az... javíts ki, Sasveréb, ha nem így van... *hogy az a másfél méteres repülés megéri az utána való keserves manővert és bicegést!* A szabadság egyetlen pillanata megéri a sebészeti beavatkozást és a többéves utókezelést!

Az örömnél felbecsülhetetlen értéke van.
Mert az emberfeletti létből ered!
Az őshazánkból.
Ez a mi eredendő lelkiállapotunk, amit nem megteremtünk kell, hanem visszaszerezniünk.

Értitek már?
És most térek vissza a kérdésre, Oberon.
Szomorú vagyok.
Nagyon szomorú vagyok.
Tudod, mitől tudok a legszomorúbb lenni?
Ha szomorú vagyok!
Kifejezetten depressziós leszek, ha azt tapasztalom, hogy depressziós vagyok! Hogy ennyi esztendő melő, önfejlesztés, meditáció, imádság és mérhetetlenül sok törkölypálinka ellenére néha még mindig szomorú vagyok! De azért már nem annyira, mint régen! – tette hozzá büszkén, és csippentett egyet szemével. – Ez jó jel! Ma már egyre gyakrabban visket a szívem az örömtől.

Azért is hordom magammal ezt a pumpát és a műkönyveket, nehogy valami blama érjen. Mondjuk egy temetésen, ahol vidám a lelkem, miközben körülöttem mindenki szokog. Ilyenkor megnyomom a pumpát, hogy senkit se bántsak meg.

A múltkor is (vagyis harminc évvel ezelőtt), mi történt a Manyika temetésén?

Elmesélem, mert roppant tanulságos story.

(Érdekes, de ehhez most nem varázsolt zenét. Nem tudom miért. Pedig minden meséjéhez szokott... Ráadásul ez a történet élete legnagyobb szerelméről szól... Ahogy elbúcsúzott tőle a temetőben. És rádöbben arra, hogy ő ezentúl fél-ember)

és fél-lélek, és fél-bohóc maradt. „Ott maradtam, félbetépvé – mondta más alkalommal –, és azóta is úgy vagyok.”

Most azonban mégis prózában mesélt, „szárazon”... Miért?... Talán félt a feltörő érzelmeitől?... A valódi könyveitől?)

Tüneményes bohóc volt a Manyika.

Fura szerzet.

A szerelmem.

Ő is lezuhan, a drága!... Sasveréb volt ő is... de elszállt.

Őt nem sikerült elkapnom.

Sajnos.

Erről ennyit.

Ha az embert az elképzelhető legnagyobb sorscsapás éri, vagy belevakul, vagy látóvá válik.

Figyeljétek meg, mert veletek is előfordulhat majd. Van az életünkben egy legérzékenyebb idegszál, amelyik ha elpattan, az annyira fáj, hogy nem lehet elviselni. És akkor vagy belevakulsz, vagy kinyílik a valódi szemed.

Velem hál' istennek, az utóbbi történt.

Kihozták a ravatalozóból a Manyi koporsóját, a rengeteg sírköveket és a szalagos koszorúkat, mert olyan tömeg volt a temetőben, hogy még a távoli sírokat is mind ellepték az emberek; azt akarták a rendezők, hogy mindenki lássa a tragikusan elhunyt híres művész gyászszertartását.

Egyszer csak látom, igen, látom, hogy az én Mindenségem ott ül a fekete halottszállító kocsí orrán.

És röhög.

Röhög a búcsúbeszédemen!

És amikor Mr. Teddy B. Rosenthal úr, a Nemzetközi Cirkuszszovészetség elnöke emelkedett szólásra és a Manyika

érdemeiről kezdett beszélni, ez az elvetemült tündér először egy méhecskét küldött az orrára, s amikor el akarta hessenten, megütötte a mikrofonját, amittől elkezdett recsegni az egész, és úgy tűnt, mintha Rosenthal úr brekegne.

No, én kész voltam! Először is, hogy látom őt! Hogy van! Létezik! Él!!!! Ez olyan élmény, amit nem lehet elmondani. Majdnem összeestem. „Megrendülés” azt jelenti, hogy mindened megremeg és összeomlik. Lelked, tested, gyomrod, veséd, agyad, szíved, mindened.

Alig tudtam tartani magam, hogy össze ne essek.

De ez még semmi.

Manyika tudta, hogy nagyon röhgős vagyok. Mindig imádott engem nyilvánosan nevetetni.

Pofákat vágott. Szamárfület mutogatott, fityiszt, sőt, még obszcén jeleket is, és amikor látta, hogy mindez kevés, mert szédelegve és összeszorított szájjal tartom magam, odalibbent Mr. Teddy B. Rosenthal elé, aki papírból olvasta a gyászbeszédet, kitérte két karját és jelezte: „Szeretlek, Teddy! Ne beszélj most, inkább tégy velem, amit akarsz. Itt, azonnal, a fekete gyászkocsi tetején!”

No, most mit csináljak erre? Nekem játszott. Föl akart vidámitani.

Kétezer ember állt körülöttem, komoran, sápadtan, feketében. Mindenki ismert. Ráadásul tudták, hogy ki volt nekem ez a lány!... A mindenségem.

Kaptam egy sírógörcsöt. Vagy nevetőgörcsöt?

Ma sem tudom, melyik volt. Amikor az ember megtapasztalja, hogy nincs halál, hogy él, akit elvesztett, amikor újra működni kezd az eltépett idegszál, ami a lelki társakat összeköti... egyszóval amikor rádöbben, hogy a szeretet

legyőzhetetlen, akkor nem tudod, min sírsz: az élet tragikumán, vagy komikumán.

A huncut kis tündér meg tapsolt egy koszorú tetejéről, „Brávó, Bario!”

És eltűnt.

Csak búcsúzni jött, s jelet adni magáról, hogy van.

Zseniális komédiás volt. Kár, hogy ti már nem láttátok. Igazi östehetség. Tőle tanultam meg azt a titkot, hogy bizony nem árt, ha a bohóc kabátjában el van rejtve néha egy kis törkölypálinka, arra az esetre, ha nem jönne meg az ihlete. Ez persze nem veszélytelen, mert néha a magasban is dolgozunk, háló nélkül. De még mindig jobb vállalni a veszedelmet, mint jókedv nélkül játszani.

Erre fizetett rá szegény, de... ahogy néhány évvel a halála után elmondta... nem bánta meg!

Manyika tanított meg arra, hogy... Nagybetű!...

KÉTFAJTA BOHÓC VAN.

AZ EGYIK MÁSOKAT MULAITTAT.

A MÁSIK: ÖNMAGÁT.

Az első nem szabad.

Úgy él, mint egy jó magaviseletű fegyenc: este héttől tízig, az előadás idejére eltávozást kap.

A szorongó bohóc fél az élettől. Néha pánikbeteg vagy mélyen depressziós.

Nem is titkolja. Hozzá tartozói gyakran látják odahaza rosszkedvűnek, hacsak nem komédiázik előttük is. Ami bizonyúan fárasztó. Állandó önvédelemben élni? Képzeld, milyen nehéz lehet!

De ne feledjétek, hogy közöttük vannak a színház- és cirkusztörténet nagy mulattatói! Mert este, amikor kifestik magukat, várja őket a nagyérdemű publikum, és széttárt karokkal, röhögve rohannak be a porondra, mert a közönség és a játék földobja őket. Szeretik a sikert, imádnak másokat szórakoztatni, főleg azt, hogy végre megkapják a közönségtől a legdrágább kincset, amit nem kapnak meg önmaguktól: a szeretetet.

Bármit megtesznek, csak szeressék őket.

A szomorú bohócot a humora miatt szeretik.

Ebben van szeretetméltósága, de gyógyíthatatlan szomorúsága is.

Mert az előadás után, amikor kialszanak a fények, a lelke káosza újra visszatér. Nyugtalanul alszik. És retteg, hogy bekövetkezik az, ami sajnos a mi életünkben bekövetkezett: hogy nem lesz cirkusz többé!

És akkor magára marad.

Ezek a mostohatestvéreink, akik másokat mulattatnak.

De én nem erre tanítalak benneteket!

Én arra nevellek, sőt, büvöllek benneteket, hogy ti ne másokat, hanem... Nagybetű!...

ÖNMAGATOKAT MULATTASSÁTOK!

Ássatok le az öröm forrásáig, s mint a gejzír, fakadjon föl lelketekből a szabadság!

Fürödjetek benne, mert az örökké buzog.

Akkor is, ha nincs cirkusz.

Ha tél van, hóvihar, áradás vagy világvége: a forrás mindig buzog.

Akkor is, ha nem jár arra senki.

Kár a többieknek, ha nem fürödnek a derútökben, de attól az még Derű, s úgy lebegtek benne, mint egy elsüllyeszthetetlen mentőcsónakban.

Onnan kezdve, hogy meghal bennetek a halál: a *szüntelen öröm állapotába kerültök!*

És nem kell mókázni többé, mert maga az élet egy nagy játék.

Hallgattak.

Nem valami jókedvűen, mert úgy érezték, ők inkább az első fajta bohóchoz, a szomorúhoz tartoznak. Amit róla mesélt a Mester, ismerős volt, de amit az utóbbról, az inkább csak irigylésre méltó, sőt egy pillanatra talán átélethető is – de csak azért, mert ott ült előttük az öreg, és belőle áradt a derű.

Amikor azonban elhallgatott, kijózanodtak.

S visszatért újra a szomorú gondolat: „Hajnalban vége a cirkusznak – és elbúcsúzunk.”

– Mester – mondta Oberon –, mi értjük, amit mondasz. Értjük pontosan. Csak nem tudjuk megcsinálni. Azt mondod: az öröm forrása bennünk van... De hogyan lehet eljutni vagy leásni oda?

Hogyan? Manyika sűg

A Mestert kérdezni kellett. Ez tanítási módszeréhez tartozott. Egyrészt, mert tudta, hogy ilyenkor nem a levegőbe beszél, valaki már várja a választ – másrészt a kérdés őt is

inspirálta. „A lelked – mondta egyszer egy tanítványának – csakis ott termékenyíthető, ahol a valódi kérdés szunnyad benned. A többi nem is érdekel. Amikor egy anyának elapad a teje, minden vallás, eszme és gondolat hidegen hagyja, csakis egyetlen dolgot kérdez az Istentől: „*Hogyan legyen tejem?*”

– Nagy kérdés, Oberon – szólalt meg végül. – Tényleg, hogyan?

Hogyan tanítsalak meg titeket az örömré?

Lehet ezt egyáltalán tanítani?

Ha pedig nem lehet, mi a fenét tanítok én itt nektek?

Számtanra, hittanra, geometriára, célba löni, korcsolyázni meg lehet tanítani valakit.

Főzni is, úgy-ahogy.

De örülni?

És szeretni?

És boldognak lenni?

Én hogyan tanultam?

Rávezettek? Rájöttem magamtól? Vagy így születtem talán?

Sokat töprengtem ezen magam is – vallotta be Bario – mert ez a kérdések kérdése, poverelli, amire még nem válaszolt senki. Az benne van a bölcs könyvekben, hogy szeress meg higgy meg örvendj meg légy boldog – de a „hogyan” az nincs! „Szeresd az ellenségedet!” Ezt értem. De *hogyan* ha egyszer utálom és gyűlölöm?

„Légy boldog!” Hát persze. De *hogyan*, ha boldogtalan vagyok és kétségbeesett?

„Ne félj!” De *hogyan*, ha szüntelenül szorongok, és le vagyok tojva?

Én készültem erre az estére, gyerekek, de amikor ehhez a kérdéshez értem, megmondom nektek őszintén, megtorpantam. Nem szégyen, mert a „hogyan”-ra feleletet még senki sem adott. Légy ilyen, légy olyan, légy amolyan, ezt mondják a bölcsek és a szentkönyvek meg az életvezetési tanácsadók, meg hát tudjuk is; ki az a marha, aki ne akarna boldogan élni?

De választ a „Hogyan”-ra még senki sem adott.

Amikor idáig jutottam töprengésemben, megszólalt bennem Manyika:

„Ha végképp elhagy már minden ihleted és megváltó ötleted – mondta –, ha már túl okos vagy és túl tanácstalan, vedd elő, Kutyikám, kabátod stika zsebéből a megváltó piát! A valódi 50 fokos törkölypálinkát, húzd meg alaposan és gondoldj rám!”

(Így is tett.

Lecsavarta a laposüveg tetejét, és glutty... glutty... glutty...

Szerencsére három korty is elég volt. Mint a motornak a gyújtószikra. „Hoppá!”, villant a megváltó szikra! Lehet, hogy Manyikára gondolt, és ő súgott neki, nem tudom, de az biztos, hogy máris tudta, *hogyan* feleljen nekünk.)

– Világszám következik, barátaim! – kiáltotta. – Most először, sok ezer év töprengés után megpróbálunk választ találni a legnehezebb kérdésre, a „Hogyan?”-ra!

Hogyan?!

Táncal, természetesen!

Kendőtánc. Bécsi keringő

Előkapott a szivarzsebéből egy nagy piros zsebkendőt. Átrohant vele a porond túoldalára. Két ujjával elengedte a kendőt, mely a földre hullott.

– Ez Manyika kendője volt valaha.

Visszaszaladt a porond közepére, és azt kiáltotta lelkeseen:

– Figyelem, táncolni fogunk! Titánia és Oberon!... Álmodok nektek egy bécsi keringőt!... Ismeritek jól... tararám, tárarám... umtatta, umtatta...

A feladat az, hogy tánc közben el kell jutnotok a túloldalra, és föl kell kapni a piros kendőt!... *De a táncot jól figyeljétek, nem szabad abbahagyni!* Nincs megállás! Nincs topogás! A ritmusból kiesni, a mozdulatot megtróni nem szabad!... Kendőtánc indul!...

Oberon jobb kezét rátette Titánia vállára. Bal kezével gyengéden megfogta a lány kinyújtott jobb kezét. És a hajlékony, de lendületes umtattára elkezdtek először előre-hátra lépkedni, majd egyre lendületesebben forogni. Forogtak, forogtak szépen, először kis körökben, majd egyre szélesebb ívben, körbe-körbe-körbe a bíborszínben lángoló porondon. Mindketten szorongva figyelték a kendőt és lábaikat is a talajon, de hol távol köröztek a kendőtől, hol átsuhantak fölötte, hol majdnem ráléptek; nem tudták pontosan időzíteni a mozdulatot. Hiába engedte el Oberon Titánia kezét, mire a lány lenyúlt, már csak a porondot súrolta az ujjával. A tánc kéréshetetlenül folytatódott tovább.

A zene ritmusából nem akartak kiesni.

Egy idő után már az is zavarta őket, hogy egymás helyett csakis a piros kendőt figyelték; néha a zenét is alig hallották. Kínos volt. A lány a fiú lábára lépett, miközben Oberon megpróbálta görcsösen irányítani párját, és az arca előtt elsuhanó hosszú, szőke haja mögül aggodalmasan igyekezett szemmel tartani célját – a piros kendőt.

Hiába...

Nagyon csúnyán mozogtak.

Umtatta, umtatta, umtatta...

Vagy a lépés volt túl rövid, vagy a forgás gyors: a feladat összezavarta a mozdulataikat. Próbáltak csalni. Óvatos, kiszámított léptekkel ugráltak a kendő felé. Már-már egészen közel jártak a céljukhoz, bosszantóan közel. Titánia visszafogta a lélegzetét, elengedte a fiú balját, lehajolt, két ujjával már-már majdnem megcsíppentette a kendő csücskét, de elkapni nem tudta, mert leállni nem lehetett, forogtak tovább.

Talán a következő körben.

De nem lett következő kör, mert a Mester leállította őket.

– Köszönöm!... Köszönöm, tündéreim!... Most pedig mi következünk!

Odalépett Ariel elé.

– Szabad, szerzőtársam? – kérdezte gálánsan, s ahogy ennél a táncnál illik, széttárta karjait és ünnepélyesen meghajolt a lány előtt.

– Akkor ki írja a könyvet? – kérdezte az rémült-boldogan.

– Majd a tánc után leírod. Bármit írsz, úgysem lesz jó, mert amit átélsz majd, szavakkal leírhatatlan lesz.

Ariel először a szájába vette, majd gyorsan a füle mögé dugta a tollát. Nem jó, onnan lerepül. Hová tegye? Melltartója nem volt, sehol egy fix hely, végül az utolsó pillanatban belecsippentette a tollát selyemblúzának gombolásába, a kéziratot pedig letette a pisztnire.

Átölelte a Mester vállát, úgy ahogy tanulta, lazán, kissé szétálló ujjakkal. Fölemelte a fejét, s mint egy angyal az Istenébe, nyíltan belepillantott a Mester szemébe.

(Végre táncolhatok! – gondoltam ekkor. – Végre nem kell jegyzőkönyvet vezetni, gyorsítani, robotolni, kínlódni és figyelni és fogalmazni és szenvedni azért, mert sohasem sikerül pontosan leírni, amit hallok!... Végre itt van Ő, akit ölelek! Most végre ki is mondhatom, le is írhatom – mert hiszen megengedte, hogy bátran írjam le, amit érzek –, hogy szeretem! Tudja meg az egész város, az egész nemzet, az egész emberiség és az Isten is az égben, hogy Ariel, a bohócbiblia írója a saját lelkénél is jobban szereti ezt az embert!... Így, nagybetűvel!... SZERETI! És ez az érzés, mint az arany nap fénye, minden sötétséget eltüntet!)

Tovább már nem volt ideje gondolkodni, mert kezdődött a tánc.

A Mester vezette.

Ha ezt egyáltalán „vezetésnek” lehet nevezni, mert nem érezte, hogy táncol. Csak azt, hogy van. Lebeg. Megszűnt minden töprengése. Nem érdekelte a jövője. Nem tudta, hol van. Melyik országban, melyik földrészen, s hogy a földön van-e egyáltalán.

Nem tudta, hogy egy halálra ítélt cirkusz porondján táncol, utoljára.

Csak a ritmus élt benne, az „umtatta, umtatta”. Lába, karja és gerince lágyan hajladozott a zenére, sőt maga lett a muzsika. Keringőből volt a homloka, a haja, a dereka, az öle, minden gondolata – a két meztelen lába is.

Mert még a cipőit is ledobta ehhez a tánchoz.

Az önfeledt táncra azért volt képes, mert átadta magát egy nálánál sokkal nagyobb Hatalomnak, mely először csak láthatatlan szalagokkal fogta össze testét a táncosa testével, de később ez olyan szoros lett, hogy az „én vagyok” élménye belecsúszott a másikba, és az „ő van” beléje hatolt. Minden „én vagyok” lett...

(Nem lehet pontosan leírni, csak ilyen bután: „Ezentúl nem csak két, hanem négy lábam van, és egyetlen akarat mozgatja mind a négyet.”)

Ariel boldog volt.

Még azt sem vette észre, amit kívülről láttak a társai: hogy Bario néha elengedte.

Csak fél kézzel tartotta az ujjait, megforgatta, eltávolította magától, hogy aztán újra visszapenderítse és átölelje megint. Ez így ment egyszer, kétszer, háromszor. Kigöngyölödtek és összepörögtek, Ariel egyre távolabb került tőle; már nem is érintette a táncosa kezét, a porond túloldalán keringett, messze tőle – és mégis úgy érezte, hogy a Mester vele van.

Nem érezte, hogy egyedül van.

Azt se, hogy visszatért hozzá, s anélkül, hogy szemét kinyitotta volna, megfogta a férfi várakozó kezét, aki magához ölelte és elnyújtott léptekkel suhant vele tovább.

Amikor vége lett a táncnak, Ariel úgy érezte, mintha álomból ébredne.

Újra két lába és két karja lett, s Bario újra egy tőle független ember. Visszatért megint a hiány, a zenétlenség.

A boldog Lét helyett a magány és az örömtelen élet.

Most már az a rettenetes gondolat is összeszorította a szívét, lehet, hogy ez az utolsó táncuk volt.

Ekkor a Mester odalépett elé, és azt mondta néki:

– Add ide!

– Mit?

– A kendőmet.

Ariel először nem értette, mit akar, de amikor szeme követte a Mester tekintetét, látta, hogy a nagy piros kendő ott van a saját bal kezében, az ujjai között.

– Jé!... Ez hogy került ide?

– Fölvetted.

– Én?... Mikor?

– Nem emlékszel?

Ariel tűnődött.

– Valami rémlík. De csak úgy, ahogy az álmát idézi az ember. Emlékszem egy suhanó gondolatra: „Hoppá, itt van ez is!” De ez csak hab volt a tortán. Öröm az örömben... És fölvettem?

– Ott van a kezében.

– Nahát!

Nem értette. Nagyon furának tartotta ezt az emlékezetkiesést.

– Akkor kaptad föl, amikor egyedül táncoltál – mondta Oberon.

– Egyedül? – értetlenül nézett a fiúra. – De hisz én sosem voltam egyedül.

A Piros kendő titka

Ariel arra gyanakodott, hogy a Mester csodát tett.

Csodát, mint eddig is, sokszor.

De a többiek, akik látták a táncát (amit ő csak belül élt át), mind azt mondták, hogy bizony fölkapta a kendőt. Amikor önmaga körül pörgött, egyedül, mint egy gyermek, aki repülést játszik, föl-le lebegő karokkal. Egy ilyen mélyen lebillenő mozdulatnál megérintette a kendő csücskét, s észrevétlenül, mintha csak egy porszívó kapta volna magához – máris ott volt az ujjai között. A szemét sem nyitotta ki. Csak a száját, furán mosolyogva. Ez a mosoly mindig megjelent az arcán, ha boldog volt.

Nem tudta, mit tett. Fogalma se volt. De innen kezdve szorította a kendőt, akkor is, amikor újra rátette kezét a Mester vállára, és együtt táncoltak tovább.

A kendő ott lebegett az öreg bohóc hátán, mint egy szélben hullámzó piros zászló.

Ezután leültek a Mester köré. A földön ültek mind, csak Puck ült egy ócska széken, és törött lábát a pisztnire tette.

A Mester odahúzódott a lány lába elé, s huncut szemmel pillantott föl rá.

– Most úgy érzem magam, mintha a kutyád lennék! – mondta, s a nyelvét kidugva lihegett.

– Jaj, Mester!... – bosszankodott Puck.

– Minden ambícióm, hogy úgy szeressetek, mint egy kutyát. Sok magányos embernek a kutya az egyetlen

társa!... Ezt a mindennél erősebb vonzalmat csak egyetlen lény tudja überelni!...

- A barátja.

- Nem.

- A szeretője.

- A macskája. Azt a barátságos hangot, melyet egy cica kap meg otthon, nem kapja meg más senki!... Férjek, feleségek ritkán vagy soha...

Ott ültek a Mester körül, s Puck, mivel játékos biztatást kapott, megsimogatta a Mester kopaszodó fejét, ami láthatóan jólesett neki.

- No, kérem - mondta -, most következik a tanítás halálosan unalmas része: a magyarázat. Lehet aludni! Amit el akarok mondani, azt úgyis tudjátok már, a lábatokkal, a gerincetekkel, még a szívetekkel is - csak a fejetekkel nem!

És én most sajnos a fejetekhez szólok.

Mint ismeretes, az ember legcsökevényesebb része az esze. Csak sajnos nem lehet megkerülni. Az eszünk, mint egy rögeszmés, bárgyú biztonsági őr ott ül lényünk bejáratánál, és semmit nem enged be, amit nem ért.

Most tehát elemzem, amit átéltek.

Hogy *értsétek* is, ami történt.

Fölmutatta a piros kendőt, s azt mondta:

- Mi történt itt?... Ezzel a piros kendővel elrontottam valamit. Tönkretettem azt, ami a táncban a lényeg: a tánc öröme. Vagyis magát a táncot. Mert ha nincs benne önfeledtség, az már nem tánc, csak kínos tornagyakorlat.

Célt tettem elétek.

Egy *életcélt*.

Amit el akartatok érni.

És innen kezdve a beteljesülés öröme nem a jelenben volt, hanem átcsúszott a jövőbe!

Oberon megfeledkezett arról, milyen tündérrel táncol, Titánia arról, hogy egy pompás férfi karjában lebeg. Nem érezték egymás testét, leheletét, nem is nézték egymás szemébe; tárgyá vált a másik ember a kezetekben, és semmi másra nem gondoltak, csakis a célra: *Hogyan lehet elérni valahogy azt a nyavalyás kendőt?!*

Keringő közben úgy veszekedett a testetek, mint a boldogtalan házasok; egymást hibáztatták azért, hogy nem sikerül elérni a célt, amit elétek helyeztem.

Így élünk, madárkaim!

A Piros kendő mindig ott virít előttünk.

Már nem a táncról, az *életünkről* beszélek!

Megszületik a gyermekünk, alig várjuk, hogy fölálljon, ha föláll, hogy szaladjon, ha szalad, hogy beszéljen; majd arra vagyunk büszkéek, hogy tud végre olvasni; szurkolunk, hogy sikerüljenek a vizsgái, hogy sikere legyen, érje el a célját, legyen egyre gazdagabb, ismertebb, hatalmasabb, és találja meg nagy nehezen a párját, aki előtt szintén ott lóg egy Piros kendő, amit ő sem tudott idáig elérni.

És immár együtt loholnak tovább.

Nem élvezik sem önmagukat, sem egymást, sem az életüket... *mert hol van még a kendő?!*

És felnőnek az ő gyerekeik is, és jönnek velük az újabb piros kendők. Csak abban bíznak, hátha megszűnik végre a nagy Kendőtánc, s talán akkor boldogok lesznek!

Igen! Megszűnik végre a munka, a loholás! Megszűnik a tébolyult Kendőtánc - és megszűnik az életük.

Haldokolnak, úgy, hogy sohasem voltak boldogok igazán!

És rádöbbennek – csak akkor már késő –, hogy a Piros
kendő egy nagy átverés volt.

A jövőt nem lehet elérni – mert nincs.

Mindig előttük volt.

Most is.

Most úgy hívják: halál.

Már nem piros, hanem Fekete kendő.

Ez már nem vonzza, hanem taszítja őket.

Mégis eléri.

Most egy titkot mondok nektek, gyerekek: *a legtöbben
ott sem érik el!*

Még a halálban sem!

Mert a táncnak ugyan vége, de a kendő nincs meg!

Úgy halnak meg, hogy nem kapták el a kendőt!

Ezért születünk újjá, poverelli, mert nincs meg a
kendő!

Hátha majd egy új életben!

Ez az örök visszatérés oka, hogy még a halálban sincs
beteljesülés, hiszen az nem lehet semminek sem a célja.
hog... Nagybetű!...

VÉGE.

És most mondom a fontosat:

Az életnek nem az a lényege, hogy a végcélja felé törjön!

Képzeljétek el, ha Johann Strauss, annak a szép bécsi
keringőnek a szerzője, amelyre az imént táncoltatok.
komponálás közben csakis a szám *végére* gondolt volna!
Nem arra, hogy minden pillanatában boldogan lebegjen,
és élvezzen minden taktust, hanem hogy eljusson végre
valahára a befejezésig, oda, hogy pricc-pracc-prucc!

Milyen keringő lett volna az?

Pocsék!

Mi azért élveztük a táncot a társszerzőmmel, mert
nem gondoltunk a végére.

Eszünkbe se jutott a kendő.

Ariel nem a végcélra figyelt, nem az „eredményre”,
hanem a... Nagybetű!...

TÁNCRA!

A tánc, ha kendőtlen, bármelyik pillanatban boldog
lehet. Az elején. A közepén. A végén. Minden umtatta
édes, külön-külön és együtt is.

Ha a tánc *közben* nincs öröm, sohasem lesz benne.

Ha nem veszel el minden másodpercben, ha nem éled
át az édes és keserű, vad és lágy mámort, vagyis nem vagy
boldog a tánc minden pillanatában, sohasem leszel az!

A végén sem!

Ha nem vagy önfeledt, elrontod az életedet.

Kérdezzétek meg Arieltől, mit érzett a tánc alatt!

És hogyan került kezébe a kendő?

Úgy, hogy megfeledkezett róla.

Mire figyelt?

Hogy táncol.

Velem.

Én meg arra, hogy táncolok.

Vele.

Én elfeledkeztem arról, hogy mester vagyok.

Ő elfeledkezett arról, hogy a tanítványom.

Mi dispiace, poverelli!... Sorry! Az se tudtam, hogy
itt vagytok.

Kétségtelen, hogy kettőnk közül a szabadságharcot én kezdtem el. Mert én már rutinos róka vagyok, tudom, hogyan kell örülni az életnek. Én hoztam vissza Ariel figyelmét a kendőről és a célfeladatról, hogy körmölje itt a könyvünket, ami nem olyan fontos, mint egy tánc! Sőt, ha mindezt nem éli át, meg sem tudja írni!... Értitek már?! Én hoztam vissza őt a muzsikás jelenbe!

Később, persze, az ő öröme visszahatott rám.

Innen kezdve már egymást tettük szabaddá.

Én őt – ő engem.

Nincs nagyobb öröme egy táncosnak, mint ha egy boldog lányt tart a karjai között.

És nincs nagyobb öröme egy bohócnak, mint hogy szabadnak érzi magát.

Bizony, én is elfeledtem, mi a feladatom. Eszem ágában sem volt, hogy én most „tanítok”, különben nem tudtam volna tanítani. Görcsös lélekkel nem lehet szabadságot tanítani.

Csak táncoltam, táncoltam, táncoltam...

S aztán, amikor a művész nő is felszabadult végre: táncoltunk.

Táncoltunk, táncoltunk!

Nagy mázli, hogy nem forogtunk ki, mint az örült derisek az utcára, ott aztán végig a sugárúton, isten tudja, hová! A semmibe! Vagy a repülőtérré: „Irány Hawaii!” Vagy a mennyország. Miért ne?

Ránevetett a lányra.

– Meglepődöttél volna, kisoroszlán?

– Én azon is meglepődtem, hogy a kendő a kezemből került.

– No, most képzelj el, ugyanezt Hawaii szigetén! Ott a kendő a kezében, és döbbenten látod, hogy nem egy lebontásra ítélt cirkusz füstös porondján, hanem a mesés szigeten vagy! Ragyog a nap! Körülötted hancsszoknyás, mezítlábás bennszülöttek limbóznak... Vagy éppenséggel a mennyországban ébredünk! Fura lények hajolnak fölénk, s kiderül, hogy ezek már angyalok! És azt mondják: „Ne lepődjenek meg, önök elhaláloztak.”

Ariel egy pillanatra belegondolt a dologba s abbahagyta az írást.

– Üristen! És mit csináltunk volna ott, Mester?

– Hol?

– A mennyben.

– Cirkuszt, természetesen!!! Néha az angyalok is elfáradnak a szüntelen szolgálatokban... Főleg azok, akik segítik a haldokló lelkeket a másvilágra. Ez nagyon keserves munka! Túlvilági mentőszolgálat ott is van ám! Tudod, milyen papedli nekik, hogy megérkezik hozzájuk két vidám halott? Táncolva? Ez épp olyan ritkaság, mint a baleseti sebészetben egy kacagó sérült!... Megtanítottuk volna a szegény szolgálatos lelkeket táncolni... Sűgök valamit – mondta, lehalkítva a hangját, Ariel füléhez hajolt, mint aki titkot közöl, úgy súgta... – Nagybetű!...

MI MÁR A TŰLVILÁGON VOLTUNK!

– Meghaltunk?!

– Igen. Ne ijedj meg. Egy kicsit meghaltunk. Az ember gyakran lép át a túlvilágra anélkül, hogy észrevenné. Ahogy egy felröppenő madár a felső légáramlatok birodalmába kerül, ahol már nem a karmos lábaival, hanem

a széttárt szárnyával érzi a Valóságot, a lelkünk is átlép néha egy másik dimenzióba, melyet hívhatunk úgy is, hogy „túlvilág”... Igen, az önfeladt ember egy kicsit meghal. S mivel boldog, nem szívesen jön vissza. Ki szeret kijózanodni? Te szeretnél?

– Még most sem vagyok józan – vallotta be Ariel, miközben azért sebtében lefirkálta a saját szavait is. – Jó volt!

– Nekem is! – mondta a Mester. – Mennyivel jobb volt táncolni, mint most a félhomályban kimondani azt, ami lehetetlen!

De vissza kellett jönnöm, mert mégiscsak „mester” vagyok.

Én láttam, amikor Ariel fölvette a kendőt!

Ő nem.

Ha majd ő is mester lesz, ő is „kételtű” lesz: egyszerre lesz részeg szerelmes és józanul látó ember.

Ennyi.

És aki elaludt a szavaim közben, most fölébredhet. Például, Miss Titánia!

A lány nevének hallatára hirtelen fölriadt.

– Bocs... Igen... Miről volt szó?

– A boldogság titkáról, elvarázsolt békakirálynőm. Átaludtad. De hogy lásd, milyen gentleman vagyol neked elmondom, külön. Újra. Röviden és érthetően!

Kis hatásszünetet tartott, mert tömören akart fogalmazni:

– Ha ölel a párod, s te két lábbal és két karral átfogod meztelen testét, ne arra gondolj szeretkezés közben, hogy „Gyereket akarok! Gyereket akarok! Gyereket akarok!” hanem arra, hogy „Szeretlek, szeretlek, szeretlek!”

Aztán ha erre még plusz jön egy gyerek is, azt köszönjétek meg az Istennek!... Aludhatsz tovább, darling... Good night!

A képzeletről

– De én nem aludtam, Mester! – tiltakozott Titánia.

– Tudom. Csak nem figyeltél. Amikor kimondtam a szót, *Hawaii*, te ott maradtál. Mindenki visszajött ide a porondra, te meg kószálni kezdted a képzeleted tengerpartján... Sőt, ha jól láttam, valami szerelem is összejött ott neked... Legalábbis megtetszett neked egy fiú... Sima, barna bőre volt, lapos hasa... Ezt az ölelkezést voltam bátor idézni az iménti példabeszédben.

– Te láttad?!

– Persze... Ha nem riasztalak föl időben, még valami buja kis történet is kikerekedett volna közöttetek.

– Ki között?!

– A fiú és te között.

– Csak egy villanás volt az egész!

– Számít az?... Ha egyszer láttad a barna hasára tapadt homokot!... A szőrtelen, izmos mellkasát! A nagy, sötétbarna mellbimbóit, ami férfínál ritkaság. És a vállára hulló, olajfényes, zöldes-fekete haját! Ott ölelt a kunyhójában, miközben a tengeren várakozott a kettős csónakja, virágdiszes trónussal, melynek összekötő dobogóján lányok doboltak...

– Ezt te láttad?!!

– Mi az, hogy láttam?... Ha nem rebbentelek föl képzeleted mozijából, teherbe is esel! Most várhatnánk egy böggő, polinéz kislevelet.

– Odáig azért nem jutottunk – nevetett.

– De majdnem! A képzelet villámgyors, vigyázz, Titánia! Három másodperc alatt egy egész szerdem története leszalad... Olvasd el, légy szíves, Ariel füzetéből mindazt, amiről idáig beszélgettünk, mert egyetlen mondatot sem hallottál! Nem voltál itt!... Én hülye, véletlenül kimondtam ezt a szót, hogy „Hawaii”, s te ott ragadtál! Még a zene is megváltozott a fejedben! Bécsi keringő helyett hula-hula táncot kezdtél hallani. Cikis álomba keveredtél, Titániám!... *Az ember ott van, ahol a képzelet!... A virtuális is valóság, vigyázz!* Fogalmad sincs, mi történt itt közöttünk!... Ott ölelt az a polinéz a gyékényfalak mögött, ledobva magáról a derekára csavart szőnyegszoknyát. Ha elfogadsz tőlem egy baráti jó tanácsot: hagyd azt a csirkefogót! Ez abból él, hogy az ilyen sóvárgó bohóclányokat, akik képzeletükben odatévednek az ananászillatos szigetre, lefekteti!... Te több vagy ennél, királynőm! Rád valódi mennyország vár! Felejtsd el azt a fickót! Az ölelés után úgy eltűnt volna az életedből, mint harmatcsepp a virág szirmáról.

Csodálkozva hallgattak.

Főleg Titánia.

Miket beszél itt ez az öreg bohóc?

A többiek számára viccesnek tűnt a dolog, még röhejtek is rajta, de Titánia annyira meglepődött, hogy alig tudott megszólalni.

– Mester, ezt te hogyan láttad? – kérdezte ámulva.

– Nem tudom. Ez nyilván valami tehetség, ami megkülönbözteti a tanítót a mestertől. Mert azt még egy tanító is látja, ha a tanítványa figyelme elkalandozik. De a mester azt is látja, *hová*. Az ilyen lány pedig, mint te, akinek élete legnagyobb problémája a *drótakadály*, szívesen menekül az álomvilágba! Ott nem folyik vér. Ott nincs fulladás. Nincs „nem bírom tovább!” Nem kell a bőrünket kockára tenni!...

Most már elárulhatom: ezért van az, hogy könyvünk megírásának a feladatát nem rád bízam, hanem Arielre. Nem hiányzik nekem, hogy mindenféle polinéz stricik felbukkanjanak ebben a könyvben. Márpedig mindenki csak azt tudja leírni, amit lát. Amit érez, s főleg elképzeli. Amit a saját vágyvilágán átszűr.

Kis szünetet tartott, majd így folytatta:

– És most jól figyeljetek, poverelli! Így tesz a könyvünk olvasója is!

Pontosan így.

Mindenki csak önmagát tudja kiolvasni a könyvből. A saját szerelmét, a saját emléket és a maga tapasztalatát.

Mindenkinek megvan a maga „Hawaii” szigete, ahová olvasás közben hazajár.

És mindenkinek van valami „drótakadály”.

Ezért van az, hogy még egy olyan csodakönyvnek is, mint a valódi Szent Biblia, pontosan annyi olvasata van, ahány ember.

És annyi Jézus él a világon, ahány ember.

Mert hiába olvasol valamit, azt még a saját képzeletedben meg is kell teremtened. A te valóságodban, amely más, mint az enyém vagy bárkié.

Minden olvasás: újratemtés.

Tudta ezt jól a Szentlélek, aki egyszerre négy evangélistának diktálta le Jézus Krisztus élettörténetét. Ráadásul megígérte, hogy minden hívővel személyes kapcsolatban marad.

En is gondoltam rá, hogy négyen írástok le a könyvünket, de akkor nem tudtam volna táncolni veletek.

Márpedig én táncot tanítok.

Így hát a mi könyvünk sorsa Ariel kezében van.

En tettem bele.

Azt is elárulom, hogy miért.

Mert ő szeret engem legjobban.

– Ez nem igaz! – fakadt ki Titánia.

– De igaz, szépségem – nevetett a Mester. – Ő, miközben a legfontosabb dolgokat mondom, nem csal meg engem egy polinéz stricivel, csak azért, mert kielégületlen álmai világában szívesebben időzik, mint velem ezen a füstös porondon. Tudod, miért? Mert én vagyok az álma... És kit szeretünk igazán?... Nagybetű!...

AKIBEN AZ ÁLMUNK ÉS A VALÓSÁGUNK EGYBEESIK.

– Arielnek nemcsak a Mestere vagyok, hanem a polinéz törzsfőnöke is... Jól mondom, írnom?

– Aloha, hula-hula Kahului! – kiáltotta a bohóclány, miközben lelkesen körmölte a Mester mondatatait. Nevettek.

– En nem tehetek róla, Mester... – szabadkozott bosszúsan Titánia.

– Persze hogy nem tehetsz róla! Él benned, mint minden emberben, aki menekül a valódi szeretet életvesztés

lyes kockázatától, egy „last minute” paradicsomba!... Ha lenne időnk, rendeznék neked egy hula-hula táncot! En lennék a polinéz király. Kicsit öreg, de kedves. Nem lenne fekete hajam, és az ősz szőröket is meghagynám a mellkasomon. Csak ezt az ócska tánccipőmet dobnám le és a lányok a melltartóikat. Nagy bulit rendeznénk...

Ebben is lenne valamiféle szabadság.

Röhejes, de lenne.

És talán elérném azt, hogy együtt nevéssünk az álmod paródiáján.

A vágyálmokról

Titánia eltűnődött.

– Mester, mindenkinek ilyen ciki a vágyálma, mint az enyém?

– Ne aggódj, van ennél cikibb is. Névrokonod, Titánia tündérkirálynő egy számárcsődörbe lett szerelmes. Ráadásul az övé is lett. Ez a blama, látod! A tiéd azért egy fokkal jobb. Sajnos a vágyálmokban – főleg az utóbbi időben – mindig van valami giccses. Jól tudják ezt a kereskedők, a szentképárusok és a reklámszakemberek. Nagy álma csak nagy embernek van. Mi kicsik vagyunk. Pénz, lakás, kocsi, úszómedence, jóképű filmszínész, jobb esetben egy duci angyalka a felhőn vagy a könnyező Szűz Mária, netán egy gólkirály: ez a mennyországunk!... De még Jézust is szépfiúnak álmodják a hívek, vonzó, izmos fiatalembernek. És sohasem zsidónak! Így még a leg-

nagyobb festők is ritkán ábrázolták, mert nem akarták szétrombolni a rajongók képzeletét. Bizony, kedvesem, az idők során a Paradicsomból turistaparadicsom lett.

Az ősi vágyvilágok sokkal gazdagabbak voltak. Ha a te szeretőd nem egy turistacsalogató mai csirkefogó lett volna, akinek üzleti látványosság a múltja, eladó skanzen virágvelekkel díszített trónussal, hanem egy *ősi polinéz férfi*, akiben él még a népi lelkiület valódi gazdagsága, és beleránt a maga mitikus világába, most nem ülnél itt ilyen nyugodtan, Titániám! Szörnyek és félistenek világába repített volna!

Te már jártál ott, csak megrettentél. Ez a te lelked nagy titka. Ez a félelem. Nem tudtad. Én is csak most láttam meg benned, az utolsó éjszakán.

Most pillantottam meg a te sorsodat.

Igazán, mélyen és nagyon szeretni: kockázatos dolog. Tűzkarikán kell átugornunk a másikhoz, s közben lehet, hogy elégünk. Veled is ez történt, tesoro. S ezért inkább a virtuális kapcsolat, az elképzelt szerelem.

Semmi valódi!

Minden skanzen és polinéz.

Sokan vannak így.

A mi álmainkat nem a veszedelmes és halhatatlan istenek, hanem üzletemberek szövik.

Például úgy, hogy cirkusz helyett legyen inkább pláza. És ne a táncról álmodj, a muzsikáról, a költészetéről, a hűről – hanem a sok bővleről, amit rád akarnak szólni.

Mi már azt sem tudjuk, hogy az igazi Isten-szeretethez el kell égni egészen.

A valódi álmaink ájultan hevernek bennünk, poverelli! Egyetlen kollektív álmunk maradt: a pénz.

És a pénz minden álmot hitvánnyá tesz.

Ha nem lennénk bohócok, azt mondanám, hogy sírni való.

De mivel bohócok vagyunk, tudjuk, hogy ez röhejes.

Azt javaslom, pihenjünk egy kicsit. Túl sokat fecsegtünk! És csak úgy lazításképpen: táncoljunk!... Mindenki mindenkivel... Kivéve az én féllábú Sasverebemet, mert ő egyelőre az enyém... Átláthatatlan bölcsességével rám szignálta az Uristen...

Tarantella

Csettintett egyet, és fölarsant egy calabriai tarantella. Járták már sokszor.

Egyetlen tangóharmonika húzta, vidáman. A Mester pedig a kofferjából, amelyben festékeit és kellékeit őrizte, elővette a csengős tamburelláját – valódi hangszerét! –, amellyel bejárta a világot valaha. Megrázta csöngettyűit, ujjaival és kézfejjével megpergette kifeszített bőrét, majd odahajította a csörgő-doboló hangszert Oberonnak:

– Játssz rajta, szépfiú! – kiáltotta. – Nekem a sorsterhemet kell cipelnem! Táncoljunk, poverelli!... Ez a nóta egy rég elmúlt életemből szól!... Ott kezdtem tanulni az örömet, Calabriában!

Dalolt.

O mamma

Comme balla la taranta

*Pizzica,
Pizzica, pizzica
Come balla la taranta
Pizzica!...*

Táncolni kezdtek.
A Mester pedig odaugrott a porond peremén gub-
basztó Puckhoz, és az ölébe kapta.

– Gyere, rozoga!
Jobb karjára emelte a lányt, majd a baljára, és többször
megforgatta a levegőben.

– Jaj, Mester! Tegyé! le, tegyé! le!
– Nem teszek!
– Nem akarok a terhedre lenni!
– Akkor hallgass!
– De nincs lábam!
– Mi az, hogy nincs?! – kiáltotta az öreg bohóc.
Másnak csak két lába van, és nem panaszkodik. Nekünk
három lábunk van, te meg itt óbégatsz nekem!
– De nekem csak egy van! – kiáltotta a lány.
– Nekem meg kettő! Az mennyi összesen, te süket?!

*O mamma mia
Come balla la
Tarantatta,
Pizzica, pizzica*

– Ez nekem baromi kínos... – nyöszörögte Puck. – Szabad akartam lenni!

– Én is, elhiheted! Ide jutottam! Nem tudom miattam még a tarantellámat sem igazán megpörgetni!

– De miért?

– Ki tudja? Talán, hogy megtanulj elfogadni!... Kurva nehéz, belátom!... Nagybetű! – kiáltotta Ariel felé, aki most éppen Titániával táncolt, hátracsapva a saját fenekére két egymásra tett, kifelé fordított tenyerét, s a fogai közé szorította a tollát. Két oldalra dobálta meztelen lábait. Balra, jobbra, balra, jobbra, balra, jobbra... Mintha láthatatlan labdákat rugdosna a levegőben lábujjhegyével, finoman.

Kikapta szájából a tollat:

– Mester, nem tudok egyszerre írni és táncolni! – kiáltotta.

– Akkor majd írd le utána...

SZABAD CSAK AZ LEHET, AKI SZERET.
A SZERETET PEDIG ODAADÁS ÉS ELFOGADÁS
EGYSZERRE.

Táncoltak. Oberon továbbdobta a tamburellát a társának. Már is Titánia rázta, csörgette, pergette tovább.

– ...innen már lehet majd kisbetű – kiáltotta a Mester –, mert ez csakis Pucknak szól! – És fölfelé, a nyakában ülő lánynak harsogta, aki karjait hol vidáman lebegtette, hol pedig ujjával a Mester fején dobolta az ütemet. – Nézd meg a madarakat! Egyszerre képesek magányosan és csapatban is repülni! Tudod, miért?... Mert tudnak szeretni!

Puck pofát vágott.

Két kézzel a Mester kopasz fejébe kapaszkodva most már ő is ütemre lovagolt az öreg nyakában, beteg és ép lábával kalimpálta a pizzicát.

– Mester – kiáltotta lefelé, s igyekezett két tenyerével nem az öreg füleit szorítani, hogy hallja a szavait. – Én értelek téged! Csak azt nem értem, miért ilyen rohadt nehéz táncot választottál?!

– Hogy szenvedjünk, Sasveréb! – röhögött az öreg, s járta az ugrálós tarantellát.

Aztán hozzátette még:

– Elmúlt életem legboldogabb emléke ez a tánc!

O mamma

Come balla la

Tarant...

Tarantata pizzical

A többiek párt cseréltek.

Amikor Ariel egyedül maradt, vidáman rugdalta jobbra-balra a lábait, majd ahogy régebben tanulta, hanyatt vágódott a földön, mint akit megcsípett egy mérges tarantellapók. Ütemre dobálta magát körbe-körbe, rázta a csípőjét, mint aki kéjtől vagy fájdalomtól vonaglik.

Az önfeledtség pillanatában gyakran megjelenik ez a görcs: a halálnak, az epilepsziának és a szerelmi élvezetnek a csúcspontján, amikor a lélek el akar tépődni a testtől. Innen a kettősség: ami a léleknek kényeztetés, a testnek kín. És fordítva. A megszabadulás – így tanulták korábban Bariótól – egyszerre kín és élvezet.

Csörgött-csengett-dobolt a bolond tarantella.

A végén, talán mert a Mester kifulladt, elhallgatott a harmonikaszó.

A tánc szétesett.

A tamburella csilingelve elgurult.

A Mester lerogyott a porond szélén.

– Végállomás... Kászálódj le a fejemről! – lihegett. – Fájd a lábad?

– Ha táncolok, nem.

– Táncolok?! Táncolunk!

– Táncolunk.

– Mondd még egyszer!

– Tán-co-lunk.

– Amíg ezt nem így gondolod, nem érted a misztériumot.

Előző életek. Mikor jön az Angyal?

Kimerülten feküdtek a porondon. A csendben hallották, hogy szikrácskák pattannak a sercegő fáklyatüzekből. Jólesett a pihenés.

Széttárt karokkal bámultak a kupola sötétjébe. Jó, hogy messze még a reggel.

Egyedül Ariel dolgozott.

(Szorgalmasan körmöltem, hogy behozzam a lemara-dálsomat. Számomra akkor se adatott pihenés, amikor a többiek már kidőltek.)

– A Mester olasz?

– Nem. A Bario csak a művésznevem.

– Jól értettem, hogy azt mondta: „Előző életem emléke ez a tánc?”

– Jól. De az nagyon régen volt. Több előző életemben voltam már olasz.

– Bohóc?

– Nem. Sajnos nem... Szent voltam.

– Szeecent?

– Az... Nem akkor, amikor éltem. Több évszázaddal később avattak szentté. Jelentéktelen, apró kis szentecske lettem, de azért benne vagyok a névsorban. Idegen országba vitt a misszióm. Ott is haltam meg. De Itáliában születtem. Ott voltam gyerek, és szerelmes is. S mint tudjátok: a gyerek- s az ifjúkor meghatározó.

– Szerzetes létére szerelmes lett?

– Hát ez az!... Sok baj volt velem. Fölkaptam a csuhám szélét, és táncolni kezdtem. Megláttam egy lányt, máris megszedültem. Azt mondták a barátaim, a calabriai parasztfiúk, van egy tánc, mely kigyógyít a szerelemből. Ez persze akkoriban szigorúan tiltott, pogány tánc volt, de engem már akkor is vonzott, ami tilos! Akkor tanultam meg a *tarantellát*. Annak is ezt az örült formáját, a pizzicát. Azt mondták, ez majd kipörgeti belőlem a bűnös szenvedélyt! A tánc megöli majd a szerelemtől szomjas éneket, és normális leszek. Ahogy akkoriban mondták: „megtisztulok”.

De nálam, mint minden, ez is fordítva történt!... A tánc csúcán, amikor már a földön dobáltam magam, és eszelősen rángatóztam föl-le, vonaglottam és vadul pörögtem körbe-körbe, egyszerre csak megjelent fölöttem (vagy bennem?) a Szűz Mária!... De nem az Anya, hanem a Lány! A fiatal lány, még mielőtt az Istené lett volna! Oddio, poverelli! Csodálatos volt! Azonnal beleszerettem!... És amikor felébredtem, és csörgött a tamburello,

őt láttam a piros kendős kis parasztlány szemében, akivel éppen táncoltam! És innen kezdve minden nő szemében őt láttam!... Később aztán, amikor külföldi misszióba küldtek, olyan templomot építettem, melyet neki ajánlottam föl: nem az Anyának, hanem a Nőnek! A Miasszonyunknak! Ezért lettem halálom után apró kis szentecske: behoztam a nők tiszteletét az egyház komor férfivilágába. Sajnos a szerelmet és a táncot már nem tudtam.

Ahhoz papnak lenni kevés volt.

Ahhoz már bohócnak kellett születnem.

Úgyhogy... most itt vagyok.

(Megpróbáltam a festett szemem mögé képzelni a régi lelkét... Milyen lehetett papnak, az öreg? Biztos, hogy már akkor is kilógott a sorból, meghökkentő figura lehetett... De még most is van benne valami papos... Szeret prédikálni, az biztos.)

– Sok élete volt, mester? – kérdezte Titánia.

– Hű, rengeteg! Lelkem jelmeztárában sok száz jelmez lóg! Mennyi cipőt, kalapot, arcot, kezét, lábat és szívet használtam el! Mennyi nevem volt! Hány emberre mondtam, hogy „én”! Hány halált haltam már, barátaim! El sem tudnátok képzelni! Azért is mertem vállalkozni arra, hogy ebben a földi jelmezbálban, melyet bölcs barátom *karneválnak* nevezett, eljussak végre egy olyan élethez, amelyben bohóc leszek!... Király, bíró, miniszterelnök, bankár, koldus, törzsfőnök, gengszter, tözsdeguru, szent, hentes vagy főrabbi bárki lehet... Még autószerelő is. Bár ahhoz nagy szaktudás kell... De bohóc, nem! Ez a

csúcs!... „Minden vágyam egy tarka jelmez!” – kiáltotta a világ legnagyobb írója!

– Akkor te már bohóc vagy? – kérdezte Oberon.

– Á, dehogy.

– Te sem?!

– Nem, sajnos, nem. Távol vagyok még ettől a rangtól.

– Mester – kérdezte kíváncsian Puck –, te minden életre emlékszel?

– Dehogy. Ez a tarantella is most bukkant föl bennem. Titokban azt reméltem, hogy meggyógyítom vele a lábadat. Próbáltalak bűvölni. Sajnos nem sikerült. Csak annyi, hogy a végén már hálásan kapaszkodtál a fejembe! És nem érezted, hogy a terhemre vagy.

– De most már igen – mondta őszintén Puck. – Elrontottam az estéteket!... És éppen a legutolsót... Ne haragudjatok!

– Látjátok – mutatott rá a Mester –, ha nem táncol, máris visszaalszik a hülyeségébe. Amit egyébként pontosan megérték. Én is ilyen voltam. Még most is bennem van a hajlam. „Egyedül repülni! Nem kötödni senkihez!” Ismerem ezt az ösztönzést.

– Melyik volt a legnehezebb életed?

– Az egysejtű – vágta rá gondolkodás nélkül Bario. Állandóan osztódni akartam, mert egyedül rossz volt.

Nevettek.

– Sose tudjuk, mikor viccelsz – mosolygott Oberon.

– Én mindig viccelek, hőscincér!

– No, de ez az egysejtű csak poén volt, nem?

– Poén. Persze, hogy poén... De igaz! A viccekben rejlik a legmélyebb igazság! – kiáltotta, s fölmutatta kezizmos, kék erekkel behálózott karját. – Tudjátok, mifé-

lékeket hurcolok itt magamban? A véremben, a sejtjeimben? Sok milliárd év tapasztalatát! E nélkül nem tudnék működni! Még most is szüntelenül osztódok!... Mert akkor... igen!... Sok milliárd évvel ezelőtt jutott eszébe annak a parányi egysejtűnek, ami később egy Ádám nevű emberösömnek is, hogy... Nagybetű!:

„NEM JÓ EGYEDÜL!”

...És osztódni kezdett. A bordájából lett az Éva nevű nőszemély, akivel, mint tudjuk, sok baja lett később...

Látod, milyen titkot rejt egy poén?!... Mondhattam volna komolyan is! Olyan dögunalmasan is, hogy senki se értse! Mondhattam volna, hogy „a tapasztalati világ rejtett ösképekre épül; egyetlen sejt működésében benne van az egész univerzum emlékezete. És ha a világnak vége lesz, egyetlen össejtből is újjá lehetne teremteni az egészet”. Mondhattam volna így is, csak akkor nem éled át! De azt, hogy osztódni akarsz, és amikor végre kettő leszel, újra eggyé tapadni, azt érted, mert éled!... Mindennap!... *Hogy nem jó egyedül!!!* Ezért hát, poverelli, jegyezzétek meg: *a jó viccben végtelen bölcsesség rejlik*. A vicc úgy mondja ki az igazságot, hogy közben játékonan véd is benneteket.

Ha Galilei viccesen mondja ki, hogy mozog a föld, nem hurcolják az inkvizíció elé... Ami nem volt leányálom, elhihetitek, én is álltam ott...

– Az inkvizíció előtt?

– Ott, ott.

– Ezért tetszett szent lenni?

– Nem. Az egy másik sztori volt... Csak azért hoztam szóba, hogy tudjátok: *rengetegen laknak bennünk*. Az ősatomtól Barióig, minden bennem él.

– Bohóc is voltál már? – kérdezte Puck.

– Igazi még nem. Mondom, én is csak most tanulom még!... Azért is tanítom nektek, mert legjobban úgy tanul az ember, ha tanít.

– Közben tanulod?

– Igen.

– Akkor honnan tudod, hogy mit taníts nekünk?

– Nem tudom.

– Mi az, hogy nem tudod? Elkezdted, és fogalmad sincs, mit fogsz mondani?!

– Hát persze. Közben jövök rá. Itt szülöm meg minden gondolatomat előttem. Terhes vagyok, magam sem tudom, mivel, s egyszerre csak: putty! Itt a gyerekem!... Egy dal, egy gondolat!... Hirtelen meglátom, mi rejlik a lelketekben! „Putty!... De jó, hogy kint van!” Régóta vagyunk együtt, de igazán csak most ismerlek meg titeket!... Nem vettétek észre? Villámfényyszerűen jönnek a felismeréseim! Így láttam meg Titánia szívében azt az összevérzett drótakadályt... Nem tudtam róla!...

(Ez volt az a pillanat, amikor nem értettük az öreget. Hűszen bölcs dolgokat mond. Néha szépeket is. Most akarja mondani, hogy nem tud semmit?... Vagy most csak viccel?)

– Írjam le, hogy nem tudod, amit tanítasz nekünk? – kérdezte Ariel.

– Hát ez az igazság, nem?

– Írjam bele a könyvünkbe?!

– Ird.

– Nem blama?

– De az... De mit tegyünk?

– Táncolni sem tudsz?! Soha még ilyen jó táncost nem látott a cirkusz világa! Ezt nem mi mondjuk! Megírta rengeteg újság és könyv! *Táncolni sem tudsz?!*

A Mester hallgatott.

Jó kérdést kapott. Túl jó kérdést. Hogy is van ez?

Utána kellett néznie önmagában.

– Most jönne jól egy csodacigi!... Hú, de jól jönne!... Nincs nagyobb kísértés, mint egy jó kérdés...

A fáklya lángjába bámult, majd a gyerekek szemébe.

Végül így szólt:

– Tudok táncolni. Persze, hogy tudok. Elég jól. Sőt, jól. Minden mozdulat a véremben van. A testemben, az idegeimben. Egész életemben gyakoroltam. De táncolni... Nagybetű!:

IGAZÁN TÁNCOLNI NEM TUDOK!

...Csak ha elkap az örvény! Ha velem van a Tánc Angyala!

– És amikor velünk táncolsz? – kérdezte kíváncsian Titánia. – Akkor se táncolsz „igazán”?

– Nézd, amit mi itt csinálunk, az csak elsősegélynyújtás. Egyetlen éjszaka alatt nem tudlak megtanítani titeket táncolni. Még akkor sem, ha pár éve gyakoroljuk már. Ez egy életre szóló munka. Az Angyal csak akkor jön, ha az ember már kész!

Ez vonatkozik mindenre, nem csak a táncra. A testnek-léleknek a *behangelése* nagy munka. De nélküle senki sem lehet sem táncos, sem pap, de költő, médium, tudós, még egy jó tetőfedő és bádogos sem... Én ma éjjel csak szikrát adok nektek, hogy lángra lobbanjatok...

– És járt itt az Angyal? – kérdezte Oberon.

– Járt.

– Mikor? Melyik táncunknál?

– Egy-egy pillanatig mindegyiknél.

– De mikor maradt itt? – kérdezett tovább kérlelhetetlenül a fiú. – Mikor táncolt az Angyal velünk? Mikor repítette a Mestert minden lépésnél?

Az öreg eltűnődött.

Föl akarta idézni a lelkiállapotait. Mikor volt a legboldogabb? Melyik tánc közben? Emlékezetében végigsuhant a slowfox, a keringő, a polka... S amikor tudta a választ, pontosan tudta már, azon gondolkodott, hogy kimondja hangosan.

(Mert ha eláruljuk, mi tesz bennünket boldoggá, a legmélyebb titkunkat adjuk ki... Tudom.)

Végül így szólt:

– Sok gazdag élményem volt közben. De boldog csak egyetlen tánc alatt voltam.

– Melyiknél?

– A tarantellánál.

– Amikor engem cipeltél? – kérdezte Puck.

– Akkor.

– De hiszen ott rugdalózott a fejedem ez a hörcsög! – mondta Oberon. – Örjögött, hogy tedd le!... És te úgy

lihegtél, már bocsánat, mint egy kidöglött versenyló!... Feltettünk, hogy megáll a szíved!... Ez a lány legalább ötven kiló!... Cipelni is nehéz, nem táncolni vele!

– Mégis – mondta a Mester.

És többé nem beszélt erről.

Örökzöld

Megszólalt a zene.

Fura, ősi hangszer, nem hallották még soha.

Ezúttal nem a magasból, hanem mintha a közelből szólt volna.

– Mester, hallod? – kérdezte Ariel.

– Hallom.

– Hol szól ez?

– Bennem.

Fuvolahang volt. Szimpla, érzelmgazdag kis dallamocská.

– Benned?

– Az összes tánc zenéje bennem vagy bennetek szől: én csak kihangosítom.

– Hogyan?

– Erre nehéz válaszolni. Nem csak én csinálom. Azért választottalak titeket, mert ti is halljátok, amit én. Mi valahogy egymásra vagyunk hangolódva... Nincs rá jobb szó. Valójában itt nincs zene. Nem is volt. Sem slowfox, sem „Pronto Giuseppe”... Ha egy idegen betévedt volna ide, nem hallott volna semmit. Csak annyit látott volna,

hogy táncolunk. A szuszogásunkat hallotta volna, és hogy a lépteink surrognak a porondon.

– Mást nem?

– Nem. Csak a tarantellánál a tamburellám csörgését.

– Csak mi hallottuk a zenét? – kérdezte kétkedve Puck.

– Csak ti. Érted már, mit jelent az a mondat, hogy „Sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak?”... A választottak hallják a zenét. A többinek hiába szól.

– És ezt a pásztorsíphangot, ami most a Mesterből jön, ezt is csak mi halljuk?

– Igen. Ezért vagytok a választottaim.

– Mi ez?

– A furulyám hangja. Ezt most halljátok először. Én faragtam, nagyon-nagyon régen. Pontosan megmondom: kilencszázhetvennyolc évvel ezelőtt. Ezt a nótát is én találtam ki, akkoriban. Vagy mástól hallottam? Ki tudja már?... Egy évezred alatt könnyen felejt az ember!...

– Öszinte lehetek? – kérdezte Puck.

– Persze.

– Elég ciki zene.

– Persze. Amikor egy kamasz szerelmes, ilyet talál ki.

– Régen is?

– Gondolom, igen. A szerelmes lélek szívesen hangolódik ilyen érzelmes zenére.

– Miért?

– Nem tudom. *A szív hangjai egyszerűek.* Amikor egy Beethoven szerelmes, egész biztos, hogy nem a második szimfóniát dúdolja a lány fülébe. Inkább valami örökzöldet.

– Ezért táncolunk mi ilyen örökzöldekre?

– Ezért, Sasverebem. Ha karmestert akarnék nevelni belőletek, vagy zeneesztétát, nem ilyen nótákat vennék elő magamból. De ti bohócok lesztok! És a bohóc azt a dalt szereti, amit a cserepező a háztetőn füttyöl, a háziaszszonyok főzés közben dúdolnak, és amit a fürdőkádban lubickolva még a legnagyobb zenetudós is énekel. (Hacsak nem lett annyira tudós, hogy már csak ír és beszél, és egyáltalán nem énekel többé.) Egy bohóc számára, akinek sikerült vén korára is gyerekeknek maradnia, csak kétféle muzsika létezik: *örökzöld és örökszürke.*

(Belőle szólt a dal – ezek szerint –, de nagyon halkán. Mintha valahonnan a mellénye mögül vagy az ágyékából bújt volna elő a melódia. Az volt az érzésem, hogy hallottam már... tülilim... tülilim... Hiába mondta, hogy először szól, nekem valahonnan ismerős volt. Tényleg hallottam már? Nem is tudom.)

– Felerősítem?

– Légy szíves.

– No problem.

Egy pillanatra lehunyta a szemét, mélyeket lélegzett, majd szája elé emelte két kezét, mintha egy furulyát tartott volna az ujjai között. Megnyálazta ajkát, és fújta. Játékosan billegtetve ujjait a láthatatlan lyukakon, miközben két pófával lelkesen fújta a semmit.

Fújta, fújta átélten és boldogan.

Mert, mint ahogy tanította, egy szomorú dalt is csak boldogan szabad eljátszani.

Tululú... tululú... timtilim... tululú...

(Ezt a muzsikát nemcsak mi hallottuk, hanem remélhetõleg te is, aki a könyvünket olvasod, kedves bohóctársunk! Ha Választott vagy, bár nem ülsz itt közöttünk, csak olvasod ezt a könyvet, most biztosan hallasz valamit!... Nem sokat... csak annyit, hogy tilili... hilitim... tilitim... hilitim... tululum... Alig-alig hangzó, távoli, szomorú-boldog zenét, messzirõl susogó, halk fuvolaszót, sok hível és úval, és súval, melyet akkor játszik valaki, ha eltölti az a szomjúsághoz hasonló érzés, hogy nem jó egyedül. És osztódni akar. Valamit hallasz most! Figyelj csak! Alig kivehetően, de valami magányos hululu, hilitim már szól benned. Talán a patakpartot is látod, a szerelmes gyereket, aki a Mester volt valaha. Lehet, hogy megérzed azt a szavakkal kifejezhetetlen, mégis ismerõs érzést, amit úgy hívunk, hogy Szerelem... Valahol – önmagadban.)

Szent örület. Néhány szó Sasverébrõl

Szõlt a zene.

Most már nemcsak az öreg mellébõl, hanem a szájában lévõ képzelt fuvolájából is susogva-sustorogva tört elõ a szépségesen egyszerű fuvolaszó.

Ez volt az õ dala.

Az a dal, amelyik – ahogy egy nagy magyar bohóc mondta valaha – „régóta zengett és zokogott a szívében”.

Hilulililim... hálálálálám... tululum... tululim!...

Ekkor megszólalt Puck, a „Sasveréb”.

Mindig rosszkor szólalt meg.

Különös érzéke volt ahhoz, hogy megtörje a legszebb hangulatokat. Ha valaki sírt, õ röhögött, ha viszont más nevetett, azonnal okoskodni kezdett, és lázasan magyarázott. Ha pap prédikált, õ a karját nyújtogatva jelentkezett, mint egy jó tanuló az iskolában, és ha megkérdezte a döb-bent plébános: „Mit akarsz, édes lányom?!” azt válaszolta: „Az nem úgy van, ahogy mondani tetszik, tisztelendõ atyám!”

És elmondta, szerinte hogyan van.

A fiúnak, aki életében elõször megcsókolta, azt suttogta a szájába:

– Hazudsz!

Ez volt az igazság. Abban a csókban nem volt szeretet.

Gyakran keveredett politikai tüntetésekbe.

Ez aztán nem volt veszélytelen.

Ott kiáltozott az üvöltõ tömegben, de csak azért, hogy bebizonyítsa nekik, miért nincs igazuk. Se nekik, se a pajkos rendõröknek. „Ha hatalomra kerültök – kiáltotta –, zárnokok lesztek! Ti is szarok vagytok!” – kiáltotta lelkesen. Szerencsére senki sem vette komolyan ezt a kis vörös, tushajú bohócot, akirõl elsõ látásra, de még másodikra sem lehetett megállapítani, hogy fiú-e vagy lány. Csak ha valaki véletlenül hozzáért az apró, kemény mellecskéihez, döb-bent, hogy ebben a fékezhetetlen vadmacskában egy nõ lakik.

Az esküvõjén, ahová csak azért sikerült a vőlegény vallásos családjának elhurcolni õt, mert szerelmes volt, iszonyú botrány tört ki.

Amikor a vén, reszketõ kezû pap föltette neki a névre szóló kérdést, hogy „Akarod-e párodul?”... õ azt felelte:

„Nem!!!” És rövest javasolta a vőlegényének: „Szerintem maradjunk inkább barátságban!... Mit szólsz hozzá?... Az sokkal szebb kapcsolat, mint a házasság!” „Ezt te honnan veszed, lányom?” – kérdezte a megrökönyödött pap, mire Puck rávágta: „Most súgta a »Szentlélek!« Arra kérte az atyát, folytassa a szertartást, és *adjon össze bennünket mint barátokat.*” A feldúlt pap, akit szélütés környékezett, azt felelte, de már remegve, hogy „Ilyen szertartás nincs, sose volt, és nem is lesz soha, a szomorú életben!” Mire Puck azt mondta, de már ő is üvöltve, hogy „Elég baj ez, tisztelendő úr! Jézus Krisztus *barátainak* nevezte a tanítványait, mert ez a legszentebb kapcsolat, ami két embert összeköthet!” Könyörgött a vén papnak, teremtsen egy új, magasztos hagyományt! Szentelje meg a barátságukat, és Isten áldani fogja érte, meglátja!

Ekkor már nemcsak a pap és a rokonok, de az összes jelenlévő is látta, hogy hiányzik egy kereke.

Az esküvő, természetesen, botrányba fulladt.

De a fiúval még sokáig tartották a kapcsolatot.

Mert szerette őt.

Valóban barátok voltak – jól látta Puck. (*S a Szentlélek is!*)

Különös fiú volt.

Utolsó együtt töltött éjszakájukon még segített neki kiszabadítani a rab kutyákat a sintértelepről. A szétört ketrecekben falkában rohantak elő a hörgő, csaholó, nyúszító állatok, és eszeveszetten ügettek a főváros felé, ők pedig gyönyörködve nézték. És ekkor Puck, aki mindig azt vallotta, hogy a *Szabadság és a Szerelem szétválaszt hatatlanul egy*, azt követelte barátjától (egykori vőlegényétől), hogy most, ebben a szent pillanatban legyenek egymáséi.

Itt, a sárban.

Rávetette magát és megcsókolta. Sőt, megharapta.

Követelte, hogy ölelkezzenek, itt a sintértelep üres ketrecai előtt, és olyan örömet élnek majd át, hogy föl se eszmélnek belőle; az Istennél kötnek ki, összegubancolódva.

És nem lesz olyan pap, aki szétválasztja őket.

Ez a misztikus szeretkezés minden bizonnyal meg is történt volna, ott a pocsolóban, de sajnos jöttek a gumicsizmás örök, és menekülniük kellett.

Mindez azonban semmi volt ahhoz képest, amit Puck egy húszemeletes toronyház tetőteraszán művelt.

Egy fiatalember akarta levetni magát a magasból.

Kivonult alá a rendőrség és a tűzoltóság.

Szólni se mertek hozzá, mert az elkeseredett fiú ott állt már a tető szélén, mint Krisztus szobra Rio de Janeiro felett, és azt kiáltotta: „Elegem van, vége! Nem akarok élni tovább!”

Puck, aki véletlenül éppen arra járt, átsiklott a kordonon, s miközben odalent kifeszítették a mentőponyvát, fölrohant a tetőre. Eszeveszetten kúszott a fiú felé.

– Ne, ne, ne tarts vissza! – kiáltotta felé a fiú, fél szemmel a lányt, fél szemmel a mélységet nézve.

– Dehogy tartalak! – kiáltotta Puck. – Jövök én is!

– De én most meghalok!!! – üvöltötte a fiú.

– Én is, én is! – így Puck. – Repüljünk együtt!...Várj, Roberto, jövök veled!!!

Egyikük sem volt észnél. Örvényben álltak, túl az iszonyaton, valami fura részegség állapotában. Puck sóvárogva nyújtotta kezét a fiú felé: „Vigyél magaddal, haver!” – kérte lázas tekintettel.

A fiú elbizonytalanodott.

Nem így képzelte az öngyilkosságát. Azt hitte, ez csakis az ő halála lesz. A saját öngyilkossága. De hogy ebbe még valaki beszáll?

Ki a franc ez a kis vörös?

És miért hívta őt Robertónak? Nem is ez volt a neve. Elment a kedve a haláltól.

Bosszúsan jött le a tetőről.

– Ki vagy, te kis hülye? – kérdezte.

– Egy tündér.

– Tündér?! Cseszd meg!... Te tiszta hülye vagy!...

Így köszönte meg az életét.

De ez már egy másik történet.

Sok hasonló előzmény után került Puck a cirkuszhoz, ahol a Mester azonnal fölfedezte benne a nagy tehetséget.

És a saját, eszeveszett ifjúságát is.

Bohóc az lesz, akit a világ nem tart normálisnak.

Ezért számára a cirkusz az egyetlen menedék.

A hétköznapi élet minden más színhelye tarthatatlan egy ilyen ember számára. Sajnos még a szülői ház is, még pedig azért, mert – és most mondom ki a Mester tanításának lényegét –

NEM A BOHÓC AZ ŐRÜLT, HANEM AZ EGÉSZ VILÁG.

(Kiemelés az ő utólagos engedélyével.)

– Igen, sajnos a világ őrült – mondta Bario. Gondolj csak bele!

Hát nem Pucknak volt igaza?

Nem kár, hogy csakis a házasság a szent, és a *barátságot* nem köti össze szakrális eskü, ahogy az ősi időkben, a vérszerződéseknél történt?

A barátok vérszerződése tartósabb volt, mint bármilyen házasság.

Nem kár, hogy a baráti szeretetet nem emeli méltó helyére az egyház?

Nem baj, hogy a kutyákkal embertelenül bánunk?

Nem igaz, hogy valóban eggyé csakis a szabad férfi és szabad nő válhatnak?

És igaz, nagyon is igaz, hogy az orgazmus csúcán az ember nem rab lesz, hanem megszabadul, végre.

En-görce kioldódik.

Repül.

Igen, repül!

Túl a józan eszén.

És nem igaz, hogy az szeret igazán, aki az életét is odaadja a másikért? Az a pillanat ott, a háztetőn, akárhogy vesszük is, *szent pillanat* volt!

A világ azonban mindezt fordítva látja.

Hülyének nézi a tündéreket.

És bolondnak az angyalokat.

Ezért üldözi a bohócokat éppúgy, mint minden igaz szót, őszinte érzést és minden otthontalan, kiveret, kóbor kutyát.

(Itt azonban, a Mesternél, ezek a bolondok, vagyis mi, az Isten bohócai, oltalmat találtunk. Most már csak hajnalig.)

Azért is igyekezett az öreg átadni tudásának lényegét egyetlen éjszaka alatt, hogy el ne feledjük soha – az örülünk szent!

Ez a tanítás talán éppen most következett volna, amikor Puck váratlanul közbeszólt. Nem is szólt, hanem diadalmasan felkiáltott:)

– Idenézzetek! Beszari Micimackók!...

Mankós tánc

Ott állt a kis Puck a porond túloldalán.

Igen, állt. Hóna alatt a lompos partvisokból és lécekből összetákolt mankóira támaszkodva. Sérült bal lábát mag alá húzta, mint egy hadirokkant.

– Ezt kapjátok ki!...

Erős markával úgy szorította két mankóját, hogy teste nek súlyát is megtartotta – és dalolni kezdett.

Egy régi Seress-kuplét, amelyet még a fölvételi vizsgáján énekelt valaha.

*Egyet-kettőt dobog a szív, hogyha jő az éj,
Elővesz a régi, spicces szenvedély
Frakkba, klakkba öltözöm én, mint egy régi lump,
S vár egy pajtás, aki meg nem unt!*

Virtuóz táncba kezdett.

Pörgött, ügetett, sasszézott a két mankóval.

Időnként, amikor ép lábán állt, földobta a magasba, és ügyesen elkapta a partvisait.

Döbbenet figyelték. A Mester még nem döntötte el, hagyja-e táncolni vagy fogja meg. Egyetlen rossz mozdulat, és törött bokája menthetetlenül tovább törik. Egy életre nyomorék lehet...

A láthatatlan Holddal beszélt a „spicces” lány:

*Szervusz, te vén kujon, köszönt a Hold!
Ilyen jó cimborám még sosem volt.
Nekünk az élet mindig gyönyört jelent
Szervusz, te vén kujon, mi újság fenn?*

Tánc.

És mankóira támaszkodva, fél lábbal fel-felugrott a magasba, a sérült lábát is felkapta többször az umtattás ütemre. Fel – vissza, fel – vissza, fel – vissza, fel – vissza! Az ép és a fájós bokáját összecsapta a levegőben, újra és újra visszahullva bal lábára és a két mankójára.

Néha megállt a fél lábán és a mankóival „szteppelte” az ütemet a porondon.

– Jujji!... – kiáltotta hirtelen.

A Mester, aki ugrásra készen várakozott, azonnal ott termett mögötte.

Elkapta, mielőtt a földre zuhant volna.

Megfogta, jó szorosan.

– Miért csináltad ezt?!

– Táncterápia – nevetett.

– Komolyan kérdelem.

– Egyedül akarok maradni! – lihegte Puck. – Azt hittem, megy.

– Nem megy!

Ölben vette a lányt, s óvatosan letette a porond szélére. Nem dühös volt, inkább szomorú.

– Adj egy cigit, Mester! – könyörgött lihegve.

A Mester tekervényes csuklómozdulatot tett a levegőbe, s átadott a lánynak egy füstölő csodacigit.

Puck mélyen megszívta.

A két orrlyukán át fújta ki a füstöt.

Majd a természetéhez képest roppant komolyan és megfontoltan azt mondta:

– Nézd, Mester, tudod, hogy bennünk sok a rokonság. Azért lettem a tanítványod és te a tanítóm, mert hasonlítunk... Mi nem tudunk egymásnak hazudni...

Nyíltan a szemébe nézett, okos, józan tekintettel.

– Te is szabad akarsz lenni. Én is. Neked is csak egyedül jó. Nekem is. Nekünk akkor jó, amikor a magunk útját járjuk... Ez nem azt jelenti, hogy nem szeretjük egymást, sőt – mélyet szívott a cigiből –, most egy költői hasonlatot mondok, mert kezd hatni a cigi... Szóval mi nem Napok és Holdak vagyunk hanem *üstökösök*... Nekünk egyetlen naprendszerben sem jó! Csak ha repülhetünk... Vagy zuhanhatunk!... Tök mindegy!... Mestikém, drága szuszogó, ziháló vén hapsikám, hiába mondd nekem, hogy te boldog vagy: ha a nyakadba veszel, nem vagy boldog! Egy üstökösnek teher egy másik üstökös! Hülyét kapnak egymástól!... Most is úgy néztél rám az előbb, mint aki ölni akar!... Nem igaz, Mesti?

A Mester hallgatott.

Nem akart hazudni.

– Hát... van benne valami.

– Akkor hagyj engem futni, légy szíves!

– Futni? Mivel? – kérdezte Bario, és elvette a lánytól a cigit. – Beleszívott, majd visszaadta neki. – Idefigyelj, Sasveréb! Nem tudjuk, mennyire törött a bokád. Én sokféle csodát tudok csinálni, de azok cirkuszi csodák. Ide röntgen kell, CT és traumatológus. Sebész. Különben a fél lábad nem lesz ép soha!

– Éppen azt akartam bemutatni, hogy mire mennék fél lábbal.

– Nem sikerült a bemutatód.

– Nem!... Basszus!... Pedig ezzel a számmal bejárhatam volna a világot. Egy részeg lány beleszeret a Holdba. És a Hold, a „vén kujon” még így nyomorékon is szereti!... Világszám lehettem volna! Mankós tánc! Megtanultam volna szaltózni fél lábbal! Imádtak volna a mozgáskorlátozottak!... Még arra is gondoltam, ha netán koldulnom kell, a Gyógyászati Segédeszközök és Művégtagok Rt. szponzorálhatná a számomat!... Jó reklám! „A mankó szárnyakat ad!”... Mit szólsz ehhez, Mesti?

Az öreg savanyúan nézett maga elé.

– Jó ötlet. Ne felejtse el, Sasveréb. Lehet, hogy még szükségünk lesz rá... Soha sem tudhatjuk, hol végződik az életmesénk! Lehet, hogy a mankós táncnál.

Átvette a lánytól a csikket.

Mélyen megszívta. Nem nyúlt a füstkarikákhoz, csak utánuk bámult. És fanyar mosollyal mondta:

– Az élet: csoda! Fantasztikus, kiismerhetetlen csoda! Csak az a baj, hogy nem minden csoda boldogít... Bár, ki tudja?

Mi lesz velünk? Egy túlvilági vendég, Signor Tortellini

Az éjszaka során, talán most először, valamennyien elkomorodtak. A titkok megismerésének lelkesültsége, a táncok, a csodák, és főleg a Mesterből áradó derű elszalatta bennük a komor felhőket.

Észre sem vették például, hogy nyomasztó félhomály van.

Ha sercegve kihunyt egy fáklya, azonnal újabbra cserélték. Nem tudták, hány óra van. Még az örökkévalóság mérőt sem nézték. Elfeledték, hogy a cirkuszt, amely az életüket jelentette, hamarosan romba döntik.

Elfeledkeztek arról, hogy talán utoljára látják egymást. És főleg arról, hogy a Mester – aki olyan idős, mint az apjuk – lehet, hogy nem él már sokáig.

Mesében éltek.

És úgy érezték, hogy a mese szereplői, vagyis ők maguk, halhatatlanok benne.

Ahogy egy színházban, de még egy jó moziban is megfeledkezünk arról, mi van odakint, úgy felejtették el az életüket.

(Remélem, így felejtí majd el az olvasó is a valóságos életét; hétköznapi gondjait, a fájdalmait és félelmeit, ha bekegyesül a könyvünk varázsvilágába. Talán megfeledkezik arról, hogy mi lesz vele, ha majd leteszi a könyvet.

Tényleg, mi lesz veled?

A betűk világa és a hétköznapi élet között az a különbség, ami az álom és a valóság között. Ez nem azt jelenti, hogy az álomban nincs igazság és a valóságban nincs káprázat, csak azt, hogy az ember végül is a valóságot kénytelen élni.

Sajnos.

Még az evangélium lapjai között sem lehet ott maradni, mert ott egy egészen más világ van: kétezer évvel ezelőtti világ, betűkből, szavakból, mondatokból, s ezt a világot ugyancsak nehéz átfordítani egy olyan dimenzióba, ahol nem képzelt, de valódi vér folyik, ahol árad feléd egy végtete felé robogó, degenerált világ minden iszonyatos információja, szüntelen fenyegetése, és elviselhetetlen kint okoz nemcsak a keresztre feszítés, de még egy fogfájás is.

Más olvasni – és más élni.)

„Mi lesz velünk?” jutott eszébe mindenkinek.

Talán nem is a szármalmas mankós tánc miatt, hanem mert azt kiáltotta utána a lány, hogy koldulni fog, sőt, hogy ezt a táncát valami cég is szponzorálni fogja.

Ezt már, hogy fellábú koldusokat fog támogatni egy profitéhes nagyvállalat, olyan bődületes marhaság volt feltelezni, hogy valamennyien fölriadtak az álmodozásból.

– Mi lesz velünk? – kérdezték a Mestertől.

A Mester letette kialudt csodacigijét.

– Már vártam a kérdést. Nem azért, mert gondolatolvasó vagyok – mert egyébként az vagyok –, hanem mert engem is foglalkoztat... Azért se gyújtok rá egy újabb cigire, nehogy véletlenül azt higgyétek, az beszél belőlem.

Tudom, mit jár a fejetekben.

„Itt van ez a Mester – gondoljátok –, bármennyire szeretjük, mégis csak egy öregember. Vén szivar. Nincs neki

sok hátra. Ot év? Tíz év? Húsz, maximum. Könnyen beszél ez itt a világvégéről, hiszen ő abban a mázlis helyzetben van, hogy hamarosan elhalálozik. Részéről passz! Földobja a tánccipőit. Neki már csak múltja van, de nekünk itt a jövőnk! Ő már leélte az életét egy szerencsésebb korban, legalábbis, ami a művészetet illeti. Felejtethetetlen, nagy művészek társaságában játszhatott, és most, hogy az egész emberi kultúra gajra megy, ő legalább elmondhatja, hogy valaha volt néhány igazi élménye.

De mi lesz velünk?

Mi lesz, ha nem kell többé bohóc?

Mankós táncot járunk?

Fél lábbal ügetünk szponzorok után?

Egyáltalán: miért tegyük rá egész életünket a táncmisztériumára, ha nem lesz többé tánc, csak eszeveszett ugrálás? Uvöltés playbackre, rángatózás gépzenere.

Nem sorolom a gondolataitokat, barátaim, mert mindehhez itt van még az én gondolatom is, ami talán súlyosabb, mint a tiétek: *van-e jogom titeket tanítani?*

Mi hasznokok lesz abból, ha megtanuljátok, hogyan kell egy nő derekát gyengéden átölelni? S az ujjaitokat, mint a virágszirmokat a férfi vállára fektetni?

És belenézni a szemébe?

És szeretni?

Mi hasznokok lesz ebből?

Mi hasznokok lesz keringőt és tarantellát táncolni, amikor a szép dallam már ma is a múlté. Fölrobbantják a csukaszt, elhordják a romjait, s egy olyan generáció nő fel, amelyik a saját apjának a múltjára sem emlékszik?

Ez a kérdés.

És akkor most válaszolok. Nemcsak nektek, de magamnak is.

Fordítsuk hát komolyra a szót!"

Ahogy ezt kimondta, hirtelen babonás rémület villant a szemében.

- Juujj!!!...

A szájára csapott. Fejét riadtan behúzta a két váll közé. Várt. Nem történt semmi. Óvatosan fölállt. Vizsgálgni kezdte a széket. Babonás félelemmel megnézte mind a négy lábát, a csavarjait és az eresztégeit.

Majd tenyerével gondosan megtisztította alatta a talajt, és lassan, elővigyázatosan visszatette a széket a helyére.

Mindezt olyan alapos figyelemmel, mint egy artista, aki veszélyes számának előkészületeit végzi.

- Mi a fenét tetszik csinálni? - kérdezte végül Titánia.

- Nem akarok úgy járni, mint első mesterem, Signor Tortellini.

- Miért, ő hogy járt?

- Összetört alatta a szék. Ő tanított a mágia titkaira. Nagy varázsló volt. Régóta átköltözött már a szellemi hazánkba. Ő volt az első, akinek számaiban a csoda és a humor összekeveredett. Vele történt meg, hogy amikor egyszer azt mondta nekünk: „Most pedig fordítsuk komolyra a szót, ragazzil”, összeroppant alatta a szék... Olyan csúnyán esett, hogy hetekig sántított. Elmaradt miatta több előadás.

- De miért?

- Hát ez az! Először ő se tudta szegény. Azt mondta: „Véletlen volt!” De aztán rájött, hogy nem ez volt az oka.

- Hanem?

– „Egy bohóc ne legyen komoly! – mondta. – Ez volt az istenek tanítása. Bario! Egy bohóc sohase fordítsa komolyra a szót, mert lezuhan.”

– Tilos?

– Dehogy tilos! Semmi sem tilos. Mindent szabad, poverelli! Csakhogy egy komoly bohóc nem bohóc. Olyan, mint egy farkatlan farkas. Szánalmas. Vidámság nélkül egy bohóc olyan, mint egy kitépott szárnyú angyal. Abban a pillanatban, amikor komolyak leszünk, jönnek az angyalok, és puff! kirúgják alólunk a széket!... Mert az élet: játék. Ha valaki megkomolyodik, annak vége!... Írd föl, nagybetűvel:

MINDEN NAP ELVESZETT, AMELYBEN
LEGALÁBB EGYSZER NEM TÁNCOITÁI...
ÉS MINDEN GONDOLAT HAMIS, AMELYEN
LEGALÁBB EGYSZER NEM NEVETTÉL.

Erre az igazságra jött rá Signor Tortellini, a Medra Cirkusz csillaga!... Oddio – sóhajtott a Mester. – Mióta nem gondoltam rá!... Régóta meghalt... Pedig érzem, hogy a nagy Csodabohóc szelleme itt körözik valahol körülöttünk...

– Itt?

– Itt, itt, persze!

– Hol?

– Hát itt!... Benvenuti, signor Tortellini! – köszönt a Mester. És fura, elváltozott tekintettel egy pontra nézett, mintha látott volna valakit ott, a semmiben, Ariel mögött, kb. fél méterrel a feje felett.

Odanéztek, de persze nem láttak senkit.

Csakis ő látta.

Lehet, hogy nem is látta, csak érezte a jelenlétét.

– Come stai, Maestro?... – kérdezte vidáman. – Non abbiamo incontrato da molto, molto tempo!...

(„Időtlen idők óta nem találkoztunk!” Ezt jelenti, megnéztem a szótárban.)

Ha a Mester megrendült, ha nagy fájdalom vagy öröm érte, mindig olaszul beszélt. Ezt megfigyeltem. Észre se vette. Bajban azt mondta: Mamma! – két m-mel. És ha sóhajtott, nem azt mondta, „istenem”, hanem „Oddio!” Pedig nem ez volt az anyanyelve. Ez – ahogy mesélte – az ő „nagy inkarnációjának” a nyelve volt, melyet lelke legmélyén őrzött, s amelyet kamaszkorában szinte észrevétlenül, pár hónap alatt újra megtanult, vagy inkább felfrissített.)

„Kivel beszél ez?” – gondolták a tanítványok.

Nyilván valami választ is kaphatott, mert hamarosan a gyerekekhez fordult.

– Azt mondja... hahaha... ez jó... – nevetett. – Azt mondja... hehehe... ez nagyon jó!... Grazie, tanto!... – Újra nevetett, sőt, tele szájjal kacagott, de nem mondta el, miket hallott a láthatatlan barátjától. – Ti nem halljátok őt?

– Nem – mondta Ariel. – Senkit. Mit mondott?

– Kérte, hogy meséljek a bajuszáról.

Szemét levette a láthatatlan, égi látogatóról, és a tanítványai felé fordult.

– Signor Tortellini három éven át katona volt, majd hadifogságba került, de mindenhová sikerült magával vinnie a bűvészkártyáját. Meg a fekete szemceruzáját is! Ezzel festett magának bajuszt. Ezt tette egész életében, végig a

hosszú pályafutás alatt: minden reggel egy cérvanékony fekete bajuszt húzott az orra alá. Minden áldott reggel! Még Szibériában is. S amikor elfogyott a ceruzája, gyufát lobbantott, és a gyufaszál kormával húzta meg a bajuszát. Ez volt az imidzse. A festett bajusz. És amikor csak lehetett, azonnal show-t csinált. Bárhol. Bármikor. Kártyatrükköt mutatott az öröknek. Az egyik keretlegénynek ellopta a szolgálati fegyverét, „Ejnye, kis csibész! – csóválta a fejét –, Hová tűnt a pisztolya?” Majd elnéző mosollyal visszaadta neki a koszos zubbonya alól... Signor Tortellininek különös érzése volt, hogy a bestiákból is kihozza az embert. Ez a barom se verte agyon. Kérte, hogy mutassa meg neki a trükköt...

A Mester most újra az égi látogatóra figyelt. Nyilván mondott neki valamit, mert innentől kezdve, mint egy beszélő médium, így tolmácsolta a szellemi vendég gondolatait:

„Ne aggódalmaskodjatok!” – ezt üzeni nekünk Signor Tortellini... És még azt is... elnézést, ha most lassabban beszélek, de egyszerre hallok őt magamban, s mondom ki hangosan a szavait... Azt mondja:

„A ti Mesteretek nem az életre tanít benneteket, hanem az ÉLETRE! A nagybetűsre. Nem az érvényesülésre, hanem hogy őrizzék magatokban az öröklét derűjét. Művészetből nemigen fogtok megélni, csak ha eladjátok magatokat. És az már vacak dolog. Az elárult szerelem rosszalni tud a közöny... Olyan idők jönnek... innen már látható, a szellemvilágból... hogy ami bennetek értékes, nem fog kelteni senkinek!... Ezért ne másoknak, hanem magatoknak legyetek bohócok! Fejben táncoljatok! Fejben daloljatok! Tanítsátok meg táncolni a gyerekeiteket! Legyetek bohóc-

anyak és bohóc-apák és bohóc-papok és bohóc-vevők és bohóc-hentesek, bohóc-szakácsok és bohóc-könyvelők, és a derű úgy ragyogjon a fejetek körül, mint a szentek fölött a glória!... Ez akkor gyullad ki, bambini, ha a külvilág elsötétedik, és az ember elkezd önfényében járni!...

És ha süllyed a csónak, ne úszni tanuljatok, hanem repülni! Növesszettek szárnyakat!... Nagy, fehér szárnyakat, carissimi!... A földi bajok csakis arra jók, hogy föl-emelkedjétek belőlük! *Megoldani semmit sem lehet, csakis föléje emelkedve!*... Nehogy azt higgyétek, hogy itt nálunk nincsenek félelmek! Amin nem lépünk túl, hurcoljuk magunkkal! Hiába halunk meg!... Én például azt a hadifogságot kifejezetten szép emlékké alakítottam magamban – egykori társaim pedig még itt, a szellemvilágban is rettegnek. Nem ébredtek föl a múlt iszonyú lázalmából... A földön már régóta nem létezik az a láger! Múltkor jártam arra! Havas erdők és játszóterek vannak a helyén – ők pedig még mindig rettegnek! Dülledt szemmel merednek rám, és azt mondják: „Jönnek!”... Ilyen a lélek!... Tudjátok, mit találtam ki?... Cirkuszt csinálók nekik!... Isteni cirkusz van ám itt nálunk!... Az összes zseni, Chaplintól Grockig. Stan és Pantól Oleg Popovig, mind itt vannak nálunk!... És micsoda szerzők, mamma mia!... És zenészek!... Fantasztikus társulatunk van! Már csak ezért is érdemes volt meghalnom!”

A Mester csak figyelt, majd hangosan kimondva megismételte a belül hallott szavakat.

(Nohasem láttam még Bariót ilyen médiumi működés közben. Nemcsak a szeme, de a hangszíne és az arckifejezése megváltozott. Szinte láttam benne, főleg az elhomályosult

fura tekintetében Signor Tortellinit is... Ránk nézett, nyilvánvalóan észlelt is minket, de látta és hallotta magában a mesterét is. Sőt, egy kicsit ő maga is Tortellini lett... Nem tudom ezt pontosabban leírni, de valaki megszólalt benne, aki nem ő volt...)

– „Érdeklődéssel figyeltem ifjú kollégám mankós táncát. È brava! Ígérem, ha csiszolja a számot, minden este felléphet nálunk!... És ha óhajtja, eljátszom a Holdat!” – fordította tovább a láthatatlan vendég szavait.

– A nagy Tortellini! – kiáltotta lelkesen Puck. – Velem játszik a nagy Tortellini?!

„Itt nincs nagy, kedvesem! Majd megtanulod. A legnagyobbak nálunk picikék.”

– Te milyen pici vagy?

„Közép-pici. Még sokat kell dolgoznom magamon.”

– Mihez?

„Hogy egész pici legyek. Icipici. Ez minden ambícióm.”

– És... izé... tisztelt közép-pici Maestro – mondta szorongva Puck –, ahhoz, hogy föllépjünk a te cirkuszodban, el kell haláloznunk?... – nyelt egyet. – Már úgy értem, hogy... meg kell halnom?

„Nézd... optimális esetben igen. Az a tuti. De nem lehetetlenül. Álmodban is játszhatok nálunk, csak akkor nem a gázsi.”

– Egyébként van?

„Hát persze.”

– Gázsi a szellemvilágban?!

„Hogy a fenébe ne lenne! Gázsi nélkül mi nem játszunk!”

– És mennyi a gázsi?

„Nézd, itt nem pénzben fizetnek. Nálunk a gázsi... Hogy is mondjam?... Nálunk a gázsi nem úgy hívják, hogy dollár vagy font, hanem úgy, hogy üdv. Ezt ne vallásosan értsd. Hanem úgy, hogy az üdvösség fénye megcsilán a homlokodon. Mert átéled, hogy az Isten szeret. És eltölt valami szavakkal kifejezhetetlen gyönyörűség. Ez a gázsi... Szerintem a te mankós táncodat nagyon fogja kedvelni az Isten!... Csak az ugrálós részt csiszolni kell még!”

– Kurvára fáj!

„Majd a Mestered meggyógyít. Holnap elvisz a sebészetre... Egyelőre még a földön élsz, és én a szellemi szemeimmel látom, hogy nagyon csúnya a törésed. Téged meg kell gyógyítani, lányom.”

– Nem akarok senki terhére lenni!

„Ezt beszéljétek meg!... Magánügy... Arrivederci!”

– Arrivederci! – mondták a tanítványok.

És integettek a láthatatlan felé.

Innentől kezdve a Mester már nem közvetített. Csak boldogan beszélgetett még vibráló, félig lehunyt szemmel, a búcsúzó közép-pici Tortellinivel. Olaszul.

De ezt már Ariel nem értette és nem is tudta lejegyezni.

(Fura jelenet volt. Nyilván az utolsó éjszakára hagyta a Mesterünk, hogy lássuk őt így, szellem-kapcsolatban. A szeme végig nyitva volt, csak a fénye lett egészen más. Mintha egy másik ember nézett volna ki belőle... és a szavak sem az ő szavai voltak.)

A Mester már mosolygott.

– Elment? – kérdeztük.

– El.

Hangolás és lehangolás

Először szűrődött be kintről az utca zaja.

Nem mintha eddig nem lett volna. Forgalmas helyen állt a cirkusz, a város szívében; késő éjszaka is lomha fény folyamként kigyóztak el körülötte a négysávos sugárúton a világító szemű személyautók és kamionok. A sűrű fáklya füst miatt az emeleti páholysorok mögött és fent, a kupola tetején is nyitva volt néhány hatalmas üvegablak, de valahogy eddig nem hallották ezt a folyamatosan dübörgő, dudáló, szirénázó lármát.

Játszottak.

És aki játszik, megfeledkezik a hétköznapi valóságról.

A táncok védőburkot vontak köréjük, amelyen nem hatolt át a külvilág lármája.

Ha az ember bent boldog, nemigen tudja, mi van odakint.

Most azonban a Mester nem bűvölt zenét köréjük, és hirtelen betódult a zaj és a holnap gondja.

Kezdetről fogva nyomasztó volt a helyzetük; úgy táncoltak itt, ebben a füstös, kietlen hodályban, mint néhány még eleven sejtecske egy óriási hullában.

Holnap széthullik az egész.

A Mester most odalépett a fogashoz, leakasztotta tőle a színes szalagokkal ékesített valódi gitárját. Az ölébe tekette, de nem játszott rajta. Csak simogatta nagy tenyerével, és ujjaival kopogtatta fényes, dióbarna hátát.

Tamtam, tamtam, tamtam, ezt hallották. És a külső forgalom dübörgő zaját.

– Mester! – kérdezte Puck –, te láttad az előbb közép-pici Tortellini urat?

– Nem. Csak éreztem a jelenlétét. És hallottam a hangját.

– Hol?

– Magamban. Van, amikor látom is. Néhányszor láttam már a halála után. Rendszerint fekete szmokingban jön. Fekete lakkcipőben és piros csokornyakkendőben. Néha a földig érő, csillagos köpenye is rajta van. Az a köpeny, amelyet életében viselt, és amiben eltemettük valaha. És a festett bajusz, persze, mindig ott van az orra alatt. Minden nap festett magának bajuszt. Még a halála előtt, az intenzív osztályon is... Gondolom, most már nem szükséges festenie: elég, ha odaképzeli. De bajusz nélkül nem jár a túlvilágon sem... Bár ki tudja? Lehet, hogy ő már nem is Tortellini odaát! Csak az én kedvemért bújik vissza egykori személyiségébe, hogy fölismerjem őt.

– Most láttad?

– Nem. Csak hallottam. Nem is olyan jól, mint régebben, sajnos – mondta Bario.

– Ez miért van?

– Hangoltság kérdése...

Látta, hogy tanítványai szomorúak, és ő maga is az, minden túlvilági biztatás ellenére.

Ujjaival dobolt a gitárja hátán, majd megforgatta a kezében, és azt mondta:

Figyeljetek! Mutatok nektek valamit!

Nagybetű?

Nem. Ez legyen inkább ennek a fejezetnek a címe:

„Hangolás és lehangolás.”

Ujjait végighúzta a laza húrokon. Valamelyik már hangot sem adott, olyan ernyedten lógott. A másik is csak elfáradt, gurgulázó, mély torokhangon rezgett, tojonggg!... És elhallgatott.

– Ez a gitár azért nem ad hangot, mert le van hangolva. Nem szól... Platty az egész. De én most fölhangolom...

Sorban feszíteni kezdte a húrokat. Először a legmélyebb, majd a legmagasabb húrt hangolta E-re, majd sorba hozzá igazította a többi négy húrt is, egyiket a másik után, plim, plim, plim! És amikor hallotta, hogy minden stimmel, és harmonikusan szól az egész, ujjainak begyét végighúzta a kifeszített húrokon – és boldogan fölzengett az egész hangszer.

Pengetni kezdte.

Egy gyors futam után már-már ki is akart szakadni belőle egy dal.

Pengette vidáman az öreg. És a dal hatására a tanítványok lelkén, de még a bőrén is átsuhant a jókedv.

– Táncoljunk! – kiáltotta Puck. (*Éppen ő!*)

– Várj, Sasveréb!... – szólta rá a Mester. – Dehogy fogod én itt ugrálni veled a nyakamban!... Először hallgassátok végig a rendkívül unalmas tanításomat!

– A Mester sohasem unalmas.

– A tánchoz képest minden unalmas, Oberon. De van, amit nem lehet eltáncolni. Sajnos a Jóisten az embert észre is megáldotta. S amíg valamit nem ért, addig az nem lehet az övé.

A melléte ülő Arielhez szólt:

– Írd le, amit most mondok, és főleg mutatok!

Ölébe vette a hangszert, s miközben pengette, föl-le hangolta. Hol megfeszítette, hol leeresztette a húrokat. Hol szépen zengett a hangszer, hol platty lett.

Ezt megcsinálta többször is.

– Ez a gitár olyan, mint a lelkünk – mondta. – Lehanggoltan nem szól. Fájdalmasan zörög. Platty! Ahhoz, hogy fölzendüljön rajta a dal, *fel kell hangolnom!*... Ez a titok! *Lehangolt lélekkel* nem hallunk, nem látunk, nem szól a muzsikánk! Csakis fölhangolva!... „Sursum corda!” Ez a mi jelmondatunk, párduckölykeim!... Ki tud latinul?

– Apám – mondta Titánia. – Gyógyszerész. De ilyenkor alszik.

– „Sursum corda” azt jelenti: „Föl a szívvel!” Emeljük magasra a szívünket!... Vagyis hangolódjunk a zenére és a szellemvilág magasabb rezgéseire!... Minden muzsikustudja, hogy hangolnia kell... mert a Lé csakis a feszesebb húrokon, az isteni törvény által megszabott rezgésállapotban szól. Különben platty az egész! Értitek? Hangoltság nélkül nincs szépség, nincs zene. Öröm sincs!... És megértnék minden kapcsolatunk a szellemvilággal. A Szentlélek hiába jön: nem tud megszólítani, mert nem vagy ráhangolva...

– Mi az a „platty”? – kérdezte Ariel.

– A „platty”? Amiben élünk. Azért mutattam nektek a gháromat, mert régóta nem hangoltam már, és platty volt... Nagybetű!...

HANGOLÁS NÉLKÜL MINDEN PLATTY!

AZ ÉLET – PLATTY.

A LÉLEK – PLATTY.

A PÁRKAPCSOLAT – PLATTY.

A BARÁTSÁG – PLATTY!
 HANGOLÁS NÉLKÜL NINCS ÖRÖM, IMÁDSÁG,
 ZENE, SZERETET – CSAK PLATTY!
 JELENLEG NAGY KOLLEKTÍV PLATTYBAN
 ÉLÜNK.

Jól értsétek meg: az ember eredendően szomorú
 Depressziós. Lehangolt. Ahogy minden kert gazos, és min-
 den test koszos és minden gitár lehangolt. Platty! Ahhoz,
 hogy ez ne maradjon így, szüntelenül föl kell hangolni
 magunkat!...

– De hát ez művi dolog, Mester!

– Úgy van, hőscincér! „Művi”, mint a művészet! En-
 most nem a cirkusz-, hanem az életművészetről beszélünk!
 Ha értelmesen akarjátok végigélni ezt a néhány földi esz-
 tendőt, mindennap föl kell hangolnotok a lelketeket!
 Mert magától: platty!... Magától mindent elborít a koca-
 benő a gaz!... Magától az ember hülye marad... A közép-
 pici Tortellini mester ezért festett magának cérváékony
 bajuszt minden áldott reggel, még a lövészárokból, a hadi-
 fogságban, sőt, még a halála előtt is, mert hangolt! Életmű-
 vész volt!... Növeszthetett volna igazi bajuszt, de nem!
 Ő akarta megfesteni! Nem a közönségnek, hanem önmaga-
 gának!... nagybetű!...

HA DALOLTOK, HA IMÁDKOZTOK, HA SZÉPEN
 AKARTOK ÉLNI – AKKOR HANGOLNOTOK
 KELL, BARÁTAIM!

Magától minden: platty.

Bohóctemetés

– Mester – szólalt meg ekkor Ariel –, az előbb, amikor
 elment tőlünk a közép-pici Tortellini úr, mitől lettél egy-
 szerre olyan „platty”?... Ti is éreztétek?

– Én igen.

– Én is... én is.

– Figyeltem az arcodat. Neked is platty lett, Mester...
 Jól láttam?

– Igen. Átszaladt rajtam. Sőt, benne is maradtam egy
 kicsit. Vigyázni kell nagyon. A depresszió észrevétlenül
 jön, mint a hasmenés. Nem vigyázol, és máris tele a nadrág!

– De mitől? Olyan jó volt nekünk odáig... Főleg, amíg
 velünk volt Signor Tortellini... Mitől lett utána platty?

– Egyetlen kimondatlan kérdéstől, írókám.

– Mi volt az a kérdés?

– „Mi lesz velünk?”

– Ettől lett platty?

– Ettől.

– Miért, ezt nem szabad kérdezni?

– Nem! – kiáltotta a Mester, s ujjait erőteljesen végig-
 húzta a húrokon. – Nem! Nem! És nem!!

– De miért nem?

– Mert ezt a kérdéset az *aggodalmad* szüli. A hol-
 napról való rettegésed! Ezt a kérdést nem a bohóc teszi
 től benned, hanem a rémült civil. Mit lehet erre őszintén
 válaszolni? „Meghalsz!... De előtte beteg leszel! Sokat szen-
 tedsz. Hacsak nem gázol el egy autó, vagy nem talál el egy
 sértévedt golyó!”... Mondhatsz mást?... Nem! Előbb-utóbb,
 még a legmázlisabb esetben is, megöregszel, megbetegszel,

és platty!... A hajad kihullik, fogaid kipotyognak, húrjaid kilazulnak, és elveszted kapcsolatodat az élettel. Mert az élet: zenél! És te nem fogod hallani, ha lehangolódsz. Belesel a halandóság ragadós félelmébe.

A Bolond azonban, aki a tarot-kártyán a szakadék szélén táncol, tudja, hogy nem ez a végső válasz! Nem a halál. *Hanem az Örök Élet!*

Kis szünetet tartott, majd így folytatta, most már derűsen:

– Itt van például a közép-pici Tortellini mester! En búcsúztattam őt a temetésén. Zokogva, poverelli! Pompás beszédet mondtam a ravatalánál! Még azt a híres-nevezetes számát is bemutattam a sírjánál, amit tőle tanultam: sírtam, valódi könnyeket hullatva, s közben az ingem alól vidám füttyszó harsant. *Csiripelés*. Ez volt az ő nagy mutatványa valaha! A mellénye alatt, nem mesze a szívétől fészkelte egy Boldog Madár, amelyik a legmélyebb gyászát, de még a tragikus szerelmi bánatát is örökösen elrontotta. Mindig belefűtült. Belecsiripelt! Jött a szigorú cirkusz igazgató, a goromba rendőr, a komor pap, a kegyetlen hóhér, az őrző szeretője... és neki vidáman fűtült a szíve! Csipcsirip. Mint aki lenyelt egy sípot: belőle szólt! Azt játszotta, hogy ő se tudja, honnan jön a fűtülés. Fogalmos sincs. Neki is roppant kínos, de sajnos nem tudja. Bár milyen botrányos, de nem tudja. Valahol benne fűtült a veréb, ő nem akarta... de mit tegyen?

Csiripelt.

Elfogták. Levetköztették. Ott állt pucéran egy kis gatyában, fázva, dideregve: de a veréb csak csiripelt belőle.

Ekkor aztán jól hátba verték.

Végre kiesett egy síp a szájából.

„Aha! – mondták –, itt van!”

De csak csiripelt tovább.

Még vidámabban.

Benne lakott, valahol a szívében, a boldog madár.

Nagyon szerették ezt a számát. Főleg a gyerekek.

Megtanított a trükkre az öreg.

Sohasem mutattam be. Ez az ő száma volt. De ott, a temetésénél hirtelen fűtülni kezdett a szívemből egy pacsirta! Zokogtam... és közben riadtan próbáltam megfojtani a mellemből csicsörgő vidám pacsirtát. Egyszerűen nem sikerült... Nem és nem! Hiába ütöttem-vertem, csapkodtam a mellényemet, hiába dőngettem egyre dühödtebben a bordáim kosarát, csak csiripelt! Azzanyja! Elővettem – persze, csak én láttam, hogy van a markomban valami –, szidtam, pofoztam, megfojtottam, széttéptem, tollait szétszórtam – hiába! Csak csiripelt! Iszonyú blama volt! Legutóbbis ezt játszotta el, mert félbeszakadt a szertartás, ott állt a pap, a kórus, a miniszter, a szakszervezet elnöke, akik nem tudták, hogy ez az ő világhírű száma, az *Ucello magico*, vagy ahogy más nyelveken mondták: a „Halhatatlan veréb”.

Sokan azonban nevettek. És sírtak is, persze. Főleg, akik emlékeztek még az ő híres tréfájára.

Ennyi volt a temetés. Nem lehetett a beszédeket megtartani. Néhányan megbotránkoztak... Egy újság azt írta: „Szégyen a bohóctemetésén!”

Ez a nóta pedig valahogy így szól:

És kipengette gitárján a melódiát. Fűtült is hozzá vidáman. Még csiripelt is, teljesen mozdulatlan szájjal, mint egy pacsirta. Tényleg nem tudták, hogyan csinálja.

– Ez a dallama – mondta. – Szövege is van. Arról szól, hogy lakik bennünk egy halhatatlan veréb. Nem lehet

megölni. Hiába gyász, szomorúság, hiába baj, betegség, bánat: csak füttyöl!...

Ujjait végighúzta a húrokon, majd mint aki pontot tesz a mondat végére, tenyerével rácsapott a gitár testére.

– Ma éjszaka megtanuljuk ezt a nótát a közép-pici Signor Tortellini tiszteletére. Hogy a ti szívetekben is szóljon ezennél. És ha majd eltemettek, füttyöljétek a sírom felett!...

Pengetni kezdte a szalagos gitárját, és csillogó szemmel dúdolta az *Ucello* magicót.

Háromféle csoda. A Mester titka

– Mester!... – szólalt meg Titánia, miközben az öreg pengette a gitárját –, mi itt egymást faggatjuk, de senki sem meri tőled megkérdezni: Mi az a csoda?...

– Mi az, hogy nem merítek?! Miért nem merítek?

– Mert... szóval... – Oberonra pillantott, kérdően bizonytalanul –, még mindig vannak itt olyan vélemények... nézd... – zavartan elhallgatott. – Vannak itt olyan vélemények... ne haragudj... hogy... te csalsz. Akkor is, amikor állítod, hogy az most igazi csoda.

Tararam, tararam, tararam...

Bario nem hagyta abba zenélést. Tovább pengette a halhatatlan verebet, hogy belemásson a melódia a gyerekek fülébe.

Ujjait végighúzta a húrokon, majd megpörgette a gitárját, és tenyerével a hangszer testére csapott.

– Hát jó... Akkor beszéljünk a csodáról. Nem is bánom, hogy szóba kerül, mert valójában most fogtok megismerni nemcsak velem, hanem azzal is, ahogy az életben hogyan működik a *mágia*.

Háromfajta csoda van, poverelli!... Nagybetű:

AZ ELSŐ: CSALÁS.

A trükk. Nemcsak egy mutatványnak, de még a verselésnek, vagy éppen a gitározásnak is számtalan trükkje van. Nem árt egy mechanikusan vagy elektromosan működő kis varázsverebet vagy füttyölőt elrejtteni a mellényünk alá. Hátha nem jön az ihlet, és akkor itt a platty!... Minden mesterségnek vannak trükkjei. Még a politikának, üzletnek és tanításnak is. A cirkusznak is... Egy házasságnak vagy párkapcsolatnak is rengeteg a trükkje... Néha csalog, igen. Hajaj, de mennyiszor! Másképp nem megy. Jön a következő csoda... Nagybetű:

A MÁSODIK: A RÁHATÁS.

Ez már lelki dolog, úgy hívják, hogy szuggesztió. Vagy hipnózis. Nincs a mellényem alatt semmiféle veréb, ti mégis halljátok a csipogását. De csak akkor, ha el tudom képzelni veletek. Ez már nem csupán rajtam, de rajtatok is működik. Ha hiszitek, van madár, ha nem hiszitek, nincs. Ez a hit roppant erős lehet!... Ha emlékeztek még a beszélgetésünk elejére: a galambok letojták a fejeteiket. Percekig beszélgettünk magunkról a galambszart...

– Csak nem azt akarod mondani, hogy nem volt ott semmi?!

– Már hogyan lett volna! A képzelt galambszar is szar! Foltot hagy és bűze van. Legalábbis úgy érzed, mintha tényleg lenne.

Ha azt képzeled, hogy beteg vagy, az is leszel! Ha hiszel a gyógyulásodban – de igazán hiszel –, meggyógyulsz. Ha hiszel magadban és a jövődben, a hited anyaggá formálja a láthatatlant, és elérhető jövőt írhat sz magadnak.

De ha mások hipnotizálnak, akár tönkre is tehetnek! Olyan káprázatokba hajszolnak, melyekbe belealjasulsz. Te is árthat sz önmagadnak, és mások is neked. A képzelte erejével magadra idézhetsz egy olyan vacak életet, melyet nem szívesen élsz meg.

A civilek kivétel nélkül mind hipnotikus varázslatban élnek. Kollektív hipnózisban. Úgy hívják: „társadalmi valóság”. Minden történelmi kor és közfelfogás és politikai rendszer: egy közös hipnózis eredménye... Ezt nehéz megérteni, mert benne élünk és egyetlen valóságnak véljük. Nem tudunk róla, hogy odaadtuk magunkat egy rossz mágiának, mert úgy éljük meg, hogy ez a „realitás”. De ha elutazol egy másik országba, azonnal látod, hogy ott teljesen más hipnózisban élnek az emberek, mint amelyből te jöttél. Egy mohamedán beduin tevehajcsár és egy svéd katolikus pap egészen más valóságban élnek: egymáson látják az elvarázsoltságot, magukon nem. Az egyiknek az a szégyen, ha nője van, a másiknak az, ha nincs legalább három. Minden izmus, fajtudat, vallás, de még a pénzvilág működése is ilyen kollektív hipnózis eredménye. A civilek úgy nevezik: „egyedüli, kézzelfogható valóság”. A kollektív

tív hipnózis lényege, hogy a magunk világán kívül minden más világot irreálisnak tartunk.

– És mi a harmadik csoda?

Erről már nehezen beszélt az öreg.

Letette a gitárját.

– A harmadik túl van csaláson és hipnózison... Nagybetti:

A HARMADIK: A VALÓDI CSODA.

Ehhez már kevés az ember. Még a bohóc is. Ehhez már a Mindenség ereje kell. Isteni beavatkozás. De tudnotok kell, még ez sem határtalan. Istennek is meg van kötve a keze.

– Az hogy lehet?!

– Mózes aztán igazán nagy varázsló volt, Isten segített neki mindenben. Gondolok itt olyan mutatványokra, mint a tenger kettéválasztása vagy az égből hulló manna... Megrendítő világszámok, azóta sem láttunk ilyet!... A nép mégis a holnaptól való félelemben hitt, s eltűnt a manna. Ha az Aranyborjút imádták: abban a szempillantásban megmozdult a varázslat! Szegény Mózes kénytelen volt háromezer embert leöletni. Ráadásul mostanra kiderült, hogy teljesen hiába, mert hiszen ma is az Aranyborjút imádjuk!...

Gondoljátok, pelyhes csibém, ha most lehetne, nem állnék össze az Istennel? „Tegyük csodát, Uram, hogy az a befektetői csoport ne bontsa le a cirkuszunkat! Verjük átokkal őket, tíz csapással, mint valaha az egyiptomi fáraó! Jöjjenek rájuk sáskák, békák, bögölyök, szúnyogok, dögvész és jégeső!”... Hiába!... Reggel ledózerolják az egész területet. Pár hónap múlva már egy pláza áll itt, a porondunk

helyén!... Semmilyen csoda nem mentheti meg! És tudja-
tok, miért?... Mert mostanra úgy alakult, hogy mindenki,
még a látszólag legjámborabb hívő is a pénzben hisz, nem
az értelmes életben!... És főleg nem az Istenben!... Az embe-
rek a jólétszenvedély hipnózisában élnek, nem kell szépség
nekik... Pénz kell! Profit kell! Pláza kell! Árubeség!
Hipertechnika! Ebben hisznek, és ezért manapság ebben
van a csoda!... A csoda, még az isteni csoda is, a lélekben
van!... Az lesz, amit varázsolunk magunknak! És a műve-
szet, a cirkusz nem kell! Nem hisznek benne! Ezért nem
varázsol manapság az Isten...

En nem ezt az öreg épületet sajnálom, gyerekek! Vesz-
szen, ott egye meg a fene!... A lelkünket akarom megmente-
ni, mert az is veszélyben van.

– De Mester...

– Elég a dumából, poverelli! Nincs erről mit beszélni.
Az ember azzá válik, ami a hite! Most pedig tanuljuk meg
a „Halhatatlan verebet”!

És dúdolni kezdte, először csak szöveg nélkül, lalázva.
S közben kísérte magát a gitáron, vidáman pengetve a rit-
must.

Ez is egy tarantellaszerű nóta volt.

Amikor a dallam már mindenkinek ment, szöveggel be-
énekelni kezdte a dalocskát:

*Fütyülök rá, mert mást mit is tehetnék?
Fütyülök rá, ha minden eszme holt,
Fütyülök rá, mert addig jó,
Mert addig minden szép és jó,
Míg néktek én fütyülni még tudok!*

És jött a füttyszó.

Megtanította a barátait kórusban fütyülni.

Fütyültek, kíséret nélkül.

Még új volt a nóta, hol az egyik, hol a másik tévedett.
Az egyik hosszabban fütytyentett, a másik rövidebbet, de
hamar összeálltak, és végül egyetlen emberként szárnyalt
a fütykórus.

Vidám fütykórus.

Annyira élvezték, hogy elfelejtettek egymás felfúj-
tásán és csücsöri száján röhögni. A szemük azért nevetett.
És bár csak öten voltak, mégis úgy hangzott, mintha egy
egész bohócszázad masírozna valami biztató jövő felé.

Ekkor a Mester letette a gitárját.

Fütyülte a Halhatatlan verebet.

Boldogok voltak.

És egyszer csak valaki (*ha jól emlékszem, Titánia*), föl-
nézett.

Ámultan meredt a magasba.

Kövezték a tekintetét.

Döbbenet bámultak az ég felé.

Lélegzet-visszafojtva.

A füttyszó, persze, szétesett.

Mert látták, hogy föltről, valahonnan a füstös sötétből
előbukkott valami, és jobbra-balra lengve hull lefelé.

Mi lehet az?

Papír?

Egy levél talán?

Már a fejük fölé ért, amikor felfedezték, hogy egy toll.

Igen, egy toll.

Csak azért nem írom, hogy galambtoll, még csak nem is
libatoll, mert jóval nagyobb volt és színes, mint a csodacigi

füstje. Csak élénkebb. Bíborpirosan, lilán és néha arany-
színűen csillogott a felszíne. Amikor lejjebb hullott, és a
lobogó fáklyák fényéhez közeledett, narancsvörösbe vál-
tott. Úgy tűnt, mintha meggyulladt volna, pedig csak
belülről világított. Saját fényt adott, mint minden igazi
csoda.

Valami égi madár szárnytolla lehetett.

Egyre lejjebb és lejjebb lengett.

Végül kényesen és lágyan megállapodott a porond
közepén.

Ott hevert előttük.

A Mester hosszan nézte.

Először láttak áhítatot az öreg bohóc szemében.

Lélegzetet sem vett.

Mintha szoborrá vált volna.

Mellkasa sem emelkedett-süllyedt.

Nem mozdult.

Csak nézte-nézte megrendülten, fényes szemmel a tollat

Majd azt mondta:

– Ez az isteni csoda.

Még azt is elfelejtette hozzátenni, hogy: Nagybetű!...

Kié a toll?

Bámulták a csodát.

Először átsuhan rajtuk a gyanakvás, hogy valami
madár fészket vetett a kupolában, és véletlenül, éppen
végsőóra elhullajtotta a tollát. De ezt a gondolatot hamar

elvetették, mert ilyen belülről izzó, különös illatú tollat
még sohasem láttak.

A Mester pedig éppúgy megrendült, mint a tanítvá-
nyai. Sokáig nem is tudott megszólalni. Tehát még az a
feltételezés is eloszlott, hogy ez a csodatoll voltaképpen
nincs is, csak erősen képzelik, mert az öreg szuggesztív
erejével elhitette velük, hogy van.

Nem.

Ott hevert előttük a földön.

Meg lehetett fogni. Meg lehetett simogatni. Érezték
az illatát. A szára pedig – és ez nagyon fura volt – meg
volt metszve, mint egy régi írotollé, amivel a szerzetesek
a kódexeiket írták és a Szent Bibliákat másolták valaha.

Látszott, hogy ez nem egy élő állatból hullott ki.

Most már kézről kézre adták, áhítattal.

– Mit csináljunk ezzel? – kérdezte Oberon.

– Legyen Arielé – mondta Titánia. – Ő a krónikásunk.

– Inkább a Mesteré! Ő tanította a Halhatatlan verebet.
Lehet, hogy ez annak a tolla – így Ariel.

– És ha közös lenne? – kérdezte Puck.

– Nem jó. Hajnalban elválnék. Valakinek magával
kell vinni a tollat! – így Oberon. – Mi lenne, ha az enyém
lenne, s néha összejönnének nálam megnézni. Legalább
találkoznánk néha...

– Vagy nálam – javasolta Ariel. – Legalább segítenék
megírni a könyvet.

Meg se hallották.

– Alig ír már a tollam – mondta Titánia. – Szerintem
ezt láthatták odafönt...

Nem tudtak dönteni.

– Kár, hogy csak egy toll van – mondta Oberon. – Nem lehetne kérni még négy darab tollat?

Az öreg nem szól.

– Most mit tegyünk?

– Szerintem fűtöljünk még egyszer! – javasolta Ariel.

– Hátha küldenek még tollakat... Nyilván odafönt is látják, hogy öten vagyunk!

A Mester csak hallgatott.

– Van nálam egy körömmöllő – mondta Titánia. – Várjuk öt darabra.

– Hülye vagy?!... Szétvágni az áldást?

Csend lett.

Az ámulat semmivé foszlott.

Érezték, hogy hamarosan össze fognak veszni.

– Szerinted mit tegyünk, Mester? – kérdezte Titánia.

– Ne törjétek a fejéteket! Ez nem a ti dolgotok!

– Hanem kié?

– Azé, aki adta.

– No, de mi legyen a tollal?

– Nem a te gondod.

– Hát kié?

– Az övé...

Kire gondolt, nem tudni.

De fura dolog történt. A porondon heverő toll elkezdett magától mozogni. Tétován forgott, mint egy megzavart iránytű, mely nem tudja, merre van észak. Ide csúszott, oda csúszott; először mindenki azt hitte, hogy lefordul, de csak tétován pörgött és csúszkált jobbra-balra, mintha azt keresné, melyik bohócból árad a legerősebb vonzás – majd döbbenten látták, hogy a toll a szó szoros értelmében eltűnik.

Ahogy szétpattan egy színes szappanbuborék, szabályosan eltűnt, nemcsak a toll, de még az illata is.

– Csesszétek meg, madárkái!... Ezt jól megcsináltátok! – mondta bosszúsan a Mester. – Egy buta pingvin lángelme hozzátok képest.

Arielnek sírni lett volna kedve. Meg hát értenie is kellett volna, ami történt, ha le akarta írni.

– A tanulságot rátok bízom – mondta a Mester.

Az áldásról

Úgy érezték magukat, mintha lepottyantak volna az égből; a fűtty felröpítette őket, és most lezuhantak a sárba.

Nincs rosszabb, mint a kijózanodás. Ilyenkor a szürke még szürkébb, és az élet még kilátástalanabb.

És ott volt a keserű tanulság, amiről az öreg nem beszélt.

Ariel letette a pontot, majd így szólt:

– Mester, azért jó lenne, ha mondanál valamit. Ha én nem értem, az olvasók sem fogják megérteni.

– Nono! – emelte föl az ujját a Mester. – Álljon meg a menet! Honnan veszed, hogy te vagy a csúcs?... Hátha mindenki érti, csak te nem?! Hátha te vagy a hülye? Ezt lásd be, nagybetűkkel:

EGY CIVIL ABBÓL INDUL KI, HOGY „ÉN LÁTOM JÓL! ÚGY VAN, AHOGY ÉN GONDOLOM!”

A BOHÓC MEG ABBÓL, HOGY „HÁTHA ÉN NEM
ÉRTEM? HÁTHA ÉN NEM TUDOM?”

Nincs nagyobb multságom, mint amikor mindentudónak képzelem magam! Belenéz egy kisegér a tükörbe, és egy elefántot lát!... Nagy poén!... És még nagyobb poén, amikor megpillant a tisztáson egy valódi, dübörgő indiai elefántot, s azt mondja: „No, én erre most futtában rávetem magam, és hipp-hop, a magamévá teszem!”

– Pfuj! – Ariel megrovó pillantást vetett a Mesterre. – Ezt most beírom?

– Mit?

– Ezt az alpári hasonlatot.

– Írd csak nyugodtan. Ezt legalább mindenki érti.

– Még én is, talán – tette hozzá fanyar mosollyal Ariel Bario látta, hogy könnyezik.

– Te sírsz?

Ariel nem felelt.

– Sírsz? Miért sírsz, Ariel?

– Azt mondtad, hogy... hogy hü... hü... hülye vagyok!

– „Hátha” hülye, azt mondtam.

– Hátha... hátha... – a lány elfordította világfájdalmas arcát. Gyorsan előkapta a zsebkendőjét, kifújta az orrát, s igyekezett eltüntetni könnyeit.

– Ariel – sóhajtott a Mester. Te nem „hátha”, hanem valóban hülye vagy, ha ezen megsértődsz.

– Nem a szón. Tudod jól. Hanem, hogy éppen te mondd... Amit gondolsz, azt igyekszem gondolni én is. Tudod jól... a legteljesebb odaadással!...

Lecsapta a porondra a jegyzetét, és a tollát nyújtotta a Mester felé.

– Írja más ezt a könyvet! Ne egy hülye!

A Mester bosszúsan megvakarta kopaszodó fejét, majd azt mondta:

– No jó. Akkor kezdjük előlről... Én látom a rajongásodat! De azért ne felejtse el, hogy ez egy *bohócképző*. Tudom, hogy te a szív bohóca vagy, kis írnom, sőt, egy személyben a Mohamedem, a Mózesem és a négy evangélistám, de azért ne felejtse el, hogy mi itt *bohócok* vagyunk!... Nagybetű... Van még nagybetűd számomra?...

HA VALAKI AZT MONDJA NEKED, HOGY
HÜLYE VAGY, LEHET, HOGY NAGYON SZERET
TÉGED.

Megvárta, míg Ariel szorgalmasan lekörmöli a szavait. Mert azért írt, írt szorgalmasan, csak néhány elkésett könnye pottyant a papírra, amik mögött nem volt már valódi érzés; egyszerűen csak csöpögött a szeme, mint egy elzárt csap, melyben maradt még néhány vízcsepp.

A Mester így folytatta:

– Közeledik a reggel, és sajnos nem vagytok még elég hülyék. Ez baj!... Nagy baj, poverelli! Így nem mehetek ki az utcára az okos, józan, az eszükre büszke, mindent mindenkinél jobban tudó, boldogtalan, zaklatott, szorongó, önző, szeretetre képtelen és rosszindulatú emberek közé... Ezért úgy döntöttem, hogy felgyorsítom a beavatás ütemét... Fáradtak vagytok?

– Nem, nem!

– Akkor nézzük mindjárt a *csodatollat*!... Miért tűnt el... A válasz nyilvánvaló: azért, mert az áldást nem lehet zsebre vágni. Az áldás ugyanis nem a tárgyban van,

hanem abban, aki küldte. Nevezd Istennek, Allahnak, Kozmosznak, mindegy.

Tudjátok, az Istennek hány csodatolla van?

Trilliósor trilliósor trillió!... Egyet leejtett, s ti máris marakodni kezdtetek rajta!... Rádásul megsértődtek, ha azt mondom, hogy hülyék vagytok... Bruhaha!... Kacagott rajtatok a Mindenség! Az összes angyal, kerub és szeráf sirva röhögött rajtatok! Utána persze eltüntették a tollat! Fölszárították, mint egy kacagástól kibuggyant könnycseppet... A tenger tele van hallal! Az ég madárral! A világ csodával! Az Isten áldással!... Túltermelés van belőlük a mindenségben, árubőség, signore e signori!... Nem tudnak a sok cuccal, kegyelemmel, mit kezdeni!... Ti meg azzal vagytok elfoglalva, hogy kié legyen!

Egy pillanatra elhallgatott. Lehunyta a szemét. Erősen koncentrált (vagy imádkozott?), és amikor újra rájuk nézett, már mosolygott.

Belenyúlt a levegőbe, kavart egyet, és máris ott volt a kezében egy vágott hegyű, bíborszínű csodatoll.

– Írj ezzel! – átadta a lánynak a tollat. – Kicsit rázm kell, mert az égből jött és sohasem írtak vele.

– Hová mártsam? – kérdezte Ariel.

– Kis hülyém! Ugye már szólíthatlak így?... Ha a magas, kerubi szellemvilágból küldenek neked egy csodatollat, azt nem kell mártogatni.

A kérdések kérdése

Ariel tehát új lapot nyitott.

Rátette a csodatollát a papírra és kipróbálta.

Keze önkéntelenül mozgott, érezte, hogy idegen erő ír nyitotta, és valamit firkált a lapra.

– Ír!... – kiáltotta.

– Még szép.

A Mester észrevette a lány zavarát, s hogy rendkívül furán néz. Még a füle is piros lett, és villámgyorsan lapozott egyet.

– És mit írt?

– Nem érdekes.

– De mégis.

– Nem fontos.

– De fontos.

– Á, nem...

– Nagyon fontos!

A lány zárt szájjal, monotonon és alig érthetően mormogta:

– „Ariel, szeretlek!”

– No látod... Ez is bizonyítja, hogy a toll valahonnan az Isten környékéről érkezhetett.

(Először éreztem, hogy vezetik a kezemet. Hogy én írok – de nemcsak én. Hogy van valaki bennem, aki én vagyok és nem én vagyok... Nem tudom ezt elmagyarázni. Nagyon különös volt... Az nem lehet, hogy ezt a mondatot én írtam, magamnak! De ha nem, akkor mégis kicsoda?)

– No, kérem szépen – fordult a Mester tanítványaihoz.
 – Ohaj? Sójaj?
 Hallgattak.
 – Használatok ki a ziccert, hogy itt vagyok még köztetek!
 – Mondd te! – bökölte Titánia Oberon oldalát.
 – Miért éppen én?
 – Mert ezek főleg a te kérdéseid.
 Oberon kelletlenül vállat vont. No, jó, kezdjük.
 – Mester! Lenne itt néhány kérdésünk. Összeírtam őket.
 miközben a cigidet szívta. Jön a hajnal, és valóban nem
 szeretnénk bizonytalan szívvel a világba menni.
 – Hú, de szépen mondtad! No, lássuk azt a bizonytalan
 szívet! – a Mester fölötté keskeny olvasószemüvegét. – Írd
 föl, Ariel: „Most egy rohadtul unalmas rész következik.”
 Átvette Oberon kockás jegyzetfüzetét.
 Egyre döböntebben lapozgatott benne.
 Egy oldal, két oldal...
 – Oddio!... Hány kérdés ez?
 Oberon a Mester válla fölött belepillantott a füzetébe.
 – Hát... pontosan nem tudom... Olyan ötven körül lehet.
 – Mein Gott!
 – Ezek azok, amiket nem értünk.
 – A többit értitek?
 – Amikor táncolunk, igen. Érdekes, hogy tánc közben
 nincs is kérdésünk. Akkor valahogy mindent értünk. Vagy
 érzünk? Nem is tudom. Tánc közben a kérdést a testünk
 teszi fel, és a másik teste válaszol. Ha egyáltalán van kérdé-
 sünk. Rendszerint nincs. De amikor vége a táncnak, jönnek
 a kérdések is.
 – Látod, a legdöntőbb kérdésekre magad válaszoltál!
 – mondta a Mester. – A táncos világ, vagyis a szeretet

nélküli világ problematikussá válik, és megválaszolhatatlan
 kérdések özönét zúdítja az emberre.

Gondok, bajok, félelmek végtelen sorát! Nem ötvenet,
 ötmilliót! Vannak igen tehetséges írók, akik ezeroldalas
 könyvet írnak csupán azért, mert valami lényegeset egyetlen
 csókkal nem tudtak elintézni... *Probléma mindig ott van,*
ahol nincs szeretet... Ez a kulcs mindenhez! Lássuk például
 az első kérdést!

És olvasni kezdte Oberon füzetéből:

– „Mester! Miért van ilyen nyomor és éhezés a világon?
 Ha van isteni áldás, ahogy a csodatollnál is tapasztaltuk,
 miért halunk mégis éhen?”

Íme, egy probléma.

És a saját példánk felett rá! Abban a pillanatban, amikor
 elural bennünket a gondolat, hogy... Nagybetű:

AZENYÉM!...

...az ember rablónak válik. Sőt, gyilkossá! És az áldás,
 mely mindenkié, megfogytatkozik. Amikor kifosztjuk a ter-
 mészetet, és zsebre vágjuk a levegőt is: megfulladunk, mind!
 Ez nem valami isteni bosszú, hanem a kozmikus működés
 törvényszerűsége!

Ha az anyád nem ingyen és szeretettel táplálna, hanem,
 mint egy tejautomatába, bele kellene dobni minden szopás
 előtt pénzt – szegénynek egy dollárt, gazdagnak tíz dollárt,
 hogy neki többet és dúsabbat adjon – elapadna a teje!... A
 végén még tízezer dollárért se adna, mert kiszáradna az
 emlője.

Éhen vesznél, pici mancsodban a tízezer dollárral.

Ha én most nem állítom le a „Kié legyen?”-tébolyt, nem jön az égből második csodatoll! Ezért bátorkodtam megjegyezni, hogy hülyék vagytok. Közveszélyes elmebetegek! Nem szégyen: manapság mindenki az!... Ezért most, bár ezt az éjszakát egy zenés-táncos beavatásnak terveztem, mégis úgy döntöttem, hogy nem térünk ki a következő döntő kérdés elől:

„Hogyan kell egy bohócnak ebben a veszélyes világban élni?”

Egy mesteri trükk. A bohócok önvédelme

Intett, hogy jöjjenek közelebb.

Körbevették Bariót, aki először gyanakodva fülelt, majd olyan halkán, hogy alig értették a szavait, orrhangon, zárt, mozdulatlan szájjal mormogta:

– Tegyetek úgy, mintha nem történne semmi... Ne nézzetek sehová!... Se föl, se oldalra!... Csináljatok úgy, mintha csak beszélgetnénk.

– Van itt valaki?

– Sose lehet tudni. Aki él, azt figyelik. És aki figyel, azt is figyelik. Minden figyelőnek van egy figyelője, a figyelő figyelőjét is figyelik, s amit hallanak, azonnal jelentik.

– Kinek? – suttogott még huncut mosollyal Puck.

– Senki sem tudja – suttogta a Mester. – A Nagy Figyelő nem ember. Lehet, hogy nincs is. Menjetek, nézzetek körül!

(„Mi a fenét akar? – gondoltuk mindannyian. – Játsszik velünk? Ha igen: mit és miért?”... Mindig voltak ilyen rejtélyes és váratlan ötletei! Mondta is, hogy néha trükkökkel tanít. Titánia kezébe nyomott egy fáklyát, és intett mindenkinek, hogy indulás. Én is fáklyát fogtam, és elindultam velük. Fogalmam sem volt, hogy miért... Majd kiderül, gondoltam.)

A tanítványok seprűt, vödöröt ragadtak, mintha csak takarítani mennének. Fáklyákat gyújtottak, és bejárták az egész cirkusz épületét. A folyósokat, a pincéket, még az alagsori gépészeti rész néhány helyiségét is.

Vaksötétben botorkáltak, lobogó fáklyákat szorongatva, mivel sehol sem volt már villany.

Először csak játéknak tartották ezt a „pokolra szállást”, a Mester mókás trükkjének, de aztán elfogta lelküket egy addig még sohasem tapasztalt, megnevezhetetlen rettegés.

Alakjuk rémisztő árnyjátékká nőtt; hol fenyegető sárkányokká hatalmasodtak, hol eltörpültek, és a lobogó lángoktól kísértetként hullámoztak a falakon. Mintha egy sírkamrában jártak volna, nyomasztó álomban, melyből nem tudnak felébredni.

Mire visszatértek a porondra, arcukon ott tükröződött az ősi iszonyat.

Mert ugyan nem találtak senkit... de hátha!

És ott volt a feneketlen homály, amelyben néha egymásba botlottak. Nyilván ezt akarta a Mester: hogy lássák egykori boldogságuk helyszínét holtan, kísértetvárosként. Lássák a cirkuszt így, mint egy üres csontkoponyát, belülről, lélek és élet nélkül.

És ott volt maga a sötétség. A világosság hiánya az „örök sötétség” érzését kelti.

Nincs riasztóbb, mint amikor életünk otthonos színhelye sötétségbe borul. Minden sötétségben ott él a gyamnunk, hogy örökké fog tartani.

Ez valami ősi, teremtés előtti iszonyat. A fénytelenység rémülete.

Főleg Bembinek, a him oroszlánnak a ketrece volt nyomasztó. Áporodott hűgyszag terjedt benne. Szenvedésszag. Állítólag itt altatták el örökre. Az idomárja, Mr. Szelim nem tartotta fontosnak, hogy elvitesse a ketrec sok szemetét. Itt maradtak Bembí óriási kellékei, a csillagos dobogója, az ostor és a tömör labda, amelyet még kölyök korában pofozgatott. És ahogy a fáklya fénye rávetült, ott volt Bembí fényképe is a falon. Pofája tátva volt, de nem dühösen, mint a felhorkanó, híres filmoroszláné, hanem mosolyogva. Fölhúzott inye alól kivillant két hatalmas szemfoga; láthatóan jókedve volt az óriási macskának. fogalma se volt, milyen végzet leselkedik rá és a cirkszára.

(„Az Isten oroszlánja” – jutott eszembe a Mestertől kapott nevem, az Ariel jelentése. Ó, istenem, szegény oroszlánok!)

Amikor visszatértek a tanítványok, leültek mind a Mester köré.

– Nos, poverelli, most pedig beszélgetni fogunk.

Nem azért küldtelek benneteket a sötétbe, hogy rémet, kémet vagy bármiféle titkos ügynököt találjatok, mert

azok nem ott vannak, hanem belénk vannak építve. Sajnos. A nevük: félelem és rettegés.

Az volt a szándékom, hogy féljete.

Szorongjatek.

Rettegjete.

– De miért, Mester?

– Mert ez az életünk *alaphangja*, Ariel. Manapság az „élni” azt jelenti, sötétségben élni. Ez ilyen. Nemcsak a cirksz – a lelkünk is ilyen. Fényes nappal is. Ez az érzés a mai ember alapérzése. Félnék. Ebből kell kiindulni. Ebből a szorongásból szabadít meg bennünket a tánc! A tánc nem egyéb, mint tűzcsiholás a sötétségben. Szabadulóművészet. Ma élni azt jelenti, hogy a pokolban élni.

Kis szünetet tartott, majd így folytatta:

– Őszintén beszélek, barátaim! Gondolom, elég erősek vagytok már az igazsághoz. Én előbb-utóbb átlépek a szellemi hazámba, de ti még itt maradtok a holnaptól való rettegés birodalmában, melyben a legnagyobb elővigyázatra lesz szükségetek.

Elmesélek nektek néhány önvédelmi trükköt, amolyan szellemi karatefogást.

Mondanom se kell, hogy mindaz, ami itt elhangzik, kifejezetten nektek szól. És azoknak, akikben ott él már az eljövendő szabad gyermek – vagyis az Isten bohóca.

Egy civil, egy „mai ember” ezt meg se értené.

Haladjunk sorban, madárkái! Először ismerkedjünk meg a világgal, amelyben élünk.

– Mi legyen a fejezet címe? – kérdezte Ariel.

– A címe?... Legyen nagyképű címe:

Bohócbeavatás. Bario önvallomása

– Első tétel: nagybetű...

MINDEN EMBER ÖRÜLT!

Ez az első szabály.

Normálisnak csak azt az embert lehet nevezni, aki szeret, ezért – mivel szeretni a szó igazi értelmében manapság senki sem tud – minden ember örült.

Ez alól igen kevés kivétel van. Még a bohócok között is nagy ritkaság. Ha most önmagatokba néztek, egymásra vagy rám, azt látjátok, hogy valami tüzecke pislákol ugyan bennünk, de nem az igazi.

Elsőször is, mert félünk.

Félünk a holnaptól, a haláltól, a sötétől.

Közlöm veletek, ha valóban szeretnénk, se a jövőtől, se a sötétiségtől nem félünk.

Aki szeret, annak nincs félnivalója, mert a mindenség vele van. A legnagyobb pech, ami történhet vele, hogy meghal, ami számára nem a sírgödört jelenti, hanem örök életet.

Az igazi bohóc nem él, hanem... Nagybetű!...

ÖRÖKKÉ ÉL!

ÉS AZ ÖRÖKLÉT SZERETETBŐL VAN SZÖVE.

AZ IGAZI BOHÓCOT AGYONVERNI SEM LEHET.

MERT MINDIG FELTÁMAD.

Megölik – föltámad.

Újra megölik – újra feltámad.

Olyan, mint a keljfeljancsi vagy a Csodálatos mandarin.

Mi ettől, sajnos, messze vagyunk még.

Mert ott van én-ünk.

Az Én-Én-Én-Én-Én!

Itt van például a mi esetünk: *Puck és én történetem.*

Puck, ugye, lökött, ezt nem is kell külön mondanom. Hajtja a szabadság vágya. Képes lenne egy lábon kiugrálni innen, csak hogy egyedül lehessen!... Számára a szabadság: én, én, én, én, Én! Nincs benne senki más. Csak én-én-Én! A fél szemem mindig rajta van: nem tudom, mikor ugrik még egy halálos varázsugrást: „Hátha mégis sikerül repülnöm, egyedül!”

Született szabadulóművész.

Teljesen megértem őt.

Mert én is lökött vagyok ám! Én is szabadulóművész vagyok! Bennem is ott tombol az én, én, én, ÉN!

Ráadásul megöregedtem. Elfáradtam. Elegem van. Gondoltam, ma éjszaka leteszem végre a lantot. Nem csak a pályám, a tanítás terhét is. És erre mi történt? Ahelyett hogy elkezdhetnék végre élni, egyedül én-én-ÉN... élni egy befelé forduló, magányos életet, ahelyett, hogy *végre szabad lennék*, cipelhetem ezt a lökött Sasverebet a nyakamban!... Akitől a maradék hajam is leég!... Tudjátok, mi volt a tervem?... – ábrándosan csillogott a szeme, mint egy sóvárgó gyermeké. – Hogy ma reggel, ha elválunk: irány a tengerpart! És úszok végre egy jót a zöld-arany hullámokkal simogató hűvös óceánban! Bele a felkelő arany-ezüst Napba!... Ehelyett: irány a kórház!... Hordágy, röntgen, fogkefe, hálóg, vécepapír, papucs...

Ha mi szívből szeretnénk egymást, nem éreznénk a helyzetet tehernek.

Boldogok lennénk mindketten.

Lábfájás és cipelés ellenére is.

Ha kedves számunkra valaki, a papucs és a véccé-
pírja is többet ér, mint az arany Nap és a tenger!

De mivel még egyikünk sem igazi bohóc, hanem csak posztmodern örült, ideg- és lélekbeteg, ott lakik bennünk a szeretetre képtelen rohadt kisördög, az én-én-én, aki azt üvölti: „Szabadulj meg a másiktól!!!!... Eld az életed! Élet az: függeni valakitől?... Pláne, egy ilyen önfejtő, lökött majomtól, akitől pillanatonként fölmeleg a vérnyomásod?!“... És az ő számára élet ráhagyatkozni egy ilyen öreg, erőszakos, önző, egoista, autista, artista, atavista, autokrata pasira, mint én?!... Vagy bárkire, amikor szabad akar lenni?! Így van, Sasvérébem?

Puck keservesen sóhajtott.

– Második tétel: Nagybetű!...

A BOHÓC BOLDOG!

Nem magunkról beszélek. Mi nem vagyunk még igazi bohócok. Én is csak tanítom a bohócságot. Egy-egy pillanatomban azzá is válok. De aztán visszazuhanok újra a civilek közé. Ahogy manapság mondják: „kijózanodok”

Vagyis gyengék még a szárnyaim.

Az igazi bohóc, aki utoljára két-három éves koromban voltam, szárnyak nélkül is tudott repülni.

„Kisfiam, te nem élsz a földön!” – mondta a nagyapám és hangjába a bosszúság mellett némi irigység is vegyült. Akkor még igazi bohóc voltam!

Akkor még tudtam, hogy mi nem élünk a földön.

Csak átutazunk rajta.

Mit jelent ez?

Azt, hogy nekünk az élményeken és a tapasztalatokon kívül nincs itt semmink.

És nem is lesz, soha!

Nem úgy, hogy házunk, vagyunk, bankbetétünk, hatalmunk, földünk, gyűrűnk, nyakláncunk és karóránk nincs, de még karunk, lábunk sincs... Hajról már nem is beszélek, mert azt már el is vesztettem!... Ezt mind csak az átutazáshoz kaptuk kölcsön, mert ebben az országban – ami nem a miénk – olyan testben járunk, amely az itteni éghajlathoz van szabva, és idővel rávenül az emberre, és nem tud benne élni.

Semmi nem a miénk! Mindent le kell adni a kijáratnál!

És amiről a leginkább azt hittem: az „enyém”, a kalapom, a fene tudja, hol gurul! Az én világhíres Bario-kalapom! Kidobták, csibészek, az én egérszürke jellemkalapomat, ami inkább volt az enyém, mint a saját fejem!... És tudjátok, mit mondok? Ott egye meg a fene!

„Ha nem változtok meg, és nem lesztek olyanok, mint a gyermekek, nem mehetnek be a mennyek országába.”

Emlékeztek rá?

Így tanította a mesterek Mestere.

Mi most azon ügködünk, hogy megváltozzunk.

És ha ez néha sikerül, akkor nem hiányzik semmi. Nem baj semmi. Nem kell semmi. Nem félünk semmitől. Nem függünk senkitől, mert miénk a mennyek országa, és tudjuk, hogy ez az ország bennünk van.

Jön velünk mindenhová.

Nem kell, hogy égjen a villany vagy égjen a fáklya: a saját fényünkben járunk.

S ezért bárhová kerülünk is, a sötétség körülöttünk felderül. Pincében, lövészárokban, kórházban, menhelyen,

egy halálra ítélt cirkusz vaksötét alagsorában... ad abszurdum, még egy bankban, templomban vagy akár a parlamentben is.

Ezt a szót írd le nagybetűvel és három felkiáltójellel...

FELDERÜL!!!

Ami azt jelenti, jól figyeljetelek, hogy a Világosság és a Derű párban járnak! Mert a kettő: egy.

Ahová belépünk, ott *derültség* lesz.

Felderültség.

Hajnalhasadás.

A mi Istenünk kacag.

Nem azért, mert lát minket – azon akár sírhatna is! – hanem mert a derű a lényéhez tartozik.

„Legyen felderültségi!” – mondá az Úr, amikor a kaotikus, rettegő, sötét Semmit *fényre derítette*.

És a Fény megszületésével Ő is nevetni kezdett.

Amikor valaki azt mondja, hogy *az élet tiszta röhej*, azt jelenti, hogy az illető megvilágosodott.

Most lett bohóc.

Harmadik tétel: nagybetű!

A BOHÓC NEM SZERET MEGHALNI!

Ha választania kell a csirkepörkölt és a halál között, tuti, hogy a csirkepörköltet fogja választani.

Akkor is, ha a csirke kissé rágós.

Míndez nem azért van, mert szereti a rágós csirkét. Még csak azért sem, mert fél a haláltól.

Mert amúgy, persze, fél tőle – ha nem is annyira, mint a civilek, mert számára a halál csak átváltozás. Átlépés egyik világból a másikba. És a bohóc minden világban csak átutazó. Otthon egyik világban sincs. Nem azt mondja, amit a vallásos emberek, hogy „A földön idegen vagyok, odaát van az igazi otthonom”, hanem azt mondja, hogy: ...Nagybetű!

AMÍG VAGYOK, MINDEN VILÁG KÁPRÁZAT!

Ez is, az is. Az e világ is, a túlvilág is! Ha meghal, nem a valótlanból kerül a Valóságba, hanem egyik varázslatból a másik varázslatba jut.

Mi varázslatból varázslatba élünk.

Éjszaka álmodunk: varázslat. Reggel felébredünk: az is varázslat.

Egyik sem valóságos.

A bohóckirály ezt úgy mondta:

„Mi oly anyagból vagyunk, mint álmaink.

És kis életünk álommal van kerítve”

Egy vallásos ember pedig így mondaná... Nagybetű!

ISTENEN KÍVÜL SEMMI SEM VALÓSÁG!

Minden álomszerű.

Vannak szép álmok és csúnya álmok – de álmok.

Amit persze mindig százötvenezer százalékos valóságnak hiszünk.

Nem az, poveretti!

Minden játék.

Itt vagy odaát, ébren vagy álomban, földön vagy a szellemvilágban, de minden játék.

S aki a lélekkel játszva örvendezik, annak szabad minden világ.

Drága nagyanyám – az apai nagyanyám, Pepi néni –, akitől mindezt nagyon korán megtanultam, éppen ezért nem tudott meghalni.

Ez egy nagyon tanulságos história!

Elmesélem nektek Pepi mama történetét.

Pepi néni. A forgóajtó misztériuma

(Bár hallanátok, ahogy Bario mesél! Ahogy ő elmondott egy történetet, azt sajnos nemcsak egy kezdő, de egy igazi, profi író sem tudná leírni, mert a lénye, mint minden utánozhatatlan és nagy előadóművészé, egyszerűen átvarázsolta a mondatokat. Azt mondják, egy Mester élő szavakkal tanít. Ez igaz, de nem azért, mert a kimondott szó erősebb, mint az írotté, hanem mert a Mester eleven sugárzása benne van a szavakban. És a szavak közötti szünetekben is.)

– Fantasztikus östehetség volt Pepi néni, de ő a színpad deszkái helyett az életet választotta. Emlékezetem galériájában, amelyben az Isten bohócait őrzöm, a díszhelyen van. Egész hosszú élete egyetlen folytatódó előadás volt. Játszott az utcán, a villamoson, a hentesüzletben, a pia-

con, a közhivatalokban. Játszott a bankban, az orvosi rendelőben, a temetéseken, és főleg otthon, a családjában is. Szüntelenül táncolt, dalolt, ölelt, csókolt, beszélt, főzött és veszekedett. Ahogy éppen kedve tartotta. Imádkozni csakis táncolva tudott, ezért a papok rettegtek tőle a szentmisén. De féltek tőle a rendőrök is, mert kisgyermeknek tekintette őket, barackot nyomott a fejükre. A hentesnek pedig, a bolsevista diktatúra legvéresebb korszakában, a képébe vágta a húsz deka parizert, és azt kiáltotta a zsúfolt üzletben:

– Ezt zabálja meg Joszif Visszárionovics Sztálin!

Drága nagyatyám, aki nemcsak kitűnő vibrafonművész, de nagy diplomata és réalpolitikus volt, egy gondosan összeírt lista alapján végigjárta a hentest, a segédjét és az üzlet vevőit; igyekezett elmagyarázni külön-külön mindenkinek, hogy a nejének hiányzik egy kereke. „Erről – mondta – mint férj, nem szívesen beszélek az elvtársnak, azt hiszem, ez érthető, de sajnos ez a szomorú helyzet. A nejem nem beszámítható.”

Eközben Pepi mama otthon dalolni tanította az unokáit, többek között a *Kalinka* című orosz dalra, melyet rögvest el is táncolt nekik. Gopakot is tudott táncolni, hetvenévesen! Guggolva, csipőre tett kézzel rúgta ki a jobb és a bal lábát, miközben kedélyesen korholta a nagyapát: „Miért csinálsz mindenből politikát? Ha a parizer romlott, akkor romlott!” Majd táncra kérte az öreget mezítláb; de ez már más nóta volt, érzelmesebb, a „Hej, te büszke kozák” – és ahogy suhant vele, huncut dolgokat suttogott a fülébe.

Imádott bennünket, kőlyköket. Mi csak úgy hívtuk: a „műsoros nagymama”. Nála láttam először, milyen

lebegve élni. Minden játékká vált körülötte. A veszekedés is. Élvezte. Teátrális villámharaggal csapta földhöz a tányérokat, s utána kacagva seperte össze a cserepeket. És ha megjelent a piacon, s éppen rosszkedve volt, a kofák egy rémült „Jön!” kiáltással leborították ponyvával az áruikat és zárást színleltek.

Volt azonban egy rossz szokása a mamának: képtelen volt búcsúzni.

Illetve hát, elköszönt ő mindig, hosszadalmasan elbúcsúzott mindenkitől, majd fölrette madárfészekre emlékeztető tollas kalapját s elment – de ahogy bevágta magamögött az ajtót, újra kinyitotta, s így szólt:

– Csak azt akartam mondani még...

Visszajött és elmondta.

És elment.

Fellélegeztünk.

De újra visszajött.

– Csak azt akartam mondani még...

És elmondta. Vagy elénekelt. Vagy elszavalta.

Vagy eltáncolta.

Attól függött, mi szorult éppen bele; próza, vers vagy dal. Magyar volt, hát magyar nótákat és verseket szavalt.

Halála előtt azonban már saját verseket is mondott.

Azt mesélte, hogy ezeket már nem ő írja, hanem a túl világról súgják neki.

Mert fél lábbal már odaát volt.

Százéves elmúlt, de még mindig szavalgatott, az interjú osztályon is.

És Dankó Pista dalait énekelte.

„Nem vagy legény, Berci!”... „Egy cica, két cica”
„Vásárhelyi sétatéren Béla cigány muzsikál”... Vagy am

lyik nótával a nagyapámat gyötörte hetven éven át: „Ne gyónj nekem, minek gyónnál!”...

Ezt dalolta, és sok zavaros ihletésű, érthetetlen nótát (melyeket, mint mondta, a szellemvilágból sugalmaztak neki), miközben kapta az infúziót. Mély, rezgő, gurgulázó torokhangon énekelt, mint egy jakut sámán – igaz, hogy nem volt már a szájában a protézise.

De nem tudott meghalni.

Vagy inkább így mondom: nem tudott végleg meghalni.

Képtelen volt rá.

Ötször fordult elő, hogy örökre lehunyta a szemét. Az orvos, aki felette állt, jelezte a rokonoknak, hogy vége, de a nagymama kinyitotta a szemét, s elénekelt még egy strófát.

A pap is ötször adta fel neki az utolsó kenetet.

Amikor hatodszor is hívtuk, azt mondta, hogy súlyosabb helyre kell mennie.

A mama ki-be járt a két világ között. Hozta a híreket a halott rokonainktól, a szentektől s azoktól a rég eltávozott hiú dalszerzőktől, akik nem tudtak elszakadni a földközeli szféráktól, s mindenáron meg akartak nyilvánulni általa.

– Pepi néni – mondta neki kiabálva a főorvos, mert ha a mama énekelt vagy haldoklott, nem hallott senkit –, Pepi néni, döntse el, az isten szerelmére, meggy vagy marad, mert engem vár otthon a családom!... Három gyermekem van!

De ez nem volt érv.

A „Csak azt akartam mondani még” kielégületlen szomjúsága újra és újra visszahozta a drága mamát a

földre, akibe akkora nótás kedv szorult, hogy képtelen volt meghalni.

Végül, azt hiszem, meggyőzhették odaát, hogy majd egy következő inkarnációban előadhatja a számait, és akkor békésen lecsukta a szemét.

Odaát meg azonnal kinyitotta, s bizonyára azóta is énekel, boldogan.

Bario szünetet tartott, majd folytatta:

– Jól értsétek meg, barátaim: az ide ítélt ember számára a halál egy fal, mely mögött nincs semmi.

A vallásos emberek többségének pedig a halál egy szűk kis szülőcsatorna, amelyen ha végre átpréselik magukat a túlvilágra jutnak: örök kárhozatra vagy mennyei boldogságra.

A bohóc számára viszont a halál nem más, csupán egy forgóajtó.

Ki-be jár rajta.

Hol itt van, hol ott.

Világát pedig a saját szívében hordja, s ezért számára minden világ csak *tudatállapot* kérdése.

Tudja, hogy a Mindenségnek – mint a tudatállapotainknak is – különböző *valóságszintjei* vannak.

Minden csak kivetítés, káprázat és álomszerűség, melyet amíg benne vagyunk, úgy hívunk, hogy „valóság”. A lét olyan, mint egy sokemeletes ház, melynek alagsorában és földbe vájt pincéjében sötét van, a tetején pedig, az ég közelében szikrázik az Aranynap világossága – de azért a nyirkos pincében is elég jól lehet élni, ha valakinek derűs a szíve és szépet álmodik. Tudatállapot kérdése. Ti azért féltetek az előbb odalent, mert nem vagytok még igazi bohócok.

Amit a könyvek „szféráknak” neveznek, azok nem egyebek, mint tudatunk különféle állapotai, amelyek ha egy bizonyos síkon összegeződnek, országokká, népekké, történelmi korokká fagynak – de a lényeg a *saját szellemünk világteremtő, mágikus erejében van*.

Ezt ti most nem értitek, mert csak fecsegek, de ha csip-pentenék az ujjaimmal és megszólalna a tarantella, és újra táncra perdülnénk, azonnal éreznétek a saját bőrötökön mindazt, amit elmondtam... Nagybetű!

ÁTÉLNÉTEK, HOGY EGY MŰKÖDŐ ÉS FÉNYES CIRKUSZBAN IS LEHET A BOHÓC NAGYON SZERENCSETLEN ÉS BOLDOGTALAN!

ÉS EGY HALDOKLÓ CIRKUSZBAN IS LEHET VÉGTELENŰL BOLDOG – HA A SZÍVE VIDÁM!... MINDEN ITT DÖL EL!

A MENNY ÉS A POKOL BENNÜNK VAN.

És ujjával a mellére csapott.

– Táncoljunk, Maestro! – szakadt ki belőlük, szinte egyszerre. – Táncoljunk, ne beszéljünk!

– Prego! – kiáltotta a Mester. – Irány egy más világ! És varázsjelet adott a magasba.

A szabadságról, még egyszer

Ezúttal nem fönről, hanem a manézs befutója felől harsant föl a zene.

Mintha kintről közeledett volna egy vidám zenekar.
Ez másfajta tarantella volt. Nem a vad pizzica, hanem
lágyabb tánc; harmonika, tamburella és fuvola kísért; sőt
úgy tűnt, mintha valami vegyes kórus is énekelt volna,
de csak úgy, mint ahogy az esküvői lakomákon énekel
a sokaság – vagy még inkább, mintha a régmúltunkból
szólna a nóta, amikor még jókedvűek voltunk.

– Én most Ariellel táncolok – jelentette ki a Mester. –
Te pedig, Oberon fiam, ezúttal cipeld a fejedet az én édes
terhemet!

– Igenis, Mester... De hol van?

Hol van Puck?

Hová tűnt?

A porondon nem volt.

Itt ült az előbb.

Az anyját! Ez megszökött!

Irány, utána!

A nézőtérén nem volt.

A manézs függőnye mögött nem volt.

A folyosókon sem, sehol.

„Puck! – kiáltották – Puck! Hová a fenébe tűntél?”

Messzire nem szökhetett, mert szütyőkéje ott hevert
kibomolva a piros bársonnyal borított pisztni tetején.
szerteszét gurultak a petárdái, a szentképei és mágikus
kövecskéi – de Puck nem volt sehol.

– Én ezt agyoncsapom – jelentette ki a Mester minden
különösebb hangsúly nélkül.

Még a borogatását is elhagyta; ott hevert a bokájáról
ledobott fásli a porond közepén.

Csörgött a tamburella, zengett a láthatatlan kórus is,
de ő nem volt sehol.

– Hahó!...

A magasból hallatszott a kiáltás.

Először jobbról... aztán balról.

– Hahó!

Ott lengett fent, a kupolából lógó hosszú kötélén a vörös
kis kobold.

A vastag kötelet kígyóként fonta meztelen bal lábára.
A töröttet pedig, melyről lehullott a fásli, s amelyen még
lentről is látszott, hogy céklavörös és csúnyán dagadt, föl-
felé tartotta, miközben szabad kezével – mert csak egyet-
len kézzel kapaszkodott – narancsszínű kendőjét lobog-
tatta a társai felé.

A beteg lábával hajtotta magát. Összehúzódott, homo-
rított, összehúzta, homorított, rúgta, rúgta a levegőt; egyre
nagyobb ívben suhant át már nemcsak a porond, de a sötét
nézőtér felett is, miközben röhögve kiáltotta:

– Háhá!... Nézzétek, poverelli! – idézte gúnyosan
a Mester kifejezését. – Már *majdnem* repülök!

A Mester tenyerébe temette az arcát.

Örjögött.

– Fogjátok meg! Kapjátok el, mert a saját petárdájával
lövöm fenékbe!...

Elindult hát Puck levadászása.

Nem volt könnyű, mert jobb kezéből ledobta a kendőjét,
majd szabaddá vált markával villámgyorsan elkapta a föl-
dig lógó kötelet, és fölrántotta a magasba, mint egy kígyót.

Igy aztán alulról még ugrálva sem lehetett elérni.
Oberon kénytelen volt egy kötélleltrán fölászni utána, és
valahogy a lány mellé kormányoznia magát.

Ő azonban nem adta fel könnyen a csatát. Merészen
lengett körbe-körbe, fejfelé, miközben minden kihul-

lott a zsebéből; elpattantak blúzának gombjai, s láthatóvá váltak apró mellecskéi és a repülés kéjétől megduzzadt mellbimbói.

Énekelt.

*Hegyen át, völgyön át
Berken át, kerten át
Járok, hol madár se volt
Sebesebben, mint a hold*

Senki sem tudta úgy kihozni a sodrából a Mestert, mint ez a lány. Még meg se szólalt, az öreg bohóc máris ideges volt. Ha pedig megszólalt, szabályosan összerázkódott, mintha áramot vezettek volna a testébe. Most pedig, ahogy megpillantotta fönt, az életveszélyes magasban, Bario egyenesen úgy érezte, hogy menten agyvérzést kap tőle.

Nem tartotta vissza a dühét. Soha. Két ököllel verte a saját halántékát, tenyerével ütötte, csapkodta és pofozta saját arcát, dőngette kopaszodó, kemény fejét, saját olaszos temperamentummal, miközben eltorzult arccal és tátott szájjal üvöltött, rettenetes hangon, hogy áááááááááááá!

(Mondják, ahhoz a varázsképeséghez, amellyel a Mester rendelkezett, szokatlanul nagy energia kell. Lelki atomot. Ezt nem lehet semmiféle önfegyelemmel vagy „elfojtással” kezelni. A Mester ha kitört, borzalmas volt. Fékezhetetlen. Olyan volt, mint egy vulkán. Erről nem írtam, de ilyenkor rettegtünk tőle. Én is.)

Csak később vallotta be az öreg, hogy valóban megszádlult; egy pillanatra megszűnt a látása, sőt a hallása is; nem hallotta például, hogy Puck dalol odafönt.

Végre, nem kis küzdelem árán, Oberon lehozta a lányt a magasból. Fél kézzel és fél lábbal nemigen volt vele szemben esélye. Az izmos fiú kimarta az ujjai közül a kötelet, melynek vége visszahullott a földre. Itt aztán a többiek megragadták a végét, és Oberon – egyenként lefejtve róla a lány görcsösen kapaszkodó ujjait – végül is lehozta őt a porondra.

Mondani sem kell, hogy véres volt a tenyere.

– Majdnem repültem!... – nyalogatta sérülését.

A Mester nem nézett rá.

Mélyen lehajtotta a fejét, egészen a földig, mint egy imádkozó muzulmán.

Így mondta, a fogai között morogva és szóttagolva, szinte bele a porondba:

– Olyan nincs, hogy „majdnem”... Valaki vagy repül, vagy nem!... A „majdnem” azt jelenti, hogy kitöröd a nyakad!

– Nem bírom a rabságot.

– Attól, hogy valaki nem repül, még nem rab.

– De rab!!!!!!!

Csend.

A Mester nem ment bele a vitába. Annál is kevésbé, mert túlzottan dühös volt, miközben tudta, hogy a lánynak valahol igaza van.

Lassan, nagyon lassan megnyugodott.

(Ilyenkor különleges légzőgyakorlatokat csinált.)

Fölállt.

Odalépett Puckhoz. A hóna alá nyúlt, magához emelte és azt mondta:

– Kapaszkodj belém, és ugrálj a cuccaidhoz. Így ni, gyerünk!... Szedd össze a sok szart!... Adjatok rá valami blúzt! Petárdákat minek hordasz magadnál?

– Jelet adni az Istennek, ha bajban vagyok.

– Gondolod, hogy e nélkül nem lát?

– Nem. Tuti. Különben nem törtem volna el a bokámat. Odabicegtek valahogy a porond szélére. A Mester óvatosan leültette a lányt a szétszórt holmija közé.

(Már nem volt rá dühös.

Sajnálta.

Sőt, a szájalommal együtt valami megnevezhetetlen érzés is átszaladt rajta. Erre mondják, hogy „összeszorult a szíve”).

A lány egyenként dobálta vissza a szütyőbe a vackait.

– Menj csak!... Menjetek, táncoljatok! – mondta. – És majd nézlek benneteket, és a lelkemmel táncolok.

Bohócszerelem

Nem mindegy, hogy egy tánc milyen lelkiállapothoz indul.

Dühből, sóvárgásból, szomorúságból, vagy csak azért, mert éppen kedvünk kerekedik táncolni.

Az ekstázisélménynek józan alapja van.

Ezért mondják, hogy a boldogtalan ember ne igyon, mert még boldogtalanabb lesz.

És a rejtett feszültségünket gyakran nem oldja az ital, csak még agresszívabbá tesz bennünket.

A hétköznapi életből nem lehet könnyelműen az ünnepbe ugrani.

Tudta ezt jól a Mester, ezért nem maga kezdte a táncot, mert lelkében még nem csitultak le teljesen a dühroham hullámai, hanem fölvette a földről az elhullott narancs-színű kendőt és átadta Arielnek, hogy az ő szőlőjével induljon a tarantella.

Ariel sebesen lejegyezte még az utolsó mondatokat, majd betette csodatollát a nyitott füzetbe, kilépett cipőiből, ujjai közé fogta a kendőt, ütemesen meglengette, mintha jeleket adna az ég felé – és táncolni kezdett.

Titánia is elővette halványkék kendőjét. Ő is meglengette a feje fölött táncra csábítva Oberont.

Végül a Mester is táncolni kezdett.

Két tenyerét egymásra fektette a háta mögött, és szálfegyenes derékkal, büszkén fölemelt fejjel, hol előre, hol hátra ugrálva táncolni kezdett Ariel előtt.

Közeledtek egymáshoz.

Ők is, Oberonék is.

Ariel lábujjai alig-alig érintették a talajt; hol megközelíthetetlen női méltósággal a magasba nézett, hol leplezetlen sóvárgással a táncosára.

Lassan közeledtek egymáshoz, úgy, hogy lábaikat keresztezve egyre többet és többet lépegettek egymás felé, mint távolodva. Mintha kettőjük vonzása fokozatosan győzné le a távolságtartást.

A magány legyőzéséről szólt ez a tánc, az pedig – mint tudjuk – nem könnyű.

Ugyanezt a táncot járta a másik pár is. Bár ők még messze voltak egymástól. Oberon hátratett kezekkel ugrált előre-hátra a lábujjhegyen pörgős a kendőjét jobbra-balra lengető Titánia körül.

Egyedül forgott a lány. A kék kendő a feje fölött örvénylett.

A Mester azonban most hirtelen elkapta Ariel narancsszínű kendőjének csücskét.

Épphogy a végét fogta.

Megszorította.

És a kendővel együtt lassan magához húzta.

A kendő hosszú volt, és Ariel lábujjhegyen hol belepörgött a kendőbe, hol kipörgött belőle; végül egészen beletelekeredett. Arca ott volt a Mester arca előtt. A kontaktlen csén át fényesen csillogó szemével nézett Bario szemébe. Érezte lehetét. Majd hirtelen visszapenderült és háttal neki járta tovább magányos táncát.

De a kendőt már nem engedte el egyikük sem.

Ki-be pörgött a lány a tarantella csörgő-doboló, szenvedélyes ütemére; egyre közelebb került a férfihoz, így fokozatosan veszítette el szabadságát. „Szorult a hurol.” A kendő már összefogta kettőjüket, egymás mellett táncoltak kis mozdulatokkal, inkább csak a testükkel, mint a lábukkal.

Arcuk majdnem összeért.

– Hogy ír a varázstoll?

– Remélem, jól.

– Ugye, látsz engem? Józanul?

– Próbállak látni.

– Fontos, hogy ne csak érezz, láss is! Okosan. Lásd a hibáimat is! Ez a te feladatod...

– Micsoda?

– Hogy ne csak szeretni, de ítélni is tudj, személytelenül. Ezért bíztam rád a munkát. Te vagy az én „evangélistám”, Ariel.

– Remélem, sikerül – mosolygott.

– Leírod a vacakságaimat is?

– Mit nevezel vacakságnak?

– Ahogy például őrzöngtem az előbb. Mint egy dühöngő elmebeteg. Méltatlan egy bohóchoz. Azt hittem, agyoncsapom ezt a hülyét! Írd bele, hogy nagyon hitvány vagyok. Örömet tanítok, de néha nincs bennem öröm. És szabadságot, mégis rab vagyok. A szomorúságom és a szenvedélyességem rabja. Kétségbe tudok esni. Ez benne van?

– Most már igen.

– Láttad, milyen ostobán viselkedtem?

– Még többet is.

– Mi az a több?

Ariel pár ütemet táncolt, majd amikor újra közel sodródott a férfihoz, azt mondta neki:

– Igazán csak az tudja az embert ennyire kihozni a sodrából, aki fontos neki.

Táncoltak.

Közel is, távol is egymástól.

Ariel kissé gúnyos mosollyal nézett a férfiira.

A Mester követte a lány gondolatát, és Puckra pillantott.

A vörös szabadulóművész négykézláb kotorta össze holmiját a földről. Nem is nézett a táncolókra. Mint egy

beteg macska, fájdalmasan nyalogatta a tenyerét, mert lejött róla a bőr.

– Megengeded, hogy ezt nagybetűvel is leírjam? – kérdezte Ariel.

– Mit?

– Amit én mondtam.

– Írd!

IGAZÁN CSAK AZ TUDJA AZ EMBERT KIHOZNI
A SODRÁBÓL, AKI FONTOS NEKI.
AKIT SZERET.

(Nem tudom, mi a jobb: az elvakult, szédült örvény, vagy a magány nyugalma?)

Lehetséges, hogy a forró pokolban nagyobb boldogság van, mint a hűvös mennyországban? Vajon igazam van-e, amikor azt gondolom: „Bár velem is így üvöltene!” Bár engem is megütne!... Bár miattam is ÍGY pofozná magát, és verné két ököllel a fejét és a cirkusz porondját!”

Nem tudom... Nem tudom!...

Azt kérte, hogy lássak. Hogy nézzek a józan szememmel is, nemcsak a részeg szívemmel, mert csakis akkor tudom leírni ezt a könyvet. Ezt még nem értem. Forrón érezni és hidegen látni? Hogyan lehet ezt? Megkérdezni pedig nem merem tőle, mert túlságosan szeretem.

És lehet, hogy ezt ő se tudja.

Lehet, hogy egy író bohóc és egy élő bohóc között az a különbség, hogy az egyik tisztán lát – a másik meg szerelmes?...

Lehet, hogy egy Író bohóc csakis látásra született?

Édes jó istenem!... Lehet, hogy én író bohóc leszek?!... Ne tedd ezt, könyörgök, ne tedd velem!)

Közben azonban más is történt, amire Ariel csak utólag figyelt fel, és a Mester sem vette észre.

A kendős tánc észrevétlen burkot font Titánia és Oberon köré. Vágyból, gondolatból szőtt hálót.

Ezért tartják Nápolyban és Calabriában is veszedelmesnek ezt a táncot. Az ősi hagyomány szerint kettős hatása van: bele lehet örülni, és ki lehet józanodni tőle. Akit megcsípett a tarantellapók, vagy megőrül a szerelemtől, vagy kigyógyul belőle. Így mondják. Aki nem járta még, nem érti ezt az ellentmondást, de aki táncolta már, kellő odaadással, tudja, hogy ez a tánc örvény: éppúgy bele lehet pörögni, mint kipörögni belőle. Olyan, mint a méreg: gyógyít vagy öl.

Köt és old, attól függően, hogy milyen irányba pörögsz.

Oberonéknak szerencsájuk volt – *(Szerintem, de csakis szerintem, lehet, hogy a Mester egészen másképp látta!)* –, mert ők egymásba forogtak. A végén már összetapadva, szinte egy emberként járták a tarantellát. Titánia kék kendője olyan szorosan fonta körül mindkettőjüket, mint a pólya az egyiptomi múmiákat.

Kibogozhatatlanul egy test lettek.

Van ilyen néha.

Ott ül melletted éveken át az osztálytársad vagy a munkatársad, észre sem veszed, hogy férfi vagy nő. Inkább unod, mint tetszik neked, hozzászoksz a jelenlétéhez, nem több, mint egy ismerős tárgy – egyszerre jön egy pillanat és beleszeretsz.

Nem te változtál meg.

Nem ő.

Csak hirtelen máshonnan kezdtétek nézni egymást.

Erre mondják, hogy „megcsipte őket a pók”.

„La Tarantata.”

Ezt történt most Oberonnal és Titániával.

Ettől a pillanattól kezdve másképp néztek egymásra. Három éve tanította őket a Mester. Számtalanszor táncoltak már együtt, eszükbe se villant, hogy a másik férfi vagy nő, s ha igen, csak futó pillanatokra vagy órákra – most meg szikrát kapott bennük valami, kigyulladt a tekintetük. Alig várták a hajnalt, hogy eltűnjenek innen, és valahol egymáséi legyenek.

Vége lett a táncnak.

Lihegve ülték körül a Mestert, aki maga is fáradt volt már. Szétszúszott a mellénye s az inge; láthatóan rángatóztak a hasizmai, és bordáinak széles kosara föl-le emelkedett.

Fújtatott az öreg.

– Mester – kérdezte Oberon –, lehet szerelmes egy bohóc?

– Lehet... De nem az én órámon!

– De miért?

– Mert seggbe rúgom.

(Így mondta. Bocs!)

– Te nem szereted a szerelmet?

– A szerelmet szeretem. Téged nem szeretlek, kéjszívű hiúz, ha elcsábítod a legszebb tanítványomat, akinek eddig olyan tiszta volt a tekintete, mint a hegyi tó, most meg

vörösén néz, és a háta púpos lett, mint egy sóvárgó vadmacskáé!

– Nem tehetek róla – mondta Titánia.

A Mester felüvöltött:

– Olyan nincs! Nincs olyan, amiről az ember nem tehet!... Ha bohócok akartok lenni, ezt írjátok föl magatokba, nagybetűvel:

OLYAN NINCS, AMIRŐL AZ EMBER NEM TEHET!

Ez a szabadság kulcsmondata! Vagy varázslók vagytok, vagy elvarázsoztak!... Vagy a saját mágiátok teremti meg a valóságokat, vagy valami rajtatok kívül lévő, idegen erő varázshatalma!... Egy bohóc akkor lesz szerelmes, amikor ő akar!... És nem amikor „rátör az érzés” vagy a véletlen éppen úgy hozza!...

– Ezt most én akartam?! – kérdezte Oberon.

– És én? – így Titánia.

– Naná, én! – kiáltotta a Mester. – Három éve vagytok a tanítványaim! Reggeltől estig öleltétek egymás veritékes testét, gondolom, néha közelebből is, mint a táncban! Ne firtassuk, magántügy!... De szerelemről szó se volt! Csak most, hogy közeledik a búcsú, az elválás, a félelem a magánytól, a kilátástalan jövőtől, és jön a rémült gondolat, hogy: „Tapadjunk össze ebben a halálra ítélt, félelmetes, reménytelen világban, mert nem jó egyedül!”... mindez azt kiáltotta bennetek: „Maradj velem!”... Ez nem szerelem, poverelli.

– Hanem mi? – kérdezte Oberon.

– Menekülés.

– És akkor... szerinted... mi a szerelem?

– Azt én nem tudom. Ez itt bohóciskola. Én csakis a bohócok szerelmét tanítom... Az egészen más!... nagybetű...

A BOHÓCSZERELEM KÉT SZABAD LÉLEK SZABAD TÁRSULÁSA!
ELKAPNI EGYMÁST A MAGASBAN, SZOROSAN,
AZTÁN ELENGEDNI – ÉS REPÜLNI TOVÁBB!

A szerelemhez nem elég egy tüzelő szuka és egy kan egér!... Ahhoz egy Király kell és egy Királynő!... Két szabad ember!... Két „magam ura” ember!... Nem sóvárgás, vonítás!... Van benne az is, de nem az a lényeg!... A lényeg, hogy nem elvesztek, hanem kiteljesedtek benne!... És az érzésnek nem a szolgái, hanem az urai maradtok!

Oberon fanyar mosollyal nézett Titániára. A lány vállat vont, de boldogan nevetett.

– De hát Mester... akkor most mi legyen? Ne legyünk szerelmesek?

– Azt nem mondtam. Én csak azt az egyet kérem, kellő tisztelettel, hogy reggel hétig ne legyetek szerelmesek egymásba. Utána azt csináltok, amit akartok! Hét óra tízkor egymáséi lehetek! Ad abszurdum, meg is házasodhattok. De könyörgöm: csak ha jön a reggel!... Addig át akarom adni nektek a bohóclét misztériumát!

– Ez nem az volt? – kérdezte Ariel, miközben gyors írással jegyzetelt.

– Mi?

– Amit most mondtál a szerelemről. Ez nem bohócmisztérium?

– Hogy a fenébe ne lenne az?! Egy zenekarnak játszani kell! Egy táncosnak táncolni kell! Légtornászoknak, zenebohócoknak, zsonglőröknek dolgozni kell! Egy műtőben műteni kell, egy templomban imádkozni, egy szülészetben szülni, s egy bohócsuliban tanulni kell, a fene egye meg!... Mi lenne, ha mindenki azt üvöltené: „Legyünk egymáséi!”... Én például most – megmondom őszintén – szerelmes vagyok belétek!... *Szerelem nélkül nem tudok tanítani!*... Élni se nagyon!... És nagyon fogtok hiányozni nekem!... A cirkusz nyelvén szólva – amit az őrök utál – kurvára fogtok hiányozni!... Üres... sőt... értelmetlen lesz nélkületek az életem...

De attól még józan is vagyok! És tanítok! És táncba viszlek benneteket, olyan táncba, ahonnan *ki is tudok jönni!* Az élet nem tarantella!

– Hanem mi?

– Polka.

– Polkaaaa?!

– Vagy slowfox. Mit tudom én?!... *Minden embernek más-más muzsikája van!* Van, akinek olyan, mint a csöpögő vízcsep. Van, akinek a rémült szív dobogása. Van, akinek nincs is zenéje. Ezeket hívom „zaj-embereknek”. Mindegy, mi szól nekik. Az utolsó időkben mindenkit fenyeget, hogy zaj-emberré válik. Ez a lélekvesztés szomorú tünete. Manapság egy család nyugodtan megebédel, miközben a tévében szöges korbáccsal vernek valakit és hallatszik a halálordítása. Észre sem veszik. „Anyá, add ide a sóit!” mondják... Nagybetű!...

AKINEK A LELKÉBEN MUZSIKA SZÓL, AZ NEM
VISELI EL A ZÜRZAVAR HANGJAIT!... ANNAK

FÁJ A ZENÉTLENSÉG, ÉS NEM BÍR „HÁTTÉRZAJ-
BAN” ÉLNI.

A Mester megvárta, míg Ariel lefirkantja a mondatait. De írás közben a lány föltartotta bal kezét: lenne itt még egy kérdése.

– Mester! Térjünk vissza a szerelemhez... Bocs, de nekem valami még nem világos... Ezek szerint egy bohóc mégsem lehet szerelmes?

– Dehogynem! Nagyon is lehet!... Halálosan szerelmes lehet, akár egy életen át!... Anélkül, hogy tudná, kibe.

– Már hogyhogy?

– Így.

– Ilyen van?!

– Nincs.

– Akkor miért mondod?

– Mert ez az eszményi. Sajnos mi nemcsak bohócok, de emberek is vagyunk. Civilek. S bár tudjuk, mi az, hogy sós, nekünk meg is kell nyalni, hogy érezzük. A só íze a lelkünkben él, de csak nyalogatás után jutunk el ahhoz a felismeréshez, hogy „aha, ez az!”... Nekünk kell egy nő vagy egy férfi, hogy a lelkünkben élő Szerelem érzése föllobbanjon és tárgyat találjon!... De az igazán nagy bohócok, mint Don Quijote vagy Dante Alighieri, soha sem látták a szerelmüket. Életükben talán csak egyszer, s ő sem az volt, aki a lelkükben élt és megváltotta őket a bűneiktől!...

A Mester elővett egy csodacigit, rágyújtott és kéjesen kifújta a dús illatú, színes füstöt.

(Mindig ezt tette, ha valami magasabb ihletre várt, vagy olyasmit akart kimondani, amit maga sem tudott. Én is éreztem már, hogy kevés vagyok valamihez, és jól jönne a segítség.)

– Tündéreim, figyeljetek rám!

Amit én itt tanítok nektek, az nem az Örök Igazság!... Ez csakis a *bohócok igazsága*. És ezért csakis a bohócoknak való! Másoknak méreg!

Ariel műve a Szabadok Könyve lesz!

Ti azok közé a kevesek közé tartoztok, akikben fölfe-deztem a szabadság csíráját!... Nem muszáj kibontani, poverelli!... De ha igen, tudnotok kell a következőket.

Mélyen leszívta, majd kifújta a füstöt, még csücsörítette is hozzá a száját, és azt mondta: húúúúú! Majd így folytatta:

– A bohócnak egyetlen szerelme van.

A szabadság.

Ennek a szerelmének a lényege: a repülés.

Lehet, hogy elfárad a repülésben, és le kell szállnia a földre, de újra és újra föl száll, mert csakis a határtalanban érzi jól magát.

Tud persze kötelékben is repülni! Társa is van, akihez hűséges, s ha az elfárad, vagy a szárnya eltörik, leszáll vele a földre és kivárja, míg összeszedi magát, és a csontja össze-forr. De utána: tovább!

Tovább! Tovább! Tovább, tovább!

Ott érzi jól magát, az égen.

És most jól figyeljetek!

Ha egy bohócban megütközik a szabadságának és a rajnak a parancsa: tuti, hogy a szabadságot választja!

Még akkor is, ha egyedül maradni életveszélyes.

Ha úgy érzi, hogy társai rossz irányba kanyarodnak, azonnal elhúzza, és a maga útján repül tovább.

Legyen az a társ elvtárs, bajtárs, hittárs, munkatárs, élettárs, házastárs – csak olyan köteleket vállal, mely szabaddá teszi őt.

Családjáról is leválik előbb-utóbb, mint fészkeből a repülni tudó kismadár.

A bohócok egyháza a felébredt, szabad lelkek gyülekezete.

Nem tűr a lelkében semmiféle köteleket. Nem akar magához kötni senkit, s nem engedi, hogy bárki is magához bilincselje.

Nincs nagyobb öröme, mint a szerelmével táncolni, de csak akkor, ha ez két *szabad ember* táncá.

Az imént láttatok ilyet, mert néhány percre megjelent köztem és Ariel között ez a csoda!

Azért bátorodom ezt felidézni, mert közben Oberon művész úr és tisztelt kéj- és bűntársa, Titánia királynő voltak szívesek oly mértékben egymásba gabalyodni, hogy ebből az égvilágon semmit sem vettek észre.

Elvesztették a szabadságukat. A menekülésből született szerelmeknek ez a nagy ára.

„Nem tudok élni nélkülük!” – ez lobog most is a szemekben.

Sajnálattal közlöm veletek, hogy *ilyen alapon egymással sem!*

Fogadjátok őszinte részvétemet!

Aki a másikat magáévá akarja tenni szöröstül-bőrtől, lelkestül, annak szembesülnie kell azzal, hogy a szabadság őszönté még egy szármalmas civilben is működik, és hogy előbb-utóbb a Semmit fogja ölelni.

Nagy vizsga ez számotokra, Titána, Oberon – hogyan tudtok majd szeretni?! Ismeritek-e a rémült összekapaszkodás mellett a bátor elengedés művészetét?... Értitek, mit beszélek?

Nem szóltak. Nem értették.

(„Hogy tudnám ezt eltáncolni nekik?” – gondolta Bario, majd hirtelen ötlettől vezérelve így szólt:)

– Én csak rágondolok Arielre, és anélkül, hogy látnám, máris pörgök vele, bármilyen távol van!... Gyere, szorgalmas kisoroszlánom, mutassuk meg nekik!

– Várj, írok még!... – kiáltotta a lány, miközben körmölte a sorokat. – Döntsd el, Mester, mi vagyok én! Táncosnő vagy íródeák!

– Ariel, te vagy a mi bibliánk négy evangélistája! Máté, Márk, Lukács és Szent János egy személyben! – mondta Oberon. – És Mózes is!

– Könnyen dumálsz! – vágott vissza Ariel. – Táncolsz és csajozol! Én meg körmölök itt egész éjszaka!... Bohóc akartam lenni, s amilyen pechem van, a végén író leszek belőlem!

– Attól még nem leszel író, hogy a Mester szavait leírod! – mondta Puck.

– Nem csak leírom! Mit gondolsz, miért mondta, hogy lássak is?... Mert szüksége van az intellektusomra!

– Szegény Mester!

Ariel ezt a gúnyos mondatot is lejegyezte, majd a fiú tenyerébe csapta a füzetét és a csodatollát, s azt mondta:

– Tessék!... Írd te, szépfiú!... Én meg táncolok!

– Az úgy nem lesz jó – szólt közbe Bario. – Arra is szükségünk lesz, amit te élsz majd át, tánc közben.

– Ne félj, utólag úgyis átírom az egészet!... Nem bízom a könyvünket erre a kandúrra!

Fölállt, odalépett a Mester elé és széttárta a karját:

– Mit táncolunk?

– Bolero.

– Kell a kendőm?

– Adok majd valami mást!

Um-tararam...tararam...

Tarata-tam-tam...

Megszólalt a zene.

A Bolero.

Bal kezét nyújtotta, s miközben a pergő ütemekre lassú, visszafogott, szárnynyitogató, büszke mozdulatokkal, lapockáját hol széttárva, hol összehúzáva táncba vitte a Mester a lányt, az még pimaszul visszaszólt Oberonnak:

– Pontos légy, analfabéta! És így kezd a következő fejezetet: „Ariel boldog volt...”

Bolero

A szegény, szentimentális, hülye kis Ariel boldog volt.

Boldog, mint minden lihegő rajongó, tudálékos kis tyúk, beképzelt, lila entellektüel, aki képes istent látni még egy hiú, öregedő bohócban is, egy huncut komédiás

ban, és nem veszi észre, hogy a „nagy varázsló”, bárhogy táncol és bármilyen csodákra is képes, mégis csak egy ravasz férfi, tele tévedéssel, gyengeséggel és sóvárgással a fiatal pipik után.

(A fenti szöveg Oberontól való, és érintetlenül hagytam. Csak hogy jellemezzem az íróját.)

Um-tararam...tararam...

Tarata-tam-tam...

A Mester a porond közepére vezette a lányt.

Ezúttal még a lerobbant, acélkék frakk kabátját is fölvette a tánchoz.

Két ujjal fogta Ariel ujjait, finoman, ahogy tanította – és táncolni kezdett vele.

A Mesternél a *bolero* nemcsak vég nélküli, és egyre szenvedélyesebb menetelést jelentett, fokozatosan erősödő vágyat és eltökéltséget, de mozdulataiban átvette a flamenco elemeit is, melyben a két lény kapcsolata nem csupán odaadással, hanem belső tartással, daccal, sőt megközelíthetlenséggel is párosult. Ezt lábaik ütemes dobolása is kifejezte a porondon. Most persze hiányzott a vasalt cipők kemény kopogása, de így, mezítláb is kivérték a porondon az umtararam... umtararam... tamtam ütemét.

Pontosabban, csak Ariel táncolt mezítláb. A Mesteren tánccipő volt, azzal verte a talajt.

Balra döntötte a lányt, aztán jobbra. Majd önmaga körül vezette. Ariel úgy nézett rá tánc közben, mint egy istenre, aki előtt azonban nem omlik el, hanem még egyenesebb gerinccel, még elegánsabban, a feje fölött virág-

sziromként hajladozó jobb karjával, szikrázó szemmel és önérzettel – nincs rá jobb szó: „büszkén” – táncolt, mint ennek az „istennek” nemcsak a választottja, de egyenrangú társa is.

(„Férfi-nő tánca: király és királynő tánca! – mondta a Mester. – Alább ne adjátok soha, mert az csak szemérem elleni vétség.”)

Bario amikor megpillantotta a lány szemében ezt az öntudatot, átadott neki a frakkja alól egy hosszú meggyvörös tárgyat, melyről később kiderült, hogy összecsu- kott, hatalmas legyező.

Majd két vállát és kulcsontjait forgatva, emelgetve és leengedve, hol teli talpon, hol lábujjhegyre állva, lassan és ütemesen eltávolodott táncosnőjétől.

Immár mindketten egyedül táncoltak.

A lépteik egyforma ritmust topogtak, és a mozdulataik épp oly összehangoltak voltak, mintha még mindig szorosan ölelnék egymást.

Ariel a magasba emelte két karját, s olyan lett, mint egy kinyílt tulipán, majd összecsu- kta az öle előtt – valóban hasonlított egy kinyíló és összezáruló virág szirmaira.

Észre sem vette, hogy a Mester már valahol a porond befutójánál jár, mert úgy érezte, eggyé vált vele.

Ekkor a lány, mint valami óriási, meggypiros szárnyat, kinyitotta a legyezőt, az arca előtt pergette, majd ahogy a magasba emelte, rezgetve átvezette a szája és a homloka előtt; a feje felett csuklóból megpörgette, majd lassan lehúzta; a szemeit, majd az ölét takarta vele; táncoló lényvé

olyanná vált, mint a nagy misztériumok istennői, akik egyszerre rejtik el és fedik föl titkaikat.

A legyező hol a lány öle, hol a feje fölött pergett. Könynyű csuklóval forgatta, és lepkeszárnyként remegtette az ágyéka s a homloka között.

Hirtelen összecsu- kta. A hóna alá csapta. Két szabad tenyerével büszkén tapsolta a bolero ritmusát.

A talpa meztelen volt, alig hallatszott ütemes puffa- nása. Tenyerének csattanásával tette hallhatóvá a lüktető ritmust.

Um-tararam...tararam...

Tarata-tam-tam...

Ariel táncolt.

Észre sem vette, hogy párja messze jár tőle.

Sőt, azt sem, hogy eltűnik a porondról.

A Mester kitáncolt a manézszból.

Mindebből azonban Ariel semmit sem érzékelt.

Önfeledtségében azt hitte, hogy vele van.

Azt se vette észre – csak a többiek, akik értetlenül bámulták a magányosan táncoló lányt –, hogy a zene elhalkult.

Mintha a Mester fejéből szólt volna tényleg, és minél messzebbre ment, annál halkabban szólt a muzsika.

Um-tararam... tararam...

Végül már csak Ariel meztelen talpainak tompa pufo- gása és tenyerének csattogása hallatszott.

A zene megszűnt.

Elhalt teljesen.
 Volt egy dermesztő pillanat, amikor Ariel talpai sem mozdultak már többé – meghalt a bolero.
 Csend lett.
 Csak a legyező suhogott.
 Ariel arcáról eltűnt a mosoly. Mozdulatai szétestek, és csaldva, mint aki álomból ébred és nem tudja, hol van, leengedte vörös legyezőjét. Fátalos szemmel körülnézett.
 Mi történt?
 Hol vagyok?
 És hol van ő?
 De mindez nem tartott sokáig (legalábbis Ariel számára úgy tűnt), mert újra megszólalt a távoli bolero. A tam-tararam ritmusára megjött a dallam is, a vonások és fúvások egyre teltebb zengése, a dobok konok pergése; a muzsika teljes gazdagságában kibomlott.
 De csak a zene jött vissza – a Mester nem.
 Hol lehet?
 Nem tudták.
 Azt se, mennyi idő telt el.
 Egyszer csak mégis megjelent Bario a porondbejáratnál.
 Táncolva.
 Hol magasba emelve, hol leejtve karjait lassú ütemben, ahogy a leszálló madár a föld közelébe érve egyre lassabban ringatja szárnyait; mellkasát hol mélyen összehúzta, hol diadalmasan kifeszítette; így táncolt befelé.
 Ütemesen topogva közeledett, mint egy büszke kakas.
 Végül ott állt Ariellel szemben.
 Egészen közel.
 A lehetét is érezte már.

Ekkor újra átölelte a lányt, aki úgy fogadta vissza táncosát, mintha el se ment volna soha.
 Forogtak egymást ölelve. A lány a legyezőt tartó kezével átölelte a Mester acélkék frakkját.
 Együtt fejezték be a táncot.
 Csend lett.
 Ariel elhajította a legyezőjét, s mint aki egy boldog éjszakai szerelemből a hajnali valóságra ébred, azonnal rohant a füzetéért, kikapta Oberon kezéből.
 – Add ide! – kiáltott Oberonra. – Föl kell jegyeznem valamit. Gyorsan, gyorsan, mert elfelejtem!
 S lázasan írni kezdett.
 Azt a gondolatát írta le, amikor az imént pár másodpercre – vagy ki tudja, meddig? – meghalt a zene, és átsuhan rajta az érzés: „*Úristen, egyedül vagyok!*”
 – Mester – kérdezte. – Mi történt abban a pillanatban, amikor nem öleltél át?
 – Melyik pillanatra gondolsz?
 – Állandóan mellettem voltál. Éreztem a karodat, a lélegzetedet, a tested melegét!... De volt egy pillanat, egyetlen pillanat, amikor úgy éreztem: *elhagytál!*... Meghalt a zene is... Arra riadtam, hogy csönd van...
 – Kis írnom – felelte a Mester –, én testileg végig nem voltam melletted! Kint jártam a cirkusz előtt, a sugárúton!... És miközben szüntelenül rád gondoltam, és nem estem ki Maurice Ravel csodálatos muzsikájából, mert bennem szólt és lüktetett tovább, megéheztem... Sajnos!... Gondoltam, megeszek egy pizzát! Ketchuppal!... Az is eszemben volt, hogy nektek is hozzak egy-egy szelet napoletánát... Ekkor történt, hogy jött egy autó, nem vettem észre, mert a fejemben te voltál, és az um-tararam...

tarararam... és az a vadbarom majdnem elütött!... Megijedtem, és elfelejtettem a zenénket!... És téged is!... Megszűnt közöttünk a vétel és az adás. Az lehetett benned az a másodperc.

– Aha.

– Érted?

– Nem. Csak éreztem...

– Az nem elég. Akkor most elmondom a szavak nyelvén is.

– Nagybetű?

– Lehet...

AMIKOR MEGSZŰNIK A „RÁD GONDOLOK”,
S ELFELEJTEM A KÖZÖS ZENÉNKET: MEGSZŰ-
NIK A TÁNCUNK IS.

– Félelmemben – folytatta –, csak magamra gondoltam, és elfelejtettelek szeretni, Ariel.

Oberon, aki mindenben ravasz trükköt sejtett, vagy legalábbis a „realitást” kereste, azt kérdezte:

– Kint is táncoltál, Mester?

– Az utcán?

– Igen.

– Természetesen.

– Amikor átmentél a túloldalra, akkor is?

– Persze. Azért ütött el majdnem az a marha. Szerencsére nem látta senki. Örültnek néztek volna. Bolerót táncol egy frakkos bohóc az utcán!

– És ha egy rendőr megkérdezte volna, hogy mit csinálsz, mit válaszoltál volna?

– Az igazat. Tele van a szívem zenével! Ez nem bűn... Az is lehet, hogy táncra kértem volna.

– A rendőrt?

– Miért ne? Neki is van zenéje!... Legszívesebben ő sem a gumibotját lóbálná ezen a csillagtalán, hűvös éjszakán!... Az öröm minden emberben ott rejlik... Akkor is, ha egyenruhát visel... Lehet, hogy egy virtuóz flamencotáncos alszik a szívében... Ki tudja?...

– És ha nem? Ha mondjuk ő nem így gondolkodik? És az a véleménye, hogy egyáltalán nem normális dolog éjszaka az autók között egy négysávos sugárúton frakkban bolerózni?

– Bohócnak lenni veszedelmes, fiam! Ezt megmondtam az elején. Mit tegyek? Mondjak le a táncról? Hagyjam itt Arielt? Zenétlenül?... Csak azért, mert jött egy rendőr, akinek gumibotja van?!

Újabb csend következett.

(A Mester gondosan ügyelt ezekre a pillanatokra, amikor látszólag nem történt semmi.)

Először csak egymás között suttogtak, majd Puckot biztatták, kérdezze meg ő.

Végül Puck föltette mindannyiuk nagy kérdését:

– Azt szeretnénk tudni, Mester, mi lett volna, ha elűt az autó? És mondjuk meghalsz... Nem játékból, hanem valóban? És odaát ébredsz föl, a másvilágon, a közép-pici Tortellini úrnál? Mi lett volna veled? És velünk mi lett volna? Mi lesz a boleróval, ha meghalsz, Mester?!

HARMADIK KÖNYV

A bohóc és a halál

– A halálom... igen... az én halálom... hogy mi lesz velem ott?

Ez aztán jó kérdés. A Mester hosszan tűnődött.

– Mit mondjak erről, gyerekek? Fogalmam sincs... Valami sejtelmem van ugyan róla, de amikor odaérek, minden egészen más lesz. A halálunkkal kapcsolatos megérzéseink a legbizonytalanabbak. Semmi sem úgy történik, ahogy gondoljuk. Ezt nemegyszer tapasztaltam... Az első, amit átélünk, nem az ijedtség, nem is a rémület, hanem a meglepetés. „Nahát! Éppen én?! Ez valami tévedés! Isten elnézte!”...

Nevetett.

– Sokszor haltam meg, de megmondom őszintén: egyszer se volt kedvem hozzá... És minden halálom egészen más volt... Azt azonban tapasztaltam, hogy minél inkább bele voltam bonyolódva az életem álmába, annál nehezebb

volt meghalnom. Nem tudtam kibontakozni a káprázattomból. Botorkáltam a jól megszokott és egyedülinek hitt valóságomban, és képtelen voltam tudomásul venni, hogy ez már nem az enyém.

Beletapadtam az életembe, mint a légypapírba.

Oly mértékig belevarázsoltam magam életem álmába, olyan valóságosnak véltem, hogy nem tudtam fölébredni belőle. Rettegtem, hogy minden elvesz. Nemcsak a világom, de én magam is. Ez a halálfélelemnek a legfőbb oka. Annyira beleéled magad egy szerepedbe, hogy amikor a maszkot letépi rólad, félsz, hogy az arcod is jön vele.

Most hogyan lesz?

Fogalmam sincs, Sasveréb!

Attól függ, mennyire vagyok bohóc. De ez csak ott derül majd ki – ha jön a nagy mutatvány: az Átváltozás.

Ott dől el, hogy mennyire sült rám és szervült belém ez a Bario – és mennyire sikerült megvalósítanom azt a fölismerésem, hogy ez nem én vagyok... csak egy szerepem.

Ha valóban sikerült bohóccá válnom, akkor nincs sok félnivalóm.

Akkor szabad vagyok!

– Ez pontosan mit jelent? – kérdezte Ariel.

– Mit? – kérdezte vidáman. – Kár hogy nem vagyok dalköltő, mert akkor elővenném a gitáromat és elénekelném nektek:

Mi, bohócok, könnyen alszunk el és könnyen ébredünk.

Úgy váltunk világokat, mint politikus a meggyőződését könnyedén.

Egyik valóságból átlépünk a másikba.

Fregoli, a nagy átváltozóművész azt mondta, gyorsan szerepet cserélni csak az tud, akinek nincs én-je.

Nekünk nincs én-ünk.

Akire ma azt mondom, „én”, arra holnap már alig emlékszem.

Nem lepődnék meg, ha belenéznek a tükörbe, s egy oroszlán nézne vissza rám; egy Bembi.

Vagy mondjuk egy madár.

Egy házi veréb, hogy ne tartsatok nagyképűnek.

Ha hirtelen veréb lennék, huss!... elszállnék.

Lehet, hogy a meglepetéstől még idetojnék a porondra, és csak aztán: huss!... a szabadba!

Persze az Arielhez fűződő bolerós vonzalmamat akkor is hordoznám a pici szívemben, de kellene neked egy szürke kis házi veréb?!

Mondd meg őszintén, szerelmes társszerzőm!

Mit kezdenél a táncmestered helyett egy verébbel?

Még akkor is, ha sötétbarna farktollal ékeskednék?

Mivé foszlana, barátaim, az irányomban pazarolt sokféle érzések: szeretet, szerelem, irigység, indulat és megbecsülés, ha hirtelen verébként ugrádoznék itt előttetek, fekete csőrrel s barna szemekkel, és megmosnám fehér hasamat és mellemet egy pocolyában?

Márpedig, barátaim, ha a bohócok Istene azt kéri tőlem, hogy legyek veréb, azonnal veréb leszek!

Az leszek, amit az Ég akar!

Nő is lennék, utcalány, apáca, mindegy. Még anya is, szívesen. Jó anya lennék, higgyétek el! Átmenteném a bohóc-múltam derűjét, és sokat kacagna rajtam a kicsim!... De az is lehet, ha sorsom úgy akarja, hogy visszaszületek Puck ölébe, mint egy késői, komisz gyerek, egy nevelhetetlen, akaratos csibész, hadd tanulja meg Sasveréb, hogy a *szabadság* nem azt jelenti, hogy önfeledten elrepül, hanem

hogy itt marad, és egész életét feláldozza egy másik emberért.

Nagybetű!...

NEM AKKOR VAGYUNK ÉN-TELENEK, HA
NINCS ÉNÜNK, HANEM HA SOK ÉN-ÜNK VAN.

Jelenleg például Bario vagyok.

Nem tudom, hányadik életem ez. Egyikre sem emlékszem, csak néha és homályosan, mert mindet eltemettem magamban. Lepároltam a tapasztalataimat, mint rohadt szilvából a finom pálinkát. De ez a mostani bohócéletem annyival mulatságosabb, mint a többi, hogy már tudom, hogy az „én” csak egy szerep! Egy maszk, melyet fölveszek és leteszek a képzeletem varázshatalmával.

Amíg nem voltam bohóc, mindezt nem tudtam.

Hogy bevarázsoltam magamat valakibe, akiről azt gondoltam: én vagyok.

Azt hittem, hogy mindig az vagyok, aki vagyok.

Aztán kiderült: frászt!

Azt hittem, gyerek vagyok, kamasz lettem.

Azt hittem, kamasz vagyok, férfi lettem.

Azt hittem, férfi vagyok, vénember lettem.

Gondoltam, no jó, ez már legalább maradok.

De nem!

Mert puff! – meghaltam.

Minden én-em kipukkadt, mint egy szappanbuborék.

Így játszott velem a bohócok Istene.

Nagy játékos ám!

Most már tudom.

Semmi baj sincs abban, ha holnaptól nem leszek már Bario!

Mint ahogy abban sincs, ha fölrobbantják ezt a cirkuszt. Majd csinálunk másikat.

Ha nem holnap, holnapután.

S ha nem holnapután, akkor ezer év múlva: egy szebb és értelmesebb korban, mint ez a jelenlegi.

A dolgok elmúlnak és újjászületnek, de minden, ami értékes, jön velünk.

Ha visszük, poverelli!

Megszólt a zene.

Lüktetni kezdett újra a bolero. De csak tompán, ahogy a szív dobog a mellkas mélyén, épp csak, hogy a Mesternek ne kelljen „szárazon” tanítani. A halk muzsika aláfestette a mondatait.

Um-tararam... tararam...

Tarata-tam-tam...

És így folytatta:

– Amikor odakint majdnem elütött az autó, megrettentem.

A halálra gondoltam. „Jaj, Istenem!!!”...

És megszűnt bennem a zene.

Gondolhatjátok, hogy nem lehet bolerót álmodni, ha fenékre löki az embert egy nagy dög terepjáró, s átvillan rajta, hogy „Vége!”

Ez volt az a pillanat, amikor megszűnt az adás.

Egyúttal, gondolom, a vétel is. Nem tudom, pontosan mi történt veletek itt, a porondon...

– Mondtam már – szólt Ariel –, nem hallottam a zenét, és megálltam.

– Persze. Megszűnt a tánc. Mert ami összeköt bennünket, az a zene. Ha tudós lennék, azt mondanám, sajátos összehangoltság, rokon érzéshullámok és frekvenciák rejtett rezonanciája.

Minden szeretetnek speciális muzsikája van.

Abban a pillanatban, amikor feldöntött az autó, ez megszűnt. De miután az a dühödt barom elküldött engem melegebb éghajlatra, visszatért újra a nyugalmam. És eszembe jutott az én elhagyott, intellektuális tücsköm, aki nyilván érezte, hogy nincs adás. Benne is elájult a muzsika.

De csak addig, amíg nem kezdtem újra táncolni!

Akkor nyilván ő is megmozdult itt, a porondon.

És akkor folytattuk a táncunkat, ahol abbamaradt.

Újra adtam – s ő vette.

Megmondom őszintén, innen kezdve már nehezebb volt a dolgom, mert a járókelők nem szoktak hozzá, hogy egy böhöm kocsi kerekei alól kimászik egy bohóc kék frakkban, csokornyakkendőben, s elkezd bolerót táncolni.

Ritkán látnak bohócot.

És még ritkábban látnak embert föltámadni.

Folytattam a táncot.

Um-tararam... tararam...

Turata-tam-tam...

Megpróbáltam ugyan egy döbbsent járókelőt táncra kérni, de rémülten hátraugrott; azt hitte, egy életre kelt hulla vagyok.

Valami igazsága volt.

Én pedig táncoltam... és visszatértem a porondra... a többi már tudjátok.

No mármost, ha tényleg ott maradok az autó alatt, és *valóban meghalok*, nyilván vége lett volna a táncnak is.

Az ember egy egyszerű költőzködésnél sem tud másokkal foglalkozni, pláne, mikor éppen meghal!

A nagy átváltozásnak, vagyis a haldoklásnak, tudnotok kell, nincs zenéje.

Ez a rossz a halálban: átmegyünk a sötét őskáoszon, és a káosznak semmiféle muzsikája nincs.

Minden darabokra törik benne.

S ez a szétbomlott, szilánkokra zúzott, zenétlen állapot mindaddig tart, míg a lélek föl nem ébred odaát.

Mi, bohócok azonban hamar ébredünk.

Számunkra – bár nem szeretjük – nem nagy ügy a halál.

Könnyen szabadulunk a túlélt gúnyánktól, és könnyen öltünk fel másikat. Hiszen egész életünkben mást sem teszünk, mint levetkőzünk és felöltözünk – mire jön a Nagy Átváltozás, mi már tréningben vagyunk.

Hamarabb dobjuk el a régi önmagunkat, és bújunk bele az új sorsszerepünkbe.

Kívülről nézve átváltozóművészek vagyunk.

Belül azonban, ott legbelül, nem változik semmi.

A verebet ugyanaz játssza, aki a Bariót.

Rögtön látnátok, hogy az is én vagyok: huncut veréb lennék!

És azonnal csiripelnék!

Odaszállnék Ariel vállára, hoznék neki a csőrömben valamit.

Egy ilyen szalmaszálat például!...

*(És fölmutatta az ujjai között. Ott volt nála! Egy hal-
ványsárga szalmaszál. „Ne félj, ez tiszta!” – mondta, s
mosolyogva átadta nekem. Nyilván azért vette magához, ki
tudja, hol, talán valamelyik istállóban, mert készült rá, hogy
átadja nekem!... Vagyis gondosan felkészült erre a kedves
és komolytalan kis verébhistóriára, s most úgy adta át ezt
a hosszú szalmaszálat, végszóra, mint szerelmes férfi egy
virágcsokrot... Úgy éreztem, mindjárt bögök.)*

Ez tehát a szabadság, poverelli! Ha kérhetem, mindezt
nagybetűvel:

A SZABADSÁG AZT JELENTI, HOGY AZ EMBER
ÖNMAGÁTÓL SZABAD.

A saját én-varázslatától.

A tarot-kártyában a mi számunk a Nulla.

A Semmi.

Mi semmik vagyunk.

Amikor széttárt karokkal heversz a réten, vagy félálom-
ban lebegsz a nyugodt tenger sós vizében, vagy amikor egy
boldog pillanatodban nem gondolsz másra, csak arra, hogy
„Most jó” – olyankor semmi vagy. És a bohócnak állandóan
ezt kell éreznie: hogy lebeg, önmagától, saját én-varázslatá-
tól is szabadon.

Kis „tétel-szűnetet” tartott, majd így folytatta:

– No most a kérdés ugye az volt, hogy *mi lesz a bolero
val?*

Ha átköltözöm, vagy ahogy a civilek mondják, „megha-
lok”, az történik, hogy amíg átmegyek a „Minden elvész!”
rettegésfokán, letépdik rólam ez a Bario, és a Semmi bol-

dog pihenő állapotába jutok. Rólatok is megfedkezem
természetesen.

Nem csak magamat, titeket is ki kell pihennem. És az
egész küzdelmes életemet. Mint egy hajótöröttnek a par-
ton: el kell terülnöm az isteni Nap örök világosságában.

Pihennem kell!

De ahogy fölébredek odaát, újra eszembe juttok!

Mind!

És ha éppenséggel úgy döntök, folytatódik a bolero.

Ez azonban nem üdvös. Nem azért, mert lehetetlen,
hanem mert örökké bolerót járni és járni valakivel egy-
részt dögunalmas, másrészt szintiszta örület.

Ha én most meghaltam volna, valószínű, hogy Ariel
egyedül is befejezte volna a táncot. Remélem, a könyvünket
is! Tartom őt, és benneteket is, annyira érettnék, hogy nem
hagytok befejezetlenül semmiféle dalt, tréfát vagy gondo-
latot.

Ha én most meghalok ott az utcán, megváltozott volna
az életmesénk, barátaim.

Onnantól kezdve másképp kellett volna gondolnunk
egymásra. Mert én többé már nem lettem volna Bario,
maximum néha a ti kedvetekért.

Mint a közép-pici Tortellini mester.

Ne higgyétek, hogy ő odaát is Tortellini bohóc.

A fenét! Csakis miattam bújik vissza régóta levett
jelmezébe, s veszi föl emlékeinek tárából egykori szere-
pét. Magas szférák lakója már ő; mindabból kiderült, amit
mondott nekünk. Tortellini-életében mindezt nem tudta
még. Ezt a bölcsességet már odaát tanulta.

Igen, az élet színház, csibéim! Énjeink, melyeket eljá-
szottunk, kifakult jelmezként lógnak emlékezetünk ruha-

tárában. Föl tudjuk venni újra, el is tudjuk játszani – bár a szövegre már nemigen emlékszünk.

Ha elüt az autó, akkor ez a „Bario”, aki itt ül előttetek, emlékezetem naftalinos ruhátárába kerül.

De ha át is változom, levette összetört testemet, és a tudatvilágom is megváltozik... a szeretet mégis megmarad, barátaim!

Nem mint érzés, hanem mint valóság.

Ezért van az, hogy hiába ölelsz magadhoz valakit, két kézzel gyűrve, harapva, csókolva, fojtogatva; akár bele is dőngölheted magadba – mégsem a tiéd.

De ha igazán szereted, a legtávolabbi csillagon, ide százmillió fényévyire is veled marad – mert az egység élménye elveszithetetlen.

Láttátok, hogy a tarantella, melyet én valaha a calabriai szeretőmmel jártam, ma is él bennem, ezer esztendő után!

Ez történt volna a boleroval is.

Megőrizzük magunkban Ariellel. Ismerős ritmusán és dallamán nem fog a távolság és az ezer év. Ez a mi táncunk lett. Múlnak az évek, az ő arca is átváltozik, megöregszik, meghal és új arcot ölt – de a tánc megmarad bennünk, s néha váratlanul visszatér.

Ez az „Én ezt valahonnan ismerem!”-élmény.

(Igen!... Igaz!... Most is hallom, amikor a könyv utolsó oldalait javítom, három év után. Tarata-tam-tam...)

– És most jön a fontos, poverelli.

– Nagybetű?

– Nem kell. Ezt most csakis nektek, a legszűkebb tanítványi körnek mondom.

Ha elmegyek, a táncot nem szabad abbahagyni.

Ígérjétek meg, hogy folytatjátok, gyerekek!

Ha nem velem, akkor mással vagy egymással, mert a tánc örök, csak a táncos mulandó.

Én is táncolni fogok odaát.

Már várnak rám az egykori partnereim és sok szerető lélek – ahogy Ariel várt rám az imént.

Derűsen kacintott.

– Most pedig adjunk hálát a Gondviselésnek, hogy újra itt vagyok! Egészségesen! Mert ha csak az egyik lábam sérül is meg, nem tudom, mi történt volna az én fogyatékos szabadulóművészemmel! Kettőnknek három láb, ha nem is ideális, de elég... ám két láb már kevés... Hacsak nem én is a nyakatokban akarok élni ezután!

– Boldogan cipelünk, Mester! – mondta lelkesen Oberon.

– Nyolcvan kiló vagyok, fiú! Plusz a cuccaim, a könyveim, a gitárom és a mellényem alatt a még mindig langyos pizza!...

– Micsoda?!

– Pizza.

– Milyen pizza?

– Pizza alla napoletana.

– ????

– Az a pizzás a túloldalon nyitva volt, poverelli!... Még ketchupot is adott hozzá, bármilyen álmos volt! Egyetek, kölykeim!... Ezúttal végre nem képzelt, hanem igazi, valószínű kaját!

És acélkék frakkja és mellénye alól elővette a papírdobozba zárt, már csak a testétől langyos pizzát.

Kabátjának rejtett, belső zsebéből pedig egy flakon valódi ketchupot is előhúzott.

– Vágjátok föl igazságosan. Sajtot nem szórtam rá, mert rohantam vissza a boleros kisoroszlánomhoz.
Egyetek!

Közjáték. A kígyó okossága

Ettek.

Sőt, faltak.

Uttek a porondon, és mohón marcangolták a pizzaszleteket.

Nagyon éhesek voltak.

– Nem valami jó – mondta tele szájjal a Mester. – Hideg. Csak lekaptam a pasi pultjáról, máris boleroztam vissza. Nem akartam megvártni a szerzőtársamat...

Évés közben a Mester nemigen szeretett beszélgetni, kivéve, amikor az étel vacak volt, mert akkor nem tartotta érdemesnek arra, hogy belefedekezzen. A pizza – főleg ez, amit az utcai árustól hozott – olyan unalmas volt, hogy belement a beszélgetésbe, amely váratlanul komor irányt vett.

– Mester – kérdezte csak úgy mellékesen és tele szájjal Oberon –, te hogyan viszonyulsz a politikához?

(Hohó! Puff! Ez manapság első számú világkérdés. Mindenki erről beszél, tudta jól az öreg. „Az az üldöztetési téma, eszménk – így mondta egyszer –, hogy ettől függ az életünk. A görögök azt hitték, istenek irányítják a sorsukat, mi azt, hogy a politikusok.”)

– A politikához? Attól függ, mit eszek – felelte megfontoltan. – Néha újságot olvasgatok közben. Borjúpörkölttől a jobboldali sajtót, rizsfelfújthoz és káposztás cvekedihez a baloldalt. Lecsóhoz a szélsőjobboldalt. Van, amihez csakis a Sportot.

– És a pizzához? – kérdezte Titánia.

– Ahhoz mindegy.

A tanítványok ettek. Mivel Oberon volt közöttük az, akit ez a kérdés valóban izgatott, megkérdezte:

– És mi, bohócok, hogyan viszonyulunk a politikához?

– Titeket is érdekel? – fordult a lányok felé.

– Hát... igen... – felelték a lányok inkább csak udvariasságból.

– Biztos?

– Mondjad csak, Mester – és ettek.

Bario megtörölte a száját, és így válaszolt.

– Jó, akkor jöjjenek először a lányok. De egyetek közben, gyerekek, így is kihűlt már...

Kicsit gondolkodott, majd így szólt:

– A politika életveszélyes, de titeket ez nem igazán fenyeget, mert kellően lököttek vagytok. A bohócot nem fogadja be semmiféle politika. Ti ugyan jelentkezhetek bármelyik pártba, egyházba, szervezetbe, mozgalomba vagy szektába, nem kelletek. Előbb-utóbb megkérnek titeket, hogy ne gyertek többé. Eltanácsolnak minden gyülekezettől és rendezvényről, mert ha ott vagytok, röhejbe fullad az egész.

A hatalom és a bohóc sohasem értették meg egymást! A hatalomnak nem kellene a bohócok, és a bohócoknak nem kell a hatalom. A hatalom ugyanis nem tud röhögni – főleg önmagán –, a bohóc viszont azt teszi, szüntelenül. Nem lehet komolyan venni. Ezért mi, bohócok, minden

hatalmat csak lejárattunk, akaratlanul is, a puszta lényünkkel. Ez vonatkozik bármilyen hatalomra; gazdasági, politikai, katonai, ideológiai vagy vallásos hatalomra is.

A derű ugyanis *szabad* – és ezt egyetlen hatalom sem tűri.

Nem szereti, ha valaki szabad az ideológiák léleknyomórító kalodájától.

Könyvtárnyi irodalom szól arról, hogy az ősi Kínában a bölcs bolondok miféle ravasz trükkökkel utasították el a hatalomban való részvételt. Nem akartak döglött díszteknőcök lenni a királyi udvarban. Sokan hülyének, sőt, idiótának tették magukat. Fölkínáltak nekik egy miniszteri állást, azonnal torz grimaszokat vágtak, s elkezdtek úgy viselkedni, mint a bolondok. Siddhartha királyfi – a későbbi Buddha – otthagya a királyságát, szabályosan lelépett hazulról. Jézus pedig nemcsak hogy nem vállalta a politikai fellépést, de még a gyanúsítást is kikérte magának. „Az én országom nem e világból való.”

Régebben a bohócokat, de még a falu bolondját is tisztelték. Röhögtek ugyan rajta, de azért tisztelték. Ha hinna lehet a krónikáknak, az udvari bolondokat is becsülték. Néha ugyan megverték őket – a bot és a korbács a hatalom eszköze –, de azért a jobb királyok, akik nem voltak még teljesen beleőrülve a hatalom mámorába, fél füllel figyelték rájuk, mert tudták, hogy igazuk van.

„Hol van a bolondom?” – kiáltja szegény Lear király, mert nem tud nélküle élni.

Ma azonban ilyen királyi udvarok nincsenek.

Kevés az olyan templom is, amelyikben a jókedv, a kacagás és a tánc jelenti az Úr szeretetét...

A bohócok, csibéim, épp olyan veszélyben vannak manapság, mint minden ember a világon.

Akár párttag, akár nem.

Akár gazdag, akár szegény.

És akármilyen vallású.

Bárhol áll valaki a hatalmi hierarchia ranglétráján, fönt vagy lent, mindenhol életveszélyben van, mert a létra rohad. Fönről ugyan nagyobbat lehet csúszni, viszont ha alul vagy, akkor meg rád esnek mind, és agyonnyomnak.

Az emberiség tántorog. Az élet életveszélyben van. És nem a politika mozgatja, hanem átláthatatlan és irányíthatatlan, tudattalan lelki és szellemi erők, magukat a szerencsétlen vezetőket is, akik a volán mögött ülnek és forgatják, de a kocsit még sohasem arra ment, amerre ők akarták. (Tisztelet a kivételnek persze, s ilyenkor sem biztos, hogy újuk nem egy csúnya tömegszerencsétlenséggel ér véget, sorsszerűen.)

Ezért mi, bohócok, kidolgoztunk magunknak egy önvédelmi taktikát.

Rád bízom, Ariel, mennyit írsz le ebből, mert mindez belső használati utasítás.

A mesterek Mestere, amikor a világba küldte tanítványait, azt mondta: *Legyetek szelídek, mint a galambok, és okosak, mint a kígyó.*

A gyermeki léleknek a kígyó ravaszságára van szüksége: erre tanít bennünket Jézus!

Mi azon ügyködünk, poverelli, hogy ne lehessen minket komolyan venni!

Maradjunk fölöslegesek!

Akkor talán kifelejtenek minket a névsorból.

Nagy-nagy mázli ez!

Nemcsak a díjazottak, a jutalmazottak, az elismerések és a fizetésemelések névsorából, de a halállistákról is lemaradhatunk így.

Elmondok nektek egy mai bohócmesét. Az apámról szól.

– Zene?

– Nem kell! Van benne egy nóta, egy híres sláger, de azt majd elénekelem nektek. Rég nem énekeltem már az öregem felejthetetlen szabadságáriáját.

És mesélni kezdett.

– Szóval apám, a drága August Bario egy örültekházban vészelté át a háborút. Zárt osztályon, gomb nélküli, szürke kórházi köpenyben. Ő is azt tette, amit sok évszázaddal azelőtt, egy másik életemben én: megjátszotta a dilit. Régi trükk ez. Úgy tudta megúszni a katonaságot és a náciakat, hogy bevonult a diliházba. Bolondnak tette magát, de olyan őszinte, olyan mély átéléssel, hogy a nagy tudású professzor azt mondta rá: határeset. És befogadta. De jöttek a ruszok és elűzték a németeket. Behatoltak a kórházba, és „fölszabadították” az örülteket is. „Szabadság, elvtársak!” – kiáltották oroszul, amikor rájuk törték a kilincstelen, zárt osztály ajtaját – de atyámon kívül nem értette őket senki. Nemcsak azért, mert nem tudtak oroszul, hanem mert valódi elmebetegek voltak.

Azt se tudták, hogy háború van.

Szélnek is eresztették őket.

Az egész diliház az utcákon kóborolt. Sokan papucsban és mezítláb, télen.

Később azonban az itt-ott fölbukkant bolondokat sorra elkapták, és vitték rabszolgának Szibériába.

„Malenkij robot!” – ez volt akkoriban a politikai jelszó, és elhurcolták a férfiakat, akik sohasem jöttek vissza. Ezt hívták „fölszabadításnak”. (A politikai jelszavak mindig mást jelentenek, mint amit az eredeti fogalmak. A politikus nem szavakkal, hanem *fedőszavakkal* beszél.)

Az én drága bohóc-atyámat is hamarosan elfogták, mire ő úgy, ahogy volt, papucsban és földig érő, szürke kórházi köpenyben égre csapta két csonttá aszott karját, „munkásokölbe” szorította sovány ujjait, és elvtársi köszöntéssel éltette a kommunizmust. Dülledt szemmel, torkaszakadtából dalolt, mint egy vonító farkas vagy föltámadt múmia, és sírva elénekelte az Internacionálét!... Valahogy így:

*„Föl, föl, ti rabjai a földnek!
Föl, föl, te éhes proletáááá,
A győhőőőzelem napjai jönnek,
Rabságodnak véhéééééééééé máháár!”*

(Elénekelte nekünk ő is. Sőt, elüvöltötte. Rettenetes volt. Eljátszotta az apját. Kigúvadt szemmel bömbölt, sírva, félelmetesen és boldogan... Még én is megijedtem tőle.)

– Szpasziba, tovaris – csókolt atyám kezét, arcot és száját a ruszki kapitánynak –, köszönöm, hogy elhozta a szabadságot! Éljen a Párt!

A kapitány, aki ezeröttszáz kilométeres fronton veredte át magát, és sok borzalmat élt át, nem bírta hallani az én zseniális fateromat... Megijedt tőle!... A náci hadseregtől nem félt, az apámtól igen. Főleg amikor átölelte és szlávosan, ahogy kell, szájon csókolta. Káromkodott.

– Davaj, davaj! Zavarjátok el az anyjába ezt a hülyét!...
Davaj!!!!

Így maradt életben az apám.

Története csak látszólag hasonlít az enyémhez.

Mert én valaha csak színleltem a bolondságot az inkvizíció előtt, atyám azonban odáig ment, hogy *valóban hitt a kommunizmusban!* Jobban, mint a ruszki kapitány! Olyan eszelős hittel, hogy még Lenin is elismerően fütttyentett a mauzóleumban.

Nagy komédiás volt az öregem. Valaha az egész világot bejárta. Moszkvát is. Ott szedte föl az orosz tudását.

A legnagyobbak ugyanis nem „játsszák” hanem élik a szerepeiket.

Azzá válnak, akit játszanak!

Jobban hisznek, mint a hívők, náciubbak a náciknál és vörösebbek minden vörösnél.

Ehhez a teljes önvarázslathoz abszolút szabadság kell, csibéim.

Az ilyen eszelős átélés titka, hogy közben nem lehet semmilyen más meggyőződésünk.

Joszif Sztálin sem hitt annyira a kommunizmusban (ha hitt egyáltalán!), mint az én zseniális atyám.

Egy félóráig.

Így aztán nem is félt.

Megóvta a hite. S ez addig tartott, amíg haza nem ért.

Otthon már nem hitt.

Ledobta a kórházi köpenyét, és büszkén azt mondta:

– Kiénekeltem a sajtót egy barom szájából.

Ehhez azonban szabadság kell.

A játékban való abszolút hit.

Vagyis a kigyó okossága.

Van-e a bohócnak világnézete?

– És akkor mi kik vagyunk, Mester?

– Ezt hogy érted, Sasveréb?

– Kik vagyunk mi, ha nekünk nincs semmiféle „meggyőződésünk”?

– Mondtam már: mi senkik vagyunk.

– Senkik?!

– Igen. Egy bohóc nincs olyan végzetesen belevarázsolva én-jébe, mint a civilek... Az édesapámat, ha megkérdik, volt-e kommunista, büszkén rávágja: Igen! Félóráig... De addig nagyon.

– Ezek szerint neked nincs semmiféle világnézeted?

– Dehogynincs!... De az mélyebben van, mint bármilyen vallásos kánon, hitelv vagy politika!... Oda nem ér el senki!

– És a hűség?

– Mi van vele?

– Mihez kell hűségessnek lennünk? Milyen eszméhez? Vagy nekünk nem kell?

– De kell! Nagyon is kell!

– Mihez?... Nagybetű!...

A SZERETETHEZ KELL HŰSÉGESNEK LENNÜNK.
MINDEN MÁS ESZME: RÖGESZME
SZERESSETEK, AKKOR IS, HA NEM SZERETNEK,
HA ÜLDÖZNEK VAGY KINEVETNEK.
EGYSZER KÖLCSÖNADOM NEKTEK A SZEMEMET.
NÉZZETEK VELE!

S AKKOR LÁTJÁTOK MAJD, HOGY AZ EMBER
NEM GYÜLÖLETRE, HANEM SZERETETRE – ÉS
FŐLEG SAJNÁLATRA MÉLTÓ.

– Olaszországban egyszer egy anya, miután megszülte és
megpillantotta síró picinyét, azt mondta neki: „Poverello...
Szegényke!”

Igy nézek én is.

Benneteket is így látlak ám, poverelli!

Minden más csak izmus és ideológia és filozófia és poli-
tika és érdek és hatalmi ambíció. És áleszme és rögeszme
és téveszme és áltudomány és álvallás és vakhit! Önáltatás
és önárulás. Papírhiedelem, papíreszme, bálványimádás!
Akármilyen szép szavakat mond valaki, hűséget nem érde-
mel... Bátran játszhattok vele, mint cica a gombolyaggal!
Isten bohócai számára minden megengedett... de komolyan
venni semmit sem szabad! Csakis a szeretetet!

Hősi élet és hősi halál

Ezzel azonban a politika divattémája nem volt még;
befejezve.

A Mester megtörölte a száját, majd Oberonhoz fordult:

– Most pedig veled akarok beszélni, hőscincér! Lányok,
rátok ez nem vonatkozik.

Te a lelki testvérem vagy. Bohócnnyelven ezt úgy mond-
ják: rokon a hülyeségünk. Látom benned elmúlt életeim
rögeszméit.

Ha prédikálok nektek, ez a múltam jön elő.

Eszményeim voltak, sajnos.

Hős voltam, basszus!

Hittem a különféle ideológiákban, amiket azóta régen
meghaladtunk és kihajítottunk már, de én anno mind-
egyikbe belehaltam.

Kétszer voltam eretnek, és több ízben haltam mártír-
halált.

Üldöztek a verseimért, és haltam meg zsinati viták
miatt is.

„Szűz Mária Anyám, a te kezedbe ajánlom lelkemet!”

Ezt mondtam, megkínózva és összetörve, mielőtt kile-
heltem a lelkemet.

Ha a nagyvilágban jártok, látjátok, hogy több utcát is
neveztek el rólam különféle országokban, s ha nehezen is,
de sok évszázad vitái után bekerültem a szentek közé is.

Többször is előfordult az a mulatságos komédia, hogy
miután hősi halált haltam, s odalent a földön levették
elgyötört testemet a kötélről, vagy szitává lőtt tetememet
a sírba lökték, és a lelkem megérkezett az én csodálatos
Órangyalom ölébe, ő szeretettel átölelt két puha szárnyá-
val, és a fejét csóválva azt mondta:

– De nagy marha voltál megint, édes fiam!

És amikor kipihentem a jó szándékú, de ostoba „hősi”
életem fáradalmait, szárnyára vett a Drága, elrepített a
jövőbe, s megmutatta, mi minden történik majd a földön
néhány évtizeddel a halálom után.

A történelmi évfordulókon ugyanazok ünnepeltek
engem, akik kivégeztek.

Azok idézték a szavaimat, akik miatt meghaltam.

Még az arcukat is felismertem!

Igen, ők voltak azok, akik gát lástalanul tovább loptak, csaltak és hazudtak – immár az én nevemben is.

A nevem mögé bújtak.

Eszméimből könyvek légióját írták, és hevesen vitáztak róla elméleti emberek – miközben semmit, de semmit nem valósítottak meg belőlük.

Nevem védjeggyé lett sötét üzelmekhez, melyeket valaha, az életem árán, lelepleztem.

A király, aki miatt egykor halálba mentem, agyalágyult, perverz barom volt, aki tönkretette a birodalmát.

Szerelmem, aki miatt fölakasztottam magam, hozzám ment valami nullához, mert – mint emlékirataiban megírta – én, bár lángelme voltam, sajnos összeférhetetlen, szeretethetetlen marha.

A változó rezsimiek miatt igen gyakran exhumálták egykori testemet.

Hol elkaptartak egy gödörbe, hol díszsírhelyet kaptam. De jött egy újabb rendszerváltozás: újra ki a márványtömbök alól, irány megint a névtelen gödör.

Kidobtak-bedobtak.

Közben már nem is az én csontjaimat vitték-hozták.

Verseim kötelező olvasmányok lettek, de valójában nem lettek senkié – a világ másfelé robogott, mint a szépség és az igazi emberség. Mostanra pedig az emberiség már életveszélyesen tántorog. Ki olvas még egy süllyedő hajón verseket?

Ezeket mind-mind megmutatta nekem a Gondviselő Angyalom.

És azt mondta:

„Ha igazi cirkuszt akarsz látni, barátom, nézz vissza a Földre. S látni fogod, hogy a valódi kabarét, az igazi bohó

zatot és abszurd vígjátékot az emberiség csinálja. Úgy hívják: Történelem.

Nézz vissza kacagva!

Sírva-röhögve, pajtás!”

És láttam, hogy ez valóban így van.

Csak nem volt kedvem nevetni rajta.

A politikáról kérdeztél, fiam.

A politika az érdekek világa. Tudattalan erők és önző akaratok mozgatják. Különösen manapság, a Sötét Korban.

Költő, író, bohóc, muzsikus, pap, filozófus vagy bármi-féle hiteles szellemi ember teljesen alkalmatlan rá.

A szellemi embert, ha politikába keveredik vagy száműzik, vagy kivégzik, vagy ha kivételes mázlija van: megőrül.

Azért akartam veled külön beszélni, mert téged is fenyeget az a veszély, hogy elragad a politika. Hajlamosod van elhinni a nagy blöfföt, hogy a külvilágot kell megváltoztatni ahhoz, hogy a lelkünk nemesebb legyen. De te az ilyen „világmegváltásban” nem tudsz jó lenni, hőscincér. Ha belekeveredsz, csak bajba keveredsz. A történelem nagy alakjai mind fehérbohócok voltak. Galambpöttyös szobukat gyakran látod a köztereken, amelyek róluk vannak elnevezve. Én úgy hívom őket: bukott angyalok.

Oberon hosszan tűnődött.

Nem a Mester szavain – önmagán gondolkodott.

– Ezek szerint...

– Igen...

– Ezek szerint te nem hiszel semmilyen eszmében? – kérdezte végül.

A bohóc hite

Csönd.

A válasz nem volt kész a Mesterben, most szülte meg.

– De... Hiszek, hőscincér.

Ha költő vagyok, hiszek a költészetben.

Ha táncos, a tánc megváltó erejében.

Ha Don Quijote vagyok, hiszek abban, hogy Dulcinea él. És szeretem, örökké.

Ha egy koldusszegény Charlie Chaplin vagyok, hiszek abban, hogy a vak lány akkor is az enyém lesz, ha kinyílik a szeme, s meglátja, hogy én – aki a keservesen összegyűjtött pénzen meggyógyította – nem egy dúsgazdag úr vagyok, ahogy vakon képzelte, hanem szármalmas hajléktalan, nyomorult csóró, szűk, kopott kis kabátban és két óriási lyukas cipőben.

És hiszek abban, hogy egy kis zsidó borbély – mint az ő híres Diktátora – egyedül képes szembeszállni a megtestesült gonosszal és legyőzni a világ legfélelmetesebb hadsergét és annak vezérét, Adolf Hitlert.

Ha Siddhartha királyfi vagyok, hiszek abban, hogy Buddhává kellennem.

Ha Lao-ce vagyok, hiszek abban, hogy ha nem is sok, de valami értelme van, ha menekülésem során egy határőri kérésére leírom a Tao te kinget.

Ha költő vagyok, hiszek abban, hogy „én egész népem fogom tanítani!” – akkor is, ha végül a vonat elé ugrom kétségbeesésemben, és a „nép” végső soron csak nagyon kevés embert jelent.

(Nézzétek, hányan ültök itt, körülöttem, poverelli! Négyen a sok százból...)

Ha madárfióka vagyok, hiszek abban, hogy előbb-utóbb repülnöm kell.

Ha ember vagyok, hiszek abban, hogy Isten lelke lakik bennem, s bár elhagytam Őt, előbb-utóbb visszatálatlok hozzá.

Es vissza is fogad, boldogan.

De! – emelte fel az ujját és csillogó szemekkel mondta: – Don Quijoteként ágyban halok meg s nem a csatamezőn.

Chaplinként rájövök, hogy a lány csakis a szívemben lehet az enyém, de a valóságban egyedül maradok.

Tudom, hogy minden Hitler legyőzhető – de nem általam.

Lao-ceként tudom, hogy a Sötét Korban élek, amelyben a taót nem értik – és ajánlatos elrejtőznöm, mert a bölcsek életveszélyben vannak.

S Buddhaként nem az „eszmém” miatt halok meg, hanem gyomormérgezésben.

Mint madár hiszek a repülésben, de tudom, hogy nem maradhatok örökké az égen.

Mint Bario hiszek abban, hogy nem volt fölösleges a sok „hósi” halálom. De a haszna nem az emberiségé lett, mert a történelmet sohasem az én lángoló hitem, hanem sötét, kollektív ösztönerek vezérelték.

A haszon néhány emberé, és főleg az én lelke volt.

Mert minden bukásunknak, poverelli, van számunkra valami haszna.

Ez a mi nagy mázlink.

A csődből tanulunk legtöbbet.

Ezért a legrégibb mutatványunk a pofára esés.

Ilyenkor lepleződik le minden téveszménk és beképzelt-ségünk.

Ha mindez egy habos tortával történik, mely az arcunkba repül, tökéletes a hatás.

Ez főleg nálad lesz majd kacagtató, Oberon, mert te egy elegáns Fehérbohóc vagy.

Annak születélt, csórikám!

A te szép, komoly arcodon csattan legmulatságosabban a habos torta.

Ugyanakkor neked van fényes Csillagod az égen, és te azt fogod követni.

Miközben állandóan hasra buksz.

S röhögni fognak rajtad, tele szájjal.

De ne add föl! Soha! Ne add föl, mert ebben isteni humor van. Csakis olyan vallásban higgy, amelyben sokat lehet kacagni. És táncolni. És ne vedd le a szemed soha a Csillagodról; neked oda el kell jutnod, mert ott van a te hazád.

Akármenyit is röhögnek rajtad.

A környezeted haja pedig leég majd a bosszúságtól a makacsságod láttán. „Te nem a földön élsz” – kiáltja neked mindenki.

Csak az az egy valaki nem fog mindenkiel kiáltani, aki szeret téged!

Aki valóban szeret!

Ha találsz ilyet, akárcsak egyetlen embert a földön, az fölismeri, hogy nem egy álomfaló őrült vagy, hanem... Nagybetű!...

ISTEN BOHÓCA, AKINEK ORSZÁGA NEM
E VILÁGBÓL VALÓ!

Így lát, aki szeret téged, fiam!

(Láttam, hogy a Mester itt lopva Titániára pillant. Ez az egész neki szólt. Csakis neki... Aztán folytatta.)

– De ahhoz valakinek nagyon... mondhatni, *halálisan kell szeretni téged*, hogy ne maradj egyedül, pajtás! Látod, én is egyedül vagyok. Nincs senkim. Senki sem bírt ki engem. Én se másokat. Ki lesz társa egy Don Quijoténak?... Távolról lehet szeretni bennünket, de közelről elviselhetetlenek vagyunk!

Szomorúan sóhajtott, de azért szemével mégis vidáman csipentett a fiú felé:

– Ha van az életben kivételes csoda, az nem a vízen járás, hanem az, hogy egy Fehérbohóc nem egyedül és magányosan, hanem a társával együtt jut el a Csillagáig.

Ez csak akkor lehetséges, ha neki te leszel a Csillaga.

Vagyis ha a nő épp olyan hülye, mint te vagy!

Csak hogy ilyet nehéz kifogni.

Elhallgatott.

– Mester – kérdezte ekkor lázas arccal Titánia. – Meddig lehet szeretni egy ilyen... hülyét?

– Egy civilnek két napig. Bohócnak örökké... De csak akkor, ha lemond a saját csillagáról. És a másiknak él. És alázattal tűri, hogy cipeljék, hurcolják, vonszolják az elérhetetlenbe. Ebben az úrutazásban gyakori a végzetes zuhanás és az összetörés... Úgyhogy az ilyen odaadás nagy ritkaság. Őszintén bevallom nektek: én még ilyennel nem is találkoztam... Meghalni a másikért, ilyen van... De meghülyülni érte?!

Tango milonga

(Egyszer szó volt róla, csak akkor nem mertem leírni: a művészet nem más, mint a szeretet nagy tanfolyama. Azért nem mertem leírni, mert a Mester nem így mondta. Ő más-képp, olyan cirkuszosan fejezte ki magát. Ugy mondta, hogy minden színház egy... szóval... egy nagy kupleráj.

Néha sajnos kiszaladt ilyesmi a száján.

Csúnyán beszélt.

Főleg, ha elszívott egy-két csodacigit.

Ilyenkor még elméletet is gyártott hozzá. Például – most muszáj leírnom – azt mondta, a „szar” szebb szó, mint az „ürülék” vagy a „kaki”, mert őszintébb és több értelme is van. Morális és minőségi például.

A kupleráj alatt pedig azt értette, hogy a színház egyszerre szentséges és profán, egyszerre ismerjük meg benne a szellemi harmóniát, a lelki vonzódást és a testünk ősi, vad ösztöneit.

Számára minden szent volt.

Egyszer, amikor egy dagesztáni lovascsoporthoz után az ő száma következett, a takarítók ottfelejtettek egy gözőlgő lógombócot a porondon. Fölvette a tenyerébe, s azt mondta a közönségnek:

– Ezt sem szabad lebecsülni.

És kivitte a lovak után.

„Papok és civilek a testet és a szellemet finnyásan különválasztják – a bohócok nem.”

Azt mondta, azért tanít bennünket főleg tánccal, mert abban az emberek közt működő három fajta, látszólag különböző vonzalom szétválaszthatatlanul egy marad.

Szeretet, szerelem és szeretkezés – egyetlen nagy Csodának a három arca. Aki ezt külön akarja választani, magát az isteni Teremtést tépi szét.”

Még azt is hozzátette, hogy mindháromban van valami mulatságos.

En nem tudom, hogy mi, de szerinte van.

A szex pedig a bohóc számára kifejezetten vicces dolog.

Ezért aztán a tréfák jelentős része erotikus. Sőt, disznó.

„Egy férfi és egy nő – kell ennél kacagtatóbb bohóctréfa?” – kérdezte egyszer. Sőt, ismerte a mai párkapcsolatok tartóságát, azt mondta: „villámtréfa”.

De számomra ez egyáltalán nem vicces.

Inkább szomorú.

Rejtélyes és szomorú

Sajnos én ezt így érzem.

Lehet, hogy sose leszek bohóc?)

Zene szólalt meg.

Nagyon halkán, egészen közelről.

Gitár.

Első hallásra úgy tűnt, valami finomszövésű fűga, de aztán a húrok vibrálásából fokozatosan kivehetővé vált egy lágy tangó.

Tango milonga.

Aki hallott már ilyet, tudja, hogy ez álomszerű muzsika.

Hiányzik belőle a vadság. Inkább úgy hangzik, mintha a gitáros félálomban játszana, és a Mester azt tanította, hogy

ezt úgy is kell táncolni: mintha a férfi és a nő csak álmodna egymásról.

Mintha álmukban ölelkeznének.

Szólt a halk zene, de senki se mozdult.

Nem lesz tánc?

Várták, hogy az öreg szól – de nem szólt.

– Most mi legyen? – kérdezte halkán Ariel.

– Én nem tudom – felelte a Mester.

– Zene szól.

– Nem énbőlőlem.

– Ez nem a te varázsszenéd?

– Nem.

– Ki tud itt még zenét varázsolni?

– Fogalmam sincs.

– Tudhat más is?

– Ezek szerint.

– De ki?

A Mester belenézett Titánia izzó macskaszemébe, amelyben most döbbsent csodálkozás tükröződött: nem tudta, hogy a zene, ami a lelkében megszólalt, mások számára is hallható lett.

Először találkozott ezzel az élménnyel, hogy a belső zenénket, vagyis a lélekhangunkat, mások is meghallják, és tekintetében megjelent a bűvészinak diadalmas öröme.

– Prego – intett a Mester Titániának és Oberonnak. – Ti következtek.

A tánc úgy indult, ahogy tanulták.

A távoli tekintet volt a felkérés.

A szemek kontaktusa.

Nem odamenni, nem meghajolni, nem kart nyújtani a másikért – csupán ránézni messziről. Ennél a táncnál így kívánta az íratlan illemszabály.

Ezúttal a lány volt a „kihívó”.

A fiú fölállt.

Még nagy volt köztük a távolság.

Lassú, nagyon lassú, csúsztatott léptekkel közeledtek egymáshoz...

Büszkén.

Méltóságteljesen.

Tartással.

S amikor a lány odaért a fiúhoz, úgy, hogy a két melle érintette Oberon mellkasát, szabályosan rádőlt; szinte teljes testsúlyát a férfi tartotta, miközben finoman átölelte derekát, és a magasban, nyílegyenesen a feje felett megfogta a lány ég felé kinyújtott kezét.

Ez nem kézfogás volt, inkább valami biztonságos virág-szirom-érintés; épp csak az ujjak az ujjakhoz.

Mint két égre nyúló antenna, ért össze fönt a két kéz.

Most már ő nyomult előre, a férfi. Ő hajolt a lányra, szinte ráfeküdt úgy, hogy Titánia ferdén hátradőlve lassan lépegett hátrafelé. Oberon „utolérte”; belépett a lába közé, lendületesen megfordította, megpörgette, s egy pillanatig sem élve vissza a lány odaadásával, vezette tovább a táncban.

Halkan vibrált, zengett, pengett a gitár.

Most már tökéletesen együtt mozogtak.

A férfi elengedte a nőt, a teljes odaadásáért szabadsággal ajándékozva meg. Titánia jobb térdével s lábszárával vad keresztmozdulatokat tett – immár ő haladt Oberon felé, és a fiú táncolt előle hátrafelé.

Megálltak homlokukkal összetámaszkodva.

Maradtak is ebben a pózban.

Csak annyit mozdultak, ütemre, hogy a férfi bal lábával hozzáért a lány lábfejehez és gyengéden arrébb tolta.

A lány engedte ezt a finom erőszakot, majd egy szeszélyes kígyómozdulattal megpörgette bokáját, hátrarúgott a levegőbe, mint egy szabadulni akaró csikó, aztán ugyanolyan lassan és finoman ő ért a férfi lábfejehez, s tolta, tolta, mintegy visszaadva az előbbi gesztus gyengéd kölcsönét. Most Oberon tett egy vad kígyómozdulatot, majd merész keresztlépés után hirtelen kirobban belőle a visszatartott szenvedély, és szédült forgásba vitte a lányt.

Forogtak, forogtak, forogtak és forogtak...

Most már teljesen eggyé válva.

Külső szem nem tudta eldönteni, ki az elfogadó s ki az irányító.

Ki vezet, ki követ? – nem lehetett látni.

Csak aki több évet töltött már a Mester óráin, tudta, hogy mindig a *férfi irányít*. Akkor is, ha testével fölémagasodva szinte beborítja a másikat, akkor is, ha hátrahajol és visszafelé lépegetve, alázatosan magára engedi a lányt.

Oberon vezetett.

Hiába volt Titánia a „kérő”, s hiába tűnt úgy, hogy a férfi csak belement ebbe a tangóba (és mint később kiderült, a sorsába is), onnan kezdve, hogy a felhívás megtörtént, Oberon parancsolt.

De ez nem látszott.

Egyrészt, mert Oberon nemcsak büszkeséggel, de nagy alázattal is irányított.

Nemcsak uralkodva, de odaadással is.

Másrészt, mert ezt már nem a testével, hanem a lelkével tette.

Lelkével uralta a táncot, és hullámozó érzelmeivel irányította közös mozgásukat, melyben úgy felolvadt a lány, olyan önfeledten mozgott benne, hogy teljesen szabadnak tűnt. Annak is érezte magát. Vidám mozdulatokat tett a lábaival. Időnként keresztelte őket, néha előrelépett, helyet hagyott a férfinak, hogy jöjjön, jöjjön szorosan mellé s lépjen a két combja közé.

Először az egész hatalmas porondot betáncolták.

Aztán egyre szűkebb és szűkebb köröket vettek. Most már csak lépkedtek a porond közepén, olyan lassan, szinte mozdulatlanul, hogy az már nem is tűnt táncnak.

Nem is volt az.

Valahogy eggyé váltak.

Összeolvadtak.

Egymás mellére dőltek.

És álltak. Elengedték egymás kezét. Nem néztek egymásra, mert a lelkük összeért. Arcuk összesimult, mint a pihenő lovacskáké. Titánia lehullott kezei mintegy félálomban felnyúltak, két tenyerével végigsimította a fiú arcát, majd mindkét karja erőtlennül lehullott maga mellé.

Nem fogták egymást.

Csak a mellük ért össze.

– Mester – súgta Ariel, aki lázasan jegyzetelt közben. – Létezik örök szerelem?

– Ez az – súgta a Mester. – Momentán.

Ariel csodálkozva bámult rá.

A gitár befejezte a számot.

De a pár ott maradt még sokáig a porond közepén. A lelkük varázköpenyében, amelyet képzeletükkel fontak egymás köré.

Aztán úgy rebbentek föl, mint akik közös álomból ébrednek.

Majd, ahogy illik, Oberon kézen fogta a lányt, és visszakísérte a helyére, de nem hagyta ott.

Leült.

Szorosan mellé.

Lyukas az ég. Az örökkévalóság mámora

Ariel sebtében lefirkantotta az utolsó mondatot. Tollával megvakarta a fejét.

– Mi az, hogy „momentán”?

– Momentán?... „Most.”

– De én az örök szerelemről kérdeztelek.

– Hogy meddig tart?... Írj be... mondjuk... öt percet.

– Öt percet?!

– Írj be tízet.

– Tíz percig az Örök Szerelem?!

– Miért, annyi neked nem elég?!... Másnak ennyi se jut!... Az egész életét leélt, s nem tudja, milyen ez az élmény!

– De milyen „örök” az, ami csak tíz percig tart?

A Mester látta, hogy itt nagy zavar van a fejekben. Hiába táncoltak, hiába tanította őket éveken át, a lényeget még mindig nem értették.

Felgyűrte ingujját, s így szólt:

– Figyeljetez ide, csibém, elmagyarázom még egyszer!...

Az örökké nem azt jelenti, hogy sokáig... Az nem nagyon-

nagyon hosszú idő, hanem a nincs-idő!... Nem száz és ezer és millió év... hanem a nincs-év, nincs-elmúlás és nincs-születés... Csak a VAN van!... Olyan bután pislogtok, mint a kofferok a vámhivatalban... Nos, képzeljétek el, hogy van az égben egy lyuk. Alatta van Idő – vagyis a mulandóság – de fölötte nincs. Ha kidugjátok ezen a lyukon a fejeteiket, máris az Örökkévalóságban vagytok. Egész más itt a levegő. Nincsenek felhők. Csakis öröm van. Acélkék színű. Mint ez a frakk-kabátom. Végtelen, üvegtiszta fényesség. Ha van rajtad karóra, itt eltűnik róla a mutató. Nem emlékszel semmire, és nem vársz semmit, mert olyan maradéktalanul boldog vagy, hogy nem hiányzik semmi... De abban a pillanatban, ha visszaesel a lyukon, belepottyanasz újra az Időbe; újra ketyegni kezd az órád, újra boldogtalan leszel, és minden vágyad újra várakozólistára kerül.

Ha most utólag ránézel az órádra, döbbenten látod, hogy az egész nem tartott tovább, mint öt percig.

De lehetett volna akár egy pillanat is.

Az örökkévalóság: tudatállapot.

Titánia és Oberon az imént az örökkévalóság tudatállapotában voltak.

No, most azt kérditek, hogyan lehet odajutni?

Úgy, hogy – Nagybetű!...

A FÉLELMET ÉS A VÁGYAT, A SÓVÁRGÁST ÉS A REMÉNYT, A SZORONGÁST ÉS A KÖZÖNYT ÁTVARÁZSOLOD MUZSIKÁVÁ ÉS KÖLTÉSZETTÉ. TÁNCODBAN MEGSZÜNIK AZ ÉN ÉS A TE, MINT EGY KÖZÖS ÁLOMBAN, EGGYÉ OLVADSZ A PÁRODDAL.

EBBEN AZ ÁLLAPOTBAN MEGMARADNI CSAK
ADDIG LEHET, MÍG AZ ÖNFELEDTSÉG MÁMO-
RÁBAN ÉLSZ.

Azt kérded, utána mi történik?
Visszaesel, pajtikám, a lyukon.
S kezdődik előről az egész.
Újra félsz, újra szorongsz, újra sóvárogsz, újra a jövőt
kémleled, s azt kérded, „mikor”?
No mármost, mit tegyünk mi, bohócok?
Ez a nagy kérdés!
Mert ugyebár mi is benne vagyunk abban a slamaszti-
kában, amit a civilek „valóságnak” neveznek.
Mit tegyünk?
Igyekezzünk muzsikává átvarázsolni életünk minden
percét és óráját.
Magától az élet nem szép!
Azt meg kell csinálni.
A „poézis” azt jelenti: „elkészíteni.”
Az életünket meg kell művelni, poverelli!
A „művészet” az „művi” – ezért mi *életművészek*
vagyunk.
Tudjuk, hogy ami nem emelkedik, az zuhan.
S ezért igyekezzünk az életet megemelni.
Főleg önmagunkat, akár a saját hajunknál fogva.
Nekem sajnos már kevés hajam van, de nem a gondok-
tól hullott ki, hanem mert sokszor húzogattam magamat
fölfele.
Sokszor néztem ki az égi lyukon.
Mint most ti is, pajtikáim!

Ez az utolsó mondat már Oberonnak és Titániának
szólt.

Az iménti önfeledt tánc után azok ketten kissé másna-
posak voltak még.

Egymásra néztek, némi szégyennel, mint akik álmuk-
ban meztelenül szeretkeztek idegenek előtt.

– Most mit tegyünk? – kérdezte Oberon. – Kérjem fel
minden pillanatban táncolni?

– Először is, nem te kérted fel, hanem ő téged.

– Titánia?!

– Hát persze. Mit gondolsz, kinek a lelkében szólalt
meg a zene? Ki nézett rád olyan pillantással, hogy nem
tudtál mást tenni, csak közeledni felé, mint egy holdkő-
ros...?

– Ő kezdte?!

– Férfinak lenni, szíven lőtt bajtársam, azt jelenti, hogy
azt hisszük, mi akarjuk azt, amit a nők akarnak. Annaira
hiúk vagyunk, hogy a válaszlépést hisszük kezdeménye-
zésnek...

A Mester váratlanul földerült.

Előkapta a cigijét, mélyet szívott belőle. Keringő füst-
karikákat pöfékelt a levegőbe, az utolsó karikán átdugta
a cigijét, aztán csuklóig, sőt, egészen könyékig belebújt a
csodafüstbe.

– De, hogy a kérdésre válaszoljak, hőscincér: Igenis,
kérd! Kérd föl a társadat táncolni, mindennap és minden
órában! Mert csakis akkor, a tánc közben vagytok igazán
együtt! És csakis akkor vagytok igazán önmagatok... Te
akkor vagy Oberon, és is ő csak akkor Titánia!... Most,
hogy nem táncoltok, csupán árnyékai vagytok a valóság-
gos lényeteknek. Alig telt el pár perc, s bár a szemetekben

ott van még a kihunyó tűz parazsa, máris az emlékeitekből éltek! Nem is értitek már, miről beszélek. Kihültetek. Megcsúnyultatok. Visszaestetek a lyukon! Nagybetű!...

MINDEN NAPÉRT KÁR, AMELY TÁNC NÉLKÜL
TELIK EL.

Kis szünetet tartott.

Először Oberonra nézett, majd tekintete Titániára siklott. Hosszan nézte a lányt.

Bizonyos, hogy ugyanarra gondolt most és az egész tangó alatt, mint valamennyi tanítványa: a lány sorsdöntő, nagy drámájára, melyet úgy hívott: a „drótakadály” legyőzése.

Biztatóan és nagyon egyszerűen azt mondta:

– Próbáljátok meg, gyerekek.

Istenlátás

Hajnalodott.

Alig észrevehetően, de hajnalodott.

Ha valaki sötétségben él, alig várja a világosságot, a felkelő nap kezdetben még ködösen szürkés, majd vakítóan izzó, ezüstfehér fényét – de ők éppen fordítva voltak; nem akarták, hogy fölkeljen a nap!

Nem akartak elbúcsúzni ettől a cirkuszi porondtól.

Nem akartak elválni a Mestertől. Egymástól se, ez az igazság.

(Vannak az életünkben olyan események, amelyekről – miközben javában zajlanak még – tudjuk, hogy sohasem felejtjük el. Ilyen egy-egy jó beszélgetés, egy ölelés, néha egy szép zene; amíg éled, egy Hang azt mondja benned: „Szívd magadba jó mélyen ezt az élményt, mert ebből kell táplálkoznod egy életen át! Ne felejtsd el!... Ide vissza kell találnod, mindig!”

Ilyen volt számunkra sok minden mellett a pizzaevés is. Ki tudta volna akkor, hogy egy vacak, kihült pizza napoletona ilyen boldogságot adhat, ilyen felejthetetlen élményt!... Még most is bennem van, örökre!... Azóta nem is ettem pizzát, mert nem tudnám a megrendüléstől lenyelni.

Bocsánat, ha túl sokat fecsegek, de ezt el kellett mondanom.

Ilyen lehet egy jó könyv is. Olvasás közben látjuk, hogy kevés oldal van hátra, és összeszorul a szívünk: hamarosan vége lesz, de kár!

Szeretnénk, ha a lebegés tartana még – de nem lehet.

Mert jön a hajnal.

Az új nap.)

Szerencsére azonban most csak nagyon lassan jött.

A vaksötét ablakok ugyan kezdtek már szürkülni oda-fönt, de csak lassan derült a fekete külvilág.

De a nagy táncszőnyeget és körös-körül az üres nézőteret már nemcsak a fáklyák lobogása világította meg, hanem a kintről beáramló józan, hideg szürkesség is.

A hajnali derengésben először látták, ha csak homályosan is, az egész nézőteret.

Eddig csak az első sorokat érzékelték, most meg az egészet; föl a második emeletig több mint kétezer üres szék tátongott a félhomályban.

Előadóművész számára riasztó az üres nézőtér.

Hozzá van szokva az emberzajhoz; a síráshoz, tapshoz, nevetéshez. Hozzá van szokva, hogy eleven emberek lépnek az ő képzelte világába, és élettel telik meg mindaz, ami csak a lelkében élt.

Az üres nézőtér a bohócnak halott tér, olyan, mint egy ravatalozó. Annál is rosszabb, mert még egy halott körül is összejönnek a népek, ott is van zene és gyászbeszéd, ott is folytatódik a színház, ha komoran is.

Itt meg vége van mindennek.

Tekintetük átsuhan a holt téren. A földszinttől a második emelet magasáig.

Látták az üresen ásító bordó bársonyszékeket.

Puck fedezte föl, hogy baloldalt, nem messze a porond-bejáratától, kb. a hetedik vagy nyolcadik sor magasságában ül valaki.

A mankóját azonnal a hóna alá vágta, odabicegett Barióhoz, és a fülbe súgta.

– Mester, valaki van itt.

– Hol?

Puck csak a fejével bökött a magasba – ott.

A Mester tekintetével követte a lány fejmozdulatát.

– Te is látod? – kérdezte Titániától.

– Persze. Nagyon szakadt pasi.

– Ti is? – kérdezte a többiektől.

– Látom – mondta Oberon. – Valaki ül ott.

– Régóta van itt – mondta Ariel. – Nem tudom, mióta, de kiszúrtam már. Gondoltam, szólok is neked. De észre-

vettem, hogy te is látod. Tudtad, hogy itt van... Ha téged nem zavar, minket se... Legalább van egy nézőnk.

Lopva fölnéztek, s látták, hogy valóban ül ott valaki, fázósan, ócska ballonkabátban, aljánál felfoszlott, hosszú sállal a nyakában. Nem kalap van a fején, hanem kötött sapka. Göndör, vöröses szakálla hosszúra nőtt. Ott ült a tizedik sor magasságában, és bakancsos lábait – melyeken nem volt harisnya – az előtte lévő ülés támláján pihentette.

Úgy tettek, mintha nem látnák.

Összedugták a fejüket, s halkan beszéltek; ne sejtse a pasas, hogy fölfedezték, és róla van szó.

– Gyakran bejönnek ezek éjszaka – mondta Oberon.

– Ezt még sohasem láttam, de másokat sokszor. Tele van a környék hajléktalanokkal. A közeli pályaudvaron és az alatta lévő pincékben húzódnak meg. Valamelyik este gyakoroltam; vagy húszan ültek itt. Nők is voltak köztük meg kisgyerekek. Egy kutya is, papírdobozban...

A Mester nem szólt.

Hallgatott.

Megrendülten.

Mi van vele?

Mi történt az öreggel?

Fényes a szeme.

Oberon még mindig a hajléktalanokról magyarázott valamit, de amikor tekintete Barió arcára tévedt, elhallgatott.

– Nem hajléktalan – mondta a Mester.

– Honnan tudod?

– Ismerem.

– Te ezt ismered?

– Igen.

– Ki ez?

– Jézus.

– No ne!... – szaladt ki Ariel száján.

Fura pillanat volt. Egyszerre sokféle érzés suhant át a tanítványokon. Volt, aki azt gondolta, a Mester viccel... Hülyéskedik, ahogy szokta. Volt, aki úgy vélte, jelképesen kell érteni – sokszor mondta, hogy „Minden emberben, egy koldusban is ott lakik a jézusi lélek. Csak meg kell látni benne.”

Biztos erre utalt.

Oberon azonban régóta gyanította, hogy az öreg készül valami nagy dobásra. Mondta is, hogy éjszakájuk végére kitalál valami szédületes finálét. Nem lenne bohóc, ha nem így történne. Lehet, hogy idecsalt még valakit – élő vagy holt kollégáját, nem tudni –, és most valami világszám, valami hatásos slusszpoén következik.

Ariel azonban kételkedett.

Nem azért, mintha lehetetlennek tartotta volna, amit a Mester mondott, hanem mert ez az idegen egyáltalán nem hasonlított semmiféle olyan emberre, amilyennek Jézust kétezzer év óta a világ legnagyobb művészei elképzelték és ábrázolták.

Ez egy mosolygós, vidám fiatalember volt.

Szemében sugárzó öröm tükröződött, szikrázó jókedv, melyet felnőtt ember arcán ritkán látni.

„Ha ez hajléktalan, akkor bizonyára alaposan be van löve – gondolta Ariel. – Ilyen boldog másképp nem lehet valaki.”

Ez nem a Jézus Krisztus!

Hiányzott róla a fájdalom, a könny, homlokáról a véres sebek, hiányzott az égre néző, fájdalmas tekintete; még

csak nem is volt túlságosan szép, bár foszlott sálja félig eltakarta arcát, rőt szakállát és hullámos haját, mely még a lapockáit is elborította.

„Nem! – gondolták mind. – Ez nem lehet Jézus! Az is lehetetlen, hogy képzeljük, mert bennünk sohasem élt róla ilyen kép. Ezt mi nem képzelhetjük! Bennünk egy szenvedő, meggyötört, tragikus Krisztus él. Inkább az lehet, hogy idehívta a Mester valamelyik fiatal bohóctársát, hogy segítsen az éjszakai műsorát befejezni.”

Ennek a feltételezésnek csak az mondott ellent, hogy a Mesternek könnyes volt a szeme.

Megrendült.

Nem tudott megszólalni.

S ami még ennél is furább volt, hogy ő, aki mint bohóc, a porond királya volt, s mint tanítómester, maga az atyai tekintély, most hirtelen olyan pici lett, mint egy kisgyerek.

Még picibb, mint signor Tortellini.

Elfeledkezett a tanítványairól is.

Csak állt a porondon, esetlenül – és könnyezett.

Nem volt „Mester”.

Gyerekké vált az öreg.

Ekkor az idegen – akiről azt mondta, hogy „Jézus” – leszaladt a széksorok között, és fürgén átugrott a porond peremén.

Ilyen könnyen és szépen csak az tud ugrani, aki egész életében táncolt.

Valósággal berepült a porondra.

És mosolyogva üdvözölte őket.

Olyan nyelven, melyet nem értettek.

Egy szó volt ismerős: „Shalom” – a többi nem értették.

Ő meg csak mondta, mondta.

- Hát igen, igen - sóhajtott felé most már nevetve a Mester. - Tudom, igen, persze, hogy tudom...

- Te érted, mit beszél? - kérdezte tőle Ariel.

- Értem, igen - mosolygott a Mester. - Azt mondja: ne lepődjete meg, ő megígérte, hogy ahol ketten-hárman összejönnek a nevében, ott lesz közöttük. És mi öten vagyunk!

- Milyen nyelven beszél?

- Az anyanyelvén. Héber-arámi nyelven.

- Te tudsz arámiul?

- Nem. Csak értem, hogy mit gondol. A mi kapcsolatunk kétezer éves. Nem kellene szavak hozzá, hogy megértsem.

- S ő ért minket?

- Persze.

- Áni ráiti et hárikudim seláchem. Meod mácu hén bénáj - mondta Jézus.

- Mit mond? - kérdezte Puck.

- Hogy végignézte a táncainkat. És nagyon tetszett neki.

- Melyik tetszett legjobban?

- Kol rikud misztérium ácher. Ávól há tarantella...

- Minden tánc más misztérium - tolmácsolta a Mester -, de azt mondja: a tarantella.

Igen, ott állt közöttük Jézus! Közel hozzájuk, egészen közel. Semmi kétség. Még a lehetőség is érezték.

Ott állt Jézus Krisztus!

Hihetetlen!

- Báláchem liskód iti?

- Mit mond?

- Azt kérdi, van-e kedvünk táncolni vele.

- Táncolni?!... - Titánia karja libabőrös lett.

- Hát persze, persze, persze! - üvöltötte Puck. - Táncoljunk! Táncoljunk! Repüljünk!!!!

Jézus ránevetett a lányra. Tudta, hogy mindig a betegek és nyomorékok a leghangosabbak.

A Mesterre nézett.

- A tiéd vagyunk - mondta Bario.

Jézus odament a porond széléhez. Kilépett a bakancsból. Ledobta ócska ballonkabátját. Még a zakóját és kötött kardigánját is. Csak hosszú sálját tartotta a nyakán. Ott állt fehér ingében, mezítláb, és a hosszú haját leszorító kötött sapkáját mélyen a fejébe húzta. Főként azért, hogy tartsa a vállán is jóval túlgöndörödő dús haját, mely olyan vörös volt, mint a fáklya lángja - az egyetlen, ami „jézusi” volt rajta.

(Mondott még mást is, de csak azt írtam le, ami a fülemben maradt. Azt is pontatlanul. Később sügött is nekem, ez az igazság, segíteni akart, de sajnos nem hallottam őt mindig pontosan.)

Bario „fordította” a gondolatait.

- Azt mondja: ma éjjel megtapasztaltátok, hogy mindannyiunk lelkében ott egy dal. Rendszerint a gyermekkorotokban hallottátok először. Neki is van egy tánca, amire még az anyja is táncolt valaha... Megtanít minket rá!

Jézus odalépett a porond közepére.

Kitárta két karját, és ujaival csalogatta őket: gyertek, gyertek, közelebb.

Köréje gyűltek mind.

Bario nyakába vette a törött bokájú Puckot. Úgy állt vele a többiek között, mint egy bevetésre induló frontkatona, teljes menetfelszereléssel.

Jézus fölemelte a jobbját, és nyitott tenyerét az ég felé nyújtotta. Baljával pedig lenyúlt a teste mellett, és a másik tenyerét a föld felé fordította.

Mintha így vezetné magába az égi és a földi sugarakat. Csend volt.

Mielőtt megmozdult volna, mondott még valamit. Megvárta, míg szavait a Mester „lefordítja”.

– Azt mondja: ne lepődjete meg, ha a tánc eleje lassú. A ti életek nagyon felgyorsult. Valaha lassabban indult minden tánc, beszélgetés és imádság.

Ekkor megszólalt a zene.

Olyan hangszereken, melyeket sohasem hallottak még.

(Az Írások azt mondták rájuk, hogy kürt, hárfa, dob és citera – talán orgona? –, de ezek nem mai hangokon szóltak; egy rég elmúlt világot idéztek, mely a lelkiünk elfeledett mélyvalóságában él.)

És Jézus lassan, alig-alig észrevehetően elkezdett forogni. Forogni-forogni olyan könnyedén, mint egy keringve lehulló hópehely.

Csak a szemével intett: kövessetek!

Nem ismerték ezt a táncot.

De ő csak biztatott: Gyertek, gyertek, kövessetek, bátran!

Ekkor eszükbe jutott, amit a Mester mondott valaha: „Minden gyerek tud táncolni! Csak hagyd a testedet, és mozogni fog! Ahogy beszélni sem szótárból tanul a kicsi,

hanem valamiféle rejtett utánzókézséggel, hiszen minden emberke a lelkében hozott emlékeiben tud már beszélni, itt csak hozzáilleszti az anyjától hallott szavakat – úgy a táncot is hozza magával mindenki. Legjobb, ha szabadon követjük az ösztöneinkbe írt mozdulatokat.”

Valamennyien forogni kezdtek, körbe-körbe, mint a levelek a forgószélben.

Egyik tenyerük az ég, a másik a föld felé.

Kivéve Bariót, szegényt, mert ő kénytelen volt Puckkal a nyakában pörögni; két erős markával szorította a lány térdeit, hogy le ne pottyanjon róla.

Puck táncolt odafönt a karjaival az öreg helyett.

Ő volt a Mester két keze. Jobb tenyerével kecsesen hívta le a magasból az égi sugarakat, bal kezével pedig ügyesen evezett lefelé – ha néha megingott, gyorsan elkapta Bario kopaszodó fejét vagy fülét.

Forogtak, forogtak, forogtak.

A középen pörgő Jézus mozdulatait lesték.

És ahogy egyre jobban elragadta őket a mámor, megfeledkeztek arról, hogy ők most valójában egy érthetetlen csodában vannak.

Hogy Jézus táncol velük!

Az áhítat, a megrendülés és csodálat feloldódott abban a feladatban, hogy itt most zene szól, lépni, forogni, táncolni kell, nincs mese.

Amikor már érezni kezdték a forgás részegítő örvényét, Jézus kitáncolt a kör közepéből. Egyik kezét rátette Oberon, a másikat Titánia vállára. Ariel is rátette egyik kezét Titánia, a másikat a Mester hátára (nagyon kicsi lány volt, nem ért föl a keze a vállukig), a Mester pedig, lezárva

az áramkört, intett Pucknak, hogy tegye rá kezét a magas Oberon fejére.

Éppen a feje búbjára tette.

De a kör lezárult.

Ekkor elkezdtek együtt forogni, mindannyian.

Egyre gyorsabb és gyorsabb keresztlépésekkel, hol előre, hol hátra lépkedve, hol jobbra, hol balra forduló csípővel forogtak, forogtak, forogtak, együtt, mind...

*Hálleluja! Halleluél bekádsu halleluhu birkija uzó
Halleluhu bigburótáv, hellaluhu kerob gudelo
Halleluhu betéka sófár, halleluhu benébel vekinor...*

Valahogy így szólt az ének.

És ahogy pörögtek, látták egymáson, hogy fényesedik az arcuk. Furcsán kivilágosodik. Sőt, világít! A megszokott, ismerős arcuk belülről világít, s ahogy gyermekkori kísértetjátékunkban a kivájt tökökbe rejtettük a lángoló gyertyát, s ettől a misztikus fénytől elkezdtek belülről fényleni, úgy izzott fel Oberon arca és Titánia arca és Puck arca! Még a szemük színe is megváltozott. A Mester arca is teljesen átváltozott, mert ebben a körtáncban – nincs rá jobb szó – a Mesterből tanítvány lett.

Rajongó gyermekszemei lettek.

Ilyen lehetett a tekintete három-négy éves korában.

Ő is belülről világított.

És most nem úgy néztek rá a tanítványai, mint a mestereikre, mert az öreg is gyermeki szemmel pillantott a mellette táncoló ifjú Jézusra.

Valahogy fölfelé nézett rá.

Egyre nagyobb és nagyobb fényt árasztottak magukból.

Mintha több ezer wattos lámpák fényével világítottak volna magukból és maguk köré!

Pörögtek, szálltak, körbe-körbe.

Innen kezdve már nem lehet leírni, mi történt.

A Mester azt kérte Arieltől: „Érezz szédülten – és láss józanul. Író vagy!”

Néha ez sikerült is, talán.

De most lehetetlen volt.

A két látás összeolvadt.

A józan ítélet és a forró érzés, a megfigyelés és az élmény eggyé vált benne.

Valami olyasmit éltek-éreztek-láttak-tudtak-hallottak, hogy nincsenek külön.

Hogy ez a kör, a Mester-Puck-Oberon-Titánia-Jézus-Ariel: *egyetlen ember*.

Nem érezték, hogy a „másik nem én”.

És nem érezték önmagukról, hogy ne volnának a másik is.

Nem érezték, hogy talpuk érinti a földet.

Azt se, hogy táncolnak.

Olyanok lettek, mint egy fényörvény.

De ez csak az érzékek élménye volt.

A léleké leírhatatlan.

Ahogy egy felnőtt nem tudja földézni, mit élt át csecsemőként az anyja mellén, úgy vált ez a tánc egész életüket meghatározó emlékké.

Az a szó, hogy „boldogság”, egészen mást jelentett nekik mostantól fogva.

Az is, hogy „öröm”.

Az is, hogy „szeretet”.

Később, ha kérdezték őket, azt mondták: „Istennél voltunk – és mi voltunk az Isten.”

De ezek csak üres szavak.

És amikor Ariel megpróbálta figyelmét kiszakítani a mámorból, és megpróbált józanul nézni, kinyitotta fátyolos szemét és azt látta, hogy a cirkusz tele van.

– Jé! – kiáltotta, s valamennyien kinyitották a szemüket.

Soha még ilyen telt ház nem volt a Stevan and Cawaleriben!

Tele volt „hajléktalannal”. Még a lépcsőkön és a pótszékeken is ültek. Fönt a zenekari erkély is zsúfolásig megtelt. És nemcsak a porondon forgó, hatalmasan sugárzó élő lámpásoktól, hanem a belőlük, a nézőkből áradó belső fénytől is izzó fehérnek tűntek ócska rongyaik. A csorba kalapok, a spárgával átkötött kabátok, lyukas kesztyűk, kirojtosodott sálak, ócska pulóverek olyan fehérén sugároztak, mintha leöntötték volna őket valami foszforeszkáló, mézfehér csillagporral.

Élvezték a táncot.

Énekeltek és ütemesen tapsoltak hozzá.

Ők ötven tudták, hogy ezek angyalok.

Megpróbáltak belenézni vakító fényükbe, de csak annyit láttak, hogy azok a „rongyok” fényből vannak szöve.

Kól harnesámá tehalél Jáh!

Hallelujáh! Hallelujáh!...

Hellelujáh! Hallélujá!

Zengett az angyalok kórusa.

Most már ők is táncoltak, mind, csakis a karjaik (szárnyaik?) mozgatásával, a széksorok között ülve, állva, sőt, még felettük is lebegve.

Jézus lassan és fokozatosan hozta vissza a tanítványokat a földre.

Ha hirtelen megállítja a táncot, lehet, hogy eszüket veszítették volna, mert az Isten országából kellett volna visszazuhanni a porondra.

Fényből a sötétbe.

Életből a halálba.

Szeretetből a félelembe.

Boldogságból a szorongásba.

Ezért Jézus csak nagyon óvatosan állt meg.

Nem igaz, hogy lassan táncoltak idáig. Nagyon is sebes örvényben pörögtek. Ezt csak most érezték, hogy lassult a mozgás, és újra érzékelnéi kezdték, hogy önmagukat hajtják körbe-körbe, egyre lassabban, talpon s lábujjhegyen, míg meg nem álltak végül.

A Mester arca verejtékben úszott. Lihegett. Hallották fuldokló zihálását. Tüdeje sípolt és fújtatott, mint egy vén tangóharmonika.

Igaz, ő nem egyedül táncolt idáig, hanem Puckkal a fején. Vele és érte is táncolt. Az örvényben a lány úgy kapaszkodott két fülébe és a homlokába, mint egy dülöngélő részeg.

Néha még a szemét is befogta; alig látott az öreg.

De most, hogy a tánc lelassult, megálltak és úgy néztek egymásra, mint akik álomból ébredtek.

Álomból, amit nem lehet elmondani.

Nincsenek szavak a csoda csodálatára.

Ekkor Ariel hirtelen fölkapta a porond pereméről a tolát, és mielőtt bármi történhetett volna, odarohant Jézushoz, és azt kiáltotta, torkaszakadtából, vakmerően:

– Jézus! Hallgass meg engem, kérlek!... Érti, amit mondok? – kérdezte a Mestertől.

– Persze, hogy érti. Még amit gondolsz, azt is – felelte a Mester, nyakában még mindig a kis Puckkal.

– Jézus! – kiáltotta Ariel. – Nem tudom, mikor jöttél ide, és mennyit láttál a mi utolsó éjszakánkból!... Nem tudom, hány táncunkat néztél végig! Az történt, tudod, hogy ez a Puck nevű süket társam, aki mindig a „szabadságot!” kereste, repülni akart és összetörte magát! Eltörte a bokáját. És a mi drága Mesterünk, aki szintén a szabadságát keresi, s azt hitte szegény, hogy hajnalra befejezi a tanítást és elkezdhet végre szabadon élni, ahogy mindig is remélte, most kénytelen ezt a lökött tanítványát a fején cipelni!

– A lényegre, a lényegre!... – intett feléje a Mester, mert látta, hogy írnoka túl bő lére ereszti mondanivalóját.

– Jézus!... – kiáltotta Ariel. – Te annyi embert meggyógyítottál! A vakok láttak, a bénák jártak! Amerre jártál, sok embernek visszaadtad nemcsak az egészségét, de az életét is!... Gyógyítsd meg Puckot! Mi az neked?! Egy szimpla bokatörés!... És akkor visszaadod, nemcsak az egészségét, de a Mesterünk szabadságát is!... Kérlek, könyörgök, segíts rajtuk Jézus Krisztus!!!!

Csend lett.

Jézus sűrűbben tudott hallgatni, mint a Mester.

Csak az öreg bohóc ütemes zihálása hallatszott.

Arca és mellkasa úszott a verítéktől.

Puck szorosan fogta kopaszodó fejét, mert csúszott az izzadságtól.

Bario fáradt volt.

Nagyon fáradt.

Táncos ritkán fárad el így.

Puck rezzenetlen tekintettel meredt Jézusra.

Mint aki felmentő ítéletre vár.

Még ki is nyújtotta csúnyán megdagadt lábát. Mutatta, hogy erről a beteg lábról lenne szó...

A Mester is várakozón, szuszogva és sóvárogva pislogott.

Sípoló zihálása alábbhagyott. A remény ott izzott az ő szemében is.

És ekkor Jézus megszólalt:

– *Áni ló lokeách méhem et háefsárut se jirmedi leehov.*

Ahogy ez a mondat elhangzott, a Mester lehajtotta a fejét.

Nem szólt.

– Mit mond? – kérdezte Ariel.

Bario nem felelt.

– Mit mondott?

– Azt hogy...

Nem folytatta.

– Mit? – kiáltott fönt Puck. – Mit mondott?!

És a Mester nagy nehezen lefordította:

– „Nem veszem el tőlük a lehetőséget, hogy megtanuljanak szeretni.”

Sóhajtva tette hozzá:

– Ezt mondta. Igen.

És két markával jó erősen megfogta a nyakában ülő lány csontos térdeit. Szorosan tartotta.

Amikor ez a mozdulat megtörtént, Jézus szó nélkül kiment a porondról.

Vele ment a különös fény is, és vele tűntek el a nézőtérről az angyalok.

Búcsúzás?

A cirkuszban már világos volt. Mivel a földszinti és emeleti ablakokon nem volt sötétítés, beáradt a felkelő nap fénye. Megbeszélték, hogy nem búcsúznak el egymástól.

Minek?

Már tudták, hogy az út végtelen.

Vagy találkoznak egymással, vagy nem.

Mert lám, annyi évtized után visszajött a közép-pici Tortellini mester, és két évezred után visszaért hozzájuk Jézus is.

Mi értelme lett volna a búcsúzásnak?

Sírjanak?

Öleljék meg egymást? Mi lenne ezzel megoldva?

Ha fáj az elszakadás, tovább is fájni fog. Ha meg nem fáj, minek siratni, ami elmúlt?

A pontot kitenni a sor végére nem az ember dolga.

Ha egyáltalán van pont.

Nem a végtelen út vándorai vagyunk-e, ahogy a Mester tanította, akik eltűnünk, majd feltűnünk más helyen, más képpen, megint?

Lám, Jézus sem búcsúzott tőlük, amikor elment. Igaz, nem is köszönt, amikor érkezett.

Így hát ők se búcsúztak egymástól.

Annyit megbeszélték még, hogy bárhová kerülnek is, jelet adnak egymásnak.

Belebújnak egymás álmába, vagy egy suhanó érzésbe, talán egy különös gondolatba – de lehet, hogy csak annyival üzennek, hogy egy bogár nekikoccan az ablaknak vagy leesik egy papírlap az asztalról, holott senki sem ért hozzá.

Így mondta a Mester:

– Ha valahol szól a keringő, a tango milonga, a tarantella vagy a bolero, füleljetek, mert abban én benne vagyok. Nem biztos, mert lehet, hogy éppen nem érek rá... Egy ölelést vagy egy imádságot nem hagyok abba a kedvetekért... de mint emlék biztosan átsuhanok a lelketeken... Azt mondják, akik szeretik egymást, sohasem szakadnak el!... Hát most kipróbálhatjuk!... De legyetek türelmesek!... Lehet, hogy ezer évig is várni kell...

Magára vette hosszú úti köpenyét. Cipőt váltott, táncpőinek fűzőjét összekötötte, s kabátjának gombjára akasztotta. Majd mélyen lehajolt, kopaszodó fejével bebújt Puck két combja közé és óvatosan fölállt vele.

Két szemgolyóját a magasba fordította, hogy érzékelje tanítványát odafönt a nyakában, s bár az arcát nem láthatta alulról, csak erőszakos kis állát és két izmos lábát – az egyiket cipő, a másikon kötés és borogatás – megpillantotta még a lány egyik karját is, melyet tárcái felé lengetett; mintha egy versenyparipa hátán ülne, várva, hogy messzire elűgessen vele.

– Gyere, Sasverebem! Szedd össze te is a cuccaidat, és indulhatunk!

És anélkül, hogy letette volna a nyakából Puckot, lassan le-leguggolt vele. A lány fölkapdosta szétszórt holmiját, és a fogai közé szorított szütyőkéjébe beleszórt minden vacakot.

A Mester szabad kezével fölemelte szalagos gitárját s a magasba nyújtotta:

– Ezt is akaszd a nyakadba!

Mást nem vitt magával. Kofferjét, az örökkévalóság-mérőjét, és minden egyebét otthagyta. Még a porondot borító táncszőnyeget is, amely szintén az ő tulajdona volt.

A tanítványok összeszedtek mindent, ami ott maradt utánuk.

Alaposan körülnéztek: ne maradjon semmi.

Kimentek a porondról.

Végig a folyosón, az üres öltözők előtt.

Amikor Ariel elhaladt az oroszlánketrec előtt, nem tudta megállni: még egy búcsúpillantást vetett a rácsok mögé.

Ott állt a Bembi.

S mint a híres film-oroszlán, föl húzta ínyét, eltátotta a pofáját s dörögve ordított egyet.

A többiek már a kijáratnál voltak.

– Mester! – rohant Ariel lélekszakadva utánuk. – Mester!... A Bembi!...

– Mi van?

– A Bembi!!!

– Mi van vele?

– Él.

De mire kimondta, már nem is volt szükség rá.

Ott kullogott mögöttük sivatagszínű, dús napsörényével a vén oroszlán. Lomha, de erőteljes macskamozdulattal közeledett, félárbocszerűen álló farka jobbra-balra mozgott; a fara és két izmos lapockája föl-le emelkedett. A művész-bejáratnál, ahogy jól idomított oroszlánhoz illik, beállt a Mester és Puck mögé.

– Bembi! – kiáltották, egymás után és egyszerre. – Bembi!!!

S amit egyikük sem akart, amitől odáig hősiesen tartóztatták magukat, most mégis megtörtént: könnyezni kezdtek a megrendüléstől.

Nem volt hát igaz a hír az elaltatásáról.

Él a barátjuk és a sorstársuk!

Él a Bembi.

Visszatért!

Vagy eddig is itt lapult valahol? Annyi pince és raktár és alagsori helyiség volt ebben az épületben... Valahol nyilván ott rejtőzhetett. Elbújt félelmében. Most már értették, miért hallották annyiszor azt a földmorajszerű dörgését.

Nem tudták, hol rejtőzött, de itt volt, és, hál' istennek, élt.

– Mester – kérdezte Oberon. – Most mi lesz?

– Miért?

– Hogyan megyünk ki az utcára?! Egy oroszlánnal?... Annyi ember jár már odakint!

A Mester elmosolyodott.

Kissé szomorúan, de elégedetten.

Így szólt:

– Nem látják. Csak ti.

Még hozzátette:

– Most tudtam meg, ebben a pillanatban, hogy nem volt hiábavaló az éjszakánk... Isten veletek, barátaim.

Minden másképp van

A mester azt mondta, amikor három éve elkezdte a tanításukat:

„A bohóc állócsillag... néha hullócsillag... Mindenestre: nem tartozik senkihez és semmihez, csakis önmagához. Nem függ senkitől, csakis a Legbensőbb Valójától. Mindig fénylik, és mindig derűs a szíve.”

Azt tervezte, ha útnak indítja reggel a tanítványait, mindenki a saját, önálló útjára tér. Ki erre, ki arra. Főleg azt várta, hogy ő maga is megszabaduljon a szolgálattól, és elindulhasson végre a saját útján, amit úgy hívott:

„A szabadság csodálatos szivárványhídja a szakadék felett.”

Régóta sóvárogta ezt a pillanatot.

S e helyett mit látott e könyv jegyzője, Ariel?

Azt látta, hogy Oberon és Titánia fázósan összebújva indulnak el a sugárúton a pályaudvar irányába. A lány úgy dugta el arcát a fiú kabátjának gallérja mögé, ahogy egy gólya rejtje el fejét a saját meleg szárnyai alá.

Oberon pedig erős karjával óvón ölelte át.

(Nincs nő a világon, aki ne sóvárogna erre a mozdulatra...)

A Mester pedig, nyakában a lökött tanítványával, az ellentétes irányba battyogott. A lány vállán a szalagos gitár. Ép lábával vadul kalimpált, szabad kezével csapkodta a húrokat. Hiába mordult rá az öreg bohóc, úgy ült a fején, mint egy rakoncátlan gyermek a nyergeletlen lován.

Ezt látta Ariel.

S főleg azt, hogy ebből a szépen eltervelt fináléból annyi valósult meg, hogy ő maradt egyedül.

Ő lett a Bohóc.

Ő lett a filmekből jól ismert „magányos Chaplin”, aki elindul a végtelen úton.

Egyedül.

Eltette csodatollát. Becsúsztotta táskájába a könyv kéziratát. Óvatosan, mintha a világ legértékesebb gyémántja

lenne. Neki az is volt ez az írás. Kissé körülményesen kiszedte szeméből a kontaktlencsét, melyeket csak tánc-
hoz és íráshoz használt. Betette őket a dobozkájukba, és zsebre vágta.

Aztán hóna alá csapta a táskáját, sapkáját jól a fejébe húzta, és elindult a hűvös sugárúton, ahogy egy bohóctól elvárható: kissé csalódottan és magányosan, de azért mégis vidáman, mint aki ismeretlen, új csodák felé tart.

Ösztönösen hátranézett.

Ott imbolygott mögötte, messze-messze lemaradva a járőkelők forgatagában, Bembi az oroszlán... Utána jött!

„Nem! Ez csak az én vágyam! – gondolta. – Az én akaratom! Az én káprázatom!”

És fejét előreszegezve ment, ment előre az idegenek között.

De nem tudta megállni, és újra visszanézett.

És Bembi csak jött... Őt követte, kitértően, hűségesen.

Ariel torka elszorult.

Magához szorította a táskát.

És fűtörészni kezdett.

Vége

Tartalom

Egy bohóclány előszava	5
ELSŐ KÖNYV	7
Kezdődik a világvége. Bario, a mester	9
Kezdődik a beavatás	14
A zene hatalma	19
A lélekről	25
A tánc hatalmáról	30
Boldogsággubanc	35
A varázshatalomról	39
A szabadságról, először	43
Mozdulatlan tánciskola. A drótaakadály	47
Kutyakeringő	54
Az utolsó előtti vacsora	56
Az utolsóról	59
A melankóliáról	61
Férfiak, nők, angyalok	64
Polka. A Mester és Oberon tánca	69
A tündérkirály	72
Sir Alex, a negatív kutya. És a Fehérbohóc két arca	74
Ki a felelős?	79
A csodacigi	81
Ariel tánca. Slowfox	86

A szerelemről	91
Szellemi segítség	94
Kettős látás. Szerelem vagy józan ész?	99
A gyémánttengely. Slowfox és jive	101
MÁSODIK KÖNYV	111
Az igazi és a valódi	113
Hogyan kell csodát tenni?	118
Break-dance tragédia	125
A szeretetről	128
A dühös bohóc. Az Isten akarata	130
„JÉ!” A csodálkozás művészete	135
A Bolond	141
Melankólia. Manyika tanítása	147
Hogyan? Manyika sűg	157
Kendőtánc. Bécsi keringő	160
A Piros kendő titka	165
A képzeletről	173
A vágyálmokról	177
Tarantella	179
Előző életek. Mikor jön az Angyal?	183
Örököld	191
Szent örület. Néhány szó Sasverébről	194
Mankós tánc	200
Mi lesz velünk?	
Egy túlvilági vendég, Signor Tortellini	204
Hangolás és lehangolás	214
Bohóctemetés	219
Háromféle csoda. A Mester titka	222
Ki a toll?	228

Az áldásról	231
A kérdések kérdése	235
Egy mesteri trükk. A bohócok önvédelme	238
Bohócbeavatás. Bario önvallomása	242
Pepi néni. A forgóajtó misztériuma	248
A szabadságról, még egyszer	253
Bohócszerelem	258
Bolero	272
 HARMADIK KÖNYV	 281
A bohóc és a halál	283
Közzjáték. A kígyó okossága	294
Van-e a bohócnak világnézete?	301
Hősi élet és hősi halál	302
A bohóc hite	306
Tango milonga	310
Lyukas az ég. Az örökkévalóság mámora	316
Istenlátás	320
Búcsúzás?	336
Minden másképp van	339

MÜLLER PÉTER

ISTEN BOHÓCAI

Lélek, játék és tánc... hogy a bajt eloszlassa a derű